

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

מסילת ישרים

בלשון הקודש ואידיש

51

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"ג לפ"ק

דרכי דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

ספר
מסלת ישראל

כולל

כל עניני מוסר ויראת ה'

חברו

הנאון המפורסם, כליל החכמות והמדעים, המקובל האלקי,
הגודע למשנב בכל תפוצות ישראל, החסיד הנעלה,
כבוד מו"ד משה חיים לוצאטו זצוק"ל

דער ספר מסלת ישראל האבין מיר בעהתיק געווען אויף ריינע
עברי מייטש אלע זאלין פאר שטיין דעם נויכטיגן מוסר
וואס דא שטייט:

ניו יארק — תשמ"ו

דרכי דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

ספר
מסלת ישראל

כולל

כל עניני מוסר ויראת ה'

חברו

הנאון המפורסם, כליל החכמות והמדעים, המקובל האלקי,
הגודע למשגב בכל תפוצות ישראל, החסיד הנעלה,
כבוד מו"ר משה ד"ר לוצאמו וצוק"ל

דער ספר מסלת ישראל האבין מיר געתיק געווען אויף ריינע
עברי מיימ'ש אלע זאלין פאר שטיין דעם וויכטיגן מוסר
וואס דא שטייט :

יצא לאור על ידי

RABBI

S. GOLDSTEIN

80 SOUTH 9th STREET

BROOKLYN 11, N. Y.

ניו יארק — תשמ"ו

בדפוס „נאבעל“ אפסטעט קא. (שלוס וויינרײַך)

Printed in U.S.A. by

NOBLE OFFSET & PRINTING CO.

400 Lafayette Street

New York 3, N. Y.

אמר המעתיק אמרו חז"ל כיומא פרק יו"ה ואהבת את ח' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך. שיהא אדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ודבורו בנחת עם הבריות. ומקחו ומתנו בשוק נאה ונושא ונותן באמונה מה הבריות אומרים עליו אשרי פלוני שלמד תורה. אשרי אביו שלמדו תורה. אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להן לבני אדם שלא למדו תורה ראיתם פלוני שלמד תורה כמה יפין דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר. ובזמן שאדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין דבורו בנחת עם הבריות ואין מתנו ומקחו נאה בשוק ואינו נושא ונותן באמונה מה הבריות עליו אוי לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה. או לו רבו שלמדו תורה ואשרי כ"א שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה כמה מכוערים מעשיו כמה מקולקלים דרכיו. ועליו הכתוב אומר באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו. הורו לנו חז"ל עד כמה יהיו הת"ח נזהרין במעשיהם

אמר המעתיק אנדערע חכמים האבין גזאגט אין מסכת יומא ואהבת את ה' כו' שיהא כו' דאם איז מיינש. דער נאמען פון נאם אפי' גליבט ווערן דורך דיר אפענעמאש ואל לערנען פסוק אין משניות אין גמרא כו'. אין זיין אים גאנג איז מיט לייטן זיין אין זיין האנדיל איז מיט אמת וואס זאגן לייט אויף אים וואל דעם מאן וואס האט גילערניגט תורה וואל זיין פאטער וואס האט אים גילאזט לערנען תורה וואל זיין רבי וואס האט אים תורה גילערנט. ווייא דיא לייט וואס האבן קיין תורה גילערנט. ועדק דער מאן וואס האט תורה גילערנט ווייא זיין זינע וועגן איז וויא אויף ריכטיג זינע מעשים איז. אויף זייא זאגט דער פסוק ויאמר לי עבדי כו' נאם זאגט צו מיר. דוא פיקט מיין קנעכט ישראל דאם איז מיה טוא מיט דיר ברודען. אונ אין דער צייט דאס דער מענש לערניגט תורה פסוק אונ משניות אונ גמרא אונ ער רעט ניט זיין מיט לייטן אונ האנדילט ניט ערליך מיט לייטן וואס זאגן דיא לייט אויף אים ווייא דעם מאן וואס האט תורה גילערניגט ווייא זיין פאטער וואס האט אים תורה גילאזט לערנען. ווייא דעם רבי וואס האט מיט אים תורה גילערניגט. וואל דיא לייט וואס האבן קיין תורה גילערניגט דען ועדק דעם מאן וואס האט תורה גילערניגט זינע מעשים איז וויא פאר דארבין זיין וועג איז. אויף זייא זאגט דער פסוק עם ה' אלה ומארצו יצאו וועגן דאס פאלק פון נאם אונ פון דעכט וועגין ועען זייא פון זיין לאנד ארזים גיטריבין גווארין איבער וויערע שלעכטע מעשים אונ זייא ועען מחלה ה'. עט מען אז דער עסקר איז דיא מעשים טובים וואס אפענש טוט. דעריבער האט דער מחבר נמאכט אריבער אוף מדות דס היינט גוטע מעשים וויא אפענש ואל

במעשיהם ואל יחללו שיש ולא הלימוד הוא העיקר כ"א המעשה. לזאת
 התעורר הרב הנאון המהביר ספר מסילת ישרים לחבר חיבור בענינים
 כאלו. חיבור יקר להלל מאוד. ובכדי שויבינו אותו כקטן כגדול מבין
 בלשון הקודש ואינו מבין העתקתיו ללשון אשכנז המדובר במדינתנו:

זֶה הַיָּמִין צוּא מָאָן גּוֹמֵעַ מַעֲשִׂים וְוֹאם רָאם אִין דְּעַר עֵיקֵר. אֹנֵג וְוִייל רָאם אִין
 אַויף לָשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ וְוֹאם גִּים אֶלֶע פֶּאָר שְׁמַיִעֵן רָא הָאֲבִין מִיר רָאם מַעֲתִיק
 גְּנוֹעֵן אַויף פִּימֶלֶשׁ וְוֹאם וְוַעֲרַם גְּרַעַם אִין אֹנְגֶעֶר מְרִינֶה. אֹנֵג אֶפִּילוּ דַעַר וְוֹאם
 פֶּאָר שְׁמַיִים גִּים קִיין לָשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ וְוַעֲרַם רָאם אַויף פֶּאָר שְׁמַיִין:

הקדמת הרב המתבר

אמר המחבר החיבור הזה לא חברתיו ללמד לבני האדם את אשר לא ידעו אלא להזכירם את הידוע להם כבר ומפורסם אצלם פירסום גדול. כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל. אלא שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל. כך ההעלם מהם מצוי מאוד והשכחה רמה. ע"כ אין התועלת הנלקט מזה הספר יוצא מן הקריאה בו פעם אחת. כי כבר אפשר שלא ימצא הקורא בשכלו הידושים אחר קריאתו שלא היו בו לפני קריאתו אלא מעט. אבל התועלת יוצא מן החזרה עליו וההתמדה. כי יזכירו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע. וישם אל לבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה. ותראה אם תתכונן בהוה ברוב העולם כי רוב אנשי השכל המהיר והפקחים החריפים ישימו רוב התכוננם והסתכלותם בדקות החכמות ועומק העיונים איש איש כפי נמיית שכלו וחשקו הטבעי. כי יש שימרחו מאד במחקר הבריאה והטבע. ואחרים יתנו כל עיונם לתבונה ולהגדרסה. ואחרים למלאכות. ואחרים יכנסו יותר

אל

אמר המחבר דער מתבר זאגט. דעם ספר האב איך גיט גימאכט צוא לערנען דאס דיא מענשין דאס וואס זייא ווייסען גישט. גאר צוא דער באפען זייא דאס וואס זייא ווייסען שוין לאנג. אונ עם אזי שוין פייא זייא מפורסם. ווארום אונ דאס רוב פון מיינע רייד גיפנימ זיך גאר אעלעכע רייד וואס דאס רוב עולם ווייסען. אונ זענען אין דעם גאר גיט אין ספק. גאר ווייל דיא רייד זענען אזוי פיר בעקאנט. אונ אלע ווייסען וזיער אמת. אזוי פרעפט זיך וזיער מען זאל זייא פארנעמען. דערום אזי דיא הילף וואס עם קיכט ארום פון דעם ספר. גיט דורך זיין קאל ליינען. ווארום עם קען זיין אז דער ליינער וועט נאך דעם ליינען ווייניג זיים גיפנען וואס ער האט גיט גיוואוסט פאר דעם ליינען. גאר דיא הילף קיכט ווען ער זאל דאס שטענדיג ליינען. פרי דאס זאל אים דער מאנען דאס וואס פון דער נאטור ווערט פאר נעמען. אונ ער וועט זיך נעמען צום דארנען. דאס וואס עם אזי פון אים פאר דולין. ווארום אז מען בעמראכט דעם שטייגער פון דער וועלט. אז דאס רוב מענשין מיט געשווינדען שכל. קלוגע אונ שארף זינגע פראכמען אונ קליגין זיך גאר אין איידעלע חכמות אונ מיפע קלערונגען אימדיכער מענש וואו זיין שכל גיינט אים. אונ זיין נאטור געלויבט. אנדערע בעמיהען זיך צוא קלערין דיא בעשעפעניש פון דער וועלט אונ איר נאטור. אנדערע קלערין וזיער פון דיא זון מיט דיא שטערן. אונ פון רעכענענען. אנדערע פון אלערליי קונצען. אונ אנדערע גייען ציין מעהער אין דיא הייליגקייט. דאס הייבט זייא לערנען דיא היילענע תורה אדער דינים מיט פלפול. אדער כדרשים. אדער וויא צוא פאסקענען איין דין. אדער גאנץ ווייניג זענען פון דעם סין. וואס זאלין איין שטעלין וזיער קלערונג אין לערנען. וויא מען זאל נאט דיען אין נאמען. אים ליבען אונ מורא האבען. אונ זיך בעהעפעמען אן אים. אונ דיא איבשריגע

אל הקדש דחינו לימוד התורה הקרושה. מהם בפלפולי החלכות. מהם במדרשים. מהם בפסקי דינים. אך מעטים יהיו מן המין הזה אשר יקבעו עיון ולימוד על עניני שלמות העבודה. על האהבה. על היראה. על הדביקות. ועל כל שאר חלקי ההסידות. ולא מפני שאין דברים אלה עקרים אצלם כי אם תשאל להם כל אחד יאמר שזהו העיקר הגדול. ושלא ידומה חכם שיהיה חכם באמת שלא יתבררו אצלו כל הדברים האלה. אך מה שלא ירבו לעיין עליו. הוא מפני רוב פרסום הדברים ופשיטותם אצלם שלא יראה להם צורך להוציא בעיונם זמן רב. ולא ישאר לימוד הדברים האלה וקריאת הספרים מזה המין כי אם אצל אותם שאין שכלם כ"כ דק וקרוב להיות נס. שאלה תראה אותם שוקדים על כל זה ולא ייוזו ממנו. עד שלפי המנהג הנהוג בעולם כשתראה אחד מתחסד לא תוכל לימנע מלהשוד אותו לגם השכל. ואולם תולדות המנהג הזה רעות מאוד לחכמים ולכלתי חכמים. כי גורם שמאלה ומאלה יחמר החסידות האמתי ויהיה יקר מאד למצוא אותו בעולם. כי יחמר

איבעריגע חלקים פון פרוכקייט. גיט ווייל דאס איז בייא ווייא קיין עיקר. נאר אז מען זאל אימלעכען פּרעגין. וועט ער זאגן. דאס איז איין גרויסער עיקר. אינ עס קען נאר גיט זיין איין חכם אין אמת אז ער זאל גיט מיינען אזוי קלאר. נאר פאר וואס קלערין וויא אין דעם גיט. ווייל אלע ווייקען שוין דאס קלאר. אונ עס איז שוין גוים בייא וויא. וויא זעהען דאס נאר גיט פאר גייטיג. אז מען זאל אויף דעם פיל צייט פאר ברענגען צוא קלערין דער פון. דער ווייל בלייבט דאס לערנען פון דאס זאכען אונ ליינען דעם ארם ספרים. בייא מענשיין וואס ווער שכל איז גיט אזוי איידיל. אדער אפילו גראב. ווארום וויא אליין לערנען דאס שטענדיג. אונ סרעמען גיט אב דער פון. אזוי ווייט אז עס פירט זיך אין דער וועלט דער קנהג. אז מען זעהט אייגעס ער איז פרום כוז מען חושד זיין ער דאמ איין גראבין שכל. נאר אבער ווער פיל שלעכטן קוכט ארויס פון דעם קנהג. פאר קלוגע מענשיין אונ פאר גיט קלוגע. ווארום פון בייידערלייא מענשיין זעלט דאס ריכטיגע פרוכקייט. אונ עס איז ווער זעלטען צוא גיפניגען איין פרוכען מענשיין אין דער וועלט ווארום דא קלוגע קלערין ווייניג אין דעם. אונ דא גיט קלוגע פאר שטייען דאס ווייניג. ביי דאס רוב עולם מיינט אז דא פרוכקייט ווענט זיך נאר אן זאגען פיל סוטורים. ווער לאנגע ווידוים. שווערע בענערוים. סוגל זיין זיך אין איי אונ שוויא אלע זאכען וואס דעם שכל גיפעלט דאס גיט. אונ דא דעה ווערט גיט גילשמילט. אונ דא רעכטיגע פרוכקייט. דא בענוילינגע אונ דא גלוסטיגע איז נאר ווייט פון אונזער שכל. ווארום דאס איז גווייס אז דא זאך וואס ליגט גיט אויף דעם מענשיין געקלערט ער גיט גוט. ווען עס איז אפילו בייא יעדען מענשיין פעקט איין גינעצט דא יסודות דער פון. נאר אז ער וועט גיט עסק זיין אין דעם. וועט ער דער זעהען דא פרמים אונ וועט גיט דער קענען. ער וועט אריבער גיין

יהסר לחכמים למיעוט עיונם בו. ויחסר מן הבלתי חכמים למיעוט השנתם אותו. עד שידמו רוב בני האדם שהחסידות תלוי באמירת מזמורים הרבה. ווידוים ארוכים מאד. צומות קשים. וטבילת קרח ושלג. כלם דברים אשר אין השכל נח בהם ואין הודעת שוקפה. והחסידות האמתי הנרצה והנחמד רחוק מצויר שכלנו: כי זה דבר פשוט מלתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה. ואע"פ שכבר קבועים כלב כל האדם הישר ההלותיו ויסודותיו. אם לא יעמוק בהם יראה פרטיו ולא יכירם יעבור עליהם ולא ירגיש כם ולא יראה כי אין דברי החסידות ועניני חיראה והאהבה וטהרת הלב דברים מוטבעים באדם עד שלא יצטרכו אמצעים לקנותם אלא ימצאו אותם בני האדם בעצמם כמו שימצאו כל תנועותיהם הטבעיות כשינה והקיצה. הרעב והשבע. וכל שאר התנועות החקוקות בטבענו. אלא ודאי טעריכים הם לאמצעים ולתחבולות לקנות אותם ולא יבצרו גם כן מפסידים להם שירחיקום מן האדם. ושלא יחסרו דרכים שירחיק מפסידיהם. א"כ איפוא איך לא יצטרך להוציא זמן על העיון הזה לדעת אמיתת הדברים ולדעת הדרך ולקיימם

איבער וייה אג גיט פילען. מען זעהט אז פרוינקייט אג דיא ענינים פון יראת אג ליבשאפט אג ריינגקייט פון דארצין וענען גיט איין ועליכע זאכען וואס ליגט אין דער נאטור פון מענשין. אז דער מענש זאל גיט דארפען קיין מיטלען וייה צוא פארשאפען זיך. אג זאלין זיך פון זיך אליין גיטען בייא דעם מענשין. אזוי וייה עם גיטיגט זיך בייא אים אלע נאטירליכע זאכען. אזוי וייה זעלאפען אויף וואכען הונגער אג זעמינקייט. אג דיא איבריגע זאכען וואס ליגט אין דער נאטור. נאר גיט אין גיטויס אז מען טוה האבען מיטלען אג עצות וייה צוא פארשאפען זיך דאס. אג עם פעלין אויף גיט זייכען וואס שאדין אים דער צוא. אג דער נוייטערין אים דער פון. אג עם איז פאר דאנדען ווענען וואס דער נוייטערין דיא זאכען וואס שאדין דער צוא. אג אז יוא אזוי קען נאר גיט זיין אז דער מענש זאל גיט דארפען האבען צייט אויף דיא קלערונגען צוא נויסין די ריכטיגקייט פון דיא זאכען אג צוא דער קענען דיא וועג וייה דאס צוא פערשאפען אג צוא דאלטען. ווארום פון וואנען וועט קומען דיא חכמה אין דעם מענשנס הארץ אז ער וועט איר גיט ווכען. אג וייה באלד יעדערער מענש וואס קלוג איז וועט וויסען ריכטיג וייה גיימיג מען דארף האבען דיא עבודה אג די ליבשאפט פון איר ריינגקייט אג קלארקייט. ווארום אן דעם איז יוא נאר גיט באויליגט אג איז נאר מיאוס אג אנוויידיג. ווארום נאם פארשט אלע דערצער אג אלע גיטאנען פערשטייט ער. וואס וועלען מיר ענטפערין בייא דעם פאג אז מען וועט ביי אונז פרגענען פאר וואס האבען מיר זיך אין דעם גיפולט. מיר האבען זאנעק גילאזען דיא זאך וואס איז איין עיקר. אג נאם פאר לאנגט דאס פון אונז. קען דאס זיין אז מיר וועלען זיך כאפטערין אין אזעליכע זאכען אג קלערונגען וואס

ולקיימם. מאין תבא החכמה הזאת בלב האדם אם לא יבקשנה. וכיון שכבר התאמת אצל כל חכם צורך תמימות העבודה וחובת מהרתה ונקיונה שזולת אלה אינה נרצית וראי כלל אלא נמאסת ומתועבת כי כל לכבות דורש ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין. מה נענה ביום תוכחה אם התרשלנו מן העיון הזה והנחנו דבר שהוא כ"כ מוטל עלינו שהוא עיקר מח ה' אלהינו שואל מעמנו. היתכן שיגע ויעמול שכלנו בחקירות אשר לא נתחייבנו בהם. בפלפולים אשר לא יצאו לנו שום פרי מהם. ודינים אשר אינם שייכים לנו. ומה שחייבים אנו לבוראנו חובה רבה נעזבה להרגיל ונגיחהו למצות אנשים מלומדה. אם לא נסתכלנו ולא עיינו מדי היא היראת האמיתית ומה ענפיה. איך נקנה אותה ואיך נמלט מן ההבל העולמי המשכח אותה מלבנו הלא תשכח ותלך אע"פ שידענו חובתה. האהבה. נ"כ אם לא נשתדל לקבוע אותה בלבבנו בכח כל האמצעים המגיעים אותנו לזה. איך נמצאה בנו. מאין יבא הרביקות וההתלהטות בנפשותינו עמו ית' ועם תורתו. אם לא נשעה אל גדולתו ואל רוממותו אשר יוליד בלבנו הרביקות הזה. איך תמהר מחשבותנו אם לא נשתדל לבקוטה מן המומין שממיל בה הטבע הנופני. והמדות כלם הצריכות כ"כ תיקון והישרה מי יישרם ומי יתקנם אם לא נשים לב עליהם ולא נדקדק כדבר דקדוק גדול. הלא אם עיינו עז הדבר עיון אמיתי היינו מוצאים אותו על אמיתו ומטיבים לעצמנו. ומלמדים אותו לאחרים וממטיבים

וְאִם מִיר וְעֵנֶן נִישׁ מְחֻיָּב אִנּוּ פְּלֻפּוּלִים וְאִם אִנּוּ וְעַם נָאֵר קִיִּין פִּירוֹת אֲרוּסִים קֹמְעֵן. אִנּוּ דִינִים וְאִם נִיהָעִרִיִן נִישׁ צֹא אִנּוּ. אִנּוּ דְאִם וְאִם מִיר וְעֵנֶן שְׁלֻדִיִּין צֹא אִנּוּעֵר בְּאִשְׁעֵפֶר וְעֵלְעֵן מִיר לְאִעֵן צֹא דְעֵר נִיוּוִינְהִיִּים. אִנּוּ מִיר וְעֵלְעֵן דְאִם מָאֵן וְיִיא מִצּוֹת וְאִם מְעַנְשִׁין מְנַעֵן אֵן נִידְאִנְקִין. אִנּוּ אִז מִיר וְעֵלְעֵן יִיה נִישׁ קְלִיָּעֵן אִנּוּ קְלֵעִרִין וְאִם אִיוִּי דִיא רִיכְמִיָּע יִרְאָה. אִנּוּ וְאִם וְעֵנֶן אִירַע צְוּוּיָּעֵן. וְיִיא מְעַן וְאִל יִיה אִיר פֶּאֶרְשֶׁאֶפֶעֶן. אִנּוּ וְיִיא מְעַן וְאִל אִנְטְלוֹיִפֶעֶן פֶּן דִּי וְעֵלְעֵן נִארַעֲשִׁקִיִּים וְאִם דִּוְרָה דְעַם קַעֵן מְעַן פֶּאֶר גְּעֵסֶעֶן אֵן דִּיא יִרְאָה וְעַם יִיא דְאִיה פֶּאֶר גְּעֵסֶעֶן וְעֵרִין אִנּוּ אִנוּעֵק גִּיִּין וְעַן אִירַע מִיר וְיִימִין אִירַעֲרַע שְׁלֻדִיִּנְקִיִּים אִת אִיר לִיבְשֶׁאֶפֶט. נָאֵר אִז מִיר וְעֵלְעֵן יִיה נִישׁ בְּעֵמִיהֶעֶן פֶּעֶסֶט צֹא מִאִכְעֵן אִין דְאִרְעֵן דִּוְרָה אִלְעֵ מִימְלֵעֵן וְאִם בְּרַעֲנֵנְט אִנּוּ דְעֵר צֹא וְיִיא וְעַם יִיא גִיפְנֵעֵן וְעֵרִין בִּיִיא אִנּוּ. וְיִיא קַעֵן דִּיא דְבִיקוֹת אִנּוּ דִיא בְּרַעֲנִיִּקִיִּים אִין אִנּוּעֵר נִפְשׁ צֹא נָאֵם בִּיה אִנּוּ צֹא וְיִין תִּוְרָה אִז מִיר וְעֵלְעֵן יִיה נִישׁ קַעֲרִין צֹא וְיִין גִּרוֹסְקִיִּים אִת דְעֵר הִבְיָהִיִּים. וְאִם יִיא בְּרַעֲנֵנְעֵן אִין אִנּוּ דִיא דְבִיקוֹת. וְיִיא קַעֲרֵעֵן יִיה רִיִּינְעֵעֵן אִנּוּעֵרַע נִידְאִנְקֵעֵן אִז מִיר וְעֵלְעֵן יִיה נִישׁ בְּעֵמִיהֶעֶן צֹא רִיִּינְעֵעֵן פֶּן דִּיא פֶּעֲלֵעֲרִין וְאִם דִּיא נִאמֹר דְאִם אִין אִנּוּ אִרִּיִין גִּינְעֵעֵעֵן. אִנּוּ דִיא אִלְעֵ מְדוֹת וְאִם מְוַעֵן דְאִבְעֵן צֹא רַעֲכֵם מִאִכְוֵג אִנּוּ גִלְיָה מִאִכְעֵן. וְעֵר וְעַם יִיא גִלְיָה מִאִכְעֵן אִנּוּ צֹא רַעֲכֵם מִאִכְעֵן. אִיב מִיר וְעֵלְעֵן אִנּוּעֵר דְאִרְעֵן נִישׁ צֹא לִיִּינְעֵן

ומטיבים להם נ' כ. הוא מה שאמר שלמה (מלי ז') אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה או תבין יראת ה'. אינו אומר אז תבין פילוספיאה. אז תבין תכונה. אז תבין רפואה. אז תבין דינים. אז תבין חלכות. אלא אז תבין יראת ה'. הרי לך שלהבין היראה צריך לבקש אותה ככסף ולחפש אותה כמטמונים. הרי איפוא במה שמלומד לנו מאכותינו ובמה שמפורסם אצל כל בן דעת דרך כלל. או הנמצא זמן לכל שאר חלקי העיון. ולעיון הזה לא יהיה זמן. למה לא יקבע אדם לעצמו עתים לפחות להסתכלות הזה אם מוכרח הוא בשאריות זמנו לפנות אל עיונים או אל עסקים אחרים. והנה הכתוב אומר (לויג כה) הן יראת ה' היא חכמה. וארו"ל הן אחת הרי שהיראה היא חכמה והיא לבדה חכמה. וודאי שאין נקרא חכמה מה שאין בו עיון. אך האמת הוא כי עיון גדול צריך על כל הדברים האלה לדעת אותם באמת ולא על צד הדמיון והסברה המוכזת. כ"ש לקנות אותם ולהשיגם. ומי שיתבונן במ יראה שאין החסידות תלוי באותם הדברים שיחשבו המתחסדים המפשיים. אלא בדברי שלמות אמת ו

וחכמה

דער צוא און גיט שפארק בעמראכמען דאס. אבער ווען מיר וועלען גוט מראכמען אויף דיא וואך וועלען מיר גיפיען דעם אמת. מיר וועלען זיך גוטס פאן און לערנען דיא אנדערע און אויך זיין גוטס פאן. וויא שלמה זאגט אס תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' (משלי יב) דאס איז מיינטש ווען דוא וועמט איר זוכען וויא זילבער און וויא פארהאלמיגע זאכען נאך פארשען. דענקסט מאל וועמסט פאר שמיין דיא יראה פון גאט דער פסוק זאגט גיט דוא וועמט פאר שמיין תכונה. דוא וועמט פאר שמיין רפואה. דוא וועמט פאר שמיין דינים אדער דלכות. נאר דוא וועמט פאר שמיין דיא יראה פון גאט. ועדקט מען דאך אז צו פאר שמיין יראה מוז מען זוכען וויא זילבער און בעהאלמיגע זאכען. לערנען מיר פון אונזערע עלטערין און אימליכער בעל אמונה ווייס אין פלל. אז עס קען גיט זיין צוא אנדערע חכמות זאל ער האבען צייט. און דאס צוא קלערין זאל אים קיין צייט גיט זיין. פאר וואס זאל זיך דער מענטש צום ווייניגסטען גיט איין שטעלען צייט צוא קלערען אין יראה. אויב אין זיין איבריגע צייט מוז ער קלערען אנדערע קלערונגען אדער אנדערע עסקים. דער פסוק זאגט (איוב כ"ט) הן יראת ה' היא חכמה. דאס איז מיינטש דיא יראה פון גאט איז חכמה. זאגט דיא גברא הן איז מיינטש איינס דאס ווייזט אונז אז דיא יראה איז איין חכמה. און דיא אלזין איז איין חכמה. און דאס איז דאך גוויס אז עס איז גיט דא קיין חכמה וואס מען זאל אין איר גיט דארפן קלערען. נאר דער אמת איז אז דער מענטש מוז שפארק ארום קלערען איבער דיא אלע זאכען צוא וויסען וויא ריכטיג. גיט ווייל עס דאכט זיך אוי זאדער דורך איין פאלשע סברא. און פשיטא שוין צו פאר שאפען איר און צוא באקומען. און דער וואס וועט זיך בעמראכמען וועט פאר שמיין דאס דיא פריידיקייט הענגט גיט אב פון דיא זאכען וואס דיא פראכמען פריסטע

והכמה רבה. הוא מה שמרע"ה מלמדנו באמרו (זכרים י) ועתה ישראל
 מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך. ללכת בכל
 דרכיו, ולא תהבה אתו. ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך.
 לשמור את מצות ה' ואת חקתיו ונ' כאן כלל כל חלקי שלימות העבודה
 הנרצית להש"ת. והם היראה, ההליכה בדרכיו, האהבה, שלימות
 הלב, ושמירת כל המצות. היראה היא יראת רוממותו יתברך שיירא
 מלפניו כמו שיירא מלפני מלך גדול ונורא. ויבוש מגדולתו על כל
 תנועה שהוא בא להתנועע. כ"ש בדברו לפניו בתפלה או בעסקי בתורתו.
 ההליכה בדרכיו כולל כל ענין יושר המדות ותיקונם. והוא מה שביארו
 ז"ל מה הוא רחום אף אתה רחום כו'. וכלל כל זה שינהג האדם כל מדותיו
 וכל מיני פעולותיו ע"פ היושר והמוסר. וכללו חז"ל (אבות פ"ב) כל שהיא
 תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם, דהיינו כל ההולך אל תכלית
 ההטבה האמתית דהיינו שתולדתה היוזק התורה ותיקון אהוות המדינות.
 דאהבה. שיהיה נקבע בלב האדם אהבה אליו יתברך עד שתתעורר
 נפשו לעשות נחת רוח לפניו. כמו שלבו מתעורר לעשות נחת רוח
 לאביו ולאמו. ויצטער אם חסר זה מצדו או מאחרים. ויקנא ע"ז וישמח
 שמה

פרטע לייט מייגען נאר פון דיא רייכמיגע שלימות אונ פיל קלוגהייט. דאס
 איז וואס משה רבינו עליו השלום לעריינט אונ (זכרים י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך
 שואל מעמך כי אם ליראה. דאס איז מיינט דוא וויינט ישראל וואס נאמט פאר
 לאנגט פון דיר נאר צוא האבען יראה. דא האט דער פסק אויף גיישטעלם אלע
 תלקים פון דער עבודה וואס עס איז צוא נאמט באווייליגט דאס איז יראה. צוא
 גיין אין זיינע וועגען. דא אהבה. איין נאגין הארץ. אונ היטען אלע מצות.
 יראה איז מורה צוא האבען פאר דיא גרוסקייט פון השם יתברך. קען זאל מורה
 האבען פאר אים וויא קען האט מורה פאר איין גרוסקען אונ שרעקליכען מלה.
 אונ אין אלע רירונגען וואס קען ריכט זיך זאל קען זיך שעמען פאר זיין גרוסקייט.
 אונ פשיטא אין היידען פאר אידם אין תפלה אדער אין לערנען תורה. גיין אין
 זיינע וועגען היינט אלע גוטע אונ רעכט פארמיגע מרות. וויא דיא נורה זאגט
 וויא נאמט איז איין בארעמטהאריגער אזוי וויא דוא אויף בארעמטהעריגי. דער כלל
 דער פון איז אז דער מענטש זאל פירען אלע זיינע מרות אונ פעולות מיט יושר אונ
 פרוסקייט. אונ דיא תכמים זאגן דאס אין איין כלל. איין וועג וואס איז שייך פאר
 זיין באשעפער אונ שייך פאר מענטשן דאס היינט דער וואס גייט צוא בעסטען
 סכלית. וואס דער פון זאל ארויס קומען שטארקייט פאר דער תורה. אונ שטארקייט
 פאר מענטשן. ליבשאפט איז אז אין דעם מענטשנס הארץ זאל ווערען פעסט דיא
 ליבשאפט צוא נאמט ברוך הוא. אז ויין גיש זאל זיך דער וועקן צום פאן וואס
 נאמט גיפעלם אזוי וויא ויין הארץ דער וועקט זיך צוא מאן ברת רוח ויין פאמער
 אונ מוטער אונ זיך קצער זיין אויב עס וועט פעלען אדער פון זיין ווייט אדער פון

שטחה רבה בעשותו דבר מזה. שלימות הלב הוא שתהיה העבודה לפניו יתברך בטוהר הכוונה. דהיינו לתכלית עבודתו בלבד ולא לשום פנייה אחרת. ונכלל בזה שיהיה לבו שלם בעבודה ולא כפוסח על שתי הסעיפים או כעושה מצות אנשים מלומדה אלא שיהיה כל לבו נתון לזה. שמירת כל המצות כמשמעו דהיינו שמירת כל המצות כגון ככל דקדוקיהן ותנאיהן :

והנה כל אלה כללים צריכים פירוש גדול. ומצאתי לחז"ל שכללו החלקים האלה בסדר וחילוק אחר יותר פרטי ומסודר לפי ההדרגת המצטרות בהם לקנות אותם על גכון. והוא מה שאמרו בברייתא הובאה במקומות שונים כש"ס ואחד מהם בפרק לפני אידיהן (ד' כ'). ז"ל מכאן אמר רבי פינחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות וכו'. והנה ע"פ הברייתא הזאת הסכמתי לחבר חיבורי זה ללמד לעצמי ולהזכיר לאחרים תנאי העבודה השלמה למדריגותיהם. ואבאר בכל אחד מהם עניניו וחלקיו או פרמיו. הדרך לקנות אותם ומה הם מפסידיו והדרך לשמור מהם. כי אקרא בו אני וכל מי שימצא בו נחת. למען נלמד ליראה את ה' אלהינו ולא תשכח ממנו חובותינו לפניו. ואשר חומרות הטבע משתדל להסיר

פְּרַעַמְךָ אִנּוּ עִם זֶאֱל אִים פֶּאֶרְדִּיקֶען אויף דעם. אַג זֶאֱל זײַך פֶּרִיעֶן אָ ער טוט
 עֵם וְאִם נְחַת רִוַח צוּא גָאָט. אִיין גָאָנְצֶע האַרץ הַיִּיכָם אָ יֵאָ עבֹדָה וְאִם עֵר
 טוט פֶּאֶר גָאָט זֶאֱל זײַן כִּיט אִיין רִינגֶע פֿונֶה. אַג גִּיט צוּא קִיין אַנדֶערֶע פֿונֶה.
 אַג אִין דעם אִיז שׂוין אִיין גִּישְׁמַעֲלִט אָ זײַן האַרץ זֶאֱל זײַן גָאָנץ אִין דער עבֹדָה
 אַג גִּיט וואַרפֿען זײַך אִיין כָּאָר אַדער. דעם אַנדֶערִין כָּאָל אַנדֶערֶש. אַדער ווִיא
 אַינגער טוט אִיין מַצְוָה ווִייל ער אִיז דער צוּא גִּוּוּינִט נָאָר זײַן גָאָנץ האַרץ זֶאֱל
 זײַן צוּא גִּינגֶען דער צוּא. הַיִמֶען אַלע מַצְוֹת הַיִּיכָם. מֶען זֶאֱל הַיִמֶען אַלע
 מַצְוֹת כִּיט אַלע דִּקְדוּקִים אַג אַלע הַנְּאִים. נָאָר דִּיא אַלע כָּלָלִים דִּיאַרפֿען הַאָפֶען
 אִיין גְּרוֹסֶען פִּירוּשׁ. אַג מִיר גִּיפִינגֶען דִּיא חֲכָמִים הַאָפֶען דָאָם אִיין גִּישְׁמַעֲלִט אִין
 אִיין סֵדֶר. אַג אִיין פֶּאֶר נָאָנְדער טֵהיילונג וואָם אִיז קֶלַעֶרֶש אַג כֶּער אויף
 גִּישְׁמַעֲלִט נָאָך דִּיא אַרמֶען וואָם מֶען דִּארף. כְּדִי מֶען זֶאֱל זײַ קעגֶען דעכֶם פֶּאֶר
 שֶאָפֶען. דָאָם אִיז וואָם זײַא הַאָפֶען גִּזְאָגִט אִין אִיין בְּרִייתָא וואָם אִיז פֶּאֶר הַאָנְדִין
 אִין פִּיל עֶרמֶער אִין דִּיא גְּמָא. כִּיט דעם לִשׁוֹן דער פֿון דִּינגֶמֶר פֿנַחֶם כֵּן
 אַיִר. אָ דִּיא הַטְוָה פֶּרַעַנְגִּט אָ מֶען זֶאֱל זײַך הַיִמֶען. אַג אַוּי ווִימֶער. דְרוֹם
 דָאָב אִיך אויף גִּימַכֶּמ נָאָך דער בְּרִייתָא נָאָך דעם חֶבֶר צוּא לְעֶרְנֶען פֶּאֶר זײַך
 אַג דער כָּאָפֶען אַנדֶערֶע. דִּיא הַנְּאִים פֿון דער עבֹדָה נָאָך אִידֶע אַרמֶען. אַג
 אִימְלִיקֶען ווִיל אִיך עֶרְקֶלֶערִין זײַער עגֶן אַג דִּיא מִיילִין אַג דִּיא פֶּרְמִים. אויף
 דעם אַפֿן ווִיא מֶען קען זײַך פֶּאֶר שֶאָפֶען דִּיא מְדוּת אַג וואָם עֵם אִיז עֶעֱדִיקֶה
 דער צוּא. אַג ווִיא זײַך אִיין צוּא הַיִמֶען דער פֿון. אַג דעם זֶאֱל לִינגֶען אִיך אַדער
 אִיין אַנדֶערֶש זֶם וועט אִין אִים גִּיפִינגֶען נְחַת. כְּדִי מִיר זֶאָלען לְעֶרְנֶען כָּרָא הַאָפֶען
 פֶּאֶר

להסיר מלבנו הקריאה וההסתכלות. יעלה על זכרוננו ויעירנו אל המצות עלינו. זה יהיה בכסלנו וישמור רגלנו מלכד ותתקיים בנו בקשות המשורר האהוב לאלהיו. הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לכבי ליראה שמך. אכ"ר :

פאר גאט. אונ גיט פאר געסען וואס מיר זענען אים שולדיג ווייל דיא גראבע
גאטור. בעסיהט זיך אב צוא קערין אונזער הארץ צוא לייגען אונ זיך קליגען.
אונ עם זאל דאס אויף קומען אויף אונזער גידעכטיש. אונ עם זאל אונ דער
וועקן צוא דעם וואס אויף אונ איז בעפאלין. אונ גאט זאל זיין מיט אונזערע
גידאנקען. אונ אונזערע פים זאל ער הימען פון שטרויכלונג. עם זאל מקייים
ווערען צוא אונ דיא גיבעט פון דעם משורר וואס איז גיווענען גלייבט בייא זיין
גאט הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לכבי ליראה שמך. דאס איז פיימלש ווייז מיר
גאט זיין נועג. איה זאל גיין אין זיין ווארדייט. איתגיג זיין הארץ צוא פאר
קעכטען זיין גאטען. אמן גו יהי רצון :

בביאור כלל חובת האדם בעולמו

יסוד ה'תמידות ו'שורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים סבמו ומנמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורונו חז"ל הוא שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו שזהו התענג האמתי והעידון הנדול בכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה. אך הדרך כדי להגיע אל מהו הפצנו זה. הוא זה העולם והוא מ"ש ז"ל (לכנס ע"ד) העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא. והאמצעיים המגיעים את האדם לתכלית הזה הם המצות אשר צונו עליהן האל יתברך שמו. ומקום עשיית המצות הוא רק העולם הזה. ע"כ הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שע"י האמצעיים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו שהוא העה"כ לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעיים האלה. והוא מה שאמרו ז"ל (עירובין ד כג) היום לעשותם ומהר לקבל

דער ערשטער פֿרָק

עיינט בקלל דא שולדיגקייט פון איין מענטשען אויף דער וועלט :

יסוד ה'תמידות ו'שורש העבודה התמימה. דער גרונד פון פרוכקייט. און דער שורש פון דא ריכטיגע דינקט צוא נאט איז. דער מענטש זאל פריער וויקען וואס זיין שולדיגקייט איז אויף דער וועלט. און וואס דארף ער פאר לאנגען און ווינטשען אין ויגע מידע אויף דער וועלט. אונזערע חכמים לערנען אונז אז דער מענטש איז נאר באשאפען גיווארין צוא דאפען פענוגים פון נאט און הנאה דאפען פון זיין שכירה. ווארום דאס איז דער רעכטער פענוג. און דער גרעסטער פארענענען פון אלע פענוגים וואס איין מענטש קען גיפיען. דער ארמ פון דעם פענוג איז עולם הבא. ווארום יענע וועלט איז באשאפען גיווארין מיט אלע בערייטיגען צום אייפיען פענוג. נאר דאס וועג צוא קומען צוא דעם פענוג איז דא וועלט. אזוי וויא דא חכמים זאגען אין אבות (פרק ד) דא וועלט איז גליה וויא איין פאר צימער צוא לענע וועלט. און דאס מיטלען וואס פרענען דעם מענטשן צום ריכטיגען תכלית איז דאס מצות וואס נאט ברדה דאס האט אונז גיבאמען. דער ארמ צוא פאן דאס מצות איז דא וועלט דערענפער איז דער מענטש פריער גישיקט גיווארין אויף דער וועלט. כדי דרף דאס מיטלען וואס ער וועט זי אן ברייטען אויף דער וועלט. זאל ער קענען אן קומען אויף יענער וועלט צו זעטיין זיך מיט גוטס וואס ער דאס איין גיקופט פאר דאס מיטלען. דאס איז טאם דא נברא זאגט (עירובין כ"ב) היינט איז צוא פאן דאס מצות מארגען צוא זעקען דעם לזין. אז מען זאל זיך בעפראכטען זעהט מען אז דאס ריכטיגע

שלמות

לקבל שכרם. וכשתסתכל עוד בדבר תראה כי השלמות האמתי הוא רק הדביקות בו יתברך והוא מה שהיה דוד המלך אומר (מכלים עג) ואני קרבת אלהים לי טוב. ואומר (ססז) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שכתי בבית ה' כל ימי חיי וגו'. כי רק זה הוא הטוב וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב אינו אלא הבל ושוא נתעה. אמנם לשיוכה האדם לטובה הזאת ראוי שיעמול ראשונה וישתדל כיניעו לקנותה. והיינו שישתדל לידבק בו יתברך בכח מעשים שתולדותם זה הענין והם הם המצות. והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרכים בו המרחקים אותו ממנו יתברך. והם הם התאוות החומריות אשר אם ימשך אחריתן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי. ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה כי כל עניני העולם בין טוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם. העוני מצד אחד והעושר מצד אחד. כענין שאמר שלמה (מגיל ז) פן אשבע וכחשתי ואמרת מי ה' ופן אורש ונגבתי וגו'. השלמה מצד אחד והיסורין מצד אחד עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מן הצדדין הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה

שְׁלֹמֹת פִּן מְעַשֶׂעֵן אִיו יִיָּה צוֹא בְּעֵהֶפְמִין אֵן נָאֵם בִּה. אֵן דָּאֵם אִיו וְאֵם
 דָּד הַמְלָאָה עֵדָה וְאָנָם. (תהלים עג) ואני קרבת אלהים לי טוב דאם איו שיימש. מִד
 אִיו גִּיט דִּיא נְאֻהֶנְמְקִיִּים פִּין נָאֵם. אִוִּיָּה וְאָנָם עֵר (שם כ"ז) אחת שאלתי מאת ה'
 דָּאֵם אִיו שִׁימֵשׁ. אִיִּין וְאִיָּה בְּעַם אִיָּה פִּין נָאֵם אֵו אִיָּה וְאֵל וְיִצְעֵן אִין נָאֵם הִיו
 צִיִּים מִיִּין לְעִבְעֵן. וְאִוִּרוֹם דָּאֵם אֵלִיִּין אִיו אָמַת גִּיט. אֵן וְיִימְעֵר וְאֵם דְּעֵר מְעַנֵּשׁ
 מִיָּנֵם עֵם אִיו גִּיט. אִיו נָאֵר פִּאֵלֵשׁ אֵן נְאֻרְעִקִיִּים. נָאֵר אֵו דְּעֵר מְעַנֵּשׁ וְיֵל
 זֻכָּה וְיִין צוֹא גִיטֵם מִזֵּן עֵר יִיָּה פְרִיעֵר בְּעֵמִיהֶעֵן אֵן וְאִדְעֵן דָּאֵם אִין צֵי קִיפְעֵן.
 דָּאֵם הִיִּיטֵם עֵר וְאֵל יִיָּה בְּעֵמִיהֶעֵן צוֹא בְּעֵהֶפְמִין אֵן נָאֵם דִּוְרָה אֵוֵלְכֵעַ מְעֵשִׁים
 וְאֵם בְּרַעֲנֵנֵן דְּעֵר צוֹא דָּאֵם אִיו דִּוְרָה מְצוֹת. נָאֵם הָאֵם דְּעֵם מְעַשֶׂעֵן בְּאֵשׁאֵפְעֵן
 אִין אִוִּי אִיִּין אָרֵם. וְאֵם עֵם אִיו דָּא פִּיל סְבוֹת אִים צוֹא דְּעֵר וְיִימְעֵרִין פִּין נָאֵם
 דָּאֵם אִיו דִּיא בְּאֹרֵת פִּין גִּיט. אֵו דְּעֵר מְעַנֵּשׁ גִּיט נָאֵה נָאֵה וְיִיא דְּעֵר וְיִימְעֵרִים עֵר
 יִיָּה פִּין דִּיא רִיכְמִיעַ גִּיטֵם. נְמַצָּא אִיו דְּעֵר מְעַנֵּשׁ אִין אִיִּין גְּרוֹמֵעַ מְלַחְמָה.
 וְאִוִּרוֹם דִּיא נְאֻצֵּעַ עוֹלָם הִיָּה. צוֹא עֵם אִיו גִּיט צוֹא שְׁלַעֲכֵם אִיו נָאֵר פְּרוֹבִיחוֹנְג
 פִּאר דְּעֵם מְעַשֶׂעֵן. דִּיא אֲרַעֲמִקִיִּים פִּין אִיִּין וְיִים. אֵן דִּיא רִיכְמִיִּים פִּין דְּעֵם
 אֲנְדֵרִיִּין וְיִים. אִוִּי וְיִיא שְׁלֹמָה חַמְלָה וְאָנָם (משלי ל') סן אשבע וכחשתי כר ופן
 אורש ונגבתי כר. דָּאֵם אִיו שִׁימֵשׁ מְאֻמְעֵר וְעֵל אִיָּה צוֹא פִּיל גִּיטֵם הַאֲבָעֵן וְעֵל
 אִיָּה חֵם וְשֹׁלֹם לִיקְעֵנֵן אֵן נָאֵם. אֲרַעֲר מְאֻמְעֵר וְעֵל אִיָּה אֲרַעֲם וְיִין. וְעֵל אִיָּה
 מִנְעֵן נְבִנְעֵן. נְמַצָּא דָּאֵם דְּעֵר מְעַנֵּשׁ אִיִּין מְלַחְמָה פִּין אֵלֵעַ וְיִימְעֵן. דִּיא
 דְּהִיגְקִיִּים פִּין אִיִּין וְיִים. אֵן יִסְרִיִּין פִּין דְּעֵר אֲנְדֵרֵרֵר וְיִים. נָאֵר אֵו עֵר אִיו אִיִּין
 נְבוֹר אֵן נְעֻמָּה אִיִּין דִּיא מְלַחְמָה פִּין אֵלֵעַ וְיִימְעֵן. אִיו עֵר דְּעֵר מְעַנֵּשׁ וְאֵם אִיו
 וְיָה צוֹא בְּעֵהֶפְמִין יִיָּה צוֹא נָאֵם. דְּעֵר מְעַנֵּשׁ גִּיט אֲרוֹים פִּין פִּאר צִימְעֵר אִין
 פִּאלֵאן

יזכה לירבק בבוראו ויצא מן הפרוזדור הזה ויכנס במרקלין לאור באני החיים. וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהמוב ונשתדל לירבק בו כן ישיגהו וישמח בו. ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם. אמנם הנה הוא עומד בשיקול גדול. כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו הנה הוא מתקלקל ומקלקל העולם עמו. ואם הוא שלט בעצמו ונדבק בבוראו ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבודת בוראו הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו. כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כלם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך. והוא כענין מה שאחז"ל (מניגז דף יב) בענין האור שנגזו הקב"ה לצדיקים. וז"ל וכיון שראה אור שנגזו הקב"ה לצדיקים שמח שנאמר (מסלי יג) אור צדיקים ישמח. ובענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו אמרו (מולוי 65) אר"י שלמד שנתקבצו כולן למקום אחד והיתה כל אחת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו. והנה על העיקר הזה העירונו ז"ל במדרש קהלת שאמרו ז"ל (קהלת רבה פז) ראה את מעשה האלהים ונר. בשעה שברא הקב"ה את

את

פלאין ארין צוא בעליהם זך פון דיא לעבעדיגע ליכט. און מיט דעם שיעור וואס ער האט אין גיטאלמען דעם יצר הרע מיט וייגע פאזות. און האט זיך דער ווייטערט פון דיא וואקען וואס דער ווייטערין אים פון גוטס. און האט זיך בעקיהם צו בעהעפמין זיך אן גאט. מיט אזוי אין שיעור וועט ער אים בעקומען און פרייען זיך מיט אים. און ווען דער מענש זאל זיך גוט בעטראכטען וועט ער זעהען אז דיא וועלט איז באשאפען גיטארין אים צוא בעדיגען. נאר ער שטייט אין איין גרוסקע גיטויכט. ווארום אז ער ציהט זיך צוא דער וועלט און דער ווייטערט זיך פון ויין באשעפער פאר דארבט ער זיך אליין און פאר דארבט דיא וועלט אויך. אבער אז ער בעהערשט זיך און בעהעפט זיך צוא גאט און האט הנאה פון דער וועלט. נאר מיט דעם וואס עס קען אים נומען צו דיגען דעם בעשעפער דער ווערט גרום און דיא וועלט ווערט אויך גרום מיט אים. ווארום דאס איז איין גרוסקע וואך פאר אלע מענשען אז וויא זאלין באדיגען דעם הייליגין מענשען צוא גאט. און דאס איז אויך דעם אופן וויא אונזערע תכמים זאגען (חולין צ"א) וועגען דיא ליכט וואס תקדוש ברוך הוא האט באהאלטן פאר דיא צדיקים. וויא באלד דיא ליכט האט דער זעהען אז גאט האט איר באהאלטן פאר דיא צדיקים. האט זי זיך דער פרייט. אזוי וויא עס שטייט אין פסוק. אור צדיקים ישמח דאס איז פייטש דיא ליכט פון דיא צדיקים האט זיך דער פרייט. און בייא דיא שטייער וואס יעקב האט גיטמען צוא לייגען צוא קאפין. זאגט ר"י דער פון איז גיטדונגען אז אלע שטייער דאבען זיך גיקליבין אין איין ארט. און אימליכער האט גיאגט אויך מיר זאל לייגען דער צדיק דיא קאפ. און אין מדרש קהלת לערנען אנו דיא תכמים (קהלת רבה פז) ראה את כל מעשה האלהים. אז גאט האט באשאפען אדם הראשון האט ער אים גיטומען און האט אים צורום גיפירט איבער אלע

את אדה"ר נמלו והחזירו על כל אילני נן עדן . א"ל ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי . תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי . כללו של דבר האדם לא נברא בעבור מצבו בעה"ז אלא בעבור מצבו בעה"ב . אלא שמצבו בעה"ז הוא אמצעי למצבו בעה"ב שהוא תכליתו . ע"כ תמצא מאמרי חז"ל רבים כלם בסגנון א' מדמים העה"ז למקום וזמן ההכנה והעה"ב למקום המנוחה ואכילה המוכן כבר . והוא מה שאמרו העה"ז דומה לפרוזדור כמו שאמרו ז"ל היום לעשותם ומחר וכו' (ע"ל ג) מי שמרה בע"ש יאכל בשבת . העולם הזה דומה ליבשה והעה"ב לים וכו' . וכאלה רבים על זה הדרך . ותראה באמת שכבר לא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם הוא למצבו בעה"ז . כי מה הם חיי האדם בעה"ז או מי הוא ששומח ושלוו ממשי בעה"ז . ימי שגורינו בהם שבעים שנה ואם בנכורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים ומרדות ואחר כל זאת המות . אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאות ושלוה אמתית . וגם הוא אלו יגיע למאה שנה כבר עבר וכמל מן העולם . ולא עוד אלא שאם תכלית בריאת האדם היה לצורך העולם הזה לא היה צריך מפני זה שתנופה בו גשמה כ"כ חשובה ועליונה שתהיה גדולה יותר מן המלאכים עצמם

אֵלֶּע בּוֹמֵעַר פּוֹן גֵּן עֵדֶן אֹנֵן דְּהָאֵם אִים גִּיּוֹאֲנֵם זְעָה וְיֵאֵן אֹנֵן גִּילּוֹבֵם וְעִנְעֵן מִיִּנְעֵ וְנִעְרָק . אֹנֵן דְּאֵם אֵלֵּן הָאֵב אִיָּהּ בְּאַשְׁאֲפֵעַן פּוֹן דִּיִּנְעֵם וְנִעְנֵעַן דְּאִרְיִבְעֵר וְאֵלְסֵבּוּ זִיָּה הִיטִין אֹז דְּוֵא וְאֵלְסֵבּוּ גִיטֵם בְּקִלְקֵל זִיין אֹנֵן מִיין וְנִעְלֵם פֶּאֶר דְּאִרְבֵּעֵן . דְּעֵר בְּלָל אִיז דְּעֵר מְעַנְשׁ אִיז גִּיטֵם בְּאַשְׁאֲפֵעַן גִּיּוֹאֲרִין פּוֹן דְּעֵר וְנִעְלֵם וְנִעְנֵעַן . גֶּאֶר פּוֹן יַעֲבֵד וְנִעְלֵם וְנִעְנֵעַן . אֹנֵן דִּיא וְנִעְלֵם אִיז פֶּאֶר אִים אִיין מִיִּסְעֵל אֹז עֵר זָאָל קִעֲבֵעַן קִיבְעֵן אִויָּף יַעֲבֵד וְנִעְלֵם צֹא זִיין תְּכִלִּית . דְּרִיבְעֵר גִּיפִינְעֵן זִיָּה פִיל עֲרִיבְעֵר אִיז דִּיא גִּבְרָא וְוֵאם פֶּאֶר גְּלִיִּיכִין דִּיא וְנִעְלֵם צו אִיין אֲרִיט וְוֵאם מְעַן בְּרִיִּים זִיָּה אָן . אֹנֵן יַעֲבֵד וְנִעְלֵם צו אִיין אֲרִיט פּוֹן רִוְהֵעַן אֹנֵן עִסְעֵן וְוֵאם מְעַן דְּהָאֵם זִיָּה אָן גִּיבְרִיִּים דְּאֵם אִיז וְוֵאם מִיד דְּהַבְעֵן שְׁוִין גִּיּוֹאֲנֵם דִּיא וְנִעְלֵם אִיז גְּלִיָּה צֹא אִיין פֶּאֶר צִימְעֵר . הִינְטֵם צו פֶּאֶן אֹנֵן מֵאֲרִבְעֵן צֹא נִעְמֵעַן דְּעַם לִוִּין . וְנִעֵר עַם בְּאַמִּידְעַם זִיָּה עֲרֵב שִׁבְתֵּן דְּעֵר עִסְטֵם אֹנֵם שִׁבְתֵּן . דִּיא וְנִעְלֵם אִיז גְּלִיָּה צֹא דְּעֵר יִבְשָׁה . אֹנֵן יַעֲבֵד וְנִעְלֵם צֹם יֵם . אֹנֵן נֶאֱדָה פִיל גְּמֵרוֹת אִין דְּעַם אֹנְפֵן אֹנֵן אִין אֲמֵת קִעַן גֶּאֶר קִיין מְעַנְשׁ מִיטֵם שִׁכְלֵן גִּיטֵם מִינְעֵן . אֹז דְּעֵר תְּכִלִּית פּוֹן דְּעַם וְוֵאם עֵר אִיז בְּאַשְׁאֲפֵעַן גִּיּוֹאֲרִין אִיז דִּיא וְנִעְלֵם . וְוֵאֲרֹם וְוֵאם אִיז דְּעַם מְעַנְשֵׁינֵם לְעִבְעֵן אִויָּף דְּעֵר וְנִעְלֵם אֹנֵן וְנִעֵר פֶּרִיִּים זִיָּה אֹנֵן אִיז רִוְהֵי אִויָּף דְּעֵר וְנִעְלֵם . לְעִבְעֵן לְעִבְטֵם עֵר גֶּאֶר זִיבְצִיג יֵאֲדֵר אֹנֵן וְנֵעַן פִיל אֲכָצִיג יֵאֲדֵר . אֹנֵן דְּאֵם מְעַרְסְמֵעַ אִיז מִיטֵם צִרוֹת אֹנֵן לִיִּנְעֵן אֹנֵן אֵלְעֵר לִיִּיא קִרְבִּיבְרִיִּים אֹנֵן וְוִיִּישָׁא אֹנֵן מֵאֲמִידְעֵיִשׁ . אֹנֵן נֶאֱדָה דְּעַם קִיבְטֵם דְּעֵר מִיִּים . אִיִּינְעֵר פּוֹן מִוִּינְעֵד גִּיפִינְטֵם זִיָּה וְוֵאם אִיז רִוְהֵיג אֹנֵן דְּהָאֵם פֶּעֲרֵנְעֵינְעֵן אִויָּף דְּעֵר וְנִעְלֵם . אֹנֵן וְנֵעַן עֵר וְנִעֵרם דֵּאֲנֵרְעִים יֵאֲדֵר אִיז עֵר אֹזוּי וְוֵאם עֵר וְוֵאֵלְטֵם שְׁוִין פּוֹן דְּעֵר וְנִעְלֵם אֹנְעֵק גִּיבְאֲנֵעֵן . אֹנֵן גֶּאֶדָּה מְעֵר אֹז אִיָּהּ וְנִעֵל וְנִעְנֵן דְּעֵר תְּכִלִּית

עצמם . כ"ש שהיא אינה מוצאה שום נחת רוח בכל עינוגי זה העולם
 והוא מה שלמדנו ז"ל במדרש קהלת . וז"ל (קהלת רכ"ט פ"ו) וגם הנפש לא
 תמלא מלהי'ד לעירוני שנשא בת מלך אם יביא לה כל מה שבעולם
 אינם חשובים לה כלום שהיא בת מלך כך הנפש אלו הכאת לה כל מערני
 עולם אינם כלום לה למה שהיא מן העליונים . וכן אז"ל (לנוס פ"ד) על
 כרחק אתה נוצר ועל כרחק אתה נולד כי אין הנשמה אוהבת העה"ז
 כלל אלא אדרבה מואסת בו אם כן ודאי לא היה בורא הבורא יתברך
 בריאה לתכלית שהוא נגד חוקה ונמאס ממנה . אלא בריאתו של האדם
 למצבו בעה"ב הוא וע"כ נתנה בו נשמה זאת כי לה ראוי לעבוד וכה
 יוכל האדם לקבל השכר במקומו וזמנו ושלא יהיה העה"ז דבר נמאס אל
 נשמתו אלא אדרבה נאהב ונחמד ממנה וזה פשוט . והנה אתר שירענו
 זה נבין מיר חומר המצות אשר עלינו ויקר העבודה אשר בידנו כי הנה
 אלה הם האמצעיים המביאים אותנו אל השלמות האמיתי אשר בלעדם
 לא יושג כלל . ואולם ידוע כי אין התכלית מניע אלא מכח קיבוץ כל
 האמצעיים אשר נמצאו ואשר שימשו להגיעו וכפי כח האמצעיים
 ושימושם כן יהיה התכלית הנולד מהם . וכל הפרש קטן שימצא
 באמצעיים תבחן תולדתו בכיבוד ודאי בהגיע זמן התכלית הנולד מקיבוץ
 כולם

תכלית פון דעם מענשינס בעשאפונג איז גיא וועלם פאר וואס האט אים נאם
 גיגעבען אזוי איין שיערע נשמה אונ אזוי איין הויכע נאך דעקער פאר גיא מלאכים
 אונ גיא האט דאך גיזויס קיין פערנעניגען גיט פון גיא וועלמליכע פענגנים אונ
 דאם איז וואס אונזערע חכמים לערנען אונז אין מדרש קהלת (קהלת רב"ה פ"ו) וגם
 הנפש לא תמלא דאם איז שיימש דער גפש ווערט אויך גיט וואט . עם איז איין משל
 צו איין דארף כאן וואס האט גינמען איין בת מלך פאר איין ווייב אז ער זאל
 איר אפילו ברענגען אלץ וואס אין דער וועלם איז . איז דאם ביי איר גיט חשוב .
 ווארום זיא איז איין בת מלך אזוי איז דער גפש . אז מען זאל איר ברענגען אלע
 גומע שפייז פון דער וועלם איז איר גאר גיט . ווארום זיא איז פון דימעל . אונ גיא
 חכמים זאגען (אבות פ"ה) אויך אזוי איבער גוואלד ווערסטו באשאפן . אונ איבער
 גוואלד ווערסטו גיבארין . ווארום זיא נשמה האט גיט ליב גיא וועלם אדרבה זיא
 האט איר פאר מיאוסט אונ אז זיא אזוי קען דאך גיט זיין אז גאט זאל באשאפען
 איין בעשעפניש געגען איר גיעזן אונ אין וואס זיא האלט פאר מיאוס . דרום איז
 עם גיזויס אז דער מענש איז נאר באשאפען גווארין פון עולם הבא וועגען . אונ
 דעריבער איז אין אים גיגעבען גווארין זיא נשמה ווארום איר פאסט גאט צו דינען
 אונ דורך איר קען דער מענש מקבל זיין דעם לויז אויף דעם ארש אין דער צייט
 אונ אזוי וועט שוין גיט זיין מיאוס פאר דער נשמה אויך דער וועלם . אדרבה עם וועט
 איר זיין ליב אונ גרוסטיג זיא וועלם . אונ היינט אז מיר ווייסען שוין דאם פאר
 שטייען מיר זיא שווערקיט פון זיא מצות וואס אויף אונז איז אונ זיא שיערקיט
 פון זיא דינסט פאר אונ . ווארום זיא זעגען זיא מיטלען וזיא צוא ברענגען דעם
 מענשין

כולם כמ"ש. וזה ברור. מעתה ודאי הוא שהקדוק שידוקדק על ענין המצות והעבודה מוכרח שיהיה בתכלית הדקדוק כאשר ידקדק שוקרי הזהב והפנינים לרוב יקרים. כי תולדותם נולדת בשלימות האמיתית והיקר הנצחי שאין יקר למעלה ממנו. ונמצינו למדים כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצות ולעבוד ולעמוד בנסיון. והנאת העולם אין ראוי שיהיה לו אלא לעזר ולסיוע בלבד לשיהיה לו נחת רוח וישוב דעת למסן יוכל לפנות לכו אל העבודה הזאת המומלת עליו. ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לכורא יתברך ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קמן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו. הן הגה כל עניני החומריות והתלוי בהם עד שימשך אחריו יתברך ממש כברזל אחר אבן השואבת וכל מה שיוכל לחשוב שהוא אמצעי לקורבה הזאת ירדוף אחריו ויאחז בו ולא יפנה. ומה שיוכל לחשוב שהוא מניעה לזה יברח ממנו כברוח מן האש.

ובענין

מענין צוא דאי ריבנינע גאנצקייט וואס אן וויא קען ער דאס גיט האַבען. נאָר עס איז ריבנע און מען קען גיט קומען צום תכלית שידען עס קלייבן זיך אויף אלע מיטלען וואס זענען דא און וואס מען באדארף האַבען דער צוא און וויא שפארק עס זענען דא מיטלען אזוי גרוס איז דער תכלית דער פון און אלע קליינע אונטער שידען וואס עס איז גיפניט זיך אונטער דא מיטלען קען מען קלאר דער גיין און מען קומט צום תכלית וואס קומט ארויס פון אלע מיטלען אין איינעם דער פון קען דער מענטש וויסען און וואס מען איז מדקדק אין מצות און נאָם צו דינען מו ער ויער שפארק מדקדק ויין אזוי וויא עס זענען מדקדק דא וואס זענען נאָר און מיטערע שפיינער ווארום דאס קומט אלץ פון דא אייביגע שפיינעקייט וואס עס קען גיט מיטערע ויין דער פון קען אָב דערנען און דער עיקר וואס דער מענטש איז באשאפען גיווארין אויף דער וועלט איז נאָר צו מאַכן מצות און צוא דינען נאָם. צוא באַשטיין בייא אלע פרובירונג און דארף נאָר דגאָת האַבען פון דער וועלט וואס עס זאל אים העלפען דער צוא ער זאל בערהזיגן זיין רוח און דער קוויקין ויין געה. פֿרי ער זאל קערין זיין האַרץ צוא דינען נאָם וויא ער מו. נאָר אלץ וואס ער מו ער פֿראַכמען פון נאָם וועגען. און קיין אַנדער תכלית זאל ער גיט האַבען און אלץ וואס ער מו צו קליין אַדער גרויס נאָר זיך צו זענענען צו נאָם. און צו פֿרעכען אלע וועגט וואס שידען צו ווישן אים און נאָם דאס זענען דא זאָען פון גוף. און וואס עס הענגט אָן גוף איז וויא זאלען זיך זענען צו נאָם. פֿונקט וויא אייזן ציט זיך צום מאַגענעם און אלץ וואס ער קען פֿראַכמן און דאס איז איין מיטלען צו דער גיטעהנונג צוא נאָם. מו ער דאס נאָר זאָען און אָן נעמען און גיט אַוועק פֿאווען און וואס ער קען פֿראַכמען און דאס פֿערמיט אים צו גיטעהנען זיך מו ער דער פון אַנטלופֿען וויא מען אַנטלופֿט פון פֿייער. אזוי וויא עס שטייט גיטריבען אין תהלים (ס"ג)

דבקה

יבענין שנאמר (ספלים סג) דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך כיון שביאתו לעולם אינו אלא לתכלית הוזה דהיינו להשיג את הקורבה הזאת במלמו נפשו מכל מונעיה ומפסידיה. והנה אחר שידענו והתברר אצלנו אמיתת הכלל הוזה יש לנו לחקור על פרטיו לפי מדרגותיהם מתחלת הדבר ועד סופו כמו שסדרם רבי פינחס בן יאיר במאמר שלו שהכאנו כבר בהקדמתנו והם הזוהרות. הזריות. הנקיות. הפרישות. המהרה. החסידות. הענוה. יראת החטא. והקדושה. ועתה נבארם א' א' בס'ד:

פרק ב בביאור מרת הזוהרות

הנה ענין הזוהרות הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובעניניו כלומר מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו. המוכיבים הם אם לא. לבלתי יעזוב נפשו לסכנת האכרון ח"ו ולא ילך ככהלך הרגלו כעור באפלה. והנה זה דבר שהשכל יחייבהו ודאי. כי אחרי שיש לאדם דעה והשכל להציל את

דבקה נפשי אחריך בי תמכה דאם איז שיימש. מיון לייב איז באדעפמ אן דיר אהר דיון רעכמע האנד שפארט מיר אונמער. אונ וויא באלד דער תכלית פון זין קומען אויף דער וועלט איז נאר דער תכלית צו געקומען דיא גינעקונג צוא אים אונ צו ראמענען זיין לייב פון אלץ וואס עס פערקייט אים אונ איז אים שטענדיק דער צו. אונ וויא מיר האבען שוין דער קלערט דעם אמת פון דעם כלל וועלען מיר קלערין דעם פרט. פון אימליכען נאך זיין מדרגה פון אן הייב גיין אים לאו. אזוי וויא ר' פינחס בן יאיר האט וויא מסדר גיווענען. אונ דאס זענען וויא (הזוהרות) וויא מען זאל זיך היטן: (הזוהרות) גישווינד צוא זיין: (הנקיות) גיין צו זיין: (הפרישות) אב גישיים צו זיין: (הסתרה) זיך צו רייניגען: (החסידות) פרוקקייט: (הענוה) קליין צו האלמען זיך: (יראת החטא) מרא צוא האבען פאר איין עבירה: (הקדושה) הייליקייט: ערשט וועלען מיר טום נאמס הייליך מפורש זיין איינציג וויים:

דער אנדערער פרק

ווייזט וואס הייסט זיך צוא היטען (הזוהרות)

הנה ענין הזוהרות דיא זאך פון היטען זיך איז. אז דער מענטש זאל זיין גיהים אין אלע ויגע מעשים אונ גישעפטין דאס הייסט ער זאל געמראכטין אונ אפין הארטין דיא אויפן ויגע מעשים אונ וועגן צו זענען וויא גוט אנדער גוט ער זאל נישט לאזן תליה זיין נפש פאר פאלין ווערין אין גיהנם. אונ זאל נישט גיין מיט זיין גיוויינהייט וויא איין בלינדער אין דער פינצמערניש. אונ דאס איז איין זאך וואס דער שכל איז מחייב ווארם וויא באלד דער מענטש דאמט שכל אונ פאר שפאנד זיך צו ראמענען אונ אנשליפין פון גיהנם וויא

את עצמו ולכרוח מאבדן נשמתו . איך יתכן שירצה לחללים עיניו מהצלחו . אין לך פחיתות והוללות רע מזה ודאי . והעושה כן הנה הוא פרות מהבהמות ומהחיות אשר בטבעם לשמור את עצמם . וע"כ יברחו וינסו מכל מה שיראה להם היותו מזיק להם . וההולך בעולמו בלי התבוננות אם מוכה דרכו או רעה הנה הוא בסומא ההולך על שפת הנדר אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלחו . כי אולם הסרון השמירה כפני העורן הטבעי או מפני עורן הרצוני דהיינו סתימת העינים בבחירה והפך אחד הוא . והנה ירמיהו היה מתאונן על רוע בני דורו מפני היותם ננועים בנגע הסדה הזאת שהיו מעלימים עיניהם ממעשיהם בלי ששימו לב לראות מה הם הלהעשות אם להעזב . ואמר עליהם (יחסי ה) אין איש נחם על רעתו לאמר כו' כלה שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה . והיינו שהיו רודפים והולכים במרוצת הרגלים ודרכיהם מבלי שיניחו זמן לעצמם לדקדק על המעשים והדרכים ונמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה . ואולם הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצה"ר וערמותו להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא ישאר להם ריוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים . כי יודע הוא שאלולי היו שמים

ויהא ארי קען עד גאר וועלן אב קערן זיינע אויגן זיך גיט צו ראטעווען דאס קען גאר גיט ערנער זיין . און דער וואס מוט דאס איז ערנער פאר איין ביהמה און איין חיה וואס וויא האבן דעם נאמור זיך צו הייטן און לויפן און ראטעווען זיך פון דיא זאכן וואס וויא ועדן עס קען וויא שאדן און דער וואס גייט אויף דער וועלט און גיט בען ראכטעט צו איז גוט זיין וועג צו גיט איז גלייך צו איין פליגן וואס גייט געפין איין טיפן פריה וואס זיין כפנה איז ויער שטארק . און זיין אונגליק איז געדגן ער אל זיין ראמוגעק . גאר דיא סיבה וואס דער מענטש היט זיך גיט . אדער ער איז פליגד פון דער נאמור . אדער ער איז פליגד מיט זיין ווילן דאס איז ער פאר שאכט דיא אויגן מיט זיין ווילן . און ירמיה בעקלאגט זיך א יף דיא געלענקיקייט פון זיין דור ווייל וויא זענען גיוועזן גיפלגאגט מיט דיא געלענקע כדה . אז וויא לענין אב קערין דיא אויגן פון ויערע מעשים און דאבן זיך גיט בעפראגט צו ועדן וואס וויא טוען צו זאלן וויא דאס פאן אדער אדעק לאזן . און דאס גיזאגט ירמיה (ח) אין איש נחם על רעתו לאמר כו' כלה שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה . דאן איז מייטש קיינער בעפראכט זיך גיט אויף זיין געלענקע אלע לויפן אין ויערע וועגן וויא איין פערד אין איין מלחמה . דאס זייכט וויא לויפן אין ויער גיווינהייט און ויערע וועגן . אז וויא לאזן זיך גאר קיין צייט גיט צו בעפראגט זיין ויערע מעשים און וועגן דורך דעם פאלן וויא אין אונגליק וואס וויא ווייטן גאר גיט . און דאס איז איינע פון דיא עצות פון געד דדע און זיין נאלעקייט . ער מאכט ויער דיא ארבעט פון מענטשן שמענדירט אין זיין הארצין . אז עס איז קיין צייט צו בעפראכטן זיך און און צו קליינן אין וועלע וועג ער נאמט צו גיין . ווארום ער ווייס אז וויא וואלט זיך בעפראכטן

שמים לבם כמעט קט על דרכיהם ודאי שמיד היו מתחילים להנחם כמעשיהם. והיתה ההרטה הולכת ומתנכרת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי וה' מעין עצת פרעה הרשע שאמר (שמות ה) תכבד העבודה על האנשים וכו' שהיה מתכוין שלא [לכר שלא] להניח להם ריוח כלל לבל יתנו לב או ישימו עצה נגדו. אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות בכה התמדת העבודה הבלתי מפקת. כן היא עצת היצה"ר ממש על בני האדם. כי איש מלחמה הוא ומלומד בערמימות. ואי אפשר להמלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה. הוא מה שהנביא צוה ואמר (מגילת) שימו לבבכם על דרכיכם. ושלמה אמר בחכמתו (משלי ו) אל תתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפיך הנצל כצבי מיד כו'. וחז"ל אמרו (מ"ק דף ה) כל השם ארחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. ופשוט הוא שאפילו אם יפקח האדם על עצמו אין בכחו לינצל אלולי הקב"ה עוזרו. כי היצה"ר תקוף מאד וכמאמר הכתוב (מכילת לו) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו וגו'. אך אם האדם מפקח עצמו אז הקב"ה עוזרו וניצול מן היצה"ר. אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו כי אם הוא אינו חס מי יחוס עליו. והוא כענין מה

נָאֵר אִינן קְלִינָע וַיִּילָע אוּיף וַיִּיעָרע וַועֵגִין וַואַלְמִין וַיִּיא גַעוּיִם זִיך בְּאַדְעֵקֶען פֿאָן וַיִּיעָרע מַעֲשִׂים אוֹג וַיִּיעַר חֲרָטָה וַואַלְמִי זִיך גַּיִשְׁמאַרְקֵט בְּיו וַיִּיא וַואַלְמִין פֿאַר לֵאזִין דִּיא עֲבֻרָה אִין נֶאֱבָצִין אוֹג דִּיא וַעֲרֵבִינָע עֲצָה הָאֵם פֿרַעַה גִּיטָאן עַר הָאֵם גַּיִאָגֵט (שמות ה') תכבד העבודה על האנשים. דאם אִין פֿיִימִשׁ זָאל דִּיא אַרְבִּיִיט שְׁווער וַוערין אוּיף דִּיא מַעֲשִׂעֵן. אוֹג פֿונְקֵט אַזוי אִין דִּיא עֲצָה פֿון יֶצֶר הָרַע אוּיף דִּיא מַעֲשִׂעֵן. וַואַרום עַר אִין אִינן בַּעַל מִלְחָמָה אוֹג גַּילְעֵרִינֵט אִין פֿאַלְשִׁקִיִּים. אוֹג מַעֲנֵן קֶען זִיך גַּיִט רֶאמְעוּען פֿיִרְדִּין מִיט גֵרוּם תְּחִבָּה אוֹג נוֹט אַרוֹם זַעֲדֵן זִיך. דאם אִין נוֹט דָּער נְבִיא שְׁרִיִבֵּט (הגי א') שימו לבבכם על דרכיכם. דאם אִין פֿיִימִשׁ גַּיב גַּיט קִיין שְׁלֵאָף צו בִּינָע אוּיגִין. קִיין שְׁלוֹמֵער צו בִּינָע בְּרַעֲמֵען רֶאמְעוּע זִיך וַיִּיא אִינן הִירֵשׁ. דִּיא גְבֻרָא זָאגֵט (ש"ק ד"ה) וַוער עַם בְּעַמְרֵאכֵם זִינָע וַועגִין אוּיף דָּער וַועלֵט אִין וּזְכָה צו זַעֲדֵן דִּיא הִילָף פֿון תְּקֻדֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹג דאם אִין גַּיִוִים וַוען דָּער מַעֲנֵשׁ וַואַלְמִי זִיך אַפֿילו קְלִינִין וַואַלְמִי עַר אוּיף גַּיט גֶּרֶאמְעוּעט וַוערין. וַוען גַּיט גָּאט וַואַלְמִי אִים הַעֲלִפִין. וַואַרום דָּער יֶצֶר הָרַע אִין וַיִּיעַר שְׁמַאָרְק. אַזוי וַיִּיא דָּער פֿסוֹק זָאגֵט (תהילים ל"ו) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו וגו' דאם אִין פֿיִימִשׁ דָּער רֶשַׁע לִיגֵט אוּיף רַעַם צִדִּיק אוֹג וַיִּיל אִים פֿיִימִין נָאֵר גָּאט לָאזֵט אִים גַּיט. נָאֵר אִין דָּער מַעֲנֵשׁ וּזְכָה זִיך צו קְלִינִין הַעֲלִפֵט אִים גָּאט אוֹג עַר וַוערֵט פֿון אִים גַּיִצוֹל. אַבְעֵר אִין דָּער מַעֲנֵשׁ אַלִּין קְלִינֵט זִיך גַּיט הַעֲלִפֵט אִים גָּאט אוּיף גַּיט. וַואַרום אִין עַר הָאֵם אַלִּין גַּיט חֵם אוּיף זִיך וַוער זָאל אוּיף אִים חֵם הָאֶבֶן. דאם אִין אַזוי וַיִּיא דִּיא נְבִיא זָאגֵט

מה שאמרו ז"ל (בבבכות דף נג) כל מי שאין בו רעה אסור לרחם עליו
והוא מה שאמרו (פסוק סג) אם אין אני לי מי לי :

פרק ג בחלקי הוהירות

הנה הרוצה לפקח על עצמו. שתיים הנה ההשקפות הצריכות לו. האחת
שיתבונן מהו הטוב האמיתי שיבחר בו האדם והרע האמיתי שיגנום
ממנו. והב' על המעשים אשר הוא עושה לראות אם הם מכלל הטוב או
מכלל הרע. וזה בשעת מעשה ושלא בשעת מעשה שלא
יעשה שום מעשה מבלי שישקול אותו במאזני זאת הידיעה. ושלא
בשעת מעשה שיעלה לפניו זכרון כלל מעשיו וישקול אותם כמו כן במאזני
המשקל הזה לראות מה יש בהם מהרע למען ידחה אותו. ומה מן הטוב
להתמיד בו ולהתחוק בו. ואם ימצא בהם מן הרע אז יתבונן ויחקור בשכלו
איזה תחבולה יעשה לסור מן הרע ההוא וליטהר ממנו. ודבר זה הודיעונו
הז"ל באמרו (פירוש דף נג) גוח לו לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא יפשפש
במעשיו ואיכא דאמרי ימשמש במעשיו. ותראה ששני הלשונות הם שתי
אזהרות

זאגמ (ע"ז רביג). אויף זאגין זייא (אבות פיג) ווען איך וועל גיט זארגין פאר זיך
ווער זאל פאר סיר זארגין :

דער דריטער פרק

(בחלקי הוהירות) וויא מען זאל זיך היטן :

הנה הרוצה לפקח על עצמו דער וואס וויל אויף זיך אכטונג געבין. מוז ער צווייא
זאכן גיט געטראכטן. וואס איז דיא ריכטיגע גוטס וואס ער זאל דאס
פאר זיך אויס קלויבין. אונ וואס איז אין אמת זעלעכט אז ער זאל דער פון
לויפן. צווייטענס אויף אלע זיינע מעשים זאל ער געטראכטן אויב דאס איז
פון די גוטע מעשים אדער זעלעכטע. אונ דאס מוז ער טראכטן בשעת ער
טוט אונ געזעט ער טוט גיט. בשעת ער טוט מוז ער אכטונג געבין ער זאל גיט
פאן קיין זאך וואס ער זאל איר גיט איבער וועגען גוט. אונ בשעת ער טוט
גיט מוז ער טראכטן אויף אלץ וואס ער דאס גיטאן אויב עס איז פאר האגן
אין דעם זעלעכטס זאל ער דאס אב שטויסן. אונ דיא גוטע זאל ער שטענדיג
דיאלטן. אונ ווען ער גיפנט אין דיא מעשים זעלעכטס מוז ער טראכטן אונ
קלערין מיט זיין זיכל וואס פאר איין עצה ער זאל טאן צו דער נויטערין זיך פון
דיא זעלעכטס אונ ריין צו וועגען דער פון. אונ דיא וואך האפען אונ דיא תכמים
גילערנט. אז וויא האפן גיזאגמ (עירובין יג) גוח לו לאדם שלא נברא בו. דאס
איז פיינטש עס איז געקער דעם מענשען אז ער וואלט גיט באשאפן גיזאגין
אבער אגינד אז ער איז שוין באשאפן גיזאגין. זאל ער זוכן זיינע מעשים.

אונ

אזהרות טובות ומועילות טאד כי הנה הפשפוש במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן בו הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים ע"פ מצות ה' וחקיו. כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם. אך המשמוש הוא חזקירה אפילו במעשים הטובים עצמם. לחקור ולראות היש בעינם איזה פניה אשר לא טובה או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו. וה"ז כמשמש בבגד לבחון הטוב וחזק הוא או הלש ובלוי. כן ימשמש במעשיו לבחון תבונתם בתכלית ההבחנה עד שישארו נד ונקי. כלל הדבר יהיה האדם מעיין על מעשיו כולם ומפקח על כל דרכיו שלא להגיה לעצמו הרגל רע ומדה רעה כ"ש עבירה ופשע. והנני רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו כסוחרים הגדולים אשר יפלו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו. ויקבע עתים ושעות לזה שלא יהיה משקלו עראי אלא בקביעות גדול כי רב התולדה הוא, והכמינו ז"ל הורונו בפיו צורך החשבון הזה. והוא מה שאז"ל (כ"ז דף עח) על כן יאמרו המושלים בואו חשבון על כן יאמרו המושלים ביצרם בואו ונהשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה וכו'. וזה כי העצה האמתית הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות

אנְעִרְעָה זְאָנִין עַד זָאל אַרום טאַפֿין דִּיא מַעֲשִׂים. אונ אַז מיר זאַלן זעהן דִּיא גַמְרָא וְעֵלְוִין מִיר זְעֵדִין אַז דִּיא צווייא זענען בִּיידע גופע פאר זאָנִין אויף דעם מעשִׂין. ווארום צו זוכין דִּיא מעשִׂים דִּייִכֶם עַד זָאל אַרום קלערין זיינע מעשִׂים צו זענען זייא גוט צו גוט. אונ אויב עס געפינט זיך מעשִׂים וואס זיינען גוט זייא דִּיא הִייליגע תורה דִּייִכֶם זאל ער אויס ראמען זייא. אָבער טאַפֿין זיינע מעשִׂים דִּייִכֶם עַד זָאל קלערין אפילו זיינע גופע מעשִׂים צו געפינט זיך גוט אין זייא עפעס שלכֶם און ער זאל דאס טוין אונזע ווארפֿין. פונקט זייא מען טאַפֿט אין קלייד צו פֿרוּבירן צו עס איז גוט צו שטארק צו גוט שלאף אָדער פאר פוילט אזוי זאל ער ארום טאַפֿין זיינע מעשִׂים צו פֿרוּבירן זייער גוט בײַ זייא זעלן גלייבן היין אונ קלאר. דער פֿלל איז פון דער זאך דער מענש זאל גוט פֿראכטן אויף זיינע אלע מעשִׂים אונ זאל זוכין אלע זיינע זענען. ער זאלן ניטן קלאין קיין שלעכטע גוויינהייט אונ קיין שלעכטע סדרה. אונ פֿלשיטא שוין איין עבירה אָדער איין זינד. אונ איך זעה און עס איז גיימיג דעם מענשען ער זאל זענען זיינע מעשִׂים אלע טאג. אזוי וויא גרויסע סוחרים וואס פֿעמראכטן שטענדיג זיירי גישעפטן. בדי וויא זאלן קיין שארדן גוט האבן. אונ ער זאל זיך פֿעשטעלן צייט דער צו אונ גוט אפט זען עס טרעפט זיך נאר שטענדיג ווארום עס קען דער פון פֿיל גוטם ארום קומען. אונ אונזערע חכמים זענען אונז פֿפירוש דִּיא גייטונקייט פון דעם רעקענען זיך. אונ דאס איז וואס דִּיא גַמְרָא זאָגט (בבא בתרא פ"ח) על כן יאמרו המושלים בואו חשבון. דאס איז מיינט דעריבער זאָנִין דִּיא וואס זינעלמיינן אָבער זייער זיך דערע. קומט לאמיר זיך ברעקענען דעם רעכענען דער זעלעם דעם שארדן פון איין מצוה אנטקעגן דעם שׂכר פון איר. און דעם שׂכר

לראות אמיתות אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו. כי מי שהוא עדיין חבוס במאסר יצרו אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה. כי היצר מסמא את עיניו ממש. והנה הוא כהולך בחשך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם. והוא מה שאמרו ז"ל (ג'מ דף עג) תשת חשך ויהי לילה זה העוה"ז שדומה ללילה. והבן כמה נפלא המאמר האמתי הזה למי שמעמיק להבין בו. כי הנה חשך הלילה שני מיני מעיות אפשר לו שיגרום לעין האדם. או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל או שימעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא אדם ואדם כאלו הוא עמוד. כן חומריות וגשמיות העוה"ז. הנה הוא חשך הלילה לעין השכל וגורם לו שתי מעיות. [הא'] אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם ונמצאים הפתאים, הולכים לבטח ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחילה. והוא מה שאמר הכתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו. ואומר (סג כג) ערום ראה רעה ונסתיר ופתיים עברו ונענשו. ואומר (סז יד) וכסיל מתעבר ובוסח

פון איין עבירה אַנטקענין דעם שאַרין פון איר. נאַר קיין ריכטיגע עצה קען מען דער צו גיט געבען און מען קען גיט זעהן סיידן דער וואס איז שוין לאַנג צוים גיבאנגען פון יצור דרע און גינעלמינט אויף אים. אָבער דער וואס איז נאך איין גיבונדין אין דעם בונד פון יצור דרע קענען וויינע אויגן גיט זעהן דעם אַמת און קען ווייא גיט דער קענען. ווארום דער יצור דרע פאר געלענט וויינע אויגן און ער גייט וויא איינער דער וואס גייט אין דער פינאמעריניש. און עס איז פאר דאנען שטודירקלונגען וואס וויינע אויגן זעהן גיט. דאס איז וואס דיא גמרא זאגט (בבא מציעא פ"ג) תשת חשך ויהי לילה. דאס איז פייטש דוא מוסט פינאמעריניש און עס ווערט נאכט דאס מיינט מען דיא וועלט וואס ויא איז גלייך צו נאכט. געטראכט נאר וויא וואונדער דער מאַכט פון דער גמרא פאר דיא וואס זעהן פויף אין אים צו פאר זשטיין. ווארום דיא פינאמעריניש פון דער נאכט קענען מאַכן דעם מענשין צווייא פערתין אָדער וויא פאר שטעלין אים דיא אויגן אז ער זעהט גיט וואס איז פאר אים. אָדער וויא נאָרין אים אז ער מיינט אויף איין וייל אז דאס איז איין מענש. און אויף איין מענש אז ער איז איין וייל. אזוי איז דיא גראַבקיט פון דער וועלט. וויא זענען פינאמעריניש וויא די נאכט פאר דעם שכל און ברענגען אים ער זאל זיך מועד ויין וויא לאָזן אים גיט זעהן דיא שטודירקלונגען פון דער וועלט. און דיא נאָרין גייען אריין און פאלן און ווערן פּעֶרֶלֶאָרין. און דאמ זיך דער פאר נאר גיט דער זשאַקין פרייע. דאס איז וואס דער פּוסק זאגט (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו. דאס איז פייטש דיא וועג פון זשאַע איז אזוי וויא פינאמעריניש. ער ווייכט גיט אן וואס ער שטודירקלט. אויף זאגט דער פּוסק (שם כ"ב) ערום ראה רעה ונסתיר ופתיים עברו ונענשו. דאס איז פייטש איין קלערער זעהט דעם אונגליק און בעדאלט זיך און דיא נאָרין גייען אריבער און ווערן גיטראַפּט. אויף זאגט דער פּוסק (שם י"ד) וכסיל מתעבר

זבוחה . כי לכם בריא להם כאולם ונופלים מרם ידעו מהמכשול כלל .
 והמעות השני והוא קשה מן הראשון הוא שמטעה ראייתם . עד שרואים
 הרע כאלו הוא ממש טוב והטוב כאלו הוא רע ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים
 מעשיהם הרעים . כי אין די שחסרה מהם ראיית האמת לראות הרעה אשר
 נגד פניהם אלא שגראה להם למצוא ראיות גדולות ונסיונות מוכיחים
 לסברותיהם הרעות ולדעותיהם הכוזבות* . וזאת היא הרעה הגדולה
 המלפפתם ומביאתם אל באר שחת . והוא מה שאמר הכתוב (ישעיהו ו) השמן
 לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן ונו . וכל זה מפני היותם תחת
 החושך וכבישים המה תחת מטשלת יצרם . אך אותם שכבר יצאו מן המאסר
 הזה הם רואים האמת לאמתו ויכולים ליעץ שאר בני אדם עליו . הא למה זה
 דומה לכן המבוכה הוא הנה הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים . שהנטיעות
 עשויות כתלים כתלים וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים כלם
 דומים זה לזה והתכלית במ הוא להניע אל אכסדרה אחת שבאמצעם .
 ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומניעים באמת אל האכסדרה . ומהם
 משנים את האדם ומרחיקים אותו ממנה . ואמנם ההולך בין השבילים
 הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמתי או בכוזב . כי

(* ועי' כנסת חמ"א (ישיב"כ) סנה נכספס חסוך על אמך לא חטאתי : כולם
 בוסח . דאם איז מייטש דער נאר בייזערט זיך אונ פאר זיךערט זיך ווארום זייער
 הארץ איז שטארק אונ פֿעקט בייא זייא אונ פאלין אריין איידער זייא זייערע פון
 שפּוּר־זֶלֶבֶן . אונ דער אנדערער מעות איז נאך ערגער פאר דעם ערשטען דאס
 איז וואס דיא אונזין פאר גארען זייא או זייא זעהן דיא שלעכטע פאר גוטע אונ די
 גוטע פאר שלעכטע . אונ דורך דעם שטארקין זייא זיך אין זייערע שלעכטע מעשים
 ווארום עס איז זייא עייניג וואס עס פעהלט זייא צו זעהן דעם אמת זייא זאלין
 זייער אונזליק פאר זיך . נאר זייא זייער נאך גיפיען גרוסע ראיות אונ ריכטיגע
 געווייזונגען צו זייערע שלעכטע גידאנקן . אונ צו זייערע פאלשע דעות דאס איז
 דער אומגליק וואס פאר פירט זייא אונ ברענגט זייא אין גרוב אריין . אונ דאס
 איז וואס דער פסוק זאגט (ישעיהו ו) השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן כו' .
 דאס איז מייטש זייער הארץ איז פֿעם . אונ זייערע אויגן זענען . אונ דיא אונזין
 אב גיקערט . אונ דאס איז אלץ ווייל זייערע אונז זענען אין דער פֿינֿקטע־גיש .
 אונ איין גיפערעט אין דיא גיפועלטיגקייט פון יעד דרע . אָבער דיא וואס זענען
 ארויס גיגאנגען פון דער תּפֿיֿסֿח דיא זעהן דעם אמת ריכטיג . אונ קענען זעבן
 עצות אלע מענשין . דאס איז גלייך צו איין גארטען וואס איז גיטאכט גיזאריין
 בייא גרוסע גייט צו גילעכטער וואס דיא בויכער זענען גיפלאנצט זייא זענען אונ
 צווישן זייא איז פֿיהל זענעליך איינע גלייך צו דיא אנדערע . אונ דער תּכֿלֿית
 איז צו קימען צו איין פאלאץ וואס איז אין מיטן דעם גארטען . נאר אונזער דיא
 זענעליך איז פאר האנען אונזלעכע וואס זענען גלייך אונ קומען אין אמת צום
 פאלאץ . אונ אנדערע וואס פאר אריין דעם מענשין אונ דער מייטערין אים פון
 פאלאץ . אונ דער וואס גייט צווישן דיא זענעליך קאן גיט זייערן צו איז ער און

כולם שוים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם. אם לא שידע הדרך בבקיות ומכיעות עין שכבר נכנסם בם והניע אל התכלית שהוא האכסדרה. והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומכחין בין האמתים והכוזבים. והוא יכול להזהיר את החולכים בם לומר זה הדרך לכו בו. והנה מי שירצה להאמין לו יגיע למקום המיועד. ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר עיניו ודאי שישאר אובד ולא יגיע אליו. כן הדבר הזה. מי שעדיין לא משל ביצרו הוא בתוך השבילים לא וכל להבחין ביניהם. אך המושלים ביצדם שכבר הגיעו אל האכסדרה שכבר יצאו מן השבילים וראו כל הדרכים לעיניהם בכיורו. הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע ואליהם צריכין אנו להאמין. ואמנם מה היא העצה שהם נותנים לנו. כואו חשכון כואו ונחשוב חשכוננו של עולם. כי כבר הם ניסו וראו וידעו שזה לכדו הוא הדרך האמיתי להגיע האדם אל המטבת אשר הוא מבקש ולא זולת זה. כללו של דבר צריך האדם להיות מתכונן בשכלו תמיד בכל זמן ובזמן קבוע לו בהתבודדו מה הוא הדרך האמיתי לפי חק התורה שהאדם צריך לילך בו. ואחר כך יבא להתכונן על מעשיו

אם

דיא ריכמיגע וועג. צו אויף דיא פאלשע. ווארום וויא זענען אלע גלייך אונזעם איז גאר קיין חילוק ניט דא צו דער קענען וויא. סיידן דער וואס קען שוין דיא וועג פון לאנג און ווארום ער איז שוין אין איר גיגאנגען פיל מאל און איז גיקומען צום פאלאץ. דער דערקענט איר שוין. דער וואס שטייט שוין אפער אויף דעם פאלאץ און ווערט אלע וויינע וועגעליך פאר אים. און פאר שטייט וועלכע איז ריכטיג און וועלכע פאלש. ער קען און זאגן אלימען וועלכע גייען דאס איז דיא ריכטיגע וועג דא גייט. ווער עס גלויבט אים דער קומט צום בעשטיממען ארט. און ווער עס וויל אים גייט גלובין און גייט גאך ויין איינזעעס ווילען דער ווערט פאר פאלין און קומט ניט צו דעם ארט. אזוי איז דאס אויך דער וואס גייעלטיגט גאך ניט אויף ויין גאך דערע איז ער גאך אין דיא וועגעליך. און קען גיט אונטער שטיידן ציווישן וויא אפער דיא וואס גייעלטיגט איבער דעם גאך דערע די וואס זענען שוין גיקומען צום פאלאץ דיא וואס זענען שוין דורך גיגאנגען דיא וועגעליך און האבען שוין גיזעהן אלע וועגין קלאר. וויא קענען איין עצה געבען אלימען וואס ווילן גאר דערין. און דיא מענשן סענען סיר גלובין. גאר וואס איז דיא עצה וואס וויא געבין אונז איז דאס אז סיר זאלן גיין ויך בערעכענען קיט דעם אייביג רעכענענג. ווארום וויא האבין שוין גיפרובט און האבען גיזעהן און ווייסן אז דאס אליין איז דיא ריכטיגע וועג. אין וועלכע דער מענטש קען קומען צו דיא גוטס וועלכע ער פאר לאנגט און גיט קיין אנדערע. דער כלל פון דער נאך איז אז דער מענטש מוז שטענדיג בעמראמין ויך סימין שכל אלע צייט און אין איין בעשטיממען צייט אז ער איז איינער אליין. וואס איז דיא ריכטיגע וועג גאך דער הורה וואס דער מענטש מוז גיין. גאך דעם מוז ער בעמראמין אויף וויינע בעשעם צו זענען וויא אויף דעם וועג אנדער גיט. און אויף

און

אם הם על הדרך הזה אם לא. כי על ידי זה ודאי שיהיה לו נקל ליטהר
מכל רע וליישר כל דרכיו. וכמו שהכתוב אומר (משלי ד) פלס מעגל רגליך
וזכ דרכיך יכוננו. ואומר (איכה ג) נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ת' :

פרק ד בדרך קניית הזהירות

הנה מה שמביא את האדם [על דרך כלל] אל הזהירות הוא לימוד התורה.
הוא מה שאמר רבי פנחס בתחלת הברייתא תורה מביאה לידי זהירות.
אמנם ע"ד פרט המביא לזה הוא ההתבוננות על חומר העבודה אשר חייב
בה האדם. ועומק הדין עליה. ויצא לו זה מן העיון במעשים הכתובים
בספרי הקודש ומן הלימוד בטאמרי החכמים ו'ל המעוררים על זה. והנה
יש בהתבוננות הזה הערות הערות בהדרגה לשלימי הדעת. ולפחותים
מהם. ולכל ההמון כולו. לשלימי הדעת תהיה להם ההערה. במה
שיתברר להם כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת
זה. ושאינן רע גדול מהסרון השלימות והתרחקה ממנו. כי הנה אחר
שיתבאר זה אצלם ויתבאר להם כמו כן חיות האמצעיים אליו המעשים
הטובים

אזוי איין אופן קען זיך דער מענטש לייכט. רייניגען פון אלע אומגליקן. און
מאכען רעכטפארטיג אלע זיינע וועגען. אזוי וויא דער פסוק זאגט (משלי ד) פלס
מעגל רגליך וכל דרכיך יכוננו. דאס איז שייטש וועג דעם שמעג פון ריינע פיס.
וועלן אלע ריינע וועגען פעקט זיין. אויך זאגט דער פסוק (איכה ג) נחפשה
דרכינו ונחקורה ונשובה עד ת'. דאס איז שייטש לאמיר זוכען אונזערע וועגען און
פארשיין און וידער קערין זיך צו א גאט :

דער פירדערער פּרָק

(בְּרַהַ קְנִיית הַזְהִירוֹת) וויא מען זאל זיך גיחייגען צו זיין גיהים :

הנה מה שמביא את האדם. וואס ברענגט דעם מענטשען צו הימין זיך איינע
אייבער הויכט דורך לערנען תורה. און וויא ר' פנחס בן יאיר זאגט
דיא תורה ברענגט אז מען זאל זיך הימין. נאר וואס נאך ברענגט דער צו איז
דיא בעטראכטונג איבער דיא שוועקייט פון דיא דיינסט וואס דער מענטש איז
מדייב צו מאן. און דיא שפארקע שפראך אויף דעם. און דאס קען מען וויסן
אז מען בעטראכטעט דיא זאכן וואס איז גילדיבין אין דיא הייליגע ספריים. און
אז מען לערנט דיא הייד פון דיא חכמים וואס דער וועקין דעם מענטשען דער
צו. ווי דיא בעטראכטונגען בעמערקט דר גרויסער מאן און דער קלענערער פאר
אים און דער פראקסער עולם אימליכער נאך זיין שפארד. דער גרויסער מאן
דער גייט אז דער מענטש יארף זיך נאך בעמיינען צו זיין גאנצאין שכל. און עס קען
גייט זיין ערנער דער פאר אז עס זאל אים עט וואס פעדלן ארער זיך דער ווייטערין
דער פון. אויך דערגייט ער אז דיא טימלען דער צו איז נאר מעשים טובים און

הטובים והמדות הטובות ודאי הוא שלא יתרצו מעולם להמעט באלה
 תאמצעיים או להקל בהם. כי כבר נתבאר אצלם שאם אמצעיים אלה ימעטו
 להם או אם האמצעיים יהיו חלשים ולא בכל החוק המצטרך בהם. הנה לא
 ישיגו בהם שלימות אמתי אלא יגרעו מחם כפי מה שגרעו הם כהשתדלותם.
 ונמצאים חסירי השלימות. מה שהוא להם צרה גדולה ורעה רבה. ע"כ
 לא יבחרו אלא להרבות בהם ולהחמיר בכל תנאיהם. ולא ינוחו ולא
 ישקטו מדאנה מדבר פן יחסר מהם מה שיגיע אותם אל השלימות אשר
 הם חפצים. והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי כח) אשרי
 אדם מפתח תמיד. ופירשו ז"ל שהוא בדברי תורה כתיב. והנה סוף
 המדרגה היא הנקרא יראת חטא שהיא מן המשובחות שבמדרגות. והוא
 שיחיה האדם ירא תמיד ודואג פן ימצא כידו איזה שמץ חטא שיעכבהו
 מן השלימות אשר הוא חייב להשתדל בעבורו. ועל זה אמרו ז"ל (נבט
 נמט 77 עט) על דרך המשל מלמד שכל אחד נכוה מחופתו של חבירו.
 כי אין זה מטעם הקנאה אשר תפול רק בחסירי הדעת כמו שאכתוב עוד
 בס"ד. אלא מפני ראותו עצמו חסר מן השלימות מדריגה שהיה יכול
 להשיגה כמו שהשיגה חבירו. והנה על פי התבוננות הזה ודאי שלא
 ימנע

נושע מרות. אג דענקט מאל וועט ער שוין גיוויס זיך גרינג פאכין אדער ווייניגער
 פאכין זיא מיטלען. ווארום ער ווייס דאך. אז דיא מיטלען זאלן אים פעלין
 אדער ווען זיא וועלין זיין עטוואס שלאדער אג ניט אזו שפארק וזיא וזיא דארפן
 זיין. וועלין זיא ניט פאקקען זיא ריכטיגע גאנצקייט. אג עס וועט פעלין צו
 זיא ריכטיגע גאנצקייט וזיא פיל עס פעדלמ זיא פון זיא מיטלען. אג זיא
 וועלין בלייבן פעלין פון זיא גאנצקייט וואס דאס איז זיא פאר דענקט פאר
 אנרויסע צרה אג זיער שלעכט. דרום זעהן זיא ורויסע לייט צו פאר מערין
 זיא מעשים טובים. אג צו פאכין זיך זענער אין אלע הנאים זיא רואן ניט
 אג זענען ניט שמיל זייל זיא זארגין פאמער וועט זיא דורך דעם עטוואס פעלין
 צו זיא גאנצקייט וואס שלמה המלך עליו השלום דאס גוואנט (משלי כ"ח) אשרי
 אדם כפוש תמיד דאס איז פייטש וואל דעם מענשען וואס זארגט זעמענדיג.
 זאגט זיא גברא דאס גייט אויף זיא תורה. אג דער סוף פון דער מדרגה איז
 אז דער מענש דאס מירא פאר איין עבירה וואס דאס איז זיא גרעספע מדרגה
 אז דער מענש זאל זעמענדיג מירא האפען אג זארגין פאמער געפינט זיך זיא
 אים עטוואס עבירות וואס דאס קאן אים אב זאלטין פון זיא גאנצקייט. וואס
 ער דארף אויף דעם זיער שפארק זארגין. אג אויף דעם זאגין אנדערע חכמים
 איין מיל (כ"ב ע"ה) שכל אהר נכוה מחופתו של חבירו דאס איז פייטש. יעדער
 ווערט פאר ברענט פון אנדרינס חזפה. דאס מיינט מען ניט חליפה אז עס
 ברענט אין אים זיא קנאה. ווארום דאס פאכט גאר פאר גארין זיא מיר וועלין
 זיער שרייבן איה. גאר זייל ער זעהט וואס אים פעדלמ אין גאנצקייט צו
 זיין חבר דאס פאר דריכט אים. אג דורך זיא פאפראכטונג איז גאר פאר זיין
 מענש

ימנע השלם בדעתו להיות זהיר במעשיו . אך לפחותים מאלח תהיה ההערה לפי הבחנתם והוא לפי ענין הכבוד אשר הם מתאזים לו . וזה כי זה פשוט אצל כל בעל דעת שאין המדריגות מתחלקות בעולם האמתי שהוא העולם הבא אלא לפי המעשים . ושלא יתרומם שם אלא מי שהוא רב המעשים מחבירו . ואשר הוא מעט המעשים הוא יהיה השפל . אם כן איפוא איך יוכל האדם להעלים עיניו ממעשיו או למעט השתדלותו בזה . אם אחר כך ודאי יצר לו בזמן שלא יוכל לתקן את אשר עותו . והנה יש מהפתאים המבקשים רק להקל מעליהם שיאמרו למה גינע עצמנו בכל כך חסידות ופרישות הלא די לנו שלא נהיה מהרשעים הנידונים בניהגם . אנחנו לא נדחק עצמינו ליכנס בנן ערן לפני ולפנים . אם לא יהיה לנו חלק גדול יהיה לנו חלק קטן . אנו די לנו בזה ולא נכביד עול משאנו בעבור זאת . אמנם שאלה אחת נשאל מהם היוכלו רל כך על נקל לסכול בעוה"ז החולף לראות אחד מחבריהם מכובד ומנושא יותר מהם ומושל עליהם . וכ"ש אחד מעבדיהם או מן העניים הנכזים ושפלים בעיניהם ולא יצטערו ולא יהיה דמם רותח בקרבם . הלא ודאי כי הנה עינינו הרואות כל עמל האדם להנשא על כל מי שיוכל ולשום מקומו

מַעֲשֵׂי וְיָאֵם אִיז גַּאֲנִיז אִין שְׂכַל צוּא וְיִין גִּדְיִים אִין וְיִינַע מַעֲשִׂים . גַּאֲר פֶּאֲר קְלַעֲנַעֲרַע מַעֲנִשְׁעֵן אִיז דַּעַר פְּבֹוד וְיָאֵם וְיִיא גְלִיסְמִין אִים אִין דַּעַר וְעַקְבִּיג פְּרוֹם צו וְיִין . וְיָאֲרוֹם דָּאֵם אִיז גִּתְיִים פֶּאֲר יַעֲרִין מַעֲנִשְׁעֵן וְיָאֵם גְּלוֹבִיט אִין דַּעַר הוֹדָה . אִז רִיא מְדַרְגּוֹת אוֹיף יַעֲנַעַר וְעֵלֵט אִיז גַּאֲר נָאֵה רִיא מַעֲשִׂים גַּאֲה . אִיז דָּאֲרִיסִין וְעֵרֵט גַּאֲר דַּעַר הוֹיבִין דַּעַר וְיָאֵם דָּאֵם מַעֲדָר מַעֲשִׂים פּוֹרְבִים פֶּאֲר דַּעַם אֲדַעֲרִין . אִיז וְעַד עַם דָּאֵם וְיִינַעֲרַע מַעֲשִׂים מוֹבִים פֶּאֲר דַּעַם אֲנַדְעֲרִין דַּעַר אִיז גִּדְיִיגַעַר . הִינַט אִז רִיא אוֹזי וְיִיא קַעַן דַּעַר מַעֲנִשׁ אַב קַעֲרִין וְיִינַע אוֹיגִין פּוֹן וְיִינַע מַעֲשִׂים אֲדַרַעַר וְיִה וְיִינַיג בְּאִסְיָהֵעַן אִין דַּעַם אִז גַּאֲה דַּעַם וְעַט דָּאֵם אִים שְׂפִטְאָרְק פֶּאֲר דְרִיסִין . אִין דַּעַר צִייט אִז עַר וְעַט שׁוֹיִן גִּיט קַעֲנַעַן פֶּאֲר רִיכְמִין וְיָאֵם עַר דָּאֵם פֶּאֲר דָּאֲרִבִּין . עַם אִיז אַבְעַר דָּא גַּאֲרִין וְיָאֵם וְיִילִין פּוֹן וְיִה גִּרִינְגַעַר מַאכִין אִיז וְיָאֵם וְיָאֵם רִאֲרִפִּין מִיר וְיִה מַאֲטַעֲרִין אִין אוֹזי פִּיל פְּרוֹמְקִיט אִיז פְּרִישׁוֹת . גִּבִּג פֶּאֲר אִיז אִז מִיר וְיָאֵם גִּיט וְיִין פּוֹן רִיא רֶשְׁעִים וְיָאֵם וְעַנַעַן אִין גִּדְיִיגִם . וְעֵלִין מִיר וְיִה גִּיט אוֹזי וְיִייט אֲרִיין שְׂפִטְאֲרִין אִין גִּבִּי עַדִין . וְעֵלִין מִיר גִּיט דָּאֲבִין קִיין גִּרוֹסִין תְּלַק אֲלִץ וְעֵלִין מִיר דָּאֵה דָּאֲבִין אִיין קְלוֹינַעַם תְּלַק אִיז דָּאֵם אִיז גִּבִּג פֶּאֲר אִיז אִיז מִיר וְיִילִין וְיִה גִּיט אוֹזי פִּיל בְּאִשְׁוֹעֲרִין . פֶּאֲר רִיא גַּאֲרִין וְיִיל אִיז גַּאֲר אִיין וְיָאֵם פְּרַעַגִין צו קַעֲנַעַן וְיִיא פֶּאֲר לִיִּדִין אוֹיף רִיא גִישְׁמִיגִין וְעֵלֵט . וְעַן אִינְגַעַר פּוֹן וְיִיא דָּאֵם מַעַר פְּבֹוד אִיז מַעַר אִז גִּבִּימַעַן פֶּאֲר וְיִיא אִיז פִּשְׁטָא שׁוֹיִן אִינְגַעַר פּוֹן וְיִיא דָּאֵם מַעַר פְּבֹוד אִיז מַעַר אִז גִּבִּימַעַן פֶּאֲר וְיִיא אִיז פִּשְׁטָא שׁוֹיִן אִינְגַעַר פּוֹן וְיִיעֲרַע קְנַעֲכַם אֲדַרַעַר פּוֹן דָּאֵם אֲנַעֲמַע לִייט וְיָאֵם וְעַנַעַן בְּיִיא וְיִיא גִיט גִיאַכַּם . אִיז דָּאֵם אִיין מְבָרָא אִז וְיִיא וְיָאֵם וְיִה מַצַּעַר וְיִין . אִיז וְיִיעַר בְּלוֹט וְיָאֵם אִיז וְיִיא גִיט וְיִדִין מִיר וְעַדִין דָּאֵה אִז אִימְלִיכַעַר מַעֲנִשׁ

מַאֲמַעֲרַם

מקומו בין הדמים יותר כי היא קנאת איש מרעהו. ואם יראה חבירו מתרוסס והוא נשאר שפל ודאי שמה שיסכול הוא מה שזכרה לסבלו. כי לא יוכל למנוע ולבכו יתעשת בקרבו. מעתה אם כך קשה עליהם להיות שפלים מזולתם במעלות המדומות והכזובות שאין השפלות בהם אלא לפנים. ולא ההנשא אלא שוא ושקר. איך יוכלו לסבול שיראו עצמם שפלים יותר מאותם האנשים עצמם אשר הם עתה שפלים מהם. וזה במקום המעלה האמתית והיקר הנצחי שאף ע"פ שעבשו אין מכירין אותו ואת ערכו על כן לא יהושו אליו. אבל בזמנו ודאי שיכירוהו לאמתו לצערם ולבשתם. ודאי שלא יהיה להם זה אלא צער גדול ונצחי. הרי לך שאין הסבלנות הזוה אשר הם דורשים לעצמם להקל מהם חומר העבודה אלא פיתוי כוזב שמפתה יצרם אותם ולא דבר אמתי כלל. וכבר לא היה מקום לפיתוי זה להם. לולי היו רואים אמתת הענין. אבל לפי שאין מבקשים אותו והולכים ושונים לרצונם. הנה לא יוסר מהם פתוים עד הזמן אשר לא יועיל להם כי לא יהיה עוד בידם לתקן את אשר שחתו. והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (קכלט ט) כל אשר תמצא ירך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וגו'. והיינו

באמרתם ויה או ער זאל ויין העכער גישואצט פאר דעם אנדרין. אג ויין ארט זאל ויין צווישן דיא גרעכטע לייט אג ווען ער ווערט ויין חבר ווערט דער הויפן אג ער בלייבט שפיל לייט ער דער פון ווער פיל ווארום ויין הארץ קען דאס גיט פאר פראגן. היינט או אים איז און שווער צו ויין נידריגער פאר דעם אנדרין אין פעלות וואס די גידעקייט איז גיארט. וויא וועלן וויא שוין קענען פאר פראגן צו ווען ויה נידריגער פו די מעגשען וואס ווענען ערשט נידריגער פאר וויא אג אין איין ארט וואס דיא פעלות ווענען ריכטיגע אג וויא פויערקייט איז איין אייביגע ווארום האמט אפילו ערשט פאר שיימען וויא גיט דעם ערה פון ווענע פויערקייט. אג דאריבער אכטין וויא גיט אויף דעם. נאר אז עס וועט קומען דיא צייט וועלן וויא פילין ווער צער אג ווער שאנד. ווארום עס קאן נאר קיין גרעסער צוגאנג ויין. אט ווערט מען דאך אז דאס וואס וויא ווילן ליידין שאנד אויף ווער ווערט פרי ויה גרינגער צו מאכן דיא דייכט אויף דער וועלט. איז נאר אייגע פאלשע איין ריידונג וואס דער נצר דער רעט אים איין אג גיט קיין ריכטיגע ואך אג ווען וויא וואלפין ווערן דיא ריכטיגקייט פון דער ואך וואלפין וויא ויה גיט לאזן איבער היידין. נאר ווייל וויא ווערן גיט דעם אמת דאריבער קען פון וויא דיא איין ריידונג גיט אפ טרעפן ביי עס קומט דיא צייט וואס וויא קענען שוין גיט העלפן. ווארום וויא קענען גיט פאר רעכטין וואס וויא דאפן פאר דארפן. אג דאס איז וואס שלמה המלך ע"ה האט גיזאמט (קהלת ט) כל אשר תמצא ירך לעשות בכחך עשה. כי אין מעשה וחשבון ודעת וגו'. דאס איז פויערט וואס דוא קענטט ערשט מאן. ווארום אין גרוב קען מען שוין גיט מאן. ווארום דאס וואס דער מענטש מוט גיט בשעת ער לעבט אג האט דיא פרייה

והיינו כי מה שאין האדם עושה עד שהכה מסור בידו מבוראו הוא הכה
הבחיירי המסור לו כל ימי חייו שהוא בהם בחיירי ומצוה לעשות .
הנה לא יוכל לעשותו עוד בקבר ובשאל שאין הכה הזה עוד בידו . כי
מי שלא הרבה מעשים טובים בחייו אי אפשר לו לעשותם אחרי כן .
ומי שלא חישב חשבון מעשיו לא יהיה לו זמן לחשבו אז . ומי שלא התחכם
בעוה"ו לא יתהכם בקבר וזהו שאמר כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה
בשאל אשר אתה הולך שמה . אך ההערה לכל ההמון הנה הוא בענין השכר
ועונש עצמם בראות עומק הדין עד היכן מגיע . אשר באמת ראוי להזדעזע
ולהתחרד תמיד . כי מי יעמוד כיום הדין ומי יצדק לפני בוראו כאשר
השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן או גדול . וכן אמרו רבותינו ז"ל
(מגינה דף ט) ומניד לאדם מה שיתו . אפילו שיהיה קלה שבין איש לאשתו
מנידים לו לאדם בשעת הדין . עוד אמרו (יבמות דף קכ"א) ומכבינו נשערה
מאד . מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסדיו כחוט השערה . אברהם הוא
אברהם האהוב לקונו עד שהכתוב אמר עליו אברהם אוהבי . לא פלמ
מן הדין מפני דברים קלים שלא דקדק בהם . על שאמר כמה אדע אמר
לו הקב"ה הייך ידוע תדע כי גר יהיה זרעך (כ"ד פ' טו) ועל שכרת ברית
עם

צו פאן וואס ער וויל דאס וועט ער שוין גיט קענען פאן אין גרוב . ווארום יעצב
אז מען טוט מצות אין ווט אונ דער נאך קען מען שוין גיט פאן . ווארום
דיא בחירה אין שוין גיט בייא דעם מענטשין . אונ ווער עס דאס זיך גיט
בערעכענען פון ווינע מעשים אויף דער וועלט דער גיט זיך גיט צייט גיט
דאפין צו פארעכענען אונ ווער עס דאס זיך גיט זיך גיט אויף דער וועלט
קען שוין דארפין אין גרוב גיט קלוג ווערין . אונ דאס אין וואס שלמה זאגט עס
אין גיט דא קיין מעשים אונ רעכענען אין גרוב וואס דא גייסט אהין . נאר
דעם פראכטין עולם צו דער וועקן צו פרומקייט אין אז זייא זאלין בעפראכטין
דעם שוין אונ דעם עונש אז זייא זאלין ווערן דיא לשמאכקייט פון דעם דין
וויא ווייט ער אין . ווארום מען דארף אין אמת פאר ציטעריס ווערין אונ הרפת
דאפין יימענדיג . ווארום ווער קען בייא לשמין בייא דעם יום הדין . אונ ווער
קען גרעכט קומען פאר ויין באשעפער . וויא ער בעפראכט אלע זאכן מן
קליין פון גרויס אונ אזוי זאגט דיא נבוא (תגינה ד') וסגיד לאדם מה שיהא אפילו
דיא רייד וואס אין מענטש דעם מיט ויין ווייב זאגט מען אים ביי דעם יום
הדין . אויף זאגט דיא נבוא (יבמות קכ"ה) ומכבינו נשערה מאד דאס אין מייטש אז
דער אייבערשטער אין מדקדק מיט דיא פרומע אפילו אויף איון האט . אברהם
וואס אין ווערין גליבט צו ויין באשעפער . וואס דער פסוק רופט אים אברהם
מיין פריינד אין גיט ניצל גיווארין פון דין מדינת ער האט זיך גיט גיהיט מיט
אין גרינגין דבור . דער פאר וואס ער האט גיפגענט מיט וואס וועל איך ווייסן
אז איך וועל ורשנען דיא לאנד . האט אים גאט זאגט זינע קינדער וועלן
זיין גרים אין איון פרעמד לאנד (כ"ד פ' טו) . דער פאר וואס ער האט פורת
ברית

עם אבימלך בלא ציווייו של מקום. אמר לו הקב"ה היך שאני משהא בשמחת בניך ז' דורות (טס עט). יעקב על שחרה אפו ברחל שאמרה לו הבה לי בנים. אמרו במדרש ז"ל אמר לו הקב"ה כך עונים את המעוקות היך שבניך עומדים לפני בנה. (טס ע"ב) ולפי שנתן את דינה בתיבה כדי שלא יקה עשו. אע"פ שכוננו היתה ודאי לטובה אך לפי שמנע חסד מאחיו. אמרו במדרש (טס ב) אמר לו הקב"ה למס מרעהו חסד. לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי היא נשאת דרך איסור. יוסף לפי שאמר לשר המשקים כי אם זכרתני אתך נתוספו לו שני שנים כמאמרם ז"ל. יוסף עצמו על שהנט את אביו בלי רשותו של מקום או לפי ששמע עבדך אבינו ושתק. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה סת לפני אחיו. דוד לפי שקרא לדברי תורה ומירות נענש שנכשל בדבר עוזה ונתערבה שמחתו. מיכל לפי שהזכיחה את דוד במה שרקד בחוץ לפני הארון נענשה שלא היה לה ולד אלא במותה. חזקיהו לפי שהוראה אל שדי מלך בבל את בית נכתה נגור על בניו. להיות סריסים בהיכל מלך בבל ורכים כאלה מאד. ובמקל הכל חייבין אמרו (מנינה ט) ר"י כד הוה

בְּרִית גִּינוּעֵזִין מִים אֲבִימֶלֶךְ אֵן גִּנְאֻמְס גִּיבְאֻמְ. הָאֻמְ גִּנְאֻמְ גִּנְאֻמְ אִיךְ וְעֵל אִיִּין
 הַאֲלֻמִּין דִּיא שְׁמִיחָה פִּון רִינְעֵ קִינְדֵר וִיבִין דְּרוֹת (שס פ"ט). יַעֲקֹב דְּעֵר פֶּאֶר
 וְאֻם עֵר הָאֻמְ וִיךְ גִּיבִינְעֵרְט אִוִּיךְ רַחֵל וְאֻם וִיא הָאֻמְ בִּיא אִים גִּיבְעֵטִין קִינְדֵרֵר.
 חָאָמְ דְּעֵר מְדֻרְשׁ אֵן גִּאֻמְ הָאֻמְ גִּנְאֻמְ וְחִיל דִּיא דִּיא הָאֻמְ אִיר אִוִּי גִינְעֵמְפֵרְט
 בִּאֲרִיבֵר וְעֵלִין רִינְעֵ קִינְדֵרֵר שְׁמִיִּין פֶּאֶר אִינְדֵר וִין. אִנְ וְחִיל עֵר הָאֻמְ בִּאֲרִיבֵר
 וִין מְאֻמְעֵר רִינְעֵ אִין קֻאָמִין בְּדִי עֵשׂוֹ וְאֵל אִיר גִּימ גִּנְעֵמְן הָאֻמְ וִין בְּוֹנָה אִין
 דִּיאָךְ גִּינוּעֵזִין צִוא גִּנְעֵמְן. בְּאֵר וְחִיל עֵר הָאֻמְ פֶּאֶר מִימְעֵן הָסֵד פִּון וִין
 בְּרִדֵרֵר. שְׁמִיִּים אִין מְדֻרְשׁ גִּאֻמְ הָאֻמְ אִים גִּנְאֻמְ. דִּיא הָאֻמְ גִּימ גִּינוּאֲלֻמְ
 גִּעֵבִין אִיר צֵו אִיִּין גִּימְאֵהֲלֻמִּין בְּדִרְךְ דִּיבְרֵ. וְעֵט וִיא גִּנְעֵמְן וְעֵדִין צֵו אִיִּין גִּימ
 גִּימְאֵהֲלֻמִּין בְּדִרְךְ אִיסֹד: אִנְ וְחִיל יוֹסֵף הָאֻמְ גִּנְאֻמְ צֻם עֵר הַמְשָׁקִים עֵר וְאֵל
 אִים דְּעֵר מִאָנְעֵן פֶּאֶר פִּרְעֹה אִין אִים צִוא גִּילִיגְט גִּינוּאֲרִין צִוִּי אִיר אִין תְּפִיסָה.
 אִנְ וְחִיל עֵר הָאֻמְ גִּיפֵאֲלֵמְעֵמְט דְּעֵם פֶּאֻמְעֵר אֵן גִּנְאֻמְס רְשֻׁת. אֲרֵעֵר וְחִיל עֵר הָאֻמְ
 גִּינְעֵרְט פִּון וִינְעֵ בְּרִדֵרֵר בִּין קִנְעֵמְט אִנְוֵעֵר פֶּאֻמְעֵר אִנְ הָאֻמְ גִּילְשׁוּיִין. שְׁמִיִּים
 אִין מְדֻרְשׁ אִין עֵר גִּילְשׁוּאֲרִין צִוִּי אִיר אִנְדֵר פֶּאֶר וִינְעֵ בְּרִדֵרֵר. דְּוֵד וְחִיל עֵר הָאֻמְ
 גִּינוּעֵזִין דִּיא תַרְחָה וּמִירוֹת אִין עֵר גִּילְשׁוּרֵאָמְט גִּינוּאֲרִין מִים דְּבֵר. אִנְ וִין שְׁמִיחָה
 אִין צֵו מִיִּשְׁט גִּינוּאֲרִין. מִיכֵל הָאֻמְ גִּילְשׁוּרֵאָמְט אִיר מֵאֵן דְּוֵד אִוִּיךְ דְּעֵם וְאֻם
 עֵר אִין גִּילְשׁוּרֵינְעֵן פֶּאֶר דְּעֵם אֲרֹן. אִין וִיא גִּילְשׁוּרֵאָמְט גִּינוּאֲרִין אֵן וִיא הָאֻמְ
 גִּימ גִּינְאֻמְ. קִין קִינְדֵר בִּין אִיר מִירוֹת אִנְ וְחִיל חֻקְרָה הָאֻמְ אִוִּים גִּינוּעֵזִין דִּיא
 בִּאֲרִין פִּון בְּבֵל וִינְעֵ אִוִּירוֹת. הָאֻמְ גִּאֻמְ גִּוֵד גִּינוּעֵזִין אִוִּיךְ וִינְעֵ קִינְדֵרֵר וִיא
 חָאִילִין וִין דִּינְעֵר בִּיא בְּבֵל. אִנְ נֵאָךְ פִּיל נֵאָכִין אִנְוֵלְכֵע אִנְ אִין פִּרְקֵ אִין
 דְּחֻשִׁין (תנינה ר) וְאִנְין דִּיא תְּכֻמִּים אֵן רַבִּי פִּלְעֵנְט קִימְעֵן צִוא דְּעֵם פִּסִּיק הָאֻמְ

דוה מפי להאי קרא הוה כפי . וקרבותי אליכם למשפט והייתי עד ממחר ונו' עבד ששוקלים עליו קלות כחמורות תקנה יש לו . ונודאי שאין כונת המאמר שיהיה העונש על שתייהן אחד . כי הקב"ה אינו משלם אלא מדה כנגד מדה . אמנם הענין הוא שלענין משקל המעשים כך עולות בכף הקלות כמו החמורות כי לא ישכיהו החמורות את הקלות ולא יעלים הדין עינו מהם כלל כאשר לא יעלים מהחמורות . אלא על כלם ישגיח ויפקח בהשוואה אחד לדון כל אחד מהם ולהעניש אחר כך על כל אחד כפי מה שהוא . והוא מה ששלמה המלך ע"ה אומר (קלס יב) כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט ונו' . כי כאשר אין הקב"ה מניח מלשבוה כל מעשה טוב קטן כמות שהוא . כן לא יניח מלשפוט ולהוכיח כל מעשה רע קטן כמות שהוא . ולהוציא מלב הרוצים להתפתות ולחשוב שלא יעלה האדון ברוך הוא בדיניו הדברים הקלים ולא יקה חשבון עליהם . אלא כללל הוא (כ"ק ג) כל האומר הקב"ה ונתן הוא יותרו מיעוהו . וכן אמרו אם אומר לך יצר הרע חמא והקב"ה מוחל לך אל תשמע לו . וזה דבר פשוט ומבורר כי הנה אל אמת ה' . והוא מה שאמר משה רבינו עליו השלום (דברים לב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול ונו' . כי כיון שהקב"ה רוצה במשפט הנה כך הוא עובר

עַד גְּעוּוּיָנִי . וקרבותי אליכם למשפט והייתי עד ממחר וכו' . איין קַעֲבֵכֶם וואם מַעַן וועגט אים גרינגע עולות וויא האַרְבֶּע וואם פאר איין הַקְּבָה קען ער האַפִּין . גיוויס מיינט גיט דער פֿסוק אז דער עֲמִרְאָף איז פון בייַדע גִּיחִי . ווארום גאַט באַצאַלֵם נאַר מְדָה כַּנְגַד מְדָה נאַר דער פֿירוש איז אז מַעַן וועגט גרינגע וויא מַעַן וועגט האַרְבֶּע . און מַעַן פאר גַעֲסֵם גיט דיא גרינגע צו ליב דיא האַרְבֶּע . און דער בייַן קערט גיט אַב דיא אויגין און שְׂמֵרָאֲפִם אויף אַיִמְלִיכֵע עבִירָה באַזונדער . און דאָס איז וואָס שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ האָט גיוואָנט (קהלת י"ב) כי את כל מעשה אלהים יביא כפי . דאָס איז מיינטש אַלע מַעֲשִׂים בְּרַעֲנֵנִם גאַט צום מַשְׁפָּט . ווארום אזוי וויא גאַט פאר גַעֲסֵם גיט אַגוּמַע מַעֲשֵׂה אַפִּילו וייער אַקְלִינֵע . אוו פאר גַעֲסֵם ער גיט אַשְׁלֵעֲכַמַע מַעֲשֵׂה אַפִּילו דיא קַלְעֲכַמַע . און אַרויט גַעֲמַען פון האַרְצִין בייא דיא באַרין וואָס מיינען אז גאַט וועט דיא קליינע זאָקין גיט גַעֲמַען בייא דַעם יום הדין און וועט גיט רַעֲכַנֵען וויא . נאַר דאָס איז איין כִּלְלֵל (בבא קמא ג) כל האומר הקב"ה נתן הוא ויהיו חיי דאָס איז מיינטש ווער עס זאָגט גאַט שְׁעֲנַקֵם . זאל ויין לעבין איַבְעֵרִיג ויין . אויף זאָגט דיא גְּמִירָא ווען דער יצר הרע זאָגט דיא וינדיג און גאַט וועט דיר מוחל ויין זאָלְסֵמו אים גאַר גיט הערין . און דאָס איז וייער פֿשוט וואָרום גאַט איז אַמֵת . דאָס איז וואָס מַעֲשֵׂה רַבִּינֵי האָט גיוואָנט (דברים ל"ב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול וגו' דאָס איז מיינטש . דער באַשְׁעֵפֵער איז ויין ווערק גאַנץ . אַלע וייַנע וועגין וועגן גירעכט איין גלויבִוּוּדִידִיער גאַט און קיין אונגערעכטער . און וויא באַלֵד גאַט וייל גירעכטִיגקייט איז דאָף אַב צו קערין דיא אויגין פון אַקְלִינֵע זאָף צו צום גיטין

עובר על המשפט העלים את העין מן הזכות כמו מן החובה*). על כן אם משפט הוא רוצה צריך שיתן לכל איש כדרכיו וכפרי מעלליו בתכלית הדקדוק בין לטוב בין למוטב. והיינו אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא שפי' ז"ל לצדיקים ולרשעים. כי כך היא המדה ועל הכל הוא דן. ועל כל חטא הוא מעניש ואין להמלט. ואם תאמר אם כן מדת הרחמים למה היא עומדת כיון שעכ"פ צריך לדקדק בדיון על כל דבר. התשובה. ודאי מדת הרחמים היא קיומו של עולם שלא היה עומד וזולתו כלל וכלל. ואעפ"כ אין מדת הדיון לוקה וזה כי לפי שורת הדיון ממש היה ראוי שהחוטא יענש מיד תכף לחטאו בלי המתנה כלל. גם שהעונש עצמו יהיה בחרון אף כראוי למי שמטרה פי הכורא יתברך שמו. ושלא יהיה תיקון לחטא כלל. כי הנה באמת איך יתקן האדם את אשר עוית והחטא כבר נעשה. הרי שרצה האדם את חבירו. הרי שנאף. איך יוכל לתקן הדבר הזה. היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות. אמנם מדת הרחמים היא הנותנת הפך השלשה דברים שזכרנו. דהיינו שיותן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא. ושהעונש עצמו לא יהיה עד לכלה. ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד נמור שתחשב עקירת הרצון המעשה. דהיינו שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן

על
 * מן החובה כמו מן הזכות כ"ס דפוס אמסטרדם
 צו צום שְׁלֵעֲכֵמִין עוֹבֵר דַּעַם מִשְׁפָּט. דְּיִינֵט אִן גָּאט וויל מִשְׁפָּט מוֹ עַר גְּעִינן
 גְּעִינן מְעַנְשִׁין גָּאָה וַיִּנְעוּ וְעֵינִין אֹנֵן גָּאָה וַיִּנְעוּ מְעַשִׂים פּוֹנֵקֵט צו צוּם גּוֹטִינן צו
 צוּם שְׁלֵעֲכֵמִין אֹנֵן דָּאָם אִין וְאָם דְּיֵא גְּמָרָא וְאָנֵם. גָּאָט אִין גִּירְעֵכֶם אֹנֵן
 גְּעֵכְטִפֶּאָרְמִיג סִיֵּא צו פֶּרוֹכְע סִיֵּא צו רְשָׁעִים. וְאֵרוּם אַווי אִין וַיִּין מִדָּה עַר
 מִשְׁפָּט אויף אַלְץ שְׁמִרְאָכֵט אויף אַלְץ. אֹנֵן מְעַן קַעַן זִיך גִּיט הַעֲלִפִין אֹנֵן
 אַפְשֵׁר וְעַסְטוּ פֶּרְעֵנִין צו וְאָם דְּיֵאָרְף מְעַן דַּעַם מִדַּת הַרְחָמִים אִן גָּאָט אִין מִדְּקִיָּק
 אויף אַלְץ. דַּעַר מִירִיז אִין דָּאָם אִין גִּיווִים אִן דְּיֵא מִדַּת הַרְחָמִים הַאֲלֵם אויף
 דְּיֵא גֵאָנְצֵע וְעֵלֵט וְאָם אִן דַּעַם הָאָט גָּאָר קִיין קִיּוּם גִּיט גִּיקְעֵנֵם הָאָפִין. אֹנֵן
 פִּין דַּעַסֵט וְעֵינִין פֶּעֲהֵלֵט גִּיט פִּין מִדַּת הַרְיִן. וְאֵרוּם גָּאָה דַּעַם דִּין גָּאָה אִין
 וְעֵרֵט דַּעַר וְאָם וַיִּנְדִּיגֵט אִן עַר זֵאל בְּאֵלֵד גִּישְׁמִרְאָכֵט וְעֵרִין אֹנֵן גִּיט וְאֵרְמִין
 גָּאָר גִּיט. אֹנֵן דַּעַר שְׁמִרְאָף הָאָט אויף גִּירְאָרְפֵט וַיִּין וַיִּיעַר שְׁמִרְאָק וויל עַר
 הָאָט ווִיִּדַעַר גִּישְׁפֶּעֲנִיגֵט גָּאָטֵס רִיִּיד. אֹנֵן עֵס הָאָט גָּאָר גִּיט גִּירְאָרְפֵט הַעֲלִפִין
 קִיין תְּשׁוּבָה צו וַיִּנְעוּ עֲבִירוֹת. וְאֵרוּם אִין אִמֵּת וויא קַעַן דַּעַר מְעַנְשֵׁט פֶּאָר רִיכְמִין
 וְאָם עֵס אִין שׁוֹיין אָב גִּישְׁאֵן גִּיוֹאֲרִין. לְמִשְׁלַל וְעַן אִין מְעַנְשֵׁט הָאָט גִּירְאָרְגֵט
 דַּעַם אַנְדִּירִין. אַדַּעַר עַר הָאָט מִוְנָה גִּיוֹעֵנִין וויא קַעַן עַר דָּאָם פֶּאָר רִיכְמִין. גָּאָר
 דַּעַר מִדַּת הַרְחָמִים כּאֲכֵט פֶּאָר קַעֲרֵט פִּין דְּיֵא דְּיִיֵא וְאָבִין. דַּעַם הוּטָא וְעֵרֵט
 גִּינְעֵבִין צִיִּיט עַר זֵאל גִּיט אַוְעַק גִּיין פִּין דַּעַר וְעֵלֵט בְּאֵלֵד וויא עַר וַיִּנְדִּיגֵט
 אֹנֵן וַיִּין שְׁמִרְאָף זֵאל גִּיט וַיִּין אִים צו פֶּאָר לַעֲנִדִין. אֹנֵן דְּיֵא תְּשׁוּבָה אִין אִים
 גִּינְעֵבִין גִּיוֹאֲרִין מִיט גִּרוּים הָסֵד. אִן עֵס וְעֵרֵט גִּירְעֵכְנֵט דָּאָם וְאָם עֵס וְעֵרֵט
 אַנְדַּעַרֵשׁ וַיִּין רַצוֹן גְּלִיִּיה וויא עֵס וְאֵלֵם אַנְדַּעַרֵשׁ וְעֵרִין דְּיֵא מְעַשֵׂה. וְאֵרוּם

על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר
 ממש שהוא מתנחם לגמרי. והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא נעשה
 הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו
 להכא ובורח ממנו. הנה עקירת הדבר מרצונו יחשב לו כעקירת הנדר
 ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב (ישעי' ו) וסר עונך והטאתך תכופר.
 שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על
 מה שהיה למפרע. וזה חסד ודאי שאינה משורת הדין. אך על כל
 פנים הנה הוא חסד שאינו מכחיש הדין לגמרי. שהרי יש צד לתלות
 בו שתחת הרצון שנתרצה בהטא וההנאה שנהנה ממנו בא עתה הנחמה
 והצער. וכן אריכות הזמן איננו ותרון על החטא אלא סבלנות קצת
 לפתוח לו פתח תיקון. וכן שאר כל דרכי חסד כענין ברא מזכה אבא
 או מקצת נפש ככל הנפש המזכרים בדברי הכמים. דרכי חסד הם
 לקבל את המועט כמרובה. אך לא מתנגדים ומכחישים ממש מדת הדין
 כי כבר יש בהם טעם הגון להחשיב אותם. אך שיתרו עבירות בלא
 כלום או שלא יושגה עליהם זה היה נגד הדין לגמרי כי כבר לא היה
 משפט ודין אמתי בדברים על כן זה אי אפשר לימצא כלל. ואם אחד

כן

או דער בעל תשובה דער קענט זיין עבירה. און איז זיך מודה. און באמראכט
 זיין שלעכטס און האט תרפה פון אנפאנג אן אזוי וויא מען האט תרפה ביא
 איין גדר. און ער וואלט פאר לאנגען אז דיא מעשה זאל קיין מאהל ניש
 נישטאן ווערן. און איז זיך אין הארצין וויער שפארק מצער וואס דיא זאך איז
 נישטאן גיטארין און פאר לאזט איר אויף להבא און אנמלוּפּט דער פון. איז דאס
 וואס ער איז עוקר דיא זאך פון זיין רצון גלייך גירעכניגט וויא מען איז עוקר
 איין גדר. און עס וועט אים פאר געבן. דאס איז וואס דער פסוק זאגט
 (ישעי' ו) וסר עונך והטאתך תכפר. דאס איז פיימיש זיין ויגד ווערט אב נישטאן און
 באנגין. און דורך דעם וואס ער איז זיך מצער און האט תרפה ווערט דיא עבירה
 אין גאנצן אב נישטאן. און דאס איז גיוויס איין חסד וואס נישט על פי דין. נאר
 פון דעם וועגן שפערט דאס נישט דעם דין. ווארום מען קען זאגן אן שפאט דעם
 רצון וואס ער האט גיוואלט דעם חטא. און דיא הנאה וואס ער האט גיהאט אין
 אזונד זיין תרפה און זיין צער. און וואס מען ווארט אים הייבט נישט מען שענקט
 אים דעם חטא. נאר מען לייט עמוזאס פדי אים צו עפענען איין פיר זיך צו פאר
 ריכטן. און אזוי איז אלע חסדים פון גאט. למשל וואס איין זון לייזט אים
 דעם פאמער. און דאס גלויבען איז דער חסד אז מען נעמט אן דיא ביטל אן
 שפאט אפולע. אבער נישט דיא כדת הרחמים זאל אב לייקענען דעם כדת הדין.
 אדער מען זאל שענקן עבירות אין גאנצן. אדער מען זאל אויף זיין קיין.
 דאס איז אומקיינען דעם דין און עס גלייבט שוין נאר קיין דין ומשפט. באריבער
 קען דאס נישט זיין. און אז איינע פון דיא זאכן וואס כיר האבען דער מאנט
 איז נישט דא פאר דעם חטא ניצול צו ווערן דורך זיין. איז גיוויס אז דער כדת

דיין

מן הדרכים שזכרנו לא ימצא לחומא לימלט ודאי שמדת הדין לא תשוב ריקם. וכן אמרו ז"ל (ככא קמ"ג) מאריך אפיה ונבי דיליה. נמצא שאין לאדם הרוצה לפקח עיניו פיתוי שיוכל להתפתות בו לבלתי הזדר במעשיו תכלית הזהירות לדקדק במ תכלית הדקדוק. הן כל אלה השקפות שישקוף עליהן האדם ויקנה במ מדת הזהירות ודאי אם בעל נפש הוא :

פרק ה בביאור מפסדי הזהירות וההרחקה מהם

הנה מפסדי המדה הזאת ומרחיקיה הם שלשה : האחד הוא המיפול והמרדה העולמית. השני השחוק והלצון. השלישי החכרה הדעה. ונדבר בהם אחד לאחד. הנה המיפול והמרדה כבר דברנו מהם למעלה. כי כהיות האדם מרוד בעיני עולמו הנה מחשבותיו אסורות בויקי המשא אשר עליהם. ואי אפשר להם לתת לב אל המעשה. והחכמים עליהם השלום כראותם זה אמרו (לנוח ט"ד) הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. כי הנה העסק מוכרח הוא לאדם לצורך פרנסתו אך ריבוי העסק להשיג מותריות

הדין קערט זיך גיט אום ליידיג. אזוי וויא דיא גמרא זאגט (בבא קמא ג) מאריך אפיה גבי דיליה כו'. דאם איז מייזש גאט פאר לענגערט זיין בעס אונ דער גאך מאנט ער דאס זייניגע. דער פון קען דער מעגל וואס וויל עפיתען דיא אונן אונ זעהן או ער זאל זיך גיט איין היידין אז ער זאל זיך גיט היטמן אזוי שטארק אונ מדייק זיין וויא מען דארף. אונ אז דער מעגל וועט זיך דאס באמראכטן וועט ער זיך גיט פאר שאפין (זהירות). אויב ער איז גאר איין מעגל מיט איין גיפיהל :

דער פינגמער פּרָק

בביאור מפסדי הזהירות וההרחקה מהם) צו ערקלערין וואס עם שאנעט צו זהירות אונ דער ווייטערט דער פון :

הנה מפסדי המדה הזאת. דיא זאכען וואס שאמ צו (זהירות) אונ דער ווייטערט דער פון. איז דרייא. דיא ערשטע זאך איז וואס ער הארונעט אונ מאטערט זיך אין איבערפליסגע גיכט געטהיגע זאכין. דיא אנדערע זאך איז גילעכטער אונ ליצנות. דיא דריטע זאך איז שלעכטע חכרות : איג ערשט וועלין מיר היידין פון אימליכע זאך באזונדער. וועגין דעם וואס דער מעגל הארונעט אויף דער העלט האבין מיר שוין גירעט אובין. ווארום אז דער מעגל איז מרוד אין וועלמליכע זאכין. ווענען זיגע מחשבות איין גיבונדין אין דיא קייפין פון זיין משא. קען ער גיט באמראכטן זייגע מעשים אונ אז אינגערע חכמים האבין דאס באמראכט האבען וויא גזאגט (אבות פ"ד) הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. האנדל גייניג אונ זייא עוסק אין דער הנה ווארום איין עסק איז דעם מעגל זיימט

מותריות אינו מוכרח שיהיה כל כך גדול עד שלא יניח לו מקום אל עבודתו על כן נצטוינו לקבוע עתים לתורה. וכבר זכרנו שהיא המצטרפת יותר לאדם לשיניע אל ההזירות וכמאמר רבי פנחס תורה מביאה לידי הזירות וזולתה לא יניע אליו כלל. והוא מה שאמרו (ט"ז פ"ג) ולא עם הארץ חסיד. וזה כי הכורא יתברך שמו שברא היצר רע באדם הוא שברא התורה תכלין לו. וכמו שאמרו ז"ל (מניגה דף טו) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין. והנה פשוט הוא שאם הכורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה. ומי שיהשוב לינצל וזולתה אינו אלא טועה ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו. כי הנה היצר רע באמת חזק הוא באדם מאד ומבלי ידיעתו של האדם הולך הוא ומתגבר בו ושולט עליו. ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראת לו שהיא התורה כמו שכתבתי לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו. הא למה זה דומה לחולה שדרש ברופאים והכירו חליו ואמרו לו שיקח סם זה. והוא מבלתי שתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה יניח הסם ההוא ויקח מה שיעלה במחשבתו כן הסמים. הלא ימות החולה ההוא. ודאי כן הדבר הזה. כי אין מי שמכיר בחוליו ויצר רע ובכחו המוטבע

צו לעביו. נאר אפולע צוא האנדליון אז מען ואל ניט לאוין צייט ויה צום דינען נאט ברוך הוא. איז ניט גיימיג. דאריבער האט מען אונז גידיסין אז מיר זאלין ויה אב שפעלין אונ באשמוצען ציימין צו דיא תורה. אונ מיר האפין שוין דער באנט אז דאס איז גיימיג דעם מענשיין פדי ער זאל קומען צוא (הזירות). אונ וייר ר' פינקס האט גיזאגט דיא תורה פרגענגט צו זיירות. אונ אן דער תורה קען ער פשוט אופן ניט קומען צו איר. אונ דאס איז וואס דיא חכמים האפין גיזאגט (אבות פ"ד) ולא עם הארץ חסיד. דאס איז טייטש קיין עם הארץ איז פרום. ווארום דער בורא וואס האט באשאפן דעם יצר הרע האט באשאפן דיא תורה איין רפואה צו אים. אונ אזוי וייר דיא חכמים האפין גיזאגט (מניגה ט"ו) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין. דאס איז טייטש איה האב באשפען דעם יצר הרע. האב איה באשאפן דיא תורה איין רפואה דער צו. אונ דאס איז פשוט אז וייר באלד דער בורא האט ניט באשאפען צו דער מפה מער וייר דיא רפואה קען מסתקא דער מענש פשוט אופן ניט היילן דיא מפה אן דער רפואה. אונ דער מענש וואס מיינט ניצול צו ווערן אן דער תורה איז ויה טועה. אונ וועט דער זעהן זיין מעות אז ער וועט שטארבן מיט וויגע חטאים. ווארום דער יצר הרע איז דער אמת ויער שטארק אונ איידער דער מענש באדענקט ויה שטארקט ויה שפענדיג דער יצר הרע אונ גיוועלטיגט איבער אים. אונ אז דער מענש זאל זאן אלע תחבולות וואס אין דער וועלט. אונ זאל ניט געמען דיא רפואה וואס איז באשאפען דער צו דאס איז דיא תורה וייר איה האב שוין גישריבן וועט ער ניט פילן זיין עיטארקע קרענק נאר אז ער וועט שפארבן אין זיין חטא. אונ זיין

המוטבע בו אלא כוראו שבראו והוא הוהירנו שהרפואה לו היא התורה.
 מי איפוא יניחה ויקח מה שיקח זולתה ויחיה. ודאי שחשך החומריות
 ילך וינבר עליו מדריגה אחר מדריגה והוא לא יבין עד שימצא שקוע
 ברעה ורחוק מן האמת הרחק גדול שאפילו הרהורי דברים לא יעלו על
 לבו לבקש האמת. אך אם הוא עוסק בתורה כראותו דרכיה צווייה
 ואזהרותיה הנה סוף סוף מאליו יתחדש בו התעוררות שביאיהו אל
 הדרך הטוב. והוא מה שאמרו ז"ל (פירוש לכה נחמ) הלואי אותי עזבו
 ותורתי שמרו שהמאור שבה מחוירן למוטב. והנה בכלל זה גם כן קביעות
 העתים אל השבון המעשה ותיקונו כמו שכתבתי למעלה. ומלבד כל
 זה כל מה שישאר לו פנאי מעסקיו אם חכם הוא ודאי שלא יאבדהו
 אלא יאחו בו מיד ולא ירפהו לעסוק בו בעסק נפשו ותיקון עבודתו.
 וזה המפסיד אע"פ שהוא היותר כללי הנה הוא היותר קל למי שרוצה
 לימלט שימלט ממנו. אך השני הנה הוא קשה מאוד והוא השחוק
 והלצון. כי מי שטובע בם הוא כמי שטובע בים הגדול שקשה מאד
 להמלט ממנו. כי הנה השחוק הוא מאבד את לב האדם עד שכבר אין
 המעם והדעה מושלת בו והרי הוא כשכור או שומה אשר אי אפשר
 לתת

נְשַׁמָּה וְנֶעַם פֶּאֶר לְאִרְיוֹ וְנֶעְרִין דְּאִם אִיז גְּלִיךָ צוֹא אִיִּין קְבֹאֲקִין וְאִם דְּאִם
 גִּיפְרֶעֱנִם בִּיִּיא אִיִּין רֹפֵא וְאִם דְּאִם דְּעֵר קְעֶנֶם וַיִּין קְבֹאֲקִיִּים אֹנֵג דְּאִם אִים
 גִּיזְאָנִם עֵר זָאל גֶּעֱמֶען דִּיא רְפּוּאָה אֹנֵג עֵר וְאִם עֵר פֶּאֶר שְׁמִיִּים גִּיט קִיִּין
 רְפּוּאוֹת וְנֶעַם אֹנֶעֱק לְאִיִּין דִּיא רְפּוּאָה פּוֹן דְּעֵם רֹפֵא אֹנֵג וְנֶעַם זִיךְ אִים קְלוֹיִבִין
 אַנְדֶּרֶע רְפּוּאָה נֶאָד וַיִּינֶע זִינֶען. כִּסְתֵמָא וְנֶעַם עֵר גֶּעוּיִם שְׁמֹאֲרִיִּין. אֹז
 אִיז דְּאִם אִיזִךְ וְאִרְזֵם עֵם אִיז גִּיט דָּא אִיִּינֶעֶר זָאל אֹזוֹי קְעֶנֶען דִּיא קְרֶעֱנֵק פּוֹן
 נֶאָד דְּרֵע אֹנֵג וַיִּין פֶּת וְאִם עֵר דְּאִם אִין זִיךְ. נֶאָד וַיִּין בְּאִישְׁעֶפֶד וְאִם דְּאִם
 אִים בְּאִשְׁאִפִּין. אֹנֵג עֵר דְּאִם אִיִּין פֶּאֶר וְאִנֶּם אֹז וַיִּינֶע רְפּוּאָה אִיז נֶאָד דִּיא
 תּוֹרָה. הִיִּינִם וְנֶעַר וְנֶעַם דְּאִם אֹנֶעֱק לִיִּיִין דִּיא רְפּוּאָה. אֹנֵג גֶּעֱמֶען אַנְדֶּרֶע
 אֹנֵג זָאל בְּרִיִּיבִין לְעֵבִין. גֶּעוּיִם וְנֶעַם זִיךְ דְּעֵר הַזְכֵּר שְׁמֹאֲרִקִין אִיזִךְ אִים כְּעֵר
 אֹנֵג כְּעֵר. אֹנֵג עֵם וְנֶעַם גִּיט פִּילִין בִּיז עֵר וְנֶעַם זִיךְ פֶּאֶר זִינֶען אִין אֹנֵגְלִיק.
 אֹנֵג וְנֶעַם זִיךְ אֹזוֹי פִּיל דְּעֵר וַיִּישְׁעֶרִין פּוֹן אַבְתִּין אֹז וַיִּין הַאֲרִין וְנֶעַם שְׁוִין נֶאָד
 גִּיט טְרַאכְטִין צו וּכְיִן דְּעֵם אַבְתִּין. נֶאָד אֹז עֵר זָאל עֹסֵק וַיִּין אִין דְּעֵר תּוֹרָה
 אֹנֵג דְּעֵר עֵהִים אִידֶרֶע וְנֶעֱנִין. כִּצֹּת אֹנֵג אֹהֲרֹת דְּעֵר וְנֶעֱמֵם זִיךְ פֶּאֶרְט בִּיִּיא
 אִים אִיִּין רֹכֵם צו קֹכְעֶן אִיזִךְ דִּיא גֹמֵט וְנֶעַם. אֹנֵג דְּאִם אִיז וְאִם דִּי נֶגְרָא
 וְאִנֶּם (כִּדְרִים פִּיא) בְּלוֹאִי וְאִלְטִין וַיִּיא מִיָּה פֶּאֶר לְאִזִּם. נֶאָד מִיִּין תּוֹרָה גִּיהִיט.
 וְאִרְזֵם אִיר לִיִּיכְטֹנֵג קְעִרִים וַיִּיא צִם גֹּמֵין. אֹנֵג דְּעֵר בְּלָל פּוֹן דְּעֵר תּוֹרָה אִיז אִיזִךְ
 אֹז דְּעֵר כְּעֵנֶשׁ זָאל זִיךְ שְׁמֵעֵלִין צִיִּמִין צו בְּאֶרְעֶעֱנֶען וַיִּינֶע מְעֵשִׁים אֹנֵג פֶּאֶר
 רִכְמִין וַיִּיא. אֹזוֹי וַיִּיא אִיזִךְ הַאֵב אִיזִבִּין גִּישְׁרִיבִין. אֹנֵג הַיִּין דְּעֵר צִיִּים אֲלֵע כְּאִדֵּל וְנֶעַן
 עֵר אִיז לִיִּדִיִּין פּוֹן עֶסְקִים. אֹנֵג אִיזִב עֵר אִיִּין חֶכֶם דְּאִיזִךְ עֵר דִּיא צִיִּים גִּיט פֶּאֶר
 לִיִּדִין נֶאָד עֹסֵק וַיִּין אִין אִיר פֶּאֶר וַיִּין נֶפֶשׁ אֹנֵג פֶּאֶר רִכְמִין וַיִּין עֲבוּדָה אֹנֵג דְּעֵר
 וְאִם

לתת להם ערמה או להנהיגם כי אינם מקבלים הנהגה. והוא מה שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ב') לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה. והכמים ז"ל אמרו (טב"ט ס"ג) שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה. כי אף על פי שחמורה היא הערוה אצל כל כן דעת ולבו ירא מקרוב אליה מכח הציור שכבר נצטייר בשכלו מאמיתת גדול פשעה ורוב עונשה. הנה השחוק וקלות ראש משייכים אותו מעט מעט ומקריבים אותו הלוך וקרוב שתהיה היראה סרה מעליו מעט מעט מדריגה אחר מדריגה עד שיגיע אל העון עצמו ויעשהו. וכל כך למה לפי שכמו שכל מציאות הנהירות תלוי בשימת הלב על הדברים כן כל עצמו של השחוק אינו אלא מסיר הלב מן המהשבות הישרות והעיוניות. ונמצא שלא יבואו הרעיוני היראה בלבו כלל ותראה קושי הלצון והשחתתו הרבה. כי כמו המגן המשוה בשמן אשר ישמית ויפיל מעליו החצים ומשליכם לארץ ולא יניח אותם שיגיעו אל גוף האדם. כן הלצון בפני התוכחה והמרדות. כי בליצנות אחד ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן התעוררות והתפעלות מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שמעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשוט במעשים. ובכח הליצנות

וואם פאר לירט דיא צייט הגם דאס מרעפט זיך אפילו בייא אלע מענטשען. נאר דער וואס וויל זיך ראמענען קען נאנץ גרינג. נאר דיא אנדערע ואך איז ווער שווער. אונ דאס איז לאכין אונ ליצנות ווארום דער וואס ווערט פאר וינקען אין וויא איז אזוי וויא מען ווערט פאר וינקען אין ים גדול וואס עם איז שווער זיך צו ראמענען. ווארום דער לאכין פאר לירט דעם מענטשנים הארץ או זיין שכל אונ דעת האכין איבער אים קיין שליטה ניט אונ. ער ווערט אזוי וויא איין שפור אדער איין משוגענער וואס מען קען ניט געבין וויא קיין שכל אדער פירין וויא. ווארום וויא וענען ניט מקבל קיין הנהגה. אונ דאס איז וואס שלמה דמלך עליו השלום דאט גיזאנט (קהלת ב') לשחוק אמרתי מהולל. ולשמחה מה זו עושה. דאס איז מיינטש דעם לאכין דאב איך גירובין גארשקייט אונ וואס מויג דיא שמחה. אונ אונדערע חכמים זאגן (אבות ס"ג) שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה דאס איז מיינטש לאכין אונ הלען גיווינען דעם מענטשין צו שענדליכע וואכין. הגם דיא שענדליכע ואך איז בייא אים ווער דארב אונ דאס סורא זיך צו צו רירין דער צו ווייל זיין עכל דאס אים אב גיטעלט דיא עבירה אונ דעם עונש דער פון. נאר דיא גילעכטער ציט אים צו גיטלעך וויים אונ אזוי אים מקרב געזענטער אונ געהנטער. אונ דיא ידאה מרעט אים אב גיטלעך וויים ביי ער קיבט צו דער עבירה אונ טוט איר. ווארום אזוי וויא דיא גאנצע (נהירות) פון דעם מענטשין ווענט זיך אן צו לייגן דיא הארץ צו צו דער ואך. אזוי איז דער גילעכטער טוט אב דיא הארץ פון דיא ראכטפארטיגע גיזאנען ביי עם קומט אין זיין הארצין נאר ניט אריין צו פראכטין פון ידאה. אונ מען קען זען וויא ווייט דיא ליצנות פאר דארבט או אזוי וויא איין פאנצרט זיס איז איין גיטמירט

הליצנות יפול הכל לארץ ולא יעשו בו רושם כלל . ולא מפני חולשת העינים ולא מפני חסרון הכנת הלב אלא מפני כח הלצון ההורס כל עיני המוסר והיראה . והנה הנביא ישעיה היה צווה על זה ככרוכיב כי היה רואה שזה היה מה שלא היה מניח מקום לתוכחותיו שיעשו רושם והיה מאבד תקותם של החוטאים והוא מה שאמר (ישעיה כה) ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם . וכבר גזרו אומר חכמים ז"ל שהלץ מביא היסורין עליו והוא מה שהכתוב עצמו מבאר בפירושו נכוננו ללצים שפטים כי זה הוא דבר שהרין גותן אותו . כי מי שמתפעל מן ההתבוננות ומן הלימודים אינו צריך שיתסר כגופו כי כבר ישוב מחטאתיו בלי זה מכה הרהורי תשובה שיולדו בלבבו על ידי מה שיקרא או שישמע מן המוסרים והתוכחות . אך הלצנים שאינם מתפעלים מן התוכחות מפני כח ליצנותם אין להם תיקון אלא השפטים . שאלה לא יהיה כח בליצנותם לדחות מעליהם כאשר ידחו המוסרים . והנה כפי הומר החטא ותולדותיו החמיר השופט

מיט אייל וואס אלע פיילין וועלעך פאלין אויף אים גליצין זיך אראפ אויף דער ערד און דער פאנצער לאזט זיך נישט צו צום גוף פון מענשלין אזוי איז דיא ליצנות פאר דיא שטראף רייד . ווארום מיט אים ליצנות אונ מיט אים קליינעם גילעכטער ווארפט דער מענטש פון זיך אראפ וייער פיל פון התעוררות און התפעלות וואס דיא הארץ דער וועקט און ווערט מתפעל פון זיך אליין וויא זיא דער זעהט אדער דער הערט אזעלעך זאכן וואס דער וועקן אים צו ברעכענען און צו פאטרקמין וינגע מעשים . אבער איבער דיא ליצנות פאלט אלץ אראפ און עס מאכט אים גאר קיין צייכן נישט . נישט ווייל דיא זאכן וועגען שלאף אדער ווייל דיא הארץ פאר שטייט נישט . גאר מתחמת דיא ליצנות צוא ברעכט דיא נאנצע מוסר און יראה . און דער גביא ישעיה שרייט אויך אויף דעם . ווייל ער האט גיזעטן אז דאס איז דיא סבה וואס וינגע שטראף רייד האבין קיין צייכן נישט גמאכט . און איבער דעם האבין דיא וינדיגער ויער האפנונג פאר לארין . און דאס זאגט ער (ישעיה כ"ה) ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם דאס איז פיימישט מאכט קיין ליצנות נישט פאכער וועט שטארקער ווערין אייער שטראף און דיא תכמים זאגן אז דער לין ברענגט אויף זיך יסורים . און דער פסוק זאגט נכוננו ללצים שפטים דאס איז פיימיש פאר דיא וואס מאכין ליצנות איז אן גיברייט שטראף . און דער ילעד טראגט אויס אזוי ווארום דער וואס עס ריידן אים לערונגען דארף נישט גישטראפט ווערין אויף זיין גוף . ווארום אן דעם וועט ער אויך תשובה פאן . דורך דעם וואס ער וועט לערנען און הערין פון דיא מוסר און תוכחה . אבער דיא לצים וואס פון דיא שטראף רייד ווערין וויא גאר נישט מתפעל איבער וייערע ליצנות . האבין וויא קיין אנדער תיקון נישט בידין שטראף פון גאט דענסט מאהל וועט וייערע ליצנות אויך פון וויא אב מרעמין . און אזוי וויא דיא שווערקיט פון תמא און דאס וואס עס קומט ארויס פון אים . אזוי האמט גאט שווער גימאכט דעם עונש . און דאס איז וואס דיא תכמים האבין אונז גילערננט

השופט האמתי בענשו. והוא מה שלמדנו ד"ל (ע"ג י"ח) קשה הליצנות שתהלתו יסורין וסופו כליה שנאמר פן יחזקו מוסריכם כי כלה ונחרצה שמעתי וגו'. והמפסיד השלישי הוא התברה דהיינו הברת הטפשים והחוטאים. והוא מה שהכתוב אומר ורוע כסילים ירוע. כי הנה אנהנו רואים פעמים רבות אפילו אחר שנתאמת אצל האדם הובת העבודה והזהירות בה. יתרפה ממנה או יעבור על איזה דברים ממנה כדי שלא ילעגו עליו חביריו או כדי להתערב עמהם. והוא מה ששלמה מזהיר ואומר ועם שונים אל תתערב. כי אם יאמר לך אדם (כמונת דף י"ז) לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. אף אתה אמור לו במה דברים אמורים בבני אדם שעושים מעשה אדם. אך לא בבני אדם שעושים מעשה בהמה. ושלמה מזהיר עוד (משלי י"ד) לך מנגד לאיש כסיל. ורוד המלך אמר (מקל"ט) אשרי האיש אשר לא הלך וגו'. וכבר פירשו ד"ל אם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישוב ואומר (ש"ס טו) לא ישבתו עם מתי שוא שנאתי קהל מרעים וגו'. אין לו לאדם אלא למהר ולנקות עצמו ולמנוע רגליו מדרכי הרשעים שקועים בהכלי הזמן וישיב

גִּילְעָדִינִי (ע"ג י"ח) קשה הליצנות שתהלתו יסורין וסופו כליה. דָּאֵם אֵיז מַיִימֵשׁ דִּיא לִיצְנִית אִיז וַיִּיעַר שְׁנוּעַר אִז אִין אָן הוֹיִב אִיז וַיִּימַג אִז דְּעַר סוֹף אִיז אִז דְּעַר מַעֲנֵשׁ וְעוֹרֵם פֶּאֶר לְעַמ. אִז דְּעַר דְּרִימְעַר לְאִרְיִן אִיז דִּיא הִבְרוּת דָּאֵם מַיִינֵם מַעַן הִבְרוּת פּוֹן נִארְיִן אִז וַיִּנְדְּעַר. אִז דָּאֵם אִיז וְאִם דְּעַר פֶּסוּק וְאִנֵּם יִיוּ כַסִּילִים יִיוּ. דָּאֵם אִיז מַיִימֵשׁ וְעַר מִיט נִארְיִן גִּיט אִז פֶּאֶר בְּאַרְבַּב יִד. וְאִרְוִם מִיר וְעַן פִּיר מִאֲהֵל אִז תֶּאֱמֵשׁ עִם אִיז שׁוֹיִן בִּיִיא דְעִם מַעֲנֵשׁיִן גְּעוּיִם גִּינְוִארְיִן וַיִּיא מַעַן כּוֹז גָּאֵם דִּינְעַן אִז וַיִּד אִין דְעִם הַיִּמִּין. פּוֹן דְעַסְט וְעוֹנִין לְאִזֵּם עַר וַיִּד דְעַר פּוֹן אַפְ אֲרַעַר עַר אִיז עוֹבֵר אוֹיִף דְעִם. כְּרִי וַיִּנְעַ תְּבָרִים וְאִלִּין פּוֹן אִים גִּיט לֵאכִין. אֲרַעַר עַר וְאֵל מִיט וַיִּיא גְלִיִּדָּה זִיִּין. אִז דָּאֵם אִיז וְאִם לְעִלְמָה הַמְלָךְ וְאִנֵּם וְעִם שׁוֹנִים אֵל תִּתְעַרַב. דָּאֵם אִיז מַיִימֵשׁ מִיט לְעִלְעִמְעַ מַעֲנֵשׁיִן וְאִלְעִמְוִ גִּיט וְעִלִּין גְלִיִּדָּה זִיִּין. אִז וְעַן אִיִּיעַר וְעִמַּם דִּיר וְאִנֵּן (כתובות י"ח) אִיִּין מַעֲנֵשׁיִנִּים דְעַה כּוֹז וְיִין אוֹים גִּימִישׁט מִיט לִיִּימִין. וְאִלְעִמְוִ אִים עֲנַמְפְּעִין. דָּאֵם אִיז נִאר מִיט לִיִּימִין וְאִם מַעַן וַיִּיא מַעֲנֵשׁיִן. אֲבַעַר גִּיט מִיט לִיִּימִין וְאִם מַעַן וַיִּיא בְּהִמּוֹת. אִז לְעִלְמָה וְאִנֵּם אוֹיִף (משלי י"ד) דְּ מַנְגַּד לְאִישׁ כַּסִּיל. דָּאֵם אִיז מַיִימֵשׁ גִּיִיא וַיִּימַם פּוֹן אֲנִארְיִן. אִז דְּרִד הַמְלָךְ וְאִנֵּם (תהלים א') אִשְׁרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֵצַת רַשָׁעִים. דָּאֵם אִיז מַיִימֵשׁ וְוֵאל דְעִם מַעֲנֵשׁיִן וְאִם אִיז גִּיט גִּינְאֲנֵנְעֵן אִין דִּיא. עֲצָה פּוֹן דִּיא רַשָׁעִים. אִיז דִּיא גִּבְרָא מְפִדֵּשׁ אוֹיִב דְעַר מַעֲנֵשׁ גִּיט דִּארְמִין אִיז דְעַר סוֹף וְעִמַּם עַר שְׁמִיִּין. אִז אִז עַר שְׁמִיִּים אִיז דְעַר סוֹף וְעִמַּם עַר וְצִין. אוֹיִף וְאִנֵּם דְרִד (ש"ס כ"ח) לֹא יִשְׁבְּתִי עִם מַתִּי שׁוֹא שְׁנֵאתִי קֹהֵל סִרְגִּים. דָּאֵם אִיז מַיִימֵשׁ אִיִּדָּה בִּין גִּיט גִּינְעִסִין מִיט לְעִלְעִמְעַ מַעֲנֵשׁיִן. אִיִּדָּה דָּאֵב פִּיִּנְדֵּר לְעִלְעִמְעַ פֶּאֶר וְאִבְלוֹנְגֵּעַן. דְעַר מַעֲנֵשׁ דִּארְף וַיִּד נִאר רִיִּינְגִין אִז פֶּאֶר מִיִּירִין וַיִּנְעַ פּוֹם גִּיט צוֹ גִּיִּין אִין דִּיא וְעַן כּוֹן דִּיא רַשָׁעִים אִין דִּיא וְעִלְמַם נִארִישְׁקִיִּים

ישיב רגליו אל הצרות ה' ואל משכנותיו. הוא שרוד עצמו ממים ואומר (ס) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. ואם יארע לו שימצא בחברה מי שילעג עליו לא ישית לבו אל הלעג ההוא. אדרכה ילעג על מלעיגיו ויבזם. ויהשוב בדעתו כי אילו היה לו להרויח ממון הרבה אם היה מניה מה שהיה צריך לזה מפני חביריו שלא ילעיגו. כל שכן שלא ירצה לאבד נשמתו מפני לעג. ועל הדרך זה הזהירו ז"ל (אבות פ"ד) הוי עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שבשמים. ודוד אמר (סהלס ק"ט) ואדרכה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש. שאף על פי שרוב מלכי זמנו היה עסקם ודיבורם בדברי גדולות והנאות ודוד שהיה גם כן מלך לכאורה תהיה לו לחרפה אם בהיותו בחברתם יהיה הוא מדבר בדברי מוסר ותורה תחת ספרו מן הגדולות ומתענגות בני אדם כמוהם. הנה לא חש לזה כלל. ולא היה לבו נפתה בהכלים האלה. אחרי שכבר השיב האמת אלא מפרש ואומר ואדרכה בעדותך נגד וכו'. וישעיה כמו כן אמר (שע"ס כ) על כן שמתו פני כחמיש ואדע כי לא אבוש:

אחר

נארישקייט. אונ זאל ווענדן זיינע פום נאר אין גאטס הויז. דאס איז וואס
 דוד אליון לאמט אים (ס) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. דאס איז מיינטש
 איה וואש מיינע הענד אונ גייא ארום דיין מוצת גאט. אונ ווען עס געפינט
 זיך אפילו אין ויין תברה איינער וואס לאמט פון אים זאל ער איה דעם נאר
 גיט קוקן. אדרכה ער זאל לאמט פון דעם וואס לאמט פון אים אונ זאל אים
 פאר אכטן. ווען ער וואלט קענען פיל געלד פאר זיינען וואלט ער דאך גיט
 זען וואס יענע לאמט פון אים. היינט פשיטא שוין אז ער דארף ויין געשקה
 גיט פאר לירן דורך דעם וואס מען לאמט פון אים. אונ דאס זאגן דיא תכמים
 (אבות פ"ד) הוי עז כנמר וקל כנשר לעשון רצון אביך שבשמים דאס איז מיינטש וייא
 עשארק וייא דער לעמפערע צו פאן דעם ווילין פון גאט. אונ דוד האט גיזאגט
 (תהלים ק"ט) ואדרכה בעדותך וכו' וזא אבוש דאס איז מיינטש איה רייד אין דיין
 תורה אונ טעם זיך גיט. תאמט ער איז גיווען איין מלה דאט ער גירעט אין דער
 תורה. אונ דאט ויין דארין גיט גיקערט נאך וועלט נארישקייט. ווארום ער
 דאט שוין דעם אמת דער גאנגען אונ זאגט איה רייד אין תורה אונ שעקט זיך
 גיט. אונ ישעיה האט איה גיזאגט (ישעיה כ) שמתו פני כחמיש ודע כי לא אבוש
 דאס איז מיינטש איה דאב גימאכט מיין פנים וויא איין פעלען אונ ווייס אז איה
 דארף זיך גיט שעקען:

אחר

בביאור מרת הזריות

אחר הזריות יבוא הזהירות. כי הזהירות טובה על הלא תעשה :
 והזריות על העשה. והיינו סוד מרע ועשה טוב. וענינו של
 הזריות מכואר. שהוא ההקדמה למצות ולהשלמת ענינים. וכלשון
 הוזה אמרו ז"ל. (פסחים ד) זרזים מקדימים למצות. וזה כי כמו שצריך
 פקחות גדולה והשקפה רבה לינצל ממוקשי היצר. ולימלט מן הרע שלא
 ישלח בנו להתערב כמעשינו. כן צריך פקחות גדולה והשקפה לאחוז
 במצות ולזכות בהם ולא תאכזנה ממנו. כי כמו שמשכב ומשתדל היצר
 רע בתחבולותיו להפיל את האדם במכמורות החטא. כן משתדל למנוע
 ממנו עשיית המצות ולאבדם ממנו. ואם יתרפה ויתעצל ולא יתחזק
 לרדוף אחריהם ולתמוך בהם. ישאר געור וריק מהם בודאי. ותראה כי
 טבע האדם כבוד מאד. כי עפריות החומריות גם. על כן לא יתפוזן האדם
 בטורח ומלאכה. ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך צריך שיתגבר
 עצמו נגד טבעו ויתגבר עצמו ויזדרז. שאם הוא סניח עצמו ביד כבודותו.
 ודאי

דער זעקסטער פרק

(בביאור מרת הזריות) ויבא דער מענטש זאל זיין גישווינד :

אחר הזהירות יבא הזריות. באה דעם אז דער מענטש גיוויינט זיך איין צו היטן
 קיבט גישווינדקייט. ווארום היטן גייט אויף איין (לא תעשה) ער היט
 זיך פון דאס וואס מען מאהר נישט פאן. און גישווינדקייט איז אויף (מצות
 עשה) ער איז גישווינד צו פאן. דאס הייבט צו לויפן פון זשעקט און פאן
 גוטס. און עס פאר שטייט זיך אז גישווינדקייט איז פריער פאר אלע מצות.
 און דאס איז משלים ויער גאנצין ענגן. אזוי וויא דיא חכמים זאגן גישווינד
 איילין זיך צו מצות. ווארום פונקט וויא מען בארף האבן גרויס קלוגהייט און
 פארזיכטיגקייט ניצול צו ווערן פון עטרויכלונגען פון יצר הרע און ראטעווען
 זיך פון זינע בייזקייט ער זאל נישט שולט זיין אויף אונז אריין מיטן זיך אין
 אונזערע מעשים. אזו בארף מען האבן גרויס קלוגהייט און פארזיכטיגקייט
 מען זאל האלטן דיא מצות און וויא זאלן נישט פאר לארן ווערן פון אים.
 ווארום אזוי וויא דער יצר הרע פאמיהט זיך און זוכט מתחבולות דעם מענטשן
 אריין ווארפן אין חטאים. אזוי זוכט ער צו פאר מיידן פון אים דיא מצות ער
 זאל וויא נישט פאן. און דער וואס לאזט אפ און פוילט זיך און שטארקט זיך
 נישט נאך זאגן נאך וויא פלייבט ער געוויס ליידיג און לעדער פון וויא. און מען
 קען יעדן אז דיא נאכער פון דעם מענטשן איז ויער שווער ווארום דער
 חזק איז גראב. דרום וויל דער מענטש נישט ארגייטן. און ווער עס וויל זוכה
 זיין צו דעגען גאט כזו זיך שטארקן זעגן זיין נאכער און זיין גישווינד. ווארום
 אז ער וועט זיך לאזן בייא זיין שווערעקייט וועט ער נישט גליקליך זיין. און
 דאס

ודאי הוא שלא יצליח. והוא מה שאמר התנא (בכות פ"ד) הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. וכן מנו חכמים ז"ל. (בכוכב לז) בדברים הצריכים חיזוק תורה ומעשים טובים. ומקרא מלא הוא (יחזקע 6) חזק ואמין וגו' כי חיזוק גדול צריך למו שרונה לכפות המכע אל הפכו. והנה שלמה שנה מאד באזהרתו על זה. בראותו את רוע העצלה וההפסד הגדול הנמשך ממנה. ואמר (משל' ו) מעט שנות מעט תנומות וגו' ובא כמהלך ראשך וגו'. כי הנה העצל אף על פי שאינו עושה רע במקום עשה. הנה הוא סביא את הרעה עליו בשב ואל תעשה שלו. ואמר (שם יח) גם מתרפה במלאכתו אה הוא לבעל משחית. כי אף על פי שאינו המשחית העושה את הרעה בידיו. לא תחשוב שהוא רחוק ממנו. אלא אחיו הוא וכן גילו הוא. ואמר עוד לבאר רעת העצל ביאור ציורי. מה שיקרה ויולד לעינינו יום יום (שם כד) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה כלו קמשונים כמו פניו הרולים וגו' ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקהתי מוסר מעט שנות מעט תנומות וגו' ובא כמהלך רישך וגו'. והנה מלכד פשוטו

דאם איז וואס דער הנא זאגט (אבות פ"ד) הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. דאם איז מיינט וויא שטארק וויא איין לעמפערט גרינג וויא איין אדלער גיטוינד וויא איין היקש אונ שטארק וויא איין לייב צו מאן נאמט ווילן. אונ אזוי ציילן דיא חכמים אונטער דיא זאכן וואס דארפען דאבין שטארקייט. תורה אונ מעשים טובים. אויף שטייט אין פסוק (יהושע א) חזק ואמין. דאם איז מיינט שטארק זיך אונ וויא פעקטיג ווארום מען דארף האבן גרויס שטארקייט ווער עם וויל פאר קערין זיין נאמור. אויף שלמה דאט עטליכע מאהל גירעט אונ פאר לאזט אויף דעם וויא ער דאט גיוויין דיא שיעמקייט אונ דעם שארין פון דיא פוילקייט וואס עם קינט ארויס דער פון (משל' ו) מעט שנות מעט תנומות וגו' ובא כמהלך רישך וגו'. דאם איז מיינט אביסיל שלאפין. אביסיל דריסלין. ברענגט צו דיא ארעמקייט ווארום הנם דער פוילער שוים ניט דיא שלעכטס מיט דיא הענד. ברענגט ער אויף זיך דיא שלעכטס מיט זיין ניט מאן. אויף זאגט ער (שם יח) גם מתרפה במלאכתו אה הוא לבעל משחית.

דאם איז מיינט דער וואס פוילט זיך אין זיין מלאכה איז גלייך מיט דעם וואס פיהרט זיך אליין איבער. ווארום האמשט אפילו ער שופט ניט מיט זינע הענד דיא שלעכטס זאלטמו ניט מיינען אז ער איז ווייט פון אים גיין ער איז מיט אים איין ברודער אונ איין גלייכען אונ ער שטעלט אונ פאר ווייטער דיא שלעכטקייט פון דעם פוילן וואס עם מרעפט זיך פאר ארבעטע אויגין (שם כ"ד) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב. והנה עלה כלו קמשונים כמו פניו הרולים ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקהתי מוסר מעט שנות מעט תנומות. דאם איז מיינט איך בין ביא גינאנגען פאר איין פעלד פון איין פוילן. דאב איך גינען אז עם איז דורך פאר וואקסן מיט דערנער. דאב איך מיר נאמראכט. דאב

פשוטו אשר הוא אמיתי כמשמעו שהוא מה שקורא אל שדה העצל ממש. הנה דרשו בו חכמים ז"ל מדרש נאה. זה לשונם. והנה עלה כלו קמשונים. שמבקש פירוש של פרשה ואינו מוצא. כמו פניו וכו' מתוך שלא עמל בהם הוא יושב ומטמא את המהור ומטהר את הטמא. ופורץ גדרן של תלמידי חכמים. ומה ענישו של זה. שלמה פירש. ופורץ גדר ישבנו חש. והיינו כי רעת העצל אינה באה בבת אחת. אלא מעט מעט בלא שידע וירגיש בה. כי הנה הוא נמשך מרעה אל רעה עד שימצא טבוע בתכלית הרעה. הנה בתחלה אינו אלא מחוסר המורה אשר היה ראוי לו. ומה נמשך שלא ילמוד בתורה ככל הצורך ומפני הסרון הלימוד כשיבא אחר כך ללמוד תחסר לו ההבנה. והנה אלולי היתה גומרת רעתו בזה כבר היתה רבה. אך עוד מתיבה והולכת כמה שברצונו על כל פנים לישב הפרשה והפרק ההוא. הנה יגלה בה פנים שלא כהלכה וישחית האמת ויהפכהו ויעבור על התקנה ויפרוץ את הגדרים וכופו כליה כמשפט כל פורץ גדר. אמר שלמה ואחזה אנכי אשית לבי. התכוננתי על הדבר הזה וראיתי גדול הרע שבו שהוא כארס ההולך ומתפשט מעט מעט ואין פעולתו נכרת עד המיתה. וזהו מעט שנות וגו' ובא כמהלך רישך וגו'. והנה אגהנו רואים בעיינינו כמה וכמה פעמים שכבר לבו של האדם יודע הובתו ונתאמת אצלו מה שראוי לו להצלת

האב איה ויה אראם גינוקען איין סוכר אז דורך אביסל יקלאפין קומט דיא ארעמקייט. אונ חוין וואס דער פשט וואס איז אמת אז ער מיינט פאקע אפעקד פון אפילין. זאין אונגערע תכמים איין שייגעם דרש. עם אז דורך מיט דערנער מיינט מען ער זוכט דעם פירוש פון איין פרשה און גיפנט ניט. ווארום ווייל ער האט זיך ניט פאמיהט אין דער הורה באכט ער מרוד וואס עם איז טמא. און פמא וואס עם איז מהור. און אין אמת איז דער אונגליק פון דעם פולין קומט ניט מיט איין קאל גאר ביסליך ווייס ניט פליינדיג און ניט וויסנדיג. ווארום ער ציט זיך אריין פון איין אונגליק אין דעם אנדערין ביז ער ווערט פאר וונקען אין גרעסטן אונגליק. ווארום אין אנהויב איז מעהר ניט ווייל ער האט ווייניג מרה צו גלייגט וויא פיל ער האט פאדארפט. און דער פון קומט ארים אז ער לערנט ניט קיין הורה וויא פיל מען פאדארף. און מהבת ער האט ווייניג גילערנט איז נאך דעם אפילו אז ער קומט שוין אפילו לערנען פאר טמייט ער שוין ניט גוט. און ווען עם וואלט זיך דער מיט קאנשען זיין רעה וואלט פאר אים אויך גינג גינעוין. גאר זיא ווערט אבער נאך גרעסער און גרעסער ווארום וואס ער וויל אפילו פאר ענטפערין דיא פרשה אדער דעם פרק לערנט ער גאר פאר קערט וויא דאס איז. ער פאר דארבט דעם אמת און פאר קערט אים. און איז עובר אויף דיא תקנות און ברעכט אויף דיא צאמען. און דער סוף פון דעם איז ער פאר ברעכט דיא גאנצע תורה וויא דער שטייגראז און דאס זאגט שלמה איה דאב גיטען און האב פעטראכט

להצלת גפשו ומה שחוכה עליו מצד בוראו ואף על פי כן יניחהו. לא מחסרון הכרת החוכה היא ולא לשום טעם אחר. אלא מפני שכבודת העצלה מתנכרת עליו. והרי הוא אומר אוכל קימעה או אישן קימעה או קשה עלי צאת מביתי. פשטתי את כתנתי איכבה אלבשנה. חמה עזה בעולם. הקרה רבה או הגשמים וכל שאר האמתלאות והתואנות אשר פי העצלים מלא מהם. ובין כך ובין כך התורה מונחת והעבודה מבוטלת והאדם עובד את בוראו. הוא מה ששלמה אומר (קהל') בעצלותים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית ואולם אם תשאל את פי העצל יבוא לך כמאמרים רבים ממאמרי החכמים והמקראות מן הכתובים. והטענות מן השכל. אשר כלם יורו לו לפי דעתו שמשוּבשת להקל עליו ולהניחו במגות עצלותו. והוא איננו רואה שאין הטענות ההם והטעמים ההם גולדים לו מפני שיקול דעתו. אלא מסקור עצלותו הם נובעים אשר בהיותה היא נזכרת בו ממה דעתו ושכלו אל הטענות האלה. אשר לו ישמע לקול החכמים ואנשי הדעת הנכונה. הוא מה ששלמה צוה ואמר (משלי כו) הכם עצל בעיניו משכעה משיכי טעם. כי העצלה איננה

דיא ואף האב איה גינעהן דעם אנגליק או עם אזי וויא איין גיפּט וואס פאר שפרייט זיך מער און מער און זיין ווירקונג איז גיט קענטיג ביי זיין מיט. און מיר זעהן מיט אנגעזעע איינין פיל מאהל אז דער מענש ווייס זיין שולדיגקייט. און ווייס קלאר וואס ער האט גיימיג פרי זיין נשמה צו ראמענען. און וואס ער מוז טאן פאר זיין באשעפער און פון דעקס וועגן לאקט. ער דאך אנועק אייביד קיין אנדער מעם גיט. נאר ווייל זיין פולקייט שטארקט זיך אויף אים און ער זאגט איה וויל עסן אויף אביסל שלאפן. עם איז מיר שווער ארום צו גיין פון שטוב איה האב אים גיטאן די הנמד ווי זאך איה זי אן טאן. עם איז אנרויסע היין אויף דער וועלט. עם איז אנרויסע פראקט אדער רעגין. און נאך אעלעקע הירוצים וואס דיא פוילע גיפגען זיך. און דער ווייל בלייבט דיא תורה ליגין. און נאמט דינקט ווערט במל. און דער מענש פאר לאזט זיין באשעפער. און דאס איז וואס עלמה זאגט (קהל') בעצלותים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית. דאס איז פיימל דורה פולקייט פאלט איין דער באלקן. און הורה אב גילאזיקייט מריפט אין שטוב. און אז דא וועקט פרגעין דעם פוילין וועט ער דיר זאגן פיל שפריכעווערטער פון דיא תכמים אדער פון פסקים אדער פון אייגענעם שכל וואס אלע ווייזן אז ער איז גירעכט און אלע זאגן וויא זיין בארישער שכל פרי ער זאל קענען בלייבן בייא זיין פולקייט. אבער ער פאר שמוייט גיט אז דיא מענות קעמען גיט ארום פון זיין דעה. נאר וויא קוועלן ארום פון זיי פולקייט. ווארום ווייל דיא פולקייט שטארק זיך בייגט זיך דאס זיין זעה און זיין שכל צו די מענות ביי ער הערט נאר גיט צו דיא הייד פון דיא תכמים און פאר שטאנדיגע מענשין וויא שלמה זאגט (משלי כו) הכם עצל בעיניו משכעה משיכי טעם. דאס איז פיימל דער פוילער האלט זיך קלייער פאר אלע קליינטע מענשין

איננה מנחת לו שיהיה אפילו חש לדברי המוכיחים אותו. אלא יהשוב הכל לתועים ושומים והוא לכדו חכם. והנה תדע כי זה כלל גדול בנוסה במלאכת הפרישות שכל קולא צריכה בדיקה. כי אף על פי שיכולה להיות ישרה ונכונה. אמנם קרוב הדבר שתהיה מעצת היצר ומרמותיו. על כן צריך לבדוק אחריה בחקירות ודרישות רבות. ואם אחר כל אלה תצדק ודאי שהיא טובה. כללו של דבר היוזק גדול צריך האדם להתחזק ולהתגבר בזריזות לעשות המצות בהשליכו מעליו כובד העצלה המעכבת על ידו. [וישמעש כמדת סגולות. בחמות סנהמיות. טעם סגולותיהם מולפות מן סגולם וישמר עליו מרפסם בעוה"ו ועונשם בעוה"צ] ותראה שהמלאכים נשתכחו כמדה המובה הזאת. שנאמר בהם (ספלים קג) גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. ואומר (יחזקאל ב) והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק. והנה האדם הוא אדם ולא מלאך. על כן אי אפשר לו שיגיע לגבורתו של המלאך. אך ודאי שכל מה שיוכל להתקרב במדריגתו אליו ראוי הוא שיתקרב. וזוה המלך היה משבח על הלכו ואומר (ספלים קט) השתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך :

הלקי

מַעֲנִישׁוּן . וְאָרוֹם רִיא פּוֹלְקִימִי דְעַר לְאִיִּם אִים נִימ אִו עַר וְאֵל בְּאַמְרָאכְטִין שְׁמַרְאָף רִייד . נָאָר עַר רַעֲבִינְט אַלְע פִּיר נְאָרִין אִונ עַר אֲלִיִּן אִוִּי נָאָר קְלוֹג . דְּאַרְיָבְעַר מִזֵּו מַעַן וּויסין אִוִּי דְאָם אִוִּי אִיִּין פִּלְל אִו עֲדַע זֵאָף וְוֵאָם גְּרִינג אִוִּי אִוִּיף דְעַם מַעֲנִישׁוּן מִזֵּו מַעַן גּוֹט אִיבְעַר וְעַדִּין פִּרְיַעַר . וְוֵאָרוֹם חֲאָמְשׁ אֲפִילוּ עַם קַעַן וְיִין דִּיא זֵאָף אִו רַעֲבִינְט נָאָר עַם קַעַן אֲבְעַר וְיִין אִו דְאָם אִוִּי פּוֹן דְעַם יִצְרָר דְרַעַע גְּעִזַת אִונ פִּאלְשִׁקִימִי דְאַרְיָבְעַר מִזֵּו מַעַן גּוֹט פּוֹדֵק וְיִין מִיט פִּיל חֲקִירוֹת אִונ דְרִישׁוֹת . אִונ נָאָף דְעַם אִו עַר וְעַט וְעַדִּין עַר אִוִּי גִירַעֲבִינְט קַעַן עַר וּויסין אִו עַם אִו אִין אֲכֹת גּוֹט . דְעַר פִּלְל אִו דְעַר מַעֲנִישׁ מִזֵּו וְיָף וְיַעַר וְיַמְאָרְקִין צו וְיִין אִיִּין וְרִיז אִין מִצְוֹת פִּאָן . אִונ זֵאל אַנְאָפּ וְנֵאָרְפִין פּוֹן וְיָף רִיא פִּילְקִימִי וְוֵאָם עַם לְאִיִּם אִים נִימ . אִונ מַעַן וְעַדִּיט אִו רִיא מִלְאָכִים וְעַרְרִין גִּילְוִיבְט מִיט דִּיא מִדָּה (תהלים ק"ג) גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו דאם אִוִּי מִיִּיטִישׁ דִּיא מִלְאָכִים וְעַנְעַן שְׁפִאָרְק אִין פִּח צו מָאָן נָאָמִס רִייד אִונ צו דְעַרְרִין וְיַנְעַ רִייד אִוִּיף אִו גִּירַיִבִּין (יחזקאל א') והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק . דאם אִוִּי מִיִּיטִישׁ דִּיא חִיִּוֹת לְוִיפִין אָרוֹם הִין אִונ צו רִיִּק וְוִיא רִיא פִּלְיָצִין . אִונ דְעַר מַעֲנִישׁ וְוִיא עַר אִו דְאָף נָאָר אִיִּין מַעֲנִישׁ אִונ נִימ קִיִּין בְּלֵאָף קַעַן עַר וְיָף גִּיִוִּים נִימ אִוִּי שְׁמַרְאָרְקִין וְוִיא אִיִּין בְּלֵאָף . נָאָר וְוִיא פִּיל עַר קַעַן וְיָף מְקַרְב וְיִין צו דְעַר בְּדִרְגָּה מִזֵּו עַר וְיָף מְקַרְב וְיִין . אִונ דְרִדְר הַמְלִיָּה הָאָמ וְיָף בְּאַרְיָבְט אִונ הָאָמ גְּזֵאָמִט (תהלים קי"ט) השתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך . דאם אִוִּי מִיִּיטִישׁ אִוִּיף הָאָפּ וְיָף גִּיאִיִּילְט אִונ גִּוִּיבְט צו מָאָן רִיִּין גִּיבְאָמ :

הלקי

בביאור חלקי הזריות

חלקי הזריות שנים. אחד קודם התחלת המעשה ואחד אחרי כן. קודם התחלת המעשה הוא שלא יחמץ האדם את המצוה. אלא בהניע זמנה או בהזדמנה לפניו או בעולתה במחשבתו. ימהר יחיש מעשהו לאחוז בה ולעשות אותה ולא יניח זמן לזמן שיתרכה בנתיים. כי אין סכנה כסכנתו. אשר הנה כל רגע שמתחדש יוכל להתחדש איזה עיכוב למעשה הטוב. ועל אמתת זה הדבר העירוני ז"ל בענין המלכת שלמה שאמר דוד לבניהו. (מלכים א' ב) והורדתם אותו אל ניהון וענה בגיהו אמר כן יאמר ה'. אמרו ז"ל רבי פנחס בשם ר"י דציפורי והלא כבר נאמר הנה בן גולד לך והוא יהיה איש מנוחה. אלא תרכה קטגורין יעמדו מכאן ועד ציהון. על כן הזהירו ז"ל ושמרתם את המצות מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה. ואמרו (מזי דף ט) לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שלפי שהקדימה בכירה לצעירה וכו'. ואמרו זריוס מקדימים למצות. וכן אמרו (ברכות דף ו) לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה ואפילו בשבת ובמדרש אמרו (כ"כ פ' מ"ח) הוא ינהגנו עלמות בזריות כאלין עולמתא כמא דאת אומר בתוך עלמות תופפות. כי הזריות היא סדת שלימות

דער זיבענטער פּאַרק

בביאור חלקי הזריות. וויא קען זאל זיין גישווינד:

חלקי הזריות שנים. דיא גישווינדקייט איז צווייערליי. איינע איינער ער הויבט אן דיא מעשה. אונ איינע נאך דעם. איינער ער הויבט אן איז דאס אז ער זאל גיט אפ לייגן דיא מצוה. נאר וויא עס קומט איר צייט אדער זיא מרעפט זיך פאר אים. אדער עס קומט אים אויפן זינען זאל ער זיך איילין גישווינד צו מאן. אונ זאל גיט אפ לייגן פון צייט צו צייט. ווארום עס איז קיין גרעסערע סכנה גיט דא וויא דאס. ווארום אין יעדע רגע קען זיך מאכין איין אנדער עכוב אב צו האלטן דיא מצוה. אונ אזוי זאגן דיא חכמים בשעת קען האט גימאכט שלמה פאר איין מלך. האט דוד גיזאגט איר זאלט אים אראפ פירן אין מידה גיהון צו זאלבין אים פאר איין מלך. האט בנהו גענומען אמן. נאט זאל אויף אזוי זאגן. פרענט די גברא עס איז דאך שוין זאגן גיזאגט גיזארין צו דוד אז עס וועט צו דיר איין זון גיבוירן ווערן. ער וועט זיין איין רהיגער מענטש. נאר דער תירוץ איז נאך אפגע הינדערניס קען זיין פון דענסט מאהל פון גיהון. דאריבער זאגן דיא חכמים איין מצוה וואס קומט דיר אין האנד זאלסמו גיט אב לייגן. אויף זאגט דיא גברא (מזי כ"ו) לעולם יקדים אים לרב מצוה. איין מענטש מוז זיך איילין צו איין מצוה. אויף זאגט דיא גברא גישווינדע מענטשן איילין זיך צו איין מצוה. אין מדרש רבה שטייט (פ' מ"ח) הוא ינהגנו על מו. ער וועט אונס פירן גישווינד. ווארום דיא גישווינדקייט איז דיא גרעסע

שלימות גדול אשר טבעו של האדם מונעה ממנו עתה. וזו שמתנכר וזתופש בה כל מה שיוכל הנה לעתיד לבא יזכה לה באמת. אשר הבורא יתברך יתנה לו שכרו הלך מה שהשתדל אחריה בזמן עבודתו. אך הזריות אחר התחלת המעשה הוא. שכיון שאחז במצוה ימהר להשלים אותה ולא להקל מעליו כמי שמתאוה להשליך מעליו משאו. אלא מיראתו פן לא יזכה לנטור אותה. ועל זה הרבו לחזויר ז"ל ואמרו (נ"ד ט"ב) כל המתחיל במצוה ואינו נומר אותה קובר אשתו ובניו. ואמרו (ט"ז) אין המצוה נקראת אלא על שם נומרה. ואמר שלמה המלך עליו השלום (מל"ב כ"ב) חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב. כל יתיצב לפני חשוכים. וחכמים ז"ל יחסו לו השבח הזה. על שמיהר במלאכת בנין הבית ולא נתעצל בה לאחר אותה. וכן דרשויר על משה עליו השלום על שמיהר במלאכת המשכן. וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות. אברהם כתיב בו (נל"ז י"ב) וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי ויתן אל הנער וימהר. רבקה (ט"ז כ"ד) ותמהר ותער כדה וגו'. וכן אמרו במדרש (נמלכר כ"ב ט"ו) ותמהר האשה וכו' מלמד שכל מעשיהם של צדיקים במהירות אשר לא יתנו הפסק זמן לא אל התחלת

גְרַעֲמַעַמַע מִדָּה וְיִיֵּל דָּעַר נִאֲמָר פֶּן דָּעַם מְעַנְשִׁין לְאִוֵּם אִים גִּיט צו. אַג וְעַד עַם שְׂמֵאֲרָקְט וְיָה אִג וְהָאֵלֵם אֵן אִיר וְיִיא וְיִיֵּיט עַד קָעַן. וְעַמַּע עַד לְעַתִּיד לְבִיא חֻכָּה וְיִין צו אִיר אֵן אִמַּת. וְהָאִרוּם נִאֲט וְעַמַּע אִים גְּעַפִּין וְיִין שְׂמֵר דָּעַר פֶּאָר וְנִאֵם עַד הָאֵם וְיָה פֶּאָמִידֵם נִאָה אִיר אֵן דָּעַר צִיִּיט וְנִאֵם עַד הָאֵם גִּידִאֲרוּעַט. נִאָר דִּיא גִּישׁוּוֹיִנְקִיִּיט נִאָה דָּעַם אֵן דִּיאִיבִין דִּיא מְעַשָּׂה אִין. אִז וְיִיא פֶּאָלֵד דָּעַר מְעַשָּׂה הָאֵם אֵן גִּידִהִיבִין צו פֶּאָן דִּיא מִצְוָה. וְאֵל עַד אִיִּלִּין אִיר צו עֲנִידִינְן. אַג גִּיט וּזְכִין וְיָה גִּרִינְגֵּר צו מִאֲכִין וְיִיא מְעַן וְהָאֲרָפֵם אֲרָפֵם אִיִּין מִשָּׂא. נִאָר מִחֻכָּת עַד רִאֲרָה מִוִּרָה דִּיאִיבִין מִאֲמָעַר עֲנִידִיט עַד גִּיט. אַג דִּיא חֻכָּיִים דִּיאִיבִין אִוֵּנוּ פֶּאָר וְנִאָט אַג דִּיאִיבִין גִּידִאֲנֵם פֶּרֶאֲשִׁית רַבָּה (פ' ס"ה). אִוִּיה וְנִאָט וְיִיא דִּיא מִצְוָה וְעַמַּע מְעַר גִּיט אֵן גִּירִופִּין וְיִיא אִוִּיה דָּעַם וְנִאֵם עֲנִידִיט אִיר. אַג שְׁלֵמָה דִּהֲמִלָּה וְנִאָט (מִשְׁלִי כ"ב) חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב כל יתיצב לפני חשוכים. דָּאם אִיה מִיִּימֵשׁ אִז דִּיא וְעַהֲקֵם אִיִּין גִּישׁוּוֹיִנְדִּין מְעַנְשֵׁן אִין וְיִין אֲרָבִיִּים. וְנִאָלֵמֵנוּ וְיִיחִין עַד וְעַמַּע שְׂמִיִּין פֶּאָר מִלְּכִים גִּיט פֶּאָר פֶּרֶאֲמַעַמַּע מְעַנְשֵׁן. אַג דִּיא חֻכָּיִים וְנִאָט אִז דִּיא לִיב גִּיט אִוִּיה שְׁלֵמָה אִלִּין וְיִיֵּל עַד הָאֵם גִּיאִיִּלֵם אִין בְּנִין פֶּן הִמְקַרֵּשׁ אַג הָאֵם אִיר גִּיט אָפֵם גִּילִינְט אִוִּיה שְׂפַעֲמַעַר. אַג אִוִּי דִּיאִיבִין וְיִיא גִּידִאֲנֵם אִוִּיה מִשָּׂה רַבִּינוּ וְיִיֵּל עַד הָאֵם גִּיאִיִּלֵם אִין בְּנִין פֶּן מְשַׁבֵּן אַג אִוִּי גִּיפִינְעַן מִיר אֵלַע צִדִּיקִים מִוְעַן וְיִיעַרַע מְעַשִּׂים שְׂמֵעַנְדִּיג גִּישׁוּוֹיִנְדִּי. פֶּיִיא אֲבָרְהָם שְׂמִיִּיט גִּישׁוּוֹיִבִין (בראשית י"ח) וימהר אברהם האהלה. דָּאם אִין מִיִּימֵשׁ אֲבָרְהָם אִיִּילֵם. פֶּיִיא רַבָּקָה שְׂמִיִּיט אִוִּיה (שם כ"ד) ו מהר ותער כרה. דָּאם אִיה מִיִּימֵשׁ וְיִיא אִיִּילֵם אַג גִּיטֵם אִוִּים אִיר קְרוּג. אַג אִוִּי מִיִּימֵיט אִין מִדְּרֵשׁ (כ"ב ד"ב ט"ו) ותמהר האשה. דָּעַר פֶּסוּק לְעִרִינְט אִוֵּנוּ אִז אֵלַע מְעַשִּׂים פֶּן דִּיא צִדִּיקִים

התחלת המצוה ולא אל השלמתה. ותראה שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו ודאי שלא יתעצל בעשיית מצותיו. אלא תהיה תנועתו כתנועת האש המהירה כי לא ינוח ולא ישקוט עד אם כלה הדבר להשליטו. ואמנם התבונן עוד שכמו שהזריות הוא תולדת ההתלהמות הפנימי. כן מן הזריות יולד ההתלהמות. והיינו כי מי שמרניש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא מטהר תנועתו החיצונה. כן הגה הוא גורם שיתבער בו תנועתו הפנימית כמו כן והחשק והחפץ יתנכר בו וילך. אך אם יתנהג בכבודות בתנועת איבריו. גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנסימן יעידהו. ואמנם כבר ידעת שהנרצה יותר בעבודת הבורא יתברך שמו. הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה. והוא מה שרוד המלך מתהלל בחלקו הטוב ואומר (סג' סג) כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים צמאה נפשי לאלהים וגו' (סג פד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' (סג סג) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי ואולם האדם אשר אין החמדה הזאת לוחמת בו כראוי. עצה טובה היא לו שיודרז

אין גישווינד זיין זענען גיט מפסק מיט צייט. גיט ביין דעם אנהויב פון דער מצוה גיט ביין דעם ענדיגן. און מען קען זעהן אז איין מענטש וואס ברענגט אין גאטס דינקט. וועט זיך גוים גיט פוילין צו טאן גאטס מצות. נאר ער רירט זיך גישווינד וויא איין פייער. ווארום ער וועט גיט רוען ביי ער וועט קאנגען. און מען קען בעמפראקטן אז אזוי וויא דיא גישווינדיקייט קומט ארויס פון ברען פון איגענווייג. אזוי קומט כון די גישווינדיקייט ארויס דער ברען. ווארום ווערעט גיוויינט זיך איין צו טאן איין מצוה אז פתקט וויא ער גיוויינט איין צו טאן איילינדיג דיא אויס ווייניגקמע תנועות. מאכט ער אז ויין הארץ בעווענט דיא איגענווייניגקמע דער צו און ויין חשק שפארקט זיך אין אים ווייטער אבער דער וואס רירט וויינע גלידער שוואך און שווער. ווערט אויך ויין חשק פאר זונקען איג פאר לאישין. און דאס איז איין זאך וואס מיר זעהן דאס אלע מאהל. און אויך ווייסן מיר אז דער הויפט איז אין גאטס דינקט דער ווילין פון הארצין און דער חשק פון דער נשמה. און דאס איז וואס דוד המלך האט זיך בעריכט מיט ויין גומין חלק און זאגט (תהלים ס"ב) כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים צמאה נפשי לאלהים. דאס איז מיינט וויא איין איל שרייט אז ער וויל וואסער אזוי שרייט מין נפש צו דיר גאט. מין נפש איז דארשטיג צו גאט. (שם פ"ד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דאס איז מיינט מין נפש גלוסקט און ווינטשט דיא וואונגנען פון גאט. (שם ס"ג) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי. דאס איז מיינט מין נפש איז דארשטיג צו דיר מין ליב גלוסקט צו דיר. נאר פאר דעם מענטשין וואס דער חשק ברענגט גיט וויא מען פאדארף. איז דיא בעקטע טובה פאר אים. ער זאל זיך מורן ויין מיט ויין ווילין. כדי פון דעם זאל ארויס קומען אז ער וועט שוין גלוסקט. ווארום דיא אויס ווייניגקמע רירונג דער וועקט דיא איגענווייניגקמע. און דיא אויס ווייניגקמע איז גוים מעהר ביין אים

שיחרזו ברצונו כדי שימשך מזה שתולד בו החמדה במכע. כי התנועה החיצונה מעוררת הפנימית. וכודאי שיותר מסורה בידו היא החיצונה מהפנימית. אך אם ישתמש ממה שבידו יקנה גם מה שאינו בידו בהמשך. כי תוליד בו השמחה הפנימית וההפץ והחמדה מכה מה שהוא מתלהט בתנועתו ברצון. והוא מה שהיה הנביא אומר (כטעם ו) ונדעה נרפא לדעת את ה'. וכתוב (סס יב) אחרי ה' ילכו כאריה ישאנ :

פרק ה בדרך קניית הזרזות

הנה האמצעים אשר נקנה בס הזרזות. הם הם אותם אשר נקנה בס הזרזות. ומדרגותיהם כמדרגותיהם. וכמו שכתבתי למעלה כי ענינם קרוב זה לזה מאד ואין הפרש ביניהם. אלא שזה בעשין וזה בלאוין. וכאשר יתאמת אצל האדם גודל ערך המצות ורוב חובתו בהם. ודאי שיתעורר לבו אל העבודה ולא יתרפה ממנה. ואמנם מה שיוכל להנכיר ההתעוררות הזו. הוא ההסתכלות ברוב הטובות שהקדוש ברוך הוא עושה עם האדם בכל עת ובכל שעה. והנפלאות הגדולות שעושה עמו סעת הלידה עד היום האחרון. כי כל מה שירבה להסתכל ולהתבונן בדברים אלה. הנה ירבה להכיר לעצמו חובה רבה אל האל המטיב לו

אִים אִין הַאֲנֵד וְיִיא דִיא אִינְעוּוִינִיִּסְמֵע אִין דִּוְרָה דְעֵם וּסְעֵר נִצְמֵ דִיא זֵאָה וְיֵאָם בִּיִיא אִים אִין אִין הַאֲנֵד. קֵעֵן עֵר מִיט דְעֵר צִיִּיט זִיָּה פֵאָר שֵאָפִין אִוִיָּה דֵאָם וְיֵאָם עֵם אִין נִיט בִּיִיא אִים אִין הַאֲנֵד. וְיֵאָרוּם דִיא אִינְעוּוִינִיִּסְמֵע שְׂמִיָּה אִין וְיִילִין אִין תְּשֵׁק מִזֵּן קִמְעֵן דִּוְרָה דְעֵם וְיֵאָם עֵר רִיטֵם זִיָּה מִיט אִיִּין בְּרֵעֵן. אִין דֵאָם אִין וְיֵאָם דְעֵר נְבִיא דֵאָם נִיִּזְאָנְט (הוֹשֵׁעַ ו') וְנִדְעָה נִדְרָפָה לִדְעַת אֵת ה'. דֵאָם אִין מִיִּיטֵש מִיר וְעֵלִין וְיִיסִין נֵאָה צוֹ יֵאָגִין זִיָּה נֵאָה גֵאָם. אִוִיָּה שְׂמִיִּיט גִישְׂרִיבִין (שם יא) אַחֲרֵי ה' יִלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׂאֵנ. דֵאָם אִין מִיִּיטֵש נֵאָה גֵאָם וְעֵלִין וְיִיא גִיִּין וְיִיא אִיִּין לִיִּיב וְיֵאָם שְׂרִיִּיט :

דער אכטער פרק

(בְּדִרְגָה קְנִיַת הַזְרִיזוּת) וְיִיא מְעֵן זֵאל זִיָּה פֵאָר שֵאָפִין דִיא גִישְׂוִינִדִּיקִיִּים :

הנה האמצעים אשר נקנה בס הזרזות. דִיא מִיִּטֵּעֵן וְיֵאָם דִּוְרָה וְיִיא קֵעֵן זִיָּה דְעֵר מְעֵנֵש פֵאָר שֵאָפִין גִישְׂוִינִדִּיקִיִּים. אִין דִיא אִיִּינְעֵעֵ מִיט וְעֵלְכֵע מְעֵן קֵעֵן זִיָּה פֵאָר שֵאָפִין וְהִזְרִזוּת. אִין וְיִיעֵרֵע אִופְנִים וְעֵנְעֵן גְּלִיָּה אִיִּיעֵ צוֹ דִיא אִיִּיעֵרֵע. אִוִיָּה וְיֵאָם מִיר דֵאָם גִישְׂרִיבִין. וְיֵאָרוּם וְיֵאָם וְעֵנְעֵן גְּלִיָּה אִין וְיִיעֵרֵע זֵאָה. אִין עֵם אִין נֵאָר דְעֵר אִין מְעֵרֵשִׁיד אִין גִישְׂוִינִדִּיקִיִּים הִיִּיטֵם מְעֵן זֵאל מְעֵן מְעֵן (כְּצִוֹת זְעֵרָה). אִין הִיִּיטֵן זִיָּה הִיִּיטֵם מְעֵן דֵאָרְף זִיָּה הִיִּיטֵן מְעֵן זֵאל אִין לֵאל תִּלְעָדֵם גִיִּיט מְעֵן. אִין אִין דְעֵר מְעֵנֵש זֵאל וְיִיסִין וְיֵאָם מִיִּיעֵר דִיא כְּצִוֹת זְעֵנְעֵן. אִין וְיֵאָם מְעֵן

לו. ויהיו אלה אמצעים לשלא יתעצל ויתרפה מעבודתו. כי הרי הואיל ואינו יכול ודאי לנמול לו טובתו יתברך לפחות יודה לשמו ויקיים מצותיו. והנה אין לך אדם באיזה מצב שיוצא. אם עני ואם עשיר אם בריא ואם חולה. שלא יראה נפלאות רבות במצבו. כי העשיר והבריא כבר הוא חייב לו יתברך על עשרו ועל בריאותו. העני חייב לו שאפילו בעניו מסציא לו פרנסתו דרך גס ופלא ואינו מניחו למות ברעב. החולה על שמחזיקו בכובד חליו ומכותיו ואינו מניחו לרדת שחת. וכן כל כיוצא בזה. עד שאין לך אדם שלא יכיר עצמו חייב לבורא. ובהסתכלו בטובות אלה שהוא מקבל מסנו. ודאי שיתעורר להודו לעבודתו כמ"ש למעלה. כ"ש אם יתבונן היות כל טובו תלוי בידו יתברך ומה שמצטרך לו ומה שמוכרח אליו מסנו יתברך הוא. ודא מאחר. אשר ע"כ ודאי שלא יתעצל מעבוד עבודתו יתברך ולא יחסר לו

מה

קען איז שולדיג צו טאן וועט זיך גוים זיין הארץ דער וועקן וויי צו טאן. און ווען גיט שלאף ווערן גאר עפארקן דיא דער ווערקונג איז דורך דעם וואס ער וועט פארמאכטן דיא טובות וואס הקב"ה טוט מיט דעם מענשין אלע צייט. און דיא גרויסקע וואונדער וואס ער האט מיט אים גימאן פון גיבארין טאג און ביי זיין לעצטן טאג. ווארום וואס ער וועט מער פראכטן אין דעם וועט ער מער זעהן וויא גרויס זיין רוב איז צו דעם גאט וואס טוט מיט אים גוטס. ווערן דיא זאכן זיין מיטלען אז ער זאל זיך פילן און גיט אפ לאזן זיך פון גאטס דינסט. ווארום וויא באלד ער קען גאט גיט פאזאלין פאר זיינע טובות דארף ער דאך ווייניגסטן דאנקען זיין גאטען אינ מקיים זיין זיינע מצות. ווארום עס איז אין אמת גיט דא קיין מענש אין וועלכין שטאנד ער זאל זיין צו זיך צו ארעם. צו גוונד צו חס ושלום קראנק. וואס האט גיט זינען פיל וואונדער און טובות אין זיין שטאנד. ווארום דער זייכער און דער גוונטער מוז דאך גאט דאנקען פאר זיין זייגקייט און גוונד. דער ארעפאן איז אים שולדיג. ווארום אפילו אין זיין ארעפקייט שיקט אים גאט צו זיין פרינסה דורך וואונדער און גטים און לאזט אים גיט שטארקין פון הונדער. און דער דאנקער דארף גאט דאנקען וואס גאט דער האלט אים אין זיינע שווערע קראנקהייט און דער לאזט אים גיט גידערין אין גרום. און גאט פיל דער גלייכין. דען עס איז גיט דא איין מענטש וואס ער וועט זיך גיט גיפונען שולדיג צו זיין פאשעפער. און אז דער מענטש וועט בעטראכטן דיא טובות וואס ער איז פון אים מקבל וועט ער זיך גוים דער וועקן צו זיין זייער גישווינד צו דינקען אים. אזוי וויא איה האב אויבין גישייבין. און כל שפן ווען דער מענטש וועט גאט פאר שפיין אז זיין גאנצעם גוטס איז גאר בייא גאט ברחה הוא אין האנד. און וויא גימט ער דארף צו אים יתברך האבין. וועט ער זיך גוים גיט פילין און דיא דינסט פון גאט ברחה דא. און ער וועט גיט פאר פעלין אלץ וואס ער איז שולדיג

מה שהוא מוכרח אליו . והנך רואה שכללתי פה בכרבי שלשה המדריגות אשר חלקתי בזהירות . כי כבר ענינם אחד . והדבר למד מענינו . שלשלימי חדעת תהיה ההערה מצד החובה ומצד ערך המעשים וחשיבותם . ופחותים מהם מצד העוה"ב וכבודו שלא תשיגוהו כושה ליום הנטול בראותו הטובה שהיה יכול להשיג ואבדה . ולהמון מצד העוה"ב וצרכיו כענין שפירשתי שם למעלה :

פרק ט בביאור מפסדי הזריות וההרחקה מהם

הנה מפסדי הזריות הם הם מגדולי העצלה . והגדול שבכלם הוא בקשת המנוחה הגופנית ושנאת הטורה ואהבת העידונים בתשלום כל תנאיהם . כי הנה אדם כזה ודאי שתכבד עליו העבודה לפני בוראו כובד גדול . כי מי שירצה לאכול אכילותיו בכל הישוב והמנוחה . ולישן שנתו

צו טאן צו אים . והנך רואה שכללתי פה בכרבי שלשת המדריגות און דאס וועסט דאס אז איה קאב דא אין פיינע הייד פולל גיוועזין דא דריי פריגות וואס איה קאב ויאי צו טיילט אין דאס פון היירות וואס וויער ענגן און אלץ איינס . און דאס וואס פאר שטייט מען נאך דעם ענגן אז דאס פאל פארשלאנדענע מענטשן וועלן זיך דער וועקן פון דעם וואס ויאי וועלן פארעכענען וויער זאלן צו גאט פריד דא . אויף דאס פיינעקייט פון דאס מעשים וואס ויאי דאסין צו טאן . און דאס קלענערע מענטשן פון ויאי וועלן פארעכענען דעם שר און דעם פריד אויף יענער וועלט אז ויאי זאלן נים פארשעמט ווערן צו דעם טאג פון געצאלונג ווען ער וועט זעהן אז ער דאס זעלבסט איבער גיפירט דאס גוטס וואס ער דאס גיקאנט גרייכין . און דאס איבערנע מענטשן וועלן פארעכענען דאס וועלט מיט וויינע פארעפענים . אזוי ויאי איה קאב שוין דארטין גישריבין :

דער גיינטער פרק

(בביאור מפסדי הזריות וההרחקה מהם) וואס עס קען שארין צו גישווינגקייט און דער ווייטערין פון דעם :

הנה מפסדי הזריות דאס וואס מען שארין צו דאס פריד פון ווייט גישווינגקייט קומען ויאי פון גרויס פוילייטי . און דער גרעסטער אונטער ויאי און דאס וואס דער מענטש ווייט אז ויין גוף זאל זשענדיג רודיג ויין . ער דאס פיינט מידע מדיה און דאס ליב פערנדיגן מיט אדע וואס דער צו גיהעריג אזוי אמענטשן וועט גיחיים ויער שווער ויין צו וינען ויין פארשעפער . דען דער וואס וויל עסן אין דער צייט רודיער הייד . און שלאפן אקראם . און וויל אויף ניה נים גיין נאר פאסעלעך . און נאך אועלכע וואס וועט אים גיחיים שווער

שנתו בלא מורד. ויטאן ללכת אם לא לאטו. וכיוצא בדברים כאלה. הנה יקשה עליו להשכים לבתי כנסיות כבוקר. או לקצר בסעודתו מפני תפלת המנחה בין הערבים. או לצאת לדבר מצוה אם לא יהיה העת ברור. כ"ש למהר עצמו לדבר מצוה או לתלמוד תורה. ומי שמרגיל עצמו למנהגות האלה איננו אדון בעצמו לעשות היפך זה כשירצה. כי כבר נאסר רצונו במאסר ההרגל הנעשה טבע שני. ואמנם צריך שידע האדם כי לא למנוחה הוא בעולם הזה אלא לעמל וטורה. ולא ינהג בעצמו אלא מנהג הפועלים העושים מלאכה אצל משכיריהם. וכענין מה שהיה אומר אנרי דיוטא אגן. וכדרך יוצאי הצבא במערכותיהם אשר אכילתם בחיפזון ושינתם עראי. ועומדים תמיד מוכנים לעת קרב. וע"ז נאמר (איוב ה) כי אדם לעמל יולד וכשירגיל עצמו ע"ז הדרך ימצא העבודה קלה עליו ודאי. כיון שלא יחסר בעצמו ההזמנה וההכנה אליה. וע"ז הדרך אמרו חז"ל (אבות פ"ו) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן שהוא כלל ההרחקה בתכלית מן המנוחות והעידונים. עוד מספסדי הזרירות הוא רוב הפחד וגודל המורא

מן

שְׁוֹעֵר וַיֵּין אוֹיֵף צו שְׁמִיץ גַּאנְץ פֿריא צו גִּיין אין בֵּית הַכְּנֶסֶת. אָדער צו הַיִּלּוֹן זִיךְ אין עֶסֶן וַיִּיל כַּעַן בְּאַרְף מְנַהֵג דְּאוֹנְעֵנען. אָדער צו גִּיין גִּיט אין קִיין שְׁיִנְעֵם וְעַמְשֵׁר טָאן אִיין מַצְהָה. און פֿשִׁימָא צוא דאָלִין זִיךְ צוא טָאן אִיין מַצְהָה אָדער הַנְּרָה צו לַעֲרֵנען און ווער עס גִּיווִיגִיט זִיךְ אין אַנְלִיכע מְנַהֲגִים אִיז אַז ער וויל שוין אַפִּילוֹ נָאךְ דַּעַם אָב גִּיווִיגֵנען זִיךְ דער פֿון. און טָאן פֿאַר קַעֲרֵט קָאן ער אויף גִּיט. דַּעַן דִּיא גִּיווִאָנְהִיט אִיז דִּיא צווייטע נאַטור. נָאר דער מַעֲנַשׁש בְּאַרְף דִּיא אָפֿער וויסן אַז ער אִיז גִּיט בַּעֲשׂאָפִין גִּיווִארִין צו רִהֲנֵען אויף דער וועלט. נָאר צו מִדַּע און אַרְבַּעַט. און ער זָאל זִיךְ כַּעַר גִּיט פֿירן וויא אַפֿעל וואס טוט ויין אַרְבַּעַט פֿייר דַּעַם וואס דאָט אִים גִּירונגען. אַזוי וויא דִּיא גַּמְרָא זאָגט אַנְרִי דִּיוטא און דאָס אִיז פֿיימֶשׁ. מִיר זענען פֿאַר דונגען פֿון טאָג. מִיר בְּאַרְפִּין ויין וויא דִּיא מַעֲנַשׁשִׁין וואס גִּינען אין מִלְחָמָה. וואס ויִיא עֶסֶן אויף גִּיךְ. און שְׁלֶאפִּין ווייניג. און שְׁמִיטען שְׁמִעֲנִיג אָן גִּיבֶרִיט צו מִלְחָמָה. און אויף דַּעַם דאָט אויב הַצִּדִּיק עֲלִיו הַשָּׁלוֹם גִּיווִאָגֵט כי אדם לעמל יולד דאָס אִיז פֿיימֶשׁ. דַּעַן דער מַעֲנַשׁש אִיז צו מִדַּע גִּיבֶארִין. און אַז ער גִּיווִיגִיט זִיךְ אִיין אויף דַּעַם שְׁמִיטער וועט אִים נאָמס דִּיבְּקֵט גִּיווִים ויין ווייער גִּרִינג. אַזוי וויא דִּיא חֲכָמִים ז'ל דאָפִּין גִּיווִאָגֵט (אבות פ"ו) כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ובמים במשורה תשתה ועל הארץ תישן. דאָס אִיז פֿיימֶשׁ אַזוי אִיז דער שְׁמִיטער פֿון דער הַנְּרָה פֿרויט מיט וואָלץ זאַלמֶט דוא עֶסֶן. און וואָסער מיט אִיין טאָס זאַלמֶט פֿרוֹגֶקען. אויף דער עֶרֶד זאַלמֶט שְׁלֶאפִּין. וואָרום מיט דִּיא אַלע זאכִין דער ווייטערט זִיךְ דער מַעֲנַשׁ פֿון רִהֲנֵען און פֿון מַעֲנָגִים. און נָאךְ אִיין נָאךְ שאַט צו דִּיא גִּישׁוּוִיגִיקייט אַז דער מַעֲנַשׁ שְׁרַעַקט זִיךְ צו פִּיל. און דאָט גִּיילִיךְ מִדָּא פֿאַר דִּיא צִיט און דִּיא סיבות. אַפֿאַל דאָט ער מִדָּא פֿאַר קעלם

מן הזמן ותולדותיו. כי פעם יירא מהקור או מהחום ופעם מהפנעים ופעם
 מן החולאים ופעם מן הרוח וכן כל כיוצא בזה. הוא הענין שאמר שלמה
 ע"ה (משלי ט) אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות. וכבר גינו הזיל
 המדה ויחסה אל החטאים. ומקרא מסייעם דכתיב (ישעיה לג) פחדו בציון
 חטאים אחזה רעדה הנפים. עד שאמר אחד מן הגדולים אל תלמידו
 בראותו אותו מתפחד המאה את. אלא ע"ז נאמר (תהלים ל) בטח בה'
 ועשה טוב שכון ארץ ורעה אמונה. כללו של דבר צריך שישים האדם
 א"ע עראי בעולם וקבוע בעבודה. יתרצה ויסתפק בכל עניני העולם במת
 שיודכן לו. ויקח מן הבא בידו. ויהיה החוק מן המנוחה וקרוב למלאכת
 ועמל. ויהיה נכון לכו בטוח בה' ולא יירא מתולדות הזמן ופגעיו שמא
 תאמר הרי מצינו שחייבו חכמים בכל מקום שישמור האדם א"ע שמירה
 מעולה ולא ישום עצמו בסכנה אפילו הוא צדיק ובעל מעשים ואמר
 הכל בידי שמים הוין מציגים ופחים. ומקרא כתוב (דברים ד) וגשמרתם
 מאד לגפשותיכם. הרי שאין להחליט הבטחון הזה עכ"פ. והתם אמרו
 ואפילו לדבר מצוה. דע כי יש יראה ויש יראה: יש יראה ראויה. ויש

יראה

קעלם אָדער ה'ין. אַמאָהל פֿאַר מַרעפּונגען אַמאָהל פֿאַר קְבאַנקייט אונ
 שְׁלעכטע ווּנדן אונ רעם גְלויבן. אונ דאָס איז וואָס שְׁלמה האָט גֵזאַגט (משלי
 כ"ו) אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות דאָס איז שְׁיִימֵשׁ דְּעַר פּוֹילער זאַגט אַיין
 לְעַפְּערט לִגְט דְרוֹסין אַיין לִיב אין דִיא גאַסן. אויף דִיא חֲכָמִים שְׁעַנְדִין
 זײַער דִיא מִדָּה אונ גְלויבן דאָס צוא דִיא ווּנדִיעַ קעַנשין. אונ דער פֿוסק
 דְעַלפֿט זײא דער צו (ישעיה ל"ג) פחדו בציון חטאים אחזה רעדה הנפים. דאָס איז
 שְׁיִימֵשׁ דִיא ווּנדִיעַ לײט אין צײן שְׁרעקן זײ. דִיא וואָס תּוֹפְעֵנען דאָס אָן
 גַנְגֵען אַיין צײטעַניש. אונ אַיַנער פֿון דִיא גְרוֹסע לײט האָט גֵזאַגט צו זײן
 פֿלִמִיד אָן ער האָט אים גֵזעַן ער שְׁרעקט זײ. דוא בֵיכֶם אַיין ווּנדִיעַ.
 אונ אויף רעם שְׁיִימֵשׁ גֵישְׁרײבן (תהלים ל"ז) בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ וראה
 אמונה. דאָס איז שְׁיִימֵשׁ פֿאַר זײכער זײף אויף גאַט. אונ טוא גוטס זײן אין
 לאַנד. אונ האַלט בײן אַמונה. דער פֿלל איז דער קעַנש בִארף זײף האַלפֿין
 אָן ער איז אויף דער וועלֵט אויף אַיין ווײלע. אונ כּוּ צו שְׁטענדיג גאַט דײען. ער
 זאָר זײף בעַנוגעַען אין דער וועלֵט מיט וויא פֿיל ער פֿאַקומט. אונ נעמען דאָס
 וואָס ער פֿעקומט. אונ זאל זײן ווײט פֿון סַנְדָּה. אונ נאָרְט צו אַרְבִיִים אונ
 כְּלִאכָּה. דאָפֿין אויף גאַט אונ גײט טִרָא דאָפֿין פֿאַר קײן אַנגְלִיק. אונ טאַמער
 שְׁעַכּוּ פֿרעַגין טיר גֵיפֿען דאָך אָן אונְטערע חֲכָמִים דאָפֿין גֵזאַגט אָן אַיין קעַנש
 זאָר זײף ווײער שְׁטאַרק דײסן. אונ זאָר זײף גײט שְׁטעלן אין סַכָּנָה אַפֿילו ער איז
 אַיין צדיק אונ האָט כּעַשִים טובִים. אונ ווײער זאָגן זײא אַלץ אַיין פֿון גאַט
 דײן קעלֵט אונ דײסן. אונ דער פֿוסק זאָגט (דברים ד') ושמתם מאד לגפשותיכם
 דאָס איז שְׁיִימֵשׁ אַר האַלט ווײער דײסן אַיַנער לעבן זעה אײף דאָך אָן קען בִארף
 גײט אַזוי פֿיל זײף אַנְטוֹנעַן אויף גאַט. אונ דִיא חֲכָמִים זאָגן דאָך דאָרפֿין אָן

דאָס

יראה שומה . יש במתוך ויש הוללות . כי הנה הארון ב"ה עשה את האדם בעל שכל נכון וסברא נכוחה לשינה עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים אשר נבראו לענוש את הרשעים . ומי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיד עצמו לסכנות . הנה אין זה במתון אלא הוללות . והנה הוא חוטא במה שהוא עושה נגד רצון הבורא ית"ש שרוצה שישמור האדם את עצמו . ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו . הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחטא אשר הוא חוטא . ונמצא החטא עצמו מביאו ליענש . ואולם השמירה הזאת וזאת היראה המיוסדת על הנהגת החכמה והשכל . היא הראויה . שעליה נאמר (מגיל כג) ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו . אך היראה השומה הוא שיחיה האדם רוצה להוסיף שמירות על שמירות ויראה על יראה . ועושה משמרת למשמרתו . באופן שיגיע מזה ביטול לתורה ולעבודה והכלל להבחין בין שתי היראות הוא מה שחילקו חכמים ז"ל באמרם היכא דשכיח היוזקא שאני . כי מקום שהחיוק מצוי ונודע יש לישמר . אך מקום שאין החיוק נודע אין לירא . ועל כיוצא בזה נאמר ריעותא דלא חוינן לא מחזקינן . ואין לו לחכם אלא מה שענינו רואות הוא עצמו ענין הפסוק שהבאנו למעלה ערום ראה רעה ונסתר

דאם גייט אפילו אויף אַמְצוּה וּאָךְ בַּאֲרָף מֵעַן יוֹד גּוֹט הַיִּטְוּן . דְּעַר פִּירוּדן אִין אַז עֵס אִין דָּא צװײענדייא יִרְאָה . אִין רַעְכְּמַע יִרְאָה אונ אִין נאַרענשע יִרְאָה . עֵס אִין דָּא האַפּונג אונ עֵס אִין דָּא נאַרענשקייט . וואַרים נאָט פֿרוּדָה דאָס האַט באַשאַפֿין דַעם מַעַנְשִׁין מיט אִין רַעְכְּמִין שְׁכַל אונ דַעַה . אַז עַר זאָל יוֹד פֿירן אויף אַנְטְע וועג אונ זאָל יוֹד הַיִּטְוּן פֿון דאָס וואָס קען אים שאַרין וואָס זענען נאַר באַשאַפֿין גיוואַרין צו שְׁמֵרָאפֿין מיט וויאָ דיא רשעים . אונ ווער עֵס פֿירט יוֹד גיט אויף דיא קלונע וועג אונ אִין יוֹד ספֿקיר אִין ספֿנות דַייסַט דאָס גיט האַפּונג נאַר נאַרענשקייט אונ ער זינדירט געגין נאָט וואַרים נאָט וויל אַז דער פֿענש זאָל יוֹד דַייטן לֵאזַם יוֹד אַיִם אַז רויץ דַעם וואָס ער וואַרְפֿט יוֹד אִין ספֿנה מיט דַעם וואָס ער הַיִט יוֹד גיט זינדירט ער נאָך געגין נאָט דער מיט קומט אַיִם אַז דער נַמָּא אַליין פֿרענגט אַז מען באַרף אַיִם שְׁמֵרָאפֿין . אַפֿער צו דַייטן יוֹד אונ סָרָא האַפֿין פֿאַר דיא זאָכן וואָס דער שְׁכַל אִין מתייב מען זאָל סָרָא האַפֿין . דאָס אִין דיא גינדירט יִרְאָה אונ שְׁמֵרָה . אונ אויף דַעם זאָנט דער פֿסוק (משלי כ"ב) ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו . דער קלונער דַעַמ דַעם אונגליק אונ באַהאַלֿט יוֹד . אונ דיא נאָרין גייען אַרבער אונ ווערין גיִשְׁמָרָאפֿט . אַפֿער דיא נאַרענשע יִרְאָה אִין אַז דער מענש וויל צו לייגן שמירות אויף שמירות אונ יִרְאָה אויף יִרְאָה . אונ דוּדָה דַעם קומט ער צו ביטול תּוֹרָה אונ עבֿודה נאַר אַז מען וויל וויסן פֿאַר וועלכע זאָך מען באַרף סָרָא האַפֿין אונ פֿאַר וועלכע מען באַרף גיט סָרָא האַפֿין באַרף מען זען וואָס דיא חכמים זיגין וואָ דער דַייק אִין גיוויינמליך אִין אַנְדַעַרס . וואַרים וואָ דער דַייק אִין

ונסתר . הא איתו מדבר אלא בנסתר מן הרעה אשר רואה . לא ממה שיוכל להיות שיהיה אפשרי שיבא . והוא ממש ענין הפסוק שהזכרתי למעלה אמר עצל שהל בדרך וכו' . והכמים ז"ל פירשו הענין כמין חומר להראות עד היכן מגעת יראת ההבל להפריש האדם מן המעשה הטוב . ואמרו שבעה דברים אמר שלמה בעצל . כיצד אמרו לעצל הרי רכך פעיר לך ולמוד תורה ממנו . והוא משיב אותם מתיירא אני מן הארי שבדרך . רבך בתוך המדינה אומר להם מתיירא אני שלא יהיה ארי בין הרחובות . אומרים לו הרי הוא כתוך ביתך אומר להם אם אני הולך אצלו אני מוצא הפתח נעולה וכו' עיין שם . הא למדת שאין היראה שגורמת שיתעצל אלא עצלה גורמת לו שיתירא . וכל הדברים האלה הנסיון היומי יעיד עליהם . ממה שכבר פשוט הוא ורגיל ברוב המון בני האדם אשר זה דרכם כסל למו ומשכיל על דבר ימצא אמת לאמתו ודעת לנכון נקל . וכבר נתבאר ענין הזריזות ביאור שאחשוב חיותו מספיק להערת הלב . והחכם יחכם עוד ויוסיף לקח . והנך רואה כיראוי לזריזות להיות במדרגה אחר הזהירות כי על הרוב לא יהיה האדם זריז

אם

אָפֶט מוֹן קָען זִיךְ הַיִּמִּין . אָפֶער וואָר דֶער הַזִּיק אִיו גִּיט בַּעֲוֹנוֹתָיִם דֶּארף אִיךְ גִּיט . קִיין מוֹרָא הָאָבִין אַזוי וויא דִיא גִבְרָא זָאגט . דָּאס וואָס אִיךְ זעה גִיט קָאב אִיךְ גִיט מוֹרָא . אונ דֶער חֶכֶם וואָס גָּאר דָּאס וואָס זײַנע אויגן זען . וויא דֶער פֶּסוק זאָגט דֶער קלוגער בִּאֲהַלֵּם זִיךְ גָּאר פֶּאר דִיא שְׁלֵעֲכָתְּם וואָס ער זעהט . אָפֶער גִיט פֶּאר דִיא שְׁלֵעֲכָתְּם וואָס עס קען זײַן . אונ דָּאס אִיו דֶער עֵינן פֿון דַעם פֶּסוק וואָס מיר דֶּארפֿן אויבִין גִיבְרָאָתְּם . דֶער פּוֹלְעֶר זאָגט אִיין לַעֲפֹעֲרֵם אִיו אויפִין וועג . אונ דִיא חֶכְמִים בְּרַשָׁעֵן דַעם עֵינן זײַער גוט . צו נײַזײן וויא נײַים דִיא בִּאֲרַעֲשֶׁע מוֹרָא קען דַעם מַעֲנִשָׁען אָב שײַרײַן פֿון גוטע מַעֲשִׂים . זאָגן זײַא זײַבן זאָבן זאָגט שְׁלֵמָה וועגן דַעם פּוֹלְעִין . ווען מַען זאָגט דַעם פּוֹלְעִין בִּיין בְּבִי אִיו אִין שְׁמָאָם גִיאי לַעֲרײַן פֿון אִים הַיּוֹדָה . עֲנַמְפֹּעֲרֵם עַר אִיךְ קָאב מוֹרָא פֶּאר דַעם לִיב וואָס לִיבט אויפִין וועג . בִּיין רְבִי אִיו אִין דֶער כְּדִיָּה . זאָגט ער אִיךְ קָאב מוֹרָא פֶּאר דַעם לִיב וואָס לִיבט אִיו אִין גָּאס . זאָגט מַען אִים ער אִיו בִּיאַ דִיר אִין דֶער הַיִּים . זאָגט ער אַז אִיךְ וועל גִיין צו אִים וועל אִיךְ גַּפְּיָען דִי מִיד פֶּאר שְׁלָאָסִין . אונ נאָך ווייטער דֶער פֿון זעהט מַען אַז דִיא יִרְאָה בְּרַעֲנָנִים גִיט אַז מַען זאָל זִיךְ פּוֹלְעִין . נאָר דִיא פּוֹלְעִיִים בְּרַעֲנָנִים אַז מַען זאָל מוֹרָא הָאָבִין . אונ דִיא אַלֶּע זאָבן זעהט מַען אַלֶּע מַאָג מִיט דִיא אונגן . ווייל דֶער גאַנצער עולָם אִיו מִיט דַעם אִיינגעוויינט . דֶער קלוגער ווייס דִיא זאָך נְרוֹנְדִילִיך אונ רִיכְטִיג אונ מִיד הָאָבִין שׁוִין גִישׁוֹרְבִין נגוֹ אַז דִיא גִישׁוֹרְבִיקִים בְּרַעֲנָנִים אַז דִיא הָאָרֶץ זאָל זִיךְ דֶער וועקן . אונ דֶער חֶכֶם קען דֶער פֿון קלוגען אונ מַעֲרײַן לַעֲרַנְגֵנען אונ מַען זעהט אַז דִיא גִישׁוֹרְבִיקִים דֶּארף זײַן נאָך זְהוּרוֹת . וואָרום מַען קען גִיט זײַן גִישׁוֹרְבִיג אַז מַען זאָל גִיט זײַן פֶּרִיעֶר גִידֵיט . וואָרום ווער עס באַמְרָאָבִט גִיט וויא צו הַיִּמִּין זײַנע מַעֲשִׂים אונ צו באַמְרָאָבִט זײַן עבֹרָה מִיט אַלֶּע דִיעִים

וואס

אם לא יהיה זהיר בתחלה . כי מי שלא ישים לבו לזהר במעשיו ולהתבונן בעבודה ומשפטיה שזו היא מדת הזהירות כמו שכתבתי קשה שילבש אהבה וחמדה אליה ויודרו בתשוקה לפני בוראו כי הנח הוא עודנו מובע בתאוות הגופניות ורץ מרוצת הרגלו המרחיקו מכל זה . אמנם אחר שכבר פקח עיניו לראות מעשיו וליזהר בהם וחשב השבון המצות והעבירות כאשר זכרנו . נקל הוא לו שיסור מן הרע וישתקק אל הטוב ויודרו בו .
 וזה פשוט :

פרק י בביאור מדות הנקיות

מדת הנקיות היא היות האדם נקי לגמרי מכל מדה רעה ומכל חמא . לא די ממה שהמא בו מפורסם וגלוי . אלא גם כן ממה שהלב נסתר בו להורות היתר בדבר . שכאשר נחקור עליו באמת נמצא שלא היה ההיתר ההוא נראה לו אלא מפני היות הלב עדיין נגוע קצת מן התאוה כי לא טהר ממנה מכל וכל על כן תמשכחו להקל לו . אך האדם אשר טהר מזה הנגע לגמרי ונקי מכל רושם רע שמשארת התאוה אחריה . הנה ראייתו תהיה ברורה לגמרי והבחנתו זכה ולא תטהו החמדה לשום דבר

וואם דאם אין זהירות אין שׁווער או ער זאל וועלן אונ גלוקסמין זיין עבֹדָה אונ זאל זיך אױלן תשובה צוא מאן פאר זיין בלשעפער . ווארום ער אין נאך פערזונקען אין דיא פאזות פון גוף . אונ האלט זיך אן זײנע גײוויגהייטן וואס זײיא דער וײטערין אים דער פון . נאר אז ער האט שוין זײנע אויגן געפֿינט צו בעפראכטן זײנע מעשים אונ צו היטן זיך אין וײיא צו ברעכענען זײנע מצות אונ זײנע עבירות . וײיא מיר דאפֿין שוין גײאנט אין אים גרײנג אז ער זאל אָב מאן דיא שלעכטס . אונ זאל גלוקסמין צו גוטס . אונ זאל זיך אין דעם סגור זיין :

דער צעהענמער פרק

(בביאור הנקיות) וואס אין ריינקייט :

מדת הנקיות הוא היות האדם ריינקייט אין אז דער מענטש זאל זיין אין גאנצין ריין פון אלע מדות שלעכטע אונ פון חמאים . גיט פון אנעלכע זאכן וואס דיא עבֹדָה אין פון אויפֿין אויף . נאר פון אנעלכע זאכן וואס דיא הארץ ווערט איבער גיעט אונ קען זיך מאכן איין דױבר . אָבער אז מען קלערט דאס גיט איבער . גיפֿינט מען אז ער האט זיך נאר מתיר גײוועזן וײיל זיין הארץ אין נאך קאלע גײוועזן פון דיא שלעכטע פאזות . ווארום ער אין נאך דער פון גיט ריין אין גאנצין . דאריבער ציט דאס אים זיך גרײנג צו מאכן . אָבער דער מענטש וואס אין ריין פון דיא נגע אין גאנצין . אונ האט שוין נאר קיין שום צײכֿן גיט פון דיא וואס די פאדֿה לאַזט נאך זיך . יענער ועדט שוין איין זאך קלאַר אונ

דבר אלא על כל מה שהוא חטא אפילו שיהיה קל שבקלי חטאים תכירוהו שהוא רע ותרזיקוהו ממנו. וכלשון הזה אמרו חכמים על השלמים המטהרים מעשיהם מהרה רבה שלא יהיה בהם אפילו נדנוד דבר רע. (סוכרין כג) נקיי הדעת שכירושלים. והנך רואה עתה ההפרש שבין הזהיר והנקי אף על פי שקרובים הם זה לזה בענינם. הזהיר הוא הנזהר במעשיו ורואה שלא יחטא במה שכבר נודע לו ומפורסם אצל הכל היותו חטא. אמנם עדיין איננו אדון בעצמו שלא ימשך לבו מן התאוה הטבעית שלא תמחו להראות לו התירים באיזה דברים שאין רעתם מפורסמת. וזה כי אף על פי שהוא משתדל לכבוש את יצרו ולכפות את תאוותיו לא מפני זה ישנה את טבעו ולא יוכל להסיר מלבו התאוה הגופנית אלא שיכבוש אותה וילך אחר החכמה ולא אהריה. אך על כל פנים חשק החומריות עושה את שלו להסיתו ולפתותו. אמנם אחר שיתרגל האדם הרגל גדול בזהירות הזה עד שינקט נקיון ראשון מן ההטאים המפורסמים וירגיל עצמו בעבודה וכוונותיה ותגבר בו האהבה אל בוראו והחמדה אליו. הגה כח ההרגל הזה ירחיק אותו מעניני החומר וידביק

אוג וואס ער קלערט אב איז אַמַת. אונ אים וועט שוין דיא האַדע גיט אב גיינין צו קיין שלעכטע זאך. גאר וואס עס איז איין חטא, עס קען ויין דער קלענערסטער וועט ער שוין דער קענען אז דאס איז שלעכט אונ וועט דער ווייטערין פון זיך. אונ מיט דעם לשון רופין דיא חכמים דיא פרומי מענטשען דיא וואס הייניגן זייערע מעשים אז עס זאל אין זייא גאר קיין שלעכטס גיט זיין דיא היינע דעות. אונ מען קען זעהן דעם אונטער שיייד צו ווישין דעם וואס היט זיך אונ צו ווישין דעם וואס הייניקט זיך חאמש זייא זענען דאך דוכט זיך גאר גלייך דער וואס היט זיך היינט ער היט זיך פון דעם וואס ער ווייס גוויס אז דאס איז איין געבירד. דאך איז ער בייא זיך גיט זיכער אז דיא נאטירליכע פאזות זאלן אים גיט פאר פירן צו ווייזן אויף אונעלכע זאכין וואס וייער עבירה איז גיט אזוי ספורטס אז מען מעג דאס. אונ דאס איז ווייל חאמש אפילו ער פאמקוועט זיך איין צו געכען דעם גער הרע אונ צו פאצוינגען זיינע פאזות. פון דעסם וועגין קען ער זיין נאמור גיט איבער סאכין. אונ קען פון זיך גיט אב פאן דיא פאזות פון גוף. מעהר גיט ער קען זייא איין געכען אונ גיין גאך דער חכמה אונ גיט גאך זייא. אָבער דאך קענען אים אפאדל דיא פאזות איבער היידן. אָבער אז דער מענטש זאל זיך שטארק איין גיווינגען אין זיהרות. ביז ער זאל גוט ריין ווערן פון דיא עבירות וואס זענען ספורטס. אונ גיווינגט זיך איין אין עבודה אונ גישווינקייט ביז עס שטארק זיך אין אים דיא אהבה אונ גלוסטקייט צו גאט. איז דיא גווינהייט וועט אים דער ווייטערין פון אלע גראפע זאכין אונ עס וועט פאדעפמיין ויין געהע צו דיא גאנצקייט פון דעם נפש. ביז דער סוף וועט ויין אז ער וועט קענען קוכען צו דיא ריכטיגע הייניקייט. אז עס וועט שוין פאר לאשין ווערין דער פייער פון דיא האַדע פון גוף פון ויין הארצין.

ורביק דעתו אל השלימות הנפשי עד שסוף סוף יוכל להגיע אל הנקיון השלם. שכבר יכבה אש התאוה הנופנית מלבו בהתנבר בו החמדה האלהית וזו תשאר ראיתו וזה וברה כמו שכתבתי למעלה שלא יפותה ולא ישיגהו חשך חומריות וינקה במעשיו מכל וכל. והנה על מדה זו היה דוד שמה בעצמו ואומר (סלס טו) ארחץ בנקיון כפי ואסוכבה את מזבחך ה'. כי באמת רק מי שינקה לגמרי מכל גרנד המא ועון הוא הוא הראוי לראות את פני המלך ה' כי זולת זה אין לו אלא ליבוש וליכלם מלפניו. וכמאמר עזרא הסופר (סורס ט) אלהי בושתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך. והנה ודאי כי מלאכה רבה היא לאדם להגיע אל שלימות המדה הזאת. כי העבירות הניכרות וידועות קלות הם לישמר מהם כיון שרעתם גלויה. אך הדקדוק הזה המצטרך לנקיות הוא הקשה יותר. כי הוראת החיתר מכמה על החטא וכמו שכתבתי. והוא כענין מה שאמרו חכמים ז"ל (ע"ס י"ה) עבירות שאדם דש בעקביו סוכבות אותו בשעת הדין. ועל דרך זה אמרו חז"ל (נ"ב קס"ה) רובם בגזל ומיעוטם בעריות וכלם באבק לשון הרע כי מפני רוב דקות כל בני אדם נכשלים בו כמה שאין מכירים

אוג עם וועט זיך שטארקן אין אים דיא גלוסט צו גאמ קענסט כאהל וועט בלייבן זיין שכל וייער ריין אונ קלאר אז עם וועט אים שוין גיט קענען איבער הייזן קיין זאך וויא מיר האבן אויבן גישייבן אונ זיין לויכט צו גראבע זאכן וואס ער האט גיהאט וועט אים שוין גיט פאר פריין. אונ ער וועט ריין בלייבן אין זיינע מעשים אין גאנצן. אונ אויף דער מדה האט זיך דוד וייער גיפרייט. אונ זאגט (תהלים כ"ז) ארחץ בנקיון כפי ואסוכבה את מזבחך ה'. דאס איז פיימיטש איד וואש זיך גאנץ ריין דיא הענד. אונ רינגל ארום דיין סובב פון גאט. ווארום אין אמת נאר דער וואס איז ריין אין גאנצן פון עבירות דער קען זיך ווייזן פאר גאט. ווארום ריץ אזו איין מענטש בארף זיך שעקען פאר גאט. אונ אזוי וויא עזרא הסופר דאט גיזאט (עזרא ט') אלהי בושתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך. דאס איז פיימיטש מיין גאט איד שעם זיך אויף צו הייבן מיין פנים צו דיר גאט. אונ דאס איז גוים זייער שווער דעם מענשיין צו דער גרייכין דיא מדה אין גאנצן. ווארום דיא עבירות וועלכע זענען בעוואוקט אזו גרינג זיך איין צו הייזן ווייל וייער זעלעכטס איז באקאנט. נאר אבער מען זאל מדיקט זיין גיט צו טאן אפילו דיא זאך וואס מען קען הייזען מען מען דאס טאן. דאס איז וייער שווער. אונ אזוי וויא מיר האבן גישייבן אויבן. אונ דאס איז וואס דיא גיזאט זאגט (ע"ג י"ח) עבירות שאדם דש בעקביו סוכבות אותו בשעת הדין. דאס איז פיימיטש דיא עבירות וואס דער מענש פערט מיט זיינע פיס רינגלען אים ארום בישעת יום הדין. אונ אויף דעם אופן זאגט דיא גיזאט (בבא ברא קס"ה) רובם בגזל ומיעוטם בעריות וכלן באבק לשון הרע. דאס איז פיימיטש דאס רוב מענשיין ווערין גיטמרויכילט אין דער עבירה פון גוילה וויינענער מענשיין אין זנות אונ אלע אין לשון הרע. ווארום ווייל דיא עבירה

מכירים אותו. ואמרו ח"ל שרוד היה נזהר ומנקה עצמו גקיון גמור מכל אלה. ועל כן היה הולך למלחמה בבטחון חזק והיה שואל (מסלס יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה שלא שאלו יהושפט אסא וחזקיה לפי שלא היו מנוקים כל כך. והוא מה שאמר הוא עצמו בתוך דבריו (סס) יגמלני ה' כצדקי כבוד ידי ישיב לי. ואמר עוד (סז) וישב ה' לי כצדקי כבוד ידי לגנדי עיניו. והוא הבור והנקיון הזה שזכרנו. ואז חזר ואמר עוד (סח) כי כך ארוץ וכו' ארדוף אויבי ואשיגם. והוא עצמו אמר עוד (סח) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב. ואמנם ודאי שהמדה הזאת קשה. כי מבע האדם חלש ולבו נפתה על נקלה ומתיר לעצמו הדברים שיוכל למצוא בהם כדי המצאה. ובודאי שמי שהגיע לזאת המדה כבר הגיע למדרגה גדולה. כי בפני מלחמה חזקה עמד ונצח. ונבא עתה לבאר פרטי המדה הזאת:

פרטי

פון לשון דרע איז וייער איידעל ווערין אלע מענישין גישפראכלט אין דעם. אג דיא גמרא זאגט אז דוד האט זיך וייער גרייניגט פון דיא אלע זאכן. אונרארייבער פלעגט ער גיין אין דער מלחמה מיט זשארקן בטרון אג האט גיבעטין (תהלים י"ח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. דאס איז שייטש איה וועל זאגן מיינע פינג אג וועל זיין באקומען. אג וועל זיך גיט צו ריק קערן פון איה וועל זיין פאר לעבן. וואס דאס האט גיט גיבעטין יהושפט אסא אג חזקה. האטש זיין זענען אויף גינעוין צדיקים. נאר וויל זיין זענען גיט אזוי ריין. אג דאס איז וואס ער האט אליון גזאגט (שם) יגמלני ה' כצדקי כבוד ידי ישיב לי דאס איז שייטש גאט פאצאהלט מיר וויא מין גירעכטקייט. וויא דיא רייניקייט פון מיינע הענד קערט ער מיר צו ריק. אג דאס איז דיא רייניקייט וואס מיר האבן גישרייבן. אויף זאגט ער (שם) כי כך ארוץ גודו וגו' ארדוף אויבי ואשיגם. דאס איז שייטש מיט דיר גאט לויף איה און פולק איה זאג מיינע פינג אג זעקום זיין. אויף זאגט ער (שם) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. נקי כפים ובר לבב. דאס איז שייטש ווער קען ארוף גיין אויף גאטס בארג אג ווער קען שמיין אין זיין הייליגן ארט. דער וואס האט ריינע הענד אג איין קלארע הארץ. אג און אמת איז דיא מדה וייער שונע. ווארעם דיא נאמור פון מענישין איז וייער שלאף אג זיין הארץ זאגט זיך וייער גרינג איבער ריידן. אג איז זיך סתיר אזעלכע זאכן. וואס קען קען זיך טועה זיין. נאר דאס איז גיוויס אז דער וואס איז שוין גיקומען צו דער מדה. איז שוין גיקומען צו איין גרויסע מדריגה ווארעם ער איז בייא גישטאמען בייא איין גרויסע מלחמה אג האט געזען גינעוין. אג ערשט וועלן מיר מפרש זיין די מדה אלע אירע ברישים:

פרטי

בפרמי מרת הנקיות

פרמי מרת הנקיות רבים הם מאד . והנם ככל הפרטים שבכל השמיה מצות לא תעשה . כי אמנם ענין המדה כבר אמרתי שהוא להיות נקי מכל ענפי העבירות . ואולם אף על פי שבכל העבירות משתלם היצר הרע להחמיא את האדם . כבר יש מהם שהמכע מחמדן יותר . ובהן מראה לו יותר היתרים . אשר על כן יצטרך בהן יותר חיזוק לנצח את יצרו ולהנקות מן החטא . וכן אמרו ז"ל גזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להן . והנה אנחנו רואים שאף על פי שלא רוב בני האדם נגבים בנלווי הם . דהיינו שישלחו יד ממש במסוון חביריהם לקחת ולשום בכליהם . אף על פי כן רובם מועמים מעם נגיבה במשאם ובמתנם כמה שיורו היתר לעצמם להשתכר איש בהפסדו של חבירו ויאמרו להרויח שאני . ואולם לאוין הרבה נאמרו בגזל . לא תעשוק . לא תגזול . לא תגנבו . ולא תכחשו . ולא תשקרו איש בעמיתו . לא תונו איש את אחיו . לא תשיג גבול רעך . הן כל אלה חילוקי דינים שבגזל כוללים מעשים רבים מן המעשים הנעשים בכלל המשא והמתן המדיני

דער עלפמער פרק

(בפרמי מרת הנקיות) אין דיא פרמים פון ריינקייט :

פרמי מרת הנקיות רבים הם מאד . דיא פרמים פון ריינקייט איז ווער פיל . אונ וויא זענען אזוי פיל וויא דיא פרמים וואס אין אלע דרייא דערערמ שינף אונ זעכציג מצות (לא תעשה) . אונ מיר האבן שוין גיאמט . אז דער געזן פון דער מדה איז אז מען זאל ויין ריין פון דיא קלענעסטע עבירה . אונ האמטש אין אלע עבירות באמיהעט זיך דער יצר הרע צו מאכין זינדיגן רעם מענשין . דאס איז פאר הארין אנדערע עבירות וואס דיא נאמור גלוסט וויא מערד אונ דער יצר הרע ווייזט אים מער היתרים וואס דאריבער דארף מען מערד זיך שטארקן מצוץ ויין רעם יצר הרע אונ ריינזען זיך פון דיא עבירות . אונ אזוי זאגן דיא חכמים גולה אונ נואף גלוסט רעם מענשיתם נפש צו וויא . אונ מיר זעהן אז האמטש דאס רוב מענשין זענען ניט גבבים אפעע . דאס הייסט וויא זאלן זעמען מיט דיא הענד פרעמד געלד צו זיך . פון רעסט וועגן פאר יבין דאס רוב מענשין רעם פלעם פון נגיבה אין ווער האנדיל דורך רעם וואס וויא מאכין זיך איין היקר צו פאר דיגען דורך רעם אנדערניס שארין . אונ זאגן מיר מיינען צו פאר דיגען ניט צו א גבבן . אונ אין אמת זענען גיאמט גינארין פלעקלייא איסורים אין גזל . דוא זאלסט ניט גנבן . דוא זאלסט ניט גזלן . דוא זאלסט ניט רובין . איר זאלט קיין ליגן ניט זאגן איינער רעם אנדערין . איר זאלט ניט גארין איינער רעם אנדערין . דוא זאלסט זיך ניט ארויף רוקן אויף רעם אנדערניס געניין . דאס זענען אלץ גיאמט גינארין פאר שיידיגע דינים אין גזל וואס אין רעם

המדיני . ובכלם איסורים רבים כי לא המעשה הניכר ומפורסם בעושה
 ובגול הוא לבדו האסור . אלא כל שסוף סוף יגיע אליו ויגרום אותו כבר
 הוא בכלל האיסור . וע"ז אמרו ז"ל (מסדרין פ"א) ואת אשת רעהו לא
 מיטא שלא ירד לאומנות חבירו . וכבר היה ר"י אומר להננוי שלא יחלק
 קליות ואגוזים לתינוקות כדי להרגילן שיבואו אצלו ולא התירו חכמים
 אלא מפני שגם חבירו יכול לעשות כן . ואמרו ז"ל (ב"ב ח) קשה גול הדיוט
 מגול נכוח שזה הקדים חמא למעילה וכו' . וכבר פטרו את הפועלים
 העושים אצל בעל הבית מברכת המוציא ומברכות אחרונות דברכת
 המזון . ואפילו בקריאת שמע לא חייבום ליבטל ממלאכתן אלא בפרשה
 ראשונה בלבד . קל וחומר בן בנו של קל וחומר לדברי הרשות שכל
 שכיר יום אסור בהן שלא לבטל מלאכתו של בעל הכית . ואם עבר
 הרי זה גולן . הנה אבא הלכיה אפילו שלום לא השיב לתלמידי חכמים
 שנתנו לו שלום שלא ליבטל ממלאכת רעהו . ויעקב אבינו עליו השלום
 מבאר בפיו ואומר (בראשית ל"א) הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה
 ותדר שנתי מעיני . מה יענו איפוא העוסקים בהנאותיהם בשעת מלאכה
 ובמילים ממנה או כי יעסקו בחפציהם איש לבצעו . כללו של דבר
 השכיר

דעם איז איין גלישעלעם אלע עולות וואס עס קען גיטאן ווערן אין האגדיל און
 אין דעם איז פאר האגדיל פיל אסורים . ווארום גיט נאר דיא גזילה וואס מען
 זעקט און עס איז כפופטס פאדער מען גיט פאן . נאר אז עס קען דער פון ארום
 קומען גזילה . אדער שארין דעם אנדערין פאדער מען שוין אויף גיט . בארופ
 זאגט דיא גזילה (מנהרין פ"א) ואת אשת רעהו לא מטא . ער איז גיט אריין געאנגן
 אין דעם אנדערנים פראנסה . און רבי יהודה האט גיאסערט צו פילין גיט פאר
 קינדער פרי וויא זאלין אים געבין צו ליוון . און אפילו דיא חכמים אז וויא האבין
 כהור גיוועזן . איז נאר ווייל אלע קרעמער קענען דאס פאן . אויף זאגט דיא
 גזילה (ב"ב ח) קשה גול הדיוט מגול גבוה וכו' . דיא גזילה פון איין מענשן איז
 ערדער וויא דיא גזילה פון גאט . אויף האבין וויא גיפאמערט דיא מענשן וואס
 פראן בייא אנדערע איין מלאכה פון המוציא מאבין . און פון דיא לעצמע ברכות
 פון פענמשין . און בייא קריאת שמע בארפין וויא נאר מבטל זיין ווייער מלאכה
 בייא דיא ערשטע פרשה . היינט פשיטא שאין אז צו זאבין וואס גיט איין מצוה
 פאדער קיין גרונגענער מענש גיט מפסיק זיין . און אויב ער האט כפסיק גיוועזן
 איז ער איין גולן . און אבא הלכיה האט אפילו קיין שלום גיט גיגעבין צו דעם
 תלמיד חכם וואס האט אים גיגעבין ווייל ער האט גיט גיוואלט מבטל זיין פון
 דיא מלאכה וואס ער האט גיטאן פאר אנדערין . און יעקב אבינו עליו השלום
 האט גיזאגט (בראשית לא) הייתי ביום אכלני הרב וקרח בלילה ותדר שנתי מעיני . דאס
 איז פשיטא בייא פאן דאס מיר דיא דויטץ אויף גיגעסין . און בייא נאכט דער
 פראסט מיין שדאף איז אב געווייכט פון מיינע אויגן . און וואס וועלן זיין
 ענמפערין דיא מענשן וואס זענען נאר עוסק אין ווייער הנאה בשעת דיא פערמערע
 מלאכה

השכיר אצל חבירו לאיזה מלאכה שתהיה. הגה כל שעותיו מכורות הן לו ליזמו כענין שאמרו ז"ל שכירות מכירה ליומיה. וכל מה שיקח מהן להנאת עצמו באיזה אופן שיהיה אינו אלא גזל נמור ואם לא מחלו אינו מחול. שכבר אמרו רבותינו ז"ל (יומא פ"ז) עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו. ולא עוד אלא שאפילו אם עשה מצוה בזמן מלאכתו לא לצדקה תחשב לו אלא עבירה היא בידו שאין עבירה מצוה וקרא כתיב שונא גזל בעולה. וכענין זה אמרו ז"ל (נבט קמ"ט ט"ז) הרי שגזל סאה חטים ומהנהה ואפאה ומכרך אין זה סברך אלא מנאץ דכתיב ובוצע ברך נאץ ה'. ועל כיוצא בזה נאמר אוי לו לזה שנעשה סניגורו קמיגורו. וכמאמרם ז"ל בענין לולב הגזול. והדין נותן. כי הרי גזל חפץ גזל. וגזל זמן גזל. מה נזול את החפץ ועושה בו מצוה נעשה סניגורו קמיגורו. אף נזול את הזמן ועושה מצוה נעשה סניגורו קמיגורו. ואין הקב"ה חפץ אלא באמונה. וכן הוא אומר (ספלים ל"ט) אמונים נוצר ה'. ואומר ישעיה (כו) פתחו שערים ויבוא נוי צדיק שומר אמונים. ואומר (ספלים ק"ט) עיני בגאמני ארץ לשבת

מלאכה אנו וענען איר מבגל. ארער ויאי מואן אייגענע זאכן דער כלל אין אזוי. אין מענש וואס אין פאר דינגען בייא דעם אנדערין אויף וועלכע מלאכה עס איז. אין אלע צייטן זענען פאר קויפט צום בעל הבית. וויא דיא גמרא זאגט שקירות אין פאר קויפט דעם מאג. און וואס מען געסט פון דעם מאג אויף אייגענע הנהא אין ריכטיגע גולה. און אויב יענער איז גיט מתהל העלפט קיין נאך גיט וויא דיא גמרא זאגט (יומא פו) עבירות שבין אדם לחבירו אין יחייב מכפר עד שירצה את חבירו. דאס איז מיינטש דיא עבירות וואס איין מענש טוט דעם אנדערין אין אפילו יום כפור גיט מתהל ביו אז ער וועט אים איבער געטין. און נאך מער ווען אפילו ער טוט איין מצוה אין דער צייט פון דיא פרעמדע מלאכה. ווערט דאס גיט גירעקינט פאר קיין מצוה נאר פאר איין עבירה. ווארום פון איין עבירה ווערט גיט קיין מצוה. און וויא אין פסוק שמיים גיעריבין גאט דאס פינגר איין כרפן פון גולה. און אויף דעם אופן זאגט דיא גמרא (ב"ב סד) אז איינער גאנעלט ווייץ און באהלט און פאקט און דער נאך סאכט ער איין ברבך. איז דאס גיט גילובט נאר ערזערינט. און אויף דעם איז גזאגט גיווארין וויא איז דעם מענשין וואס זיין מליץ ווערט אים איין קמיגור. און וויא דיא גמרא זאגט בייא איין גיבאולמן לולב. און דער יושר איז אזוי. ווארום וואס איז דיא בפקא מינה צו מען גאנעלט איין נאך צו מען גאנעלט צייט. איז אז מען טוט מיט דיא גיבאולמע צייט איין מצוה ווערט דאס גירעקינט פאר אעבירה. און גאט וויל בעדוד גיט וויא ערליכקייט. אין פסוק שמיים גאט היט דיא ערליכע לייט. אויף שמיים אין פסוק (ישעיה כ"ו) פתחו שערים ויבא נוי צדיק שומר אמונים. דאס איז מיינטש עפיתם דיא טוערין. און עס זאל אריין קומען דיא ערליכע פאלק. אויף שמיים (תהלים ק"א) עיני בגאמני ארץ לשבת עמדי

לשבת עמדי ואומר (ימיה ה) עניך הלא לאמונה . ואף איוב העיד על עצמו ואמר (ליונ ל) אם תמות אשורי מני הדרך ואחר עיני הלך לבי ובכפי דבק מאום . והבט יופי המשל הזה . כי דימה הגול הבלתי נגלה כדבר המתדבק ביד האדם . שאף על פי שאין האדם הולך לכתחלה ליטול אותו ונשאר דבק מאליו . סוף סוף בידו הוא . כן הדבר הזה שאף שלא יהיה האדם הולך ונוזל ממש . קשה הוא שיהיה ידיו ריקניות ממנו לגמרי . אמנם באמת כ"ז נמשך ממה שתחת היות הלב מושל בעינים . שלא יניה להיות נעים להם את של אחרים . העינים מושכים את הלב לבקש התרים על מה שנראה להם יפה ונהמד . ע"כ אמר איוב שהוא לא כן עשה ולא הלך לבו אחר עיניו ע"כ לא דבק בכפיו מאום . ראה נא בענין ההונאה . כמה נקל הוא לאדם להתפתות וליכשל כאשר לכאורה יראה לו שראוי הוא להשתדל ליפות סחורתו בעיני האנשים ולהשתכר ביגיע כפיו לדבר על לב הקונה למען יתרצה לו ויאמרו על כל זה יש זריו ונשכר ויד הרוצים תעשיר . אמנם אם לא ידקדק וישקול מעשיו הרבה . והנה תחת חמה יצא חוח . כי יעבור ונכשל בעון ההונאה אשר

דאם איז פייטש מיינע אויגן קוקן אויף דאס ערליכע . אויף שטייט (ימיה ה) עניך הלא לאמונה . דאם איז פייטש ביינע אויגן קוקן נאר אויף ערליכקייט . אויף איוב דאס אויף זיך ערדט גיטאנט (איוב ל) אם תמות אשורי מני הדרך ואחר עיני הלך לבי ובכפי דבק מאום . דאם איז פייטש צו זענען אראפ מיינע פריש פון זענד . אדער מיין הארץ איז נאך גיטאנגין מיינע אויגן . אדער צו האט זיך אן מיינע הענד עפעס אן גילקעפט . אונ באמראכט וויא שיינ איז דער מעל . אז ער גלייכט צו גולה וואס מען זעהט גיט צו איין ואך וואס עס קלעפט זיך אן איין דיא הענד . וואס האמטש דער מענטש גייט גיט נעמען דיא ואך אונ עס זאלעפט זיך אן אליין . פון דעקט זענען בלייבט דאס בייא אים אין האנד אזוי איז דאס אויף האמטש דער מענטש גייט גיט גיטן גולגן . פון דעקט זענען איז שווער אז ויינע הענד זאלן בלייבן נאר ליידיג פון גולה . נאר דאס קימט ארויס פון דעם ווייז אן שטאמט וואס דיא הארץ בארף גינעלטיגען אויף דיא אויגן אז עס זאל גיט דער לאזן עס זאל וויא גיפעלין פרעכער . זיזען נאר צו דיא אויגן אז דאס הארץ זאל זיך איין תיפר אויף דיא ואך וואס זיזא גיפעלט גיפטיגען . באריבער זאנט איוב אז ער האט גיט אזוי גיטאן . זיין בארץ איז גיט גיטאנגען נאך דיא אויגן באריבער האט זיך אן ויינע הענד נאר גישט אן גילקעפט . אונ מען קען זען וויא לייכט עס איז דעם מענטש צו לאזן ניד איבער היידן אונ צו נארין דעם אנדערין . ווארום עס דיקט זיך אז ער בארף זיך באמקדען צו פאר שענערין ויינע סחורה בייא לייטן אין דיא אויגן אונ פאר דינען איין צו היידן דעם וואס קויפט אז ער זאל מרצה זענען דער צו . וויא דער פסוק זאנט ויד הרוצים תעשיר . דאס איז פייטש דיא האנד פון גיטקטע לייט זענען בייך . אבער אז ער זעט גיט אזו זענען ויינע מעשיה וועט

אשר הוזהרנו עליה (ויקרא כס) לא תונו איש את עמיתו גם לרמות את הא"י אמרו וקרא כתיב (לפי ג) שארית ישראל וכו' ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית. וכן אמרו (כ"מ דף ס) אין מפרכסין את הכלים הישנים שיראו כחדשים. אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים בהדשים אפילו סאה בדינר ואפילו יפה דינר וטרסית לא יערב וימכרם סאה בדינר. כל עושי אלה כל עושי עול (דברים כה). וקרוי ה' שמות. עול שנאו משוקץ (מתועב) חרם תועבה. עוד אמרו ז"ל כל הנזול את חברו אפילו שוה פרומה כאלו נוטל גפשו ממנו. הרי לך חומר העון הזה אפילו בשיעור מועט. ואמרו עוד (הענין דף ד') אין הגשמים נעצרים אלא בעון גזל. ועוד אמרו (ג"ר פ"י) קופה מלאה עונות מי מקטרג בראש כלם גזל. ודור המבול לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ואם תאמר בלבכך ואיך אפשר לנו שלא להשתדל במשאנו ומתננו לרצות את חברנו

וועט זיך אויס לאוין אז ער וועט עובר זיין אין דיא עבירה וואס מיר זענען פאר זאגט גינוארין (ויקרא כ"ה) לא תונו איש את עמיתו. דאס איז פייטש איר זאלט גיט גארין איינער דעם אנדערין. זאגט אויף דעם דיא גמרא אז גיט קיין אידן מאהר מען אויף גיט גארין. אונ דער פסוק זאגט (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון הרמית. דאס איז פייטש קיין איר וועט גיט טוען קיין עולה. אונ וועט גיט זאגן קיין ליגן. אונ אין זיין מויל וועט זיך גיט גיפניגען קיין פאלשקייט. אונ אזוי זאגט דיא גמרא מען מאהר גיט אויס פרוצן אלטע בליים וואס מען וויל פאר קויפן זייא זאלין אויס ווייזן וויא גייע. אונ מען מאהר גיט צו מישין צווייא סארטן פירות אפילו אין וועלכין פאל עס איז. אונ דער וואס טוט אונעלעכעס ווערט אן גירופין. עיל. שנאי. משוקץ. חרם. תועבה. דאס איז פייטש איין אנדערעכער. איין געפיינטער. איין פאר מיאכטער. איין פאר וויכטער. איין אוסוויירדיגער. אויף זאגט דיא גמרא דער וואס גולת דעם אנדערין אויף איין גראשין איז פונקט וויא ער וואלט זייא אים אונעק געמען זיין נשקה. ועכט דוא שוין וויא הארב דיא עבירה איז אפילו אויף איין קליינע זאך. אויף זאגט דיא גמרא (הענין י) אין הגשמים נעצרים אלא בעון גזל. דאס איז פייטש רעגין ווערט גאר אויף גיהאלטן פאר דיא עבירה פון גולה. אויף זאגט דיא גמרא (בראשית רבה פ"י) קופה מלאה עונות מי מקטרג בראש כלם גזל. דאס איז פייטש איין קארב פול מיט עבירות. ווער איז פריער מקטרג פאר אלעמען. דיא עבירה פון גולה. אונ דער גזר זיין פון דור המבול איז אויף גאר אן גיחמתות גינוארין פאר דיא עבירה פון גולה. אונ פאקער וועכט דוא פריעגין מיר מוזין זיך דאך בעמיהען אין אונער האנדעל איבער צו היידן דעם אנדערין ער זאל מרצה ווערין אויף דעם מקח אונ אויף דעם ווערט דער פון דער תירוץ איז עס איז איין גרויסער חילוק אין דער זאך. ווארום אלץ וואס עס גייערט צום ווייזן דיא קויפער דיא ריכטיקייט וויא גוט דער חפץ איז אונ וויא שוין ער איז. דיא בעמיהונג איז גאנץ רעכט. אבער דיא בעמיהונג וואס

חבירנו על המקח ועל שוויז . חילוק גדול יש בדבר . כי כל מה שהוא להראות את הקונים אמיתת טוב החפץ ויפיו . הגה ההשתדלות ההוא טוב וישר . אך מה שהוא לכסות מומי הפצו אינו אלא אונאה ואסור . וזה כלל גדול באמונת המשא והמתן . לא אומר מענין המדות . שהרי בפירוש כתוב בהם תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה . ואמרו (כ"ג פ"ח) . קשה עונשן של מדות מעונשן של עריות וכו' . ואמרו הסימון מקנת מדותיו וכו' . וכל כך למה כדי שלא יהסרו בלא דעת ולא יענש . כ"ש עון הרבית שגדול הוא ככופר באלהי ישראל ח"ו . ואמרו ז"ל על פ' בנשך נתן ותרכית לקח היה לא יחיה . שאינו חי לתחיית המתים כי הוא ואבק שלו משוקץ ומתועב בעיני ה' . ואינו רואה צורך להאריך בזה שכבר אימתו מוטלת על כל איש ישראל . אמנם כללו של דבר כמו שחמדת הממון רבה כן מכשלותיו רבים . וכדי שיהיה האדם נקי מהם באמת עיון גדול ודקדוק רב צריך לו . ואם נקה ממנו ידע שהגיע כבר לסדרינה גדולה . כי רבים יתחסרו בענפים רבים מענפי החסידות . ובענין שנאת הבצע לא יכלו להגיע אל מחוז השלימות . הוא מה שאמר צופר הנעמתי לאיוב (איוב י"ב) אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באהליך עולה . כי אז תשא פניך ממום והיית מוצק ולא תירא . והנה דברתי

עד

וואם מען מיינט צו פארדעקן דיא פעהלערין פון תפיץ דאס איז נאר בארעבייא אונ דאס פאדער מען גיט . אונ דאס איז איין גרויסער כלל אין ערליבקיית פון דאגנדייל . אונ וועגן פאלשע מאס . שמיים גיטריבין אין דער תורה תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה . דאס איז מיימיש עם איז אונמוידיג פאר גאט דיין גאט דער וואס מוט דאס . זאגט דיא גברא (כ"ב פ"ח) קשה עונשם של מדות מעונשם של עריות כר . דאס איז מיימיש דיא שטראף פון פאלשע מאס איז גרעקער וויא פון גנת . אויך זאגן דיא תבמים אז דיא וואס מעסטין דארפין אלע מאהל אויס ווישין דיא מאס . אונ פאר וואס איז דאס גדי וויא זאלין גיט געבין עטוואס ווייניגער . אונ זאלין גיט גיטשטראפט ווערין . היינט פשימא שוין דיא עבירה פון רווחים איז אוי וויא מען לייקינט הם ושלום אן גאט . אויך זאגט דיא גברא אז דער וואס געמט רווחים שמיים גיט אויך הנות היתים . ווארום אפילו דיא שמיים פון רווחים איז אונמוידיג בייא גאט . אונ מר דארפין אין דעם גיט פיל היידן ווייל אימליקער איד ווייס פון דעם . נאר דער כלל איז אזוי וויא שפארק עם איז דיא גרוסט צו געלד אזוי פיל זענען דיא שטרויכלונגען פון דעם . אונ אז דער מענט וויל ריין זיין פון דעם מוז ער ווייער זוכין אונ מדיק זיין אין דעם . אונ אויב ער וועט ריין זיין פון דעם איז ער שוין נקומען צו דיא גרעסטע מדינה ווארום אפאלע מענטשען זענען פריים אונ אנדערע פרומקייט . אונ אין געלד זאכן פעהלעט וויא נאך . דאס איז וואס צופר הנעמתי דאס גיאגאט צו איוב (איוב י"א) אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באהליך עולה . כי אז תשא פניך ממום . והיית מוצק לא תירא . דאס איז מיימיש האקט דוא בייא זיך אונרעכט . דער ווייטער דאס

פון

עד הנה מפרטי מצוה אחת מן המצות. ובפרטי חילוקים אלה וראי שנמצאים בכל מצוה ומצוה. אמנם אינני מזכיר אלא אותם שרגילים רוב בני האדם להכשל בהם. ונדבר עתה מן העריות שגם הם מן החמורים. והם שניים במדרגה אל הגול. כמאמרם ז"ל וז"ל רובם כנול ומיעומום בעריות. והנה מי שירצה להנקות לגמרי מזה החטא. גם לו תצטרך מלאכה לא מועטת. כי אין בכלל האיסור גופו של מעשה בלבד אלא כל הקרב אליו. ומקרא מלא הוא לא תקרבו לנלות ערוה. ואחז"ל (כ"ד ס"ז) אמר הקדוש ברוך הוא אל תאמר כו' אמר הקדוש ברוך הוא כשם שאם נזיר לשתות יין אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מנפן היין אף אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עיקר וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו מכיא מיתה לעצמו כו'. והבט מה נפלאו דברי המאמר הזה. כי המשיל את האיסור הזה לנזיר אשר אע"פ שעיקר האיסור אינו אלא שתיות יין הנה אסרה לו תורה כל מה שיש לו שייכות עם היין. והיה זה ליסוד שלימדה תורה לחכמים איך יעשו הם הסייג לתורה במשמרת שנמסר בידם לעשות למשמרתם. כי ילמדו מן הנזיר לאסור בעבור העיקר כל דומי ליה. ונמצא שעשתה התורה במצוה זאת של נזיר מה שמסרה לחכמים שיעשו בשאר כל המצות למען דעת שזה רצונו של מקום. וכשאוסר לנו אחד מן האיסורים ילמד

פון זיך אונ לאז ניט רוקען אין דיינע גיגעלשין. קיין עולה דענסט פאל וועסט דוא ביין זיין פון פערלעדין. אונ דוא וועסט גבייבן פעסט אונ פאר קיין זאך ניט מרא האבין. אונ גיז אדער האבין מיר גירעט פון דיא פרימים פון איין מצוה. אונ דיא ועלביגע פרימים קענען מיר גוים גפינען אין אימליכע מצוה. גאר מיר האבין מערד ניט דער מאנט אועלכע זאכן וואס דער רוב מענשען ווערן אין דעם גישטרויכילש. אונ ערשט וועלן מיר היידן פון זנות ווארום דאס איז אויך פון דיא הארבע עבירות. אונ זיאי זענען אין דער אנדערע מדרגה פון גוילה. וויא דיא גמרא זאגט דאס רוב מענשין פאלן אריין אין דיא עבירה פון גוילה. אונ ווייניג אין זנות. אונ דער וואס וויל ביין זיין פון דער עבירה דארף אויך האבן גנג ארבייט. צארום דיא עבירה איז ניט גאר דיא מעשה אליין. גאר דער גענענען זיך דער צו. וויא דער פסוק זאגט מיר זאלט ניט גענענען צוא איין עררה. אונ דער מדרש זאגט (כ"ד ס"ז) דאס זאגט פונקט וויא דער נזיר וואס האט איין גדר גיטאן ער זאל קיין וויין ניט פרייקען. פאדער ער דאך ניט עסן אפילו קיין וויינמריבין אונ אלץ וואס גייט פון וויינשמאק ארויס. צווי איז און איין פערעכע אשדו פארקטו זיך גאר ניט זון רידן. אונ ווער עס רירט זיך זון גרענגט אויף זיך מיטה. אונ גען קען זעהן וויא וואונדער זענען דיא רייד. אז ער גלייבט דיא עבירה צו נזיר וואס האמט אפילו דיא עקר עבירה איז דאך מערד גיט אז וויין. פון דעסט וועגן האט דיא תורה איט פאר זאגט אלץ וואס גיהאגט צו וויין האבין זיך דיא תבטיו אב גילערט דער

ילמד שתום מן המפורש לאמור כל הקרוב. וע"ז הדרך אמרו בענין זה של העריות כל מה שהוא ממינו של הזנות או הקרוב אליו יהיה באיזה חוש שיהיה. והיינו בין במעשה בין בראיה בין בדיבור בין בשמיעה ואפילו במחשבה. ועתה אביא לך ראיות על כל אלה מדבריהם ז"ל. במעשה שהיינו הנגיעה או החיבוק וכיוצא. כבר נתבאר למעלה במאמר שזכרנו ואין צריך להאריך: בראיה. אמרו ז"ל גרמס יח' יד ליד לא ינקה רע כל המרצה מעות מידו לידה כדי להסתכל בה לא ינקה מדינה של ניהגם. ואמרו עוד מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן הערוה כו' א"ר מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבהוין עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קמנה של אשה כאלו מסתכל כו'. ואמרו עוד ונשמרתם מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו היא פנויה. אשת איש ואפילו היא מכוורת. בענין הדיבור עם האשה בהדיא שנינו כל המרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו. ובשמיעה אמרו קול באשה ערוה. עוד בענין זנות הפה והאוזן הדיינו הדיבור כדברי הזנות או השמיעה לדברים האלה. כבר צווחו ככוכביא ולא יראה בך ערות דבור זה ניבול פה. ואמרו

פון צו מאכין איין צאם צו אלע עבירות. בדי מען ואל גיט צו קומען צו דער עבירה קומט אויס אז דיא הורה האט גימאכט פייא דיא מצוה פון גיור וואס זיא האט איבער גיגעבן דיא חכמים זייא ואלין מאכין פייא אלע מצוות. ווארס דאס איז גאטס ווילן. אונ אויף דעם אופן האבין זייא פאר זאגט פייא דיא עבירה פון זנות אלץ וואס גיגערט צו דעם. אדער גלייף צו דעם. צו אין פאן. צו אין ביידין. צו אין זעהן. צו אין הערין. אונ אפילו אין מראבטין. אונ ערשט וועל איף דיר ברענגען אויף אלץ באיז פון דיא חכמים: אין מעשה. דאס הייסט אן ריין. אדער ארום געמען. האבין מיר שוין אויבין גיבראכט דעם מדרש בארף מען שוין גיט מאריה זיין. אין זעהן. זאגט דיא גמרא (ברכות י"ח) דער וואס ציילט געלד פון זיין דאנד אונ דיא הענד פון איין פרעמקע אשה וועט גיט ריין פלייבן פון דעם דין פון גיהנם. אויף זאגט דיא גמרא פאר וואס האבין דיא אירין וואס אין יענעם רור גיבראכט האבין פברה ווייל זייא האבין הנאה גיבאט פון קוקן אויף דיא ערוה. אונ רבי האט גיזאגט דער וואס קוקט אויף איין גליינעם פינגער פון איין אשה כו'. אויף זאגן זייא ונשמרתם מכל דבר רע מען מאחר גיט זעהן אויף איין שיינע אשה האמט זיא איז אן איין מאן. אונ אויף איין אשת איש האמט זיא איז מיאום. וועגן היידן מיט איין אשה. זאגן דיא חכמים ווער עס רעט פיל מיט איין אשה ברענגט אויף זיך איין אינגליק. אונ וועגן הערין זאגן זייא קול אין איין אשה איז אויף איין ערוה. היינט וועגן דיא זנות פון טויל אונ פון אויער. דאס הייסט היידן אדער הערין ביידי פון זנות. האבין דיא חכמים גיזאגט ולא יראה בך ערות דבר דאס איך

ואמרו (שנה ג) בעון נבלות פה כו' ובהורי ישראל מתים חס ושלום :
 ואמרו עוד כל המנבל פיו מעמיקים לו ניהנם . ואמרו עוד הכל יודעים
 כלה למה נכנסת להופה אלא כל המנבל פיו כו' אפילו גזר דין של ע'
 שנה לטובה הופכים לו לרעה: . ואמרו עוד (מינה ס) אפילו שיחה קלה
 שבין איש לאשתו מנידים לו לאדם בשעת הדין . ובענין השמיעה הרעה
 הזאת ג"כ אמרו (שנה ג) אף השומע ושותק שנאמר ועום ה' יפול שם .
 הרי לך שכל החושים צריכים להיות נקיים מן הזנות ומעניינו . ואם
 לחשך אדם לומר שמה שאמרו על נבול פה אינו אלא כדי לאיים ולהרחיק
 אדם מן העבירה . ובמי שדמו רותח הדברים אמורים שמדי דברו בא
 לידי תאוה , אבל במי שאמרו דרך שהוק בעלמא לאו מילתא היא ואין
 לחוש עליו . אף אתה אמור לו ע"כ דברי יצה"ר . כי מקרא מלא שהביאו
 ז"ל לראייתם (ישעיה ט) ע"כ על בהוריו לא ישמח ה' כי כלו חנף ומרע
 וכל פה דובר נבלה . הגה לא הזכיר הכתוב הזה לא ע"ג ולא נ"ע ולא
 ש"ד אלא הנופה ולה"ר וניבול פה כלם מחטאת הפה בדיבור . ועליהם
 יצאה הניזרה ע"כ על בהוריו לא ישמח ה' ואת יתמויו ואת אלמנותיו
 כו' . אלא האמת הוא כדברי רז"ל שניבול פה הוא ערותו של הדיבור
 ממש

ניבול פה . און דיא חֲכָמִים זְאֲנִין (שבת ל"ג) בעון נבול פה בחורי ישראל מתים
 ח"ו . דאם אִין מַיִימֵשׁ פֶּאָר דִּיא עֲבִירָה פֿון נִיבול פֿה שְׁטֹאָרְפֿין יִגְנָע לֵימִם . אויף
 זְאֲנִין וַיִּיא דָּער וואָס רַעַם נִיבול פֿה מֵאֲכַמְט מַעַן פֶּאָר אִים טִיף רַעַם גִּידָגָם .
 אויף זְאֲנִין וַיִּיא אֲלַע וַיִּיטִין צו וואָס גִּימֵ אִין בְּלֶה אֲנִימֵער דָּער חוֹפֶה . נָאָר
 דָּער וואָס רַעַם נִיבול פֿה אִין אֲפִילוֹ אִין גּוֹמֵין גֵּזֵר דִּין פֿון זִיבְעֵצִי יֵאָדָר פֶּאָר
 קַעֲרֵט מַעַן אִים צו שְׁלַעֲכָמֵם . אויף זְאֲנִין וַיִּיא (הגינה ה) אפילו שיחה קלה שבין
 איש לאשתו מגידים לו בשעת הדין . דאם אִין מַיִימֵשׁ אֲפִילוֹ דִּיא רִידֵי וואָס צוֹוִישֵׁן
 אִין מֵאן מִימֵ אִין וַיִּיב זְאֲנֵט מַעַן אִים צום יום הַדִּין . און וַעֲנִין הָעֲרִין דִּיא
 שְׁלַעֲכָמֵע רִידֵי זְאֲנִין וַיִּיא (שבת ל"ג) אף השומע ושותק שנאמר ועום ה' יפול שם .
 דאם אִין מַיִימֵשׁ דָּער וואָס הָעֲרֵט און שְׁוִיִיגֵט וַעֲרֵט עַר גִּישְׁפָּרֵאֲפֵט זְעָהֵט מַעַן
 דָּער פֿון און אֲלַע חוֹשִׁים דִּיאָפִין וַיִּין רִיין פֿון זְנֵת . און מֵאֲמַעֵר וַעֲמֵט דִּיר
 זְוִינְעֵר זְאֲנִין און דאם וואָס דִּיא חֲכָמִים דִּיאָפִין גִּיזֵאָנֵט אויף נִיבול פֿה אִין נָאָר צו
 מֵאֲכִין שְׁרַעֲקֵלִיף און צו דָּער וַיִּימַעֲרִין רַעַם מַעַנְשֵׁן פֿון דָּער עֲבִירָה . און דאם
 אִין נָאָר בִּיִיא אַזְעֵלְקֵע מַעַנְשֵׁן וואָס דִּיא בְלוֹם אִין הִיציג אַזִּין וַיִּיא עַר רַעַם נָאָר
 קִסְמֵט עַר צו אִין הַתְּאוֹה . אַבְעֵר דָּער וואָס זְאֲנֵט דאם אִין גִּילְעֵמַעֵר אִין דאם
 נָאָר נִימֵ . און מַעַן דִּיאָיף זִיף נִימֵ בַּעֲקוֹבְעֵרִין אויף רַעַם . זְאֲרֵמֵטוֹ אִים עֲנִימְפֵעֵרִין
 דאם אִין נָאָר דִּיא רִידֵי פֿון יֵצֵר דָּרַע . וואָרום דִּיא גִבְרָא בְרַעֲנֵגֵט דִּיאָף אִין רֵאָה
 פֿון אִין פֿסוק (ישעיה ט) על כן על בהוריו ישמח ה' כי לא כלו חנף ומרע
 וכל פה דובר נבלה . דאם אִין מַיִימֵשׁ נָאָט וַעֲמֵט זִיף נִימֵ פֿרִינְעֵן אויף זִינְעֵע יִגְנָע
 לֵימִם . וואָרום אֲלַע תִּבְגֵּן וַעֲנֵן און שְׁלַעֲכָמֵע מַעַנְשֵׁן . און אֲלַע מַיִלְעֵר בִּינִין
 נִיבול פֿה . זְעָן מִיר און דָּער פֿסוק דָּער מֵאָנֵט נִימֵ דִיא עֲבִירָה פֿון עֲבוֹדַת
 גִּלְלוֹתִים

כמש ומשום זנות הוא שנאמר ככל שאר ענייני הזנות: חוץ מנופו של מעשה שאע"פ שאין בהם כרת או מיתת כ"ד. אמורים הם איסור עצמם מלבד היותם ג"כ גורמים ומביאים אל האיסור הראשון עצמו. וכענין הנזיר שזכרו במדרש שהבאנו למעלה. בענין המחשבה כבר אמרו בתחילת הברייתא שלנו. ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום צו'. ואמרו עוד הרהורי עבירה קשים מעבירה. ומקרא מלא הוא (מלי טו) תועבת ה' כל מחשבות רע. והנה דברנו מב' גופי עבירות המורות שבני אדם קרובים ליבשל בענפיהם מפני רובם של הענפים, ורוב נמיות לבו של אדם בתאווה אליהם. והמדריגה הג' אחר הנזל והעריות לענין החמדה. הנה הוא איסור המאכלות. בין בענין הטריפות עצמם בין בענין תערובותיהן. בין בענין כשר בחלב. או חלב ודס. ושאר אמורי אכילה ושתיה. כל אלה הנקיות בהם צריך דקדוק גדול וצריך חיזוק. כי יש תאות חלב המתאווה במאכלים הטובים והסרוך הכיס באיסורי התערובות וכיוצא בזה. ופרטיהם רבים ככל דיניהם הידועים והמבוארים בספרי הפוסקים. וכדי להודיענו שלא הבהמות המטאות או השקצים בלבד

גלולים און זנות און רציחה. נאר הנופה לשון הרע ניבול פה אלע עבירות פון מיל. און אויף זיין ארויס דיא גזירה און דער אייבערשטער זאל זיך ניט פרייען איבער דיא יונגע לייט. און אויף דיא יתומים און אלמנות ניט רחמנות האבין. נאר דער אבית איז וויא דיא נקרא זאגט אז ניבול פה איז דיא ערחה פון מיל. אזוי וויא אלע ענינים פון זנות. וואס האמ"ש הגם עם קיכט קיין ברת ניט. מעהר וויא אויף איין מעשה אליון פון דעכטונגען וענען וויא אמר אליון. חוץ וואס וויא פּרענגען צו דיא מעשה פון זנות אליון. און אזוי וויא מר האבין גיבראכט אייביג אין מדיש פון גזיר. און וועגן שלעכטע מחשבות האבין וויא טוין גיבראכט אין דער ברייחא. דא זאלסט זיך דיטין פון שלעכטע זאכין. דאס ווייזט אז אמענש זאל מראכטין בייא פאג פדי ער זאל ניט קומען בייא נאכט צו איין מומאה. אייך זאגן וויא דער מראכטין פון איין עבירה איז ענדער וויא דיא עבירה אליון. און דער פסוק זאגט (משלי ט"ו) חונכת ה' כל מחשבות רע. דאס איז טייטש שלעכטע מחשבות וענען אומזינדיג בייא גאט. ערשט האבין מיר גירעט פון צווייערלייא עבירות וואס מענטשען קענען ענה גישטורזיכלש ווערן אין וועלכע צווייגן ווייל דיא צווייגן וענען זייער פיל. און דער מענש גלויבט וויא זייער. און דיא דריטע מדרגה צו עסקן דיא זאכין וואס מען שאנדט ניט. צו טריפות אליון צו וואו וויא וענען אריין גיטישט. צו פלויש צו מילעך. צו חלב צו בלוט. און אנדערע זאכין וואס מען מאהר ניט עסקן און מראכטן. דיא אלע זאכין מוז דער מענש זייער מדקדק זיין און זעטאראקן זיך צו זיין ריין דער פון. זארום עס איז פאראן איין הארץ וואס גלויבט צו עסקן גוטע עסקן. אדער ווייל עס איז איין הויז צו מאבין טריפה דיא נאך וואס אין דעם איז אריין גיטישט גיטאריין טריפה און דאס גלייכין. און דיא פריים דער פון איז פיל אזוי וויא

אלא גם הטריפות שבמין הכשר עצמו הם ככלל זה אמר הכתוב (ויקרא י"ח)
 להבדיל בין הטמא ובין המחור. ובא הפי' לר"ל (ת"כ) אצל בין חמור
 לפרה למה נאמר בין הטמא ובין המחור בין טמאה לך ובין טהורה לך
 בין נשחט רובו של קנה לנשחט חציו וכמה בין רובו לחציו מלא השערה
 עכ"ל. ואמרו ל' זה בסיוס טמאום וכמה בין רובו כו' להראות כמה נפלא
 כח המצות שזוט השערה מבדיל בין טמאה לטהרה ממש. והנה כל בר
 ישראל שיש לו מוח בקדקדו יחשוב איסורי המאכל כמאכלים הארסיים
 או כמאכל שנתערב בו איזה דבר ארסי, כי הנה אם דבר זה
 יארע. היקל אדם על עצמו לאכול ממנו. אם ישאר לו בו איזה
 בית טיחוש ואפילו חששה קמנה, ודאי שלא יקל. ואם יקל לא יהיה
 נחשב אלא לשומה נמור. אך איסור המאכל כבר בארנו שהוא ארס
 ממש ללב ונפש הישראלי. א"כ מי איפוא יהיה המיקל במקום הששא
 של איסור אם בעל שכל הוא. ועל דבר זה נאמר (משלי כג) ושמת סבין
 בלועיך אם בעל נפש אתה. ונדבר עתה על החמאים המצויים הנולדים
 מחברת בני האדם וקיבוצם. כגון הונאת דברים. הלכנת הנפשים. הכשלת
 העור

עם שמיים אין פוסקים. אונ כד' מודיע צו זיין אונז און ניט נאר פֿרֿהמט טמאות
 אָדער שֿקצים ורמזים וענען טרפות און גרופין. נאר אפילו דיא פון פֿשעֿרע
 מינים איז אויף אין פֿלל. זאָגט דער פֿסוק (ויקרא י"ח) להבדיל בין הטמא ובין המחור.
 שמיים דער פֿירוש (הזרת פֿרֿהמט) מען מיינט ניט אונטער שיידין צו ווישין
 איין אייניל צו איין קוה. נאר צו ווישין דיא קוה וואס איז ניקולעט ויווארין איין
 רוב האלו. אונ צו ווישין וועלכע עם איז ניקולעט נאר איין האלבע האלו. אונ
 דער תולוק פון העלפֿט צו איין רוב איז נאר וויא איין האר. מיט דעם לאָזן אונז
 דיא דבקים הערין וויא וואונדער עם איז דער פֿח פון גאָטס מצות אז איין האר
 שיידיעט פאר גאָנדער פון טמא צו ווישין מחור. דארפֿער דארף יעדער איד
 וואס האט נאר מאָרד אין קאפֿ בעטראַכטן יעדן מאָבל וואס מען פֿאָהר ניט
 עסן וויא פֿערדיקטעט. ווארום אז עם וואלט זיך טרעפֿין עם וואלט אריין פאלן
 אין זיין עסן גיפֿט. וואלט ער דאס גוים ניט האלטן פאר גרינג. אז עם
 וואלט נאר בייא אים גיוועזן איין שטוקל מורא מאַכער איז אריין גיפאלן.
 וען ער וואלט דאס האלטן פאר גרינג וואלט ער גוים גירעכטיג גיוועזן פאר
 איין סטונענעם. אונ מיר האבן שוין דער קלערט אז איין מאָבל וואס מען
 מאר ניט עסן איז איין גיפֿט צו דעם אידים נשמה. היינט וועלכער מענטש
 זעט גרינג מאַכן זיך אין דעם ארמ וואו מען קען מיינען מאַכער מאר מען ניט
 אויב ער האט נאר עטל. אונ אויף דעם שמיים (משלי כג) ושמת סבין בלועיך
 אם בעל נפש אתה. דאס איז פֿייפֿט דוא זאלקס זיך געסער איין געסער און
 האלו ימגעקן אויב דוא ביסט קלוג. היינט וועלן מיר ריידן וועגן דיא עבירות
 וואס זענען גיוויינט אונ קומען ארויס פון דיא פאר זאמלונג פון מענטשן. דאס
 איז גארן דעם אנדערין און בייך. פֿבוש זיין. געבן איין זעלעכטע עצה
 רבילות

העור בעצה . רכילות . שנאה . ונקימה . שכוונות . דבר שקר . וחילול השם . כי מי יאמר נקיני מהם טהרתי מאשמה במ כי ענפיהם רבים ודקים עד מאד אשר הזהוהר במ טורה גדול . הונאת הדברים בכללה הוא לדבר בפני חבירו לכד שיבוש ממנו . כ"ש האמירה בפני רבים שיבוש בו או לעשות לו מעשה שיגרום לו שיבוש והוא מה שאמרו כפ' הזהב (דף נח) אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים וכו' אם היו חלאים באים עליו לא יאמר לו כדרך שאמרו חבירו לאיוב זכר נא מי הוא נקי אבד וכו' . אם היו חמרים מבקשים הימנו תבואות לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מוכר תבואה מימיו . וכבר אמרו ז"ל (סג) גדול אונאת דברים מאונאת ממון וכו' . וכ"ש אם הוא ברבים שבהדיא שנינו (לנוס פ"ג) המלכין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב . ואמר רב הסדא כל השערים נגעלו חוץ משערי אונאה . ואמר ר"א הכל הקב"ה נפרע על ידי שליח חוץ מאונאה . ואמרו ג' אין הפרגוד נגעל בפניהם וא' מהם אונאה . ואפי' לדבר מצוה אמר הכתוב הוכיח תוכיח את עמיתך . ואמרו ז"ל (ערכין טז) יכול אפילו פניו משתנות

רכילות . שנאה . נקימה . פאלשע שכוונות . חילול השם . ווארום ווער קען זיך בערימען איה בין ריין דער פון . ווארום זייערע צווייגן זענען זייער פיל און איינעל . און עס איז זייער שווער אין דעם זיך צו הייבן . נארין אין רייר הייבט מען זאל גיט ריידן פאר איין מענשן דיא זאך וואס ער זעכט זיך פאר דעם . און פשיטא צו זאגן דיא זאך פיל מענשען . אדער צו זאגן עטוואס וואס עס איז גורם אז זענער זאל זיך זעכען . און דאס איז וואס דיא נכרא זאגט (כ"ט נ"ח) אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים כו' . דאס איז פיימט ווען איינער איז איין בעל תשובה מאדער מען אים גיט זאגן דער פון זיך אן זיינע אלמע בעשים . אויב איינער איז קראנק מאדער מען אים גיט זאגן וויא דיא חברים האבין זיאגט צו איוב . דער פון זיך וועלדער אונשולדיגער איז אונגליקליך ווען מען פרעגט זייא אים וואו איז פאראן תבואה צו קיפין זאל ער גיט זאגן זייא צו זענעם ער האט תבואה . ווען ער ווייס אז ער האט נאר קיין פאדל גיט זיגאט קיין תבואה צו פאר קיפין . און דיא נכרא זאגט (שם) גדול הונאת דברים מ ונאת ממון כו' . דאס איז פיימט נארין מיט רייר איז ערגער וויא אין געלד . און פשיטא ווען דאס איז פאר מענשן אין דיא אויגן . ווארום מיר האבין דאך בפירוש גילעריקט דער וואס איז כביש דעם אנדערין פאר מענשן אין דיא אויגן האט גיט קיין חלק לעולם הבא . און רב הסדא האט זיאגט אלע מויערין זענען פאר שלאסין ריז דיא מויערין פון נארין דעם מענשן . און ר' אלעזר זאגט זייא אלץ נעכט גאט זיצאלט דודך איין שלים . ריז נארערייא . ווייזט האבין דיא חכמים זיאגט פאר דרייא מענשן איז דער פארקאן גיט פאר שלאסין . און איינער דער פון איז נארערייא . און אפילו צו איין מצוה זאך זאגט דער פסוק הוכח תוכיח את עמיתך . דאס איז פיימט דאס זאלסט

משתנות ת"ל ולא תשא עליו המא. מכל אלה המאמרים תראה עד היכן מתפשטים ענפי האזהרה הזאת וכמה עונשה קשה. בענין נתינת העצה שנינו בתורת כהנים ולפני עור לא תתן מכשול לפני סומא בדבר. אמר ליה בת פלוני מהו לכהונה אל תאמר לו כשרה והיא אינה אלא פסולה. היה נוטל כך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו וכו'. ואל תאמר לו מכור שורך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונטולה מסנו. שמא תאמר עצה יפה אני נותן לו. הרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת טאלהיך. נמצינו למדים שבין כדבר שיכול להיות נוגע בו. בין כדבר שאינו נוגע בו כלל. הייב אדם להעמיד את הבא להתייעץ בו על האמת הזך והברור. ותראה שעמדה תורה על סוף דעתם של רמאים דלאו בשופטני עסקינן שיעצו עצה שרעתה מפורסמת ונלית. אלא כחכמים להרע אשר יתנו עצה לחבריהם שלפי הנגלה בה יש בה מן הריחה אל חבירו באמת. אך סוף הענין אינו לשובתו של חבירו כי אם לרעתו ולהנאתו של המיעץ. ע"כ אמרו שמא עצה יפה וכו' והרי הדבר מסור ללב וכו'. וכמה נכשלים בני האדם כאלה החטאים יום יום בהיותם קרואים והולכים לתוקף חמדת הבצע. וכבר התבאר נודל עונשה בכתוב ארור

וְאַלְכֶם שְׂמֵרָאפִין בִּינן תְּבַר. וְאַנְטָם נִיָּא נִכְרָא אִיהָ וְוַאלֵם מִיַּעְנֵן הָאֲמִישׁ עַר וְעֵרִם מְבִישׁ. שְׂמֵיִם דְּאִרְיָבְעֵר אִין פְּסוּק וְלֹא תִשָּׂא עֲלֵיו הַמָּא. דְּכָאֵם אִין מִיַּיִטִּישׁ דָּא וְאַלְכֶם אִיבְעֵר אִים נִיט לִיִּדִין קִיין עֲבִידָה. פִּון נִיָּא אֲלַע נְזֻרוֹת וְעֵרִם מְעֵן וְוִיָּא עֵם וְעֵנְעֵן דִּיא צְוִיִּינִין פִּון דִּיא עֲבִידָה. אֹונ וְוִיָּא שְׁוֹעֵר עֵם אִין דִּיא שְׂמֵרָאָף פִּון אִיר. וְוֵעֵנִין אִיין שְׁלַעֲכֶמֶע עֲצָה גַעֲבִין. שְׂמֵיִם אִין הַעֲרָת כְּדָגִים וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתּוּן מְכֻשׁוֹל. דְּכָאֵם אִין מִיַּיִטִּישׁ פִּאר אִיין בְּלִינְדִין וְאַלְכֶם קִיין שְׂמֵרָוִיכְלֹנְג גַעֲבִין. מִיַּיִטִּם מְעֵן דְּעֵר מִיט פִּאר דְּעֵם וְוִאֵם אִין בְּלִינְדִין אִין אִיין וְאָף. לְמִשְׁל וְעֵן עַר פְּרַעֲנִם בִּיָּא דִיר וְוִיָּא אִין יַעֲנַעְכֶם מְאֲכֶמֶעַר בְּשֵׁךְ צוֹ אִיין כְּהֵן אֹונ דָּא וְוִיִּסְט אֹו זִיא אִין פְּסוּל וְאַלְכֶם נִיט וְאַיִן בְּשֵׁךְ. אֹונ וְעֵן עַר פְּרַעֲנִם בִּיָּא דִיר אִיין עֲצָה וְאַלְכֶם נִיט גַעֲבִין אִים אִיין עֲצָה וְוִם אִין שְׁלַעֲכֶם פִּאר אִים. דָּא וְאַלְכֶם נִיט וְאַיִן פִּאר קוִיף דִיין פְּעֻלָּד אֹונ קוִיף אִיין אִיזִיל וְוִיָּל דָּא וְוִיִּלְכֶם דָּא פְּעֻלָּד נִיט הָאֲבִין. מְאֲמֶעַר וְעֶסְמוֹ אֲבִשְׁךְ וְאַנְיִן אִיהָ נִיב דְּכָאֵף אִים אֲנֻמַּעַר עֲצָה. וְוִיָּל דִּיא וְאָף הַעֲנִנְט אֲב אֵן הָאֲרִצִין. אֹונ בִּיָּא דְּעֵם שְׂמֵיִם וִירָאֵם מֵאִלְהִיד דָּא וְאַלְכֶם מוֹרָא הָאֲבִין פִּאר גָּאֵם וְעֵהָן מִיר אֹו אֲפִילוֹ אִין אִיין וְאָף וְוִאֵם עַר אִין דְּכָאֵם נָאֵר נִיט נִיַּע מִוּ מְעֵן גַעֲבִין דְּעֵם וְוִאֵם פְּרַעֲנִם דִּיא עֲצָה אִיין רִיכְמִיַּעַר עֲצָה. אֹונ דִּיא תוֹרָה הָאֵם פִּאר שְׂמֵאֲנֵן וְוִאֵם פִּאלְשֶׁע מְעַנְשִין וְעֵנְעֵן אֹו וְוִיָּא גַעֲבִין אִיין עֲצָה דְּעֵם אֲנְדֶרֶעִין וְוִאֵם עֵם וְוֵעֵרִם אֵן גִּיְוֵעֵהָן אֹו דְּכָאֵם אִין אִין אֲמֵרָה דְּעֵם אֲנְדֶרֶעִינִם מוֹבָה. אֹונ צוֹם כּוֹף אִין דְּכָאֵם נָאֵר פִּאר דְּעֵם אֲנְדֶרֶעִין אִיין רְעָה. נָאֵר פִּאר וְוִיָּא אִיין מוֹבָה. דְּאִרְיָבְעֵר וְאַנְטָם דִּיא נִכְרָא דִּיא וְאָף הַעֲנִנְט אֲב אֵן הָאֲרִצִין. בְּעֵד־אֲרָפֶם מ דָּא מוֹרָא הָאֲבִין פִּאר גָּאֵם. אֹונ וְוִיָּא פִיל מְעַנְשִין וְעֵרִין אֲבְעֵר אִין דְּעֵם נִישְׁכְּרוֹי. וְלִם וְוִיָּל דִּיא גְלוֹכְמִוִּקִיִּים צוֹ גַעֲלִם פְּעִיפִירִם וְוִיָּא. אֹונ דְּעֵר עוֹנֵשׁ פִּון דְּעֵם אִין נִרוֹים

(דברים כז) ארור משנה עור בדרך. אך זאת היא חובת האדם הישר כאשר יבא איש להתיעץ בו יעצהו העצה שהיה הוא נוטל לעצמו ממש מבלי שישקיף בה אלא לטובתו של המתיעץ לא לשום תכלית אחר קרוב או רחוק שיהיה. ואם יארע שיראה הוא היזק לעצמו בעצה ההיא. אם יכול להוכיח אותה על פניו של המתיעץ יוכיחוהו. ואם לאו יסלק מן הדבר ולא יעצהו. אך עכ"פ אל יעצהו עצה שתכליתה דבר זולת טובתו של המתיעץ אם לא שכוונת המתיעץ לרעה שאז ודאי מצוה לרמותו. וכבר נאמר ועם עקש תתפתל. וחושי הארכי יוכיח. הרכילות ולשון הרע כבר הומרו גודע וגודל ענפיו כי רבו מאד עד שכבר גזרו אומר חז"ל במאמר שכבר הוכרתי וכלם באבק לשון הרע. ואמרו (פרכי מו) היכי דמי (אבק) לשון הרע בגון דאמר היכא משתכח נורא אלא בי פלגיא או שיספר טובתו לפני שונאיו וכל כיוצא בזה אע"פ שנראים דברים קלים ורחוקים מן הרכילות. הגה באמת מאבק שלו הם. כללו ש"ד הרבה דרכים ליצר אבל כל דבר שיוכל להוליד ממנו נזק או בזיון לחבירו בין בפניו בין שלא בפניו הרי זה ככלל לה"ר השנאוי וסתועב לפני המקום. שאמרו

גרוים ויחא אין פסוק שמיים ארור משנה עור בדרך דאם אין שמיים. פארפלוכט זאל זיין דער וואס פארפירט איין בלינדן אין וועג. נאר אזוי איז דיא שולדיגקייט פון איין ערליכין מאן. אז וויא עס קומט צו אים איינער פרעגן איין עצה זאל ער אים געבין די עצה ווי ער וואלט מאן אז עס וואלט געהערן זן אים. אונ מער גיט ועדן וויא יענעם טובה קיין אנדער ואף גיט צו קיין. אונ ווען ער זעט אז פון דעם קען זיין פאר אים איין היזק. קען ער יענעם יימראפין ער זאל אים קיין רעה גיט מאן. אז גוט. אונ ווען גיט. זאל ער אים גאר גיט געבען קיין עצה. אבער צו געבן אים איין עצה וואס דער תכלית איז גיט יענעם טובה. דאס פאר מען גיט. בידין אז די כוונה פון דעם וואס פרעגט דיא עצה איז אויף יענעם. אויף דעם שמיים אין פסוק מיט איין קרוכען מענשען זאלסטו זיך געהאנגלען קרום. אונ דיא ראייה איז פון חושי הארכי מיט ארוהופל. דיא געבירה פון רכילות אונ לשון הרע וויס מען וויא הארב עס איז אונ דיא צווייטן זענען זייער פיל דער פון. וויא מיר האבן אויפן גואגט אז אלע ווערן גיימרויבילט אין לשון הרע. אונ דיא גברא זאגט וואס איז לשון הרע אז ער זאגט וויא גפינט מען שפענדיג פיער בייא יענעם אין שטוב. ווארום דארטין בראם מען אונ מען קאכט אלע וויילע. אנדער ער דער ציילט איינעם גוטס פאר זייע שונאים אונ דאס גלייכין. איז האמש ער ווייסט דאך אויס גאר קליינגקייט פון דעם וועגן גיימרט דאך דאס אויף צו לשון הרע. דער פלל איז דער יצר הרע האט פיל וועגן. נאר מען מוז וויסן אז יעדע ואף עס קען פון דעם ארום קומען דעם אנדערן איין שארדן אנדער איין בזיון. סייא פאר אים אין דיא אויגן סייא גיט אין דיא אייגן. איז דאס לשון הרע אונ אונזידיג פאר גאט. דיא

גברא

שאמרו עליו (ס) כל המספר לה"ר כאלו כופר בעיקר וקרא כתיב מלשני בסתר רעהו אותו אצמית. גם השנאה והנקימה קשה מאד לשימלת ממנה לב הותל אשר לבני האדם. כי האדם מרגיש מאד בעלבנותיו ומצטער צער גדול והנקמה לו מתוקה מדבש. כי היא מנוחתו לבדה. ע"כ לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו. ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה. ולא יקום ממנו בהורסן לו שיוכל להנקם. ולא יסור לו אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאלו לא היה, חזק ואמיץ הוא. והוא קל רק למלאכי השרת שאין ביניהם המדות הללו. לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם. אמנם נזירת מלך היא והמקראות נלוים כאר הטיב אינם צריכים פירוש (ויקרא יט) לא תשנא את אחיך בלבבך לא תקום ולא תטור את בני עמך (ס). וענין הנקימה והנמירה ידוע דהיינו נקימה לימנע מהיטיב למי שלא רצה להיטיב לו או שהרע לו כבר. ונמירה להזכיר בעת שהוא מטיב למי שהרע לו איזה זכרון מן הרעה שעשה לו. ולפי שהיצר הולך ומרתיה את הלב ומבקש תמיד להניח לפחות איזה רושם. או איזה זכרון מן הדבר. ואם לא יוכל להשאיר זכרון גדול ישתדל להשאיר זכרון מועט. יאמר דרך משל לאדם

אם

גִּמְרָא זְאָגְט (עירובין ס"ו) וְיַעַר עִם רַעַם לְשׁוֹן דְּרַע אִיז אַזוי וויא עַר וואָלט לִיקְעֶנְען אַן גַּאט. אונ אין פֿסוק שְׁמִיט דָּער וואָס פֿאַלִּיירִיגט דָּעם תָּבַר שְׁמִילֶעֶרֶהֵיט. דָּעם וויל אִיך פֿאַר שְׁעִיידִין. שְׁנָאָה אונ גִּקְחָה אִיז אויך דָּעם מַעֲנִשִׁין וְיַעַר שְׁוֹעֵר אִיין צו הַיִּטְוִן זִיך. וואָרום דָּער מַעֲנִשׁ פֿילט גְּרִיילִיך ויין פֿוֹן. אונ האָט דָּער פֿון גְּרוּים צָער. אונ דִּיא גִּקְחָה אִיז אִים ויַעַר גִּישְׁבַּאק. וואָרום מִיט דָּעם גָּאָר גְּעֵרֵדוֹגְט עַר זִיך. דִּיאַרִיבֶּער אַז עַר זָאל דִּיאָבִין פֿאַ עַר זָאל רִאָזוֹן ויַעַר אִיבֶּער גִּיין אונ זָאל נִיט דָּער וְעַקֵּן ויין שְׁנָאָה אויף דָּעם וואָס האָט אויף אִים דָּער וְעַקֵּט אִיין שְׁנָאָה אונ זָאל זִיך פֿון אִים נִגְקֵם ויין אַז עִם מַרְעַפֵּט זִיך אִים עַר קֶען זִיך נִגְקֵם ויין. אונ זָאל גָּאָר נִיט הַיִּטְוִן דִּי שְׁנָאָה. גָּאָר עַר זָאל גָּאָר פֿאַר גְּעִטִּין אַזוי ווי עִס וואָלט גָּאָר נִיט גִּוֹעֵזוֹן. דָּער אִיז אִיין שְׁמאַרְקֶער פֿאַן אונ דִּיאָס אִיז גָּאָר גְּרִיג פֿאַר מִלְּאָכִים וואָס דִּיאָבִין גָּאָר נִיט דִּיא מְדוּת. נִיט פֿאַר אִינז מַעֲנִשִׁין גָּאָר גַּאט דִּיאָט אִבֶּער אַזוי גִּיהִיטִין. אונ דִּיא פֿסוקִים שְׁמִיטֶען גוֹט אוֹים גִּישְׁרִיבִין (ויקרא יט) לא תשנא את אחיך בלבבך. לא תקום ולא תטור. דִּיאָס אִיז מִיִּימֶשׁ דו זָאלֶסט נִיט פֿינדִד דִּיאָבִין דִּיין בְּרִדֶּער אִין דִּיאַרִצִּין. דו זָאלֶסט זִיך נִיט נִקֵּמֵם ויין. דִּיאָס דִּיאָט דו זָאלֶסט נִיט אַב מַרְעֵן יַעֲנֵם שְׁלֶעֶכְמֶם אַדֶּער פֿאַר מִיידִין פֿון אִים גוֹמֵם וויל עַר האָט דִּיר גִּטְאָן שְׁלֶעֶכְמֶם. אונ דו זָאלֶסט קִיין שְׁנָאָה נִיט הַיִּטְוִן. דִּיאָס דִּיאָט ווען דו טוֹקֵט אִיין טוֹבָה דָּעם וואָס האָט דִּיר גִּטְאָן אִיין רַעָה זָאלֶסטו אִים נִיט דָּער מַאָנען גָּאָר ויין רַעָה. אונ וויל דָּער זָאָר דָּרַע רִיזִט שְׁמַעֲנִידִג דָּעם מַעֲנִשִׁין. אונ זוכט צום לָאָזוֹן אִיין צִיכִין האַמֶּשׁ אִיין קִלִּינֶעם צִיכִין אִין דָּעם מַעֲנִשִׁים הַאָרִץ. לְמַעַל עַר זָאָגְט דָּעם מַעֲנִשִׁין ווען דו ווילֶסט גְּעִיין אִיין מַעֲנִשִׁין וואָס עַר דִּיאָט דִּיר נִיט גִּיוֹאָלט גְּעִיין אַז דִּיאָט

האכט

אם תרצה ליתן לאיש הזה את אשר לא רצה הוא לתת לך כשנצרכת . לפחות לא תתנו בסבר פנים יפות . או אם אינך רוצה להרע לו לפחות לא תטיב לו טובה גדולה ולא תסייעהו סיוע גדול . או אם תרצה גם לסייעו הרבה לפחות לא תעשהו בפניו . או לא תשוב להתחבר עמו ולהיות לו לרוע אם מחלת לו שלא תראה לו לאויב די בזה . ואם גם להתחבר עמו תרצה . אך לא תראה לו כל כך חיבה גדולה כבראשונה . וכן כל כיוצא בזה ממיני ההריצות שביצר מה שהוא משתדל לפתות את לבות בני האדם . ע"כ באה התורה וכללה כלל שהכל נכלל בו . ואהבך לרעך כמוך . כמוך בלי שום הפרש . כמוך בלי חילוקים בלי תחבולות ומזימות . כמוך ממש . אולם השבועות אע"פ שמן הסתם כל שאיני מן הדיוטות נשמר מהוציא שם שמים מפיו לבטלה כ"ש בשבועה . יש עוד איזה ענפים קטנים שאע"פ שאינם מן החמורים היותר עכ"פ ראוי למי שרוצה להיות נקי לישמר מהם . והוא מה שאמרו (טעום נ) אמר רבי אלעזר לאו שבועה והן שבועה . אמר רבא והוא דאמר לאו לאו תרי זימני והוא דאמר הן הן תרי זימני . וכן אמרו (כ"מ ט"ט) והין צדק שיהא לאו שלך והן שלך צדק . והנה דבר השקר גם הוא חולי רע נתפשט מאד מאד בבני האדם . ואולם מדריגות מדריגות יש בו . יש בני אדם שאומנותם ממש היא השקנתות הם ההולכים וכודים מלכם כזבים נמורים למען הרבות שיהח בין הבריות

האָסֶט גִּיראַרְפֶּט . אומױווינגסמױן גיב אױס גױט מיט אױן פֿרײליכין פֿנים . אַדער אַז דו װילסט אױס קױן שְׁלעכטס גױט טױען טוא אױס קױן גרויסקע מױבֿה גױט אױב הַעֲלֵף אױס גױט פֿיל . אױב װען דו װילסט אױס הַעֲלֵפֿן פֿיל טוא גױט פֿאַר אױס אױן די אױגן . אַדער װער גױט מיט אױס אױפֿער אַנױס אַפֿרײנד . נגױב אַז דו װילסט אױס קױן שױנאַ גױט זײן . אױב װען דו װילסט מיט אױס װערן אַפֿרײנד װײל אױס גױט אַזױ פֿיל פֿרײנד שאַפֿט װײל פֿרײנד . אױב דאַס גִּלְיִיכין דו קױנצױן פֿון יצֵר הַרַע װאַס ער װײל גאַר אױן רײדן דעם מַעֲשֵׂינֶם הָאָרֶץ . דרום קױמט די תּוֹרָה אױב זאַגט אױן פֿלל דו זאַלסט לײפֿין בײן פֿרײנד װײל זױך אַלײן גאַר אַן שױם עצה אױב פֿלאן פֿונקט װײל זױך אַלײן . אױב װעגן פֿאַלשע שְׁבױעות קאַמט דבֿם דער װאַס אױב גאַר גױט קױן גראַפֿער עם הָאָרֶץ . הױט זױך צו דער מאַנען אױן שױם אױס זױסט . אױב פֿלשטאַ בײא אױן שְׁבױעה אױב אַפֿער פֿאַראַן גאַה קלײנע צװײגן דער צו װאַס קאַמט דבֿם װײל זענען גױט אַזױ האַרפֿ . פֿון דעסט װעגן װער עם װײל זײן רײן באַרף זױך אױן דעם אײנהױטן . אױב דאַס אױב װײל ר"ט זאַגט . גײן אױב אױן שְׁבױעה . אױב זױא אױב אױן שְׁבױעה . זאַגט אױף דעם ר' אַלְעֵזֶר דאַס מײנט מען װען ער זאַגט צװײא מאַהל גײן . אַדער צװײא מאַהל זױא . אױב אַזױ זאַגן זײא (בכא טציעא טט) והױן צדק שױא לאו שלך צדק והן שלך צדק . דאַס אױב פֿײנטש בײן זױא אױב בײן גײן זאַל זײן גײרעכט . אױב לײגן זאַגן אױב אַקבאַנקױט װאַס אױב פֿעך שְׁפֿרײט צו װײשן מַעֲשֵׂינֶם גִּראַדױן װײס . אַנדערע אױב בײא זײא לײגן זאַגן אױן גאַנצער עסק . זײא טראַקטױן אױס לײגן . פֿרײ צו מאַכן אױן הױד צו װײסן

הבריות או להחשב מן החכמים ויודעי דברים הרבה ועליהם נאמר (משלי יב) תועבת ה' שפתי שקר ואומר (ישעיה נט) שפתותיכם דברי שקר לשונכם עולה תהנה. וכבר נזרו הז"ל (שם לב) ד' כיתות אינם מקבלות פני השכינה ואחד מהם כת שקרנים. ויש אחרים קרובים להם במדרגה אע"פ שאינם כמוהם ממש והם המכזבים בסיפוריהם ודבריהם. והיינו שאין אומנותם בכך ללכת ולבדות סיפורים ומעשים אשר לא נבראו ולא יהיו. אבל בבואם לספר דבר מה יערכו בהם מן השקרים כמו שיעלה על רוחם ויתרגלו בזה עד ששוב להם כמו מבע והם הם הבראים אשר א"א להאמין לדבריהם וכמאמרם ז"ל (פסוקים פס) כך הוא עונשו של בדאי שאפילו אומר אמת אין שומעין לו. שכבר הטביעו בהם הרעה הזאת שלא יוכלו לצאת דבריהם נקיים מן הכזב מתוך פיהם. הוא מה שהנביא מצטער ואומר למדו לשונם דבר שקר העוה גלאו. ויש עוד אחרים שחללים קל מחולי הראשונים והם אותם שאינם קבועים כל כך בשקר אלא שלא יחורשו להתרחק ממנו. ואם יודמן להם יאמרוהו. ופעמים רבות יאמרוהו דרך שחוק או כיוצא בזה בלא כוונה רעה. ואמנם החכם הודיענו שכל זה הוא הפך רצון הבורא ב"ה ומדת חסדיו. הוא מה שכתוב (משלי יב)

דבר

וישיו ליימן. אדער גירעקנימ צו ווערין איין קלוגער מענש וואס ווייס אלץ אונ אויף וויא שמיים (משלי יב) תועבת ה' שפתי שקר. דאס איז פיימש פאלשע ליפן וענען אומווערדיג בייא גאט. אויף שמיים (ישעיה כ"ט) שפתותיהם דברו שקר ולשונם ע לה תהנה. דאס איז פיימש וויערע ליפן ריידן פאלש. אונ וויער צאנג רעט עולה. אונ ליא חכמים האבין גיזאגט פירעלייא מענשין וענען גיט מקבל פני השכינה. אונ איינע פון ווי וענען לינגער. אונ פאראן אנדערע לינגער וואס פראכטן גיט אויס קיין מעשה וואס גאר גיט גיוועזן. גאר אז וויא דער ציילן עפעס איין נאך. מישיין וויא אריין איז וויערע רייד ליגן וואס עס קומט וויא אריין אין די גיזאגקען. אונ גיוויינען זיך אין רעם ביז עס ווערט בייא וויא ווי איין גאטור. אונ דאס וענען די לינגער וואס מען קען וויא גיט גלויבן. וויא דיא גמרא זאגט דאס איז שמראף פון רעם לינגער אז ער זאגט אפילו איין אכט גלויבט מען עהם אויף גיט. ווייל וויא האבין שוין אזוי איין גאטור אז וויערע רייד קענען גיט ארויס ריין און ליגן פון וויער מיל. דאס איז וואס דער גביא זאגט למדו לשונם דבר שקר העוה גלאו. דאס איז פיימש וויא וענען שוין גיוויינט ליגן צו זאגן. אונ פאראן אנדערע וואס וויער קרענק איז לייכטער וויא דיא קרענק פון דיא פירעדיגע. דאס וענען דיא וואס וענען גיט אזוי איין גיוויינט אין ליגן. גאר וויא דער ווייטערין זיך גיט דער פון. אונ אז עס פרעפט זיך. זאגן וויא דאס איז גילעכטער. אדער דאס גלייכין אן שלעכטע בוונה. אבער שלמה הכהן האט אונז מודיע גיוועזן אז דאס אלץ איז פאר קערט פון גאטס ווילן. אונ דאס איז וואס ער זאגט (משלי יב) דבר שקר ישאן צדיק. דאס איז

מיימש

דבר שקר ישנא צדיק . והוא מה שבאה עליו האזהרה (שמוח כג) מדבר שקר תרחק . ותראה שלא אמר משקך תשמר . אלא מדבר שקר תרחק . להעיר אותנו על ההרהק הגדול והבריחה הרבה שצריך לברוח מזה . וכבר נאמר (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית . והו"ל אמרו הותמו של הקב"ה אמת . ובודאי שאם האמת הוא מה שבחר בו הקב"ה לקחתו לחותם לו . כמה יהיה הפכו מתועב לפניו . והזהיר הקב"ה על האמת אזהרה רבה ואמר (זכריה ח) דברו אמת איש את רעהו . ואמר (ישעיה טז) והוכן כחסד כסאו וישב עליו באמת . ואמר (שם כג) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו . הא למדת שזה תלוי בזה . ואמר ונקראה ירושלים עיר האמת להגדיל חשיבותה . וכבר אמרו ז"ל (מכות כד) ודובר אמת בלבבו כגון רב ספרא וכו' להודיעך עד היכן חובת האמת מגעת . וכבר אמרו לתלמיד חכם לשנות כדיבורו חוץ מג' דברים . ואחד מן העמודים שהעולם עומד עליו הוא האמת . א"כ מי שדובר שקר כאלו נוטל יסודו של עולם . וההפך מזה מי שזהיר באמת

מיימש דער פרומער האט פיינד ליגין . און דיא תורה האט אונז פאר זאגט (שמות כג) מדבר שקר תרחק . דאס איז מיימש פון אפאלשין ווארט ואלקמו זיך דער ווייטערין זעכטו אז דיא תורה זאגט נישט דאס זאלסטו זיך דימין פון פאלשקייט . נאר פון איין פאלשין ווארט צו ווייזן אונז וויא מען דארף אנטלויפן פון ליגין . וויא עס שפייט אין פסוק (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית . דאס איז מיימש דיא איבער גיבלעבע פון דיא ישראל טוען נישט קיין עולה און גיידן נישט קיין ליגין . און אין ויער טויל גיפיתם זיך נישט קיין פאלשקייט . און דיא גמרא זאגט דיא תתיבה פון נאט איז אמת . און וויא דער בורא האט אויס גיקליבין אמת זיך פאר איין תתיבה . ססתמא איז ליגין בייא אים ויער מיאום . און גאט האט זיער פאר זאגט וועגין אמת (זכריה ה) דברו אמת איש את רעהו . דאס איז מיימש רעד אמת איבער מיט דעם אנדערין . אויך שפייט (ישעיה טז) והוכן כחסד כסאו וישב עליו באמת . דאס איז מיימש דער מלה המשיח וועט איין שטעלין זיין שמואל מיט גינאד און וועט אויף אים זיצן מיט אמת . אויך שפייט (שם כג) עמי המה בנים לא ישקרו . דאס איז מיימש וויא זענען מיין פאלק קינדער וואס זאגין קיין לוגין נישט קענטו זיך אפ לערנען אז עס ווענט זיך איינס אן דאס אנדערע אז וויא ווערין נאר גייעקינט נאטם פאלק ווען וויא זאגין קיין ליגין נישט . און ירושלים ווערט אויך אן גירופין דיא שטאט פון אמת . פרי צו מאכן איר חשוב . און דיא גמרא זאגט (מכות ד) און דער וואס רעד אמת אין הארצין אזוי וויא רב ספרא . צו ווייזן וויא ווייט דער אמת גרייכט . און וויא האפן גיזאגט אז איין תלמיד חכם טאר די נישט משנה זיין זינע גייד . און דיא וועלט שפייט אויף דבייא זאכן . און איינע פון וויא איז אמת קומט אויס אז דער וואס זאגט ליגין איז גימל דעם יסוד פון דער וועלט . און פאר קערט דער וואס רעד אמת איז גימל דעם יסוד פון דער וועלט . און דיא

באמת כאלו מקיים יסודו של עולם. וכבר ספרו חז"ל (סנהדרין טו) מאותו המקום שהיו זהירים באמת שלא היה מהימ שולט שם ולפי שאשנתו של רבי פלוני שינתה בדבריה אע"פ שהיה לכונה טובה גירתה בהם מ"ה עד שגורשוה משם כעבור זה והזרו לשלותם. ואין צריך להאריך בדבר הזה שהשכל מחייבו והדעת מכריחו. ענפי חה"ש נ"כ הם רבים וגדולים כי הרכה צריך האדם להיות חס על כבוד קונו. וככל מה שיעשה צריך שיסתכל ויתבונן מאד שלא יצא משם מה שיוכל להיות חילול לכבוד שמים ח"ו. וכבר שנינו אחד שונג ואחד מזיד בחילול השם. ואמרו ז"ל (יומא פו) היכי דמי חילול השם אמר רב כנון אנא דשקילנא בישראל ולא יהיבנא דמי לאלתר. ור"י אמר כנון אנא דמסנינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין והענין שכל אדם לפי מדריגתו ולפי מה שהוא נחשב בעיני הדור צריך שיתבונן לבלתי עשות דבר בלתי הנגן לאיש כמותו. כי כפי רבות חשיבותו והכמתו. כן ראוי שירבה זהירותו בדברי העבודה ורקדוקו בה. ואם איננו עושה כן הרי שם שמים מתחלל בו ח"ו. כי כבוד התורה הוא שמרבה הלימוד בה ירבה כמו כן ביושר ובתיקון המדות. וכל מה שיהסר מזה למי שמרבה בלימוד גורם בזיון ללימוד עצמו. וזה ח"ו חילול לשמו יתברך שנתן לנו את תורתו הקדושה וצונו לעסוק בה להשיג על ידה שלימותנו. והנה גם שמירת השבתות וימים טובים רבה היא. כי המשפטים רבים. וכן אמרו הלכתא רבתי לשכתא. ואפילו דברי השבות

דיא גמרא דער ציילט פון דעם ארץ וואס זיא פלעגן הימין דעם אמת. פלעגט דער בלאף הנות אין זיא. קין עליה ניש האבין (סנהדרין צ"ג) אונ אז איין אשה האט גיזאגט איין רינין. האמש זיא האט גימינט צום גיטין. האט זיא אן גיזייצט דעם בלאף הנות אויף זיא. ביו מען האט איר ארויס גימריבין. ועגען זיא זייטער רודיג גיזאגן. אונ איך וויל אין דעם ניש באריך זיין. ווארום דער שכל איך דאס מתייב. דיא צווייגן פון חילול השם איז אויך זייער פיל אונ גרויס. ווארום דער מענטש בארף גביליך סם האבין אויף זיין בעשעפערס פבוד. אונ אין וואס ער טוט מוז ער ניש אכמונג געבין. אז עס זאל פון דעם קיין חילול השם ניש ארויס קומען. אונ דיא גמרא זאגט אז בייא דיא עבירה פון חילול השם שטראפט מען איין שונג ויזא איין מזיד אונ דיא גמרא זאגט (יומא פ"ח) וואס הייבט הלוי השם. זאגט רב אז איך זאל געמען פלייש אונ ניש געבין באלד געלד פאר דעם. אונ ר' יהודה זאגט אז איך זאל גיין פיר אילין אן תורה אונ אן תפילין. אונ דער עגן איז אז יעדער מענטש וואו ער איז גיגענימט חשוב אין זיין דור. בארף ער זיך הייבן ער זאל ניש טאן אזוי איין זאך וואס עס פאסט ניש פאר אים. ווארום וואס זיין חכמה איז גרעסער בארף ער אלץ מער זיך הייבן אונ בידקק זיין אין גאמס דינקט. אונ אז ער טוט ניש אזוי איז ער מתחלל לשם שמים. ווארום דער פבוד התורה איז אז וואס מען לערינט איר מער. בארף מען ארץ אויך פירען זיך מיט בעפענדע כחות. אונ אז עס פעלט אים

השבות אע"פ שמדברי חכמים הם . עיקרים הם . וכן אמרו (תנינא סו)
 לעולם אל תהי שבות קלה בעיניך שהרי סמיכה שבות היא ונחלקו בה
 גדולי הדור . ואולם פרטי הדינים למהלקותם מכוארים הם אצל הפוסקים
 בספריהם וכלם שוים להובתינו בם ולזהירות המצורך . ומה שקשה
 על ההמון שמירתה הוא השביתה מן העסק ומדבר כמשאם ובמתנם
 ואולם האיסור הזה מכואר כדברי הנביא (ישעיה נח) וכברתו מעשות דרכיך
 ממצוא הפצ"ך ודבר דבר . והכלל הוא שכל מה שאסור בשבת לעשותו
 אסור להשתדל בעבורו או להזכירו בפיו . ולכן אסרו לעיין בנכסיו לראות
 מה צריך למחר . או לילך לפתח המדינה לצאת בלילה מהרה למרחק .
 ואסרו לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלוני אקנה למחר וכן
 כל כיוצא בזה . והנה עד הנה דברתי מן קצת המצות מה שאנו רואים
 שכני האדם נכשלים בהם על הרוב . ומאלה נלמד לכל שאר הלאוין
 שאין לך איסור שאין לו ענפים ופרטים . מהם חמורים ומהם קלים . ומי
 שרוצה להיות נקי צריך שיהיה נקי מכלם וטהור מכלם . וכבר אמרו ז"ל
 שניך כעדר הרחלים מה רחל זו צנועה וכו' . במלחמת מדין רב הונא
 בשם

אִים אִין מְדוּת . אִין עַד גִּוּרִים בְּזִיוֹן צוּ וַיִּין אִיִּינְעֵנְעֵם לְעִרְנָעֵן . אִין מִיִּם דְּעֵם
 אִין עַד מְחַלְלֵי גְּאֻמָּס גְּאֻמָּעֵן . וְאִם הָאִם אִוְנוּ גִּינְעֵפִין וַיִּין הִיִּילִינְעֵ הַתְּרָה . אִין
 דְּאִם אִוְנוּ גִּיבְאִמִּין מִיִּד וְאִלִּין אִיִּד לְעִרְנָעֵן כְּדִי מִיִּד וְאִלִּין קִעְנָעֵן קִימָעֵן דִּוְרָה דְּעֵם
 צוּ שְׁלִימוֹת . אִוְרָה צוּ הִימִין שְׁבֵת אִין יוֹם טוֹב אִין וַיִּיעַר גְּרוּסִים . וְאִוְרָם לִיִּא לִינִים
 פִּון דְּעֵם וְעֵנְעֵן וַיִּיעַר פִּיל . וַיִּיא לִיִּא גִּמְרָא וְאִגְמֵ דְאִם אִין אִיִּין גְּרוּסְעַר דִּין
 אִוְרָה שְׁבֵת . אִין אִפִּילוּ לִיִּא וְאִכְעֵן וְאִם מְעֵן רִדְפֵם וַיִּיא שְׁבֵת הָאִמִּישׁ . וַיִּיא
 וְעֵנְעֵן דְּאִה גְּאִר פִּון לִיִּא תְּבָמִים . וְעֵרִין וַיִּיא אִוְרָה אִין גִּיִּרְדְּעֵן אִיִּין . עִיבְרָ .
 אִין אִוּ וְאִגְמֵ לִיִּא גִּמְרָא (תנינא סו) עֵם וְאִל בְּיִיא דִּיר גִּיט וַיִּין קִיִּין שְׁבֵת
 פִּאר גְּרִינְג גִּיִּרְעִכְיִט וְאִוְרָם אִנְשְׁפִארִין וַיִּה אִוְרָה אִיִּין קִרְבָּן אִין אִוְרָה גְּאִר
 אִיִּין שְׁבֵת . אִין לִיִּא גִּרְעִמְעֵ לִיִּית פִּון דִּור קִרְיָעֵן וַיִּה אִין דְּעֵם . אִין לִיִּא
 בְּרָמִים פִּון לִיִּא רִינִים פִּון שְׁבֵת שְׁמִיִּית גִּיט דְּעַר קְלַעְרֵט אִין לִיִּא סְפִירָ
 הַפּוֹסְקִים . אִין אִלְעֵ וְעֵנְעֵן בְּיִיא אִוְנוּ גְּלִיִּיה אִין מְעֵן וְאִרְף דְּאִם גִּיט הִימִין .
 אִין דְּעֵם עוֹלָם אִין נָאר שְׁווער צו רִוָּאן פִּון עֵסְק אִין פִּון רִיִּדִין אִין הַאָגְדִיל
 נָאר דְּעַר אִיסור שְׁמִיִּית אִין פִּסוּק (ישעיה נח) וקדשתו מעשות דרכיך ממצוא חספך
 ודבר דבר . דְּאִם אִין מִיִּישׁ . דִּוא וְאִלְסֵט אִים תִּיִּילִינְעֵן פִּון צו מָאן גִּיִּיעַ
 צִאכִין . פִּון וּזְכִין גִּישְׁעִפְמִין אִין רִיִּדִין פִּון דְּעֵם . אִין דְּעַר כְּלָל אִין אִין אִין
 וְאִם מְעֵן מָאן גִּיט מָאן אִים שְׁבֵת . מָאן מְעֵן וַיִּה גִּיט בְּעִמְיָעֵן אִין רִיִּדִין
 דְּעַר פִּון אִים שְׁבֵת . דְּעִרִיבְעַר הָאִבִּין לִיִּא תְּבָמִים גִּיט אִין מְעֵן מָאן גִּיט
 וְעֵדִין לִיִּא גִּיט אִים שְׁבֵת כְּדִי צו וַיִּסִּין וְאִם עַד וְאִרְף מָאן כְּאִרְגִין .
 אִין דְּעַר צו גִּיין אִים שְׁבֵת צוֹם מוֹיָעַר פִּון דְּעַר מְדִינָה . כְּדִי עַד וְאִין קִעְנָעֵן
 בְּיִיא נִאכְט גִּיין וַיִּישְׁעַר אִין דְּעַר גִּיה . אִין מְעֵן מָאן גִּיט וְאִין לִיִּא וְאִה
 וְעַל אִיה מָאן כְּאִרְגִין . אִין דְּעַר לִיִּא סְחֻרָה וְעַל אִיה קִיפִין כְּאִרְגִין . אִין דְּאִם
 גְּלִיִּיכֵן

בשם רב אחא אמר שלא זקדים אחד מהם תפילין של ראש לתפילין של יד. שאלו הזקדים אחד לא היה משה משבחן ולא היו יוצאים משם בשלום. וכן אמרו בירושלמי המספר בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה. הרי לך עד היכן צריך להגיע הדקדוק והנקיות האמתי במעשים והנה כמו שצריך במעשים. כך צריך נקיות במדות. וכמעט שיותר קשה הוא הנקיות במדות ממה שהוא במעשים. כי הטבע פועל במדות יותר ממה שהוא פועל במעשים. יען המזג והתכונה הם או מסייעים או מתנגדים גדולים להם. וכל מלחמה שהיא נגד נפישית הטבע מלחמה חזקה היא. והוא מה שפ' במאמרם ז"ל איהו גבור הכובש את יצרו. והנה המדות הן רבות. כי כפי כל הפעולות ששייכים לאדם בעולם כמו כן מדותיהן שאחריהן הוא נמשך בפעולותיו. אמנם כמו שדברנו במצות שהיה הצורך בהן יותר דהיינו ממה שרגילות בני האדם ליכשל. כן נדבר במדות הראשיות באריכות עיון יותר מפני רגילותנו בהם. והם הגאווה. הכעס. הקנאה. והתאוה. הן כל אלה מדות רעות אשר רעתם ניכרת ומפורסמת אין צריך לה ראיות. כי הנה רעות בעצמן ורעות בתולדותיהן. כי כלן חוץ משורת השכל והחכמה. וכל

אחת

גלייכען. ביה באנען האב איה גרעט פון דיא מצות וואס מיר זעהען אז קענשין ווערן אין דעם דאס רוב גישטרויכילט. אונ פון דיא קענען מיר אב זענען אויף אנדערע זאכן. וואס מען מאר ניט מאן. ווארום יעדע עבירה האט צווייגן אונ פריים. בארבע אונ גרינגע. אונ ווער עס וויר פון וויא היין ווין. בארף ער פון אלץ היין ווין. אונ דיא גברא זאגט אז אידן ווין גיליכין צו איין שטאנדע שעפסין אזויא וויא דיא שעפסין זענען געהאלטן כר. אונ בייא דיא מלחמה פון מדין זאגט רב הונא אז איינער פון וויא וואלט פריער לייגן דיא תפילין של ראש פאר דעם של יד. וואלט וויא משה ניט לויבן אונ וויא וואלטין ניט ארום בשלום. אונ אין ירושלמי שטייט. דער וואס דעם צו ווישין ישתבח ביה יצר האט איין עבירה. אונ קען אין דער מלחמה ניט גיין. זעהין מיר שוין וויא ווייט מען בארף מברק ווין אונ היין ווין אין מעשים אונ אזויא וויא מען בארף זיך הייניגן אין מעשים. בארף מען זיך הייניגן אין מדות. אונ עס איז פכעט שווערער אין מדות וויא אין מעשים. ווארום אדער דיא נאמור וויקט מער אויף דיא מדות וויא אויף דיא מעשים. ווארום אדער דיא נאמור העלפט אים דער צו. אדער ויא שפעט אים פון דעם. אונ אימליכע מלחמה וואס איז אנמקענין דער נאמור איז ויער איין שווערע מלחמה. וויא דיא גברא זאגט. ווער איז איין גבור דער וואס נעמט איין דעם יצר הרע. אונ מדות איז ויער פיל. ווארום וויא פיל זאכן דער מענטש פונט אויף דער וועלט. אזויא פיל מדות גיפניט זיך אין דעם. אונ וויא מיר האבן זייער פון דיא גייטניע מצות וואס דער מענטש ווערט אין דעם גכשר. אזויא וועלן מיר היידן פון דיא הויפט מדות.

אביסעל

אהת כראי לעצמה להביא את האדם אל עבירות חמורות . על הנאווה .
 סקרא מלא מזוהר ואומר (דברים ט) ורם לכבך ושכחת את ה' אלהיך .
 על הכעס . אמרו ז"ל כל הכועס יהיה בעיניך כאלו כופר בעיקר . על
 הקנאה והתאוה . שנינו בהדיא הקנאה והתאוה מוציאים את האדם מן
 העולם . אמנם העיון המצטרך בהם הוא להמלט מהם ומכל ענפיהם כי
 כלם כאחד סורי הגפן נכריה . ונתחיל לדבר בהם ראשון ראשון . הנה
 כלל ענין הנאווה הוא זה . שהאדם מחשיב עצמו בעצמו . וכלכבו ירמה
 כי לו נאווה תהלה . ואמנם זה יכול לימשך מסכרות רבות מתחלפות .
 כי יש מי שיחשיב עצמו בעל שכל . ויש מי שיחשיב עצמו נאה . ויש
 שיחשיב עצמו נכבד . ויש מי שיחשיב עצמו גדול . ויש שיחשיב עצמו
 הכם . כללו של דבר כל אחד מן הדברים המובים שבעולם אם יחשוב
 האדם שישנה בו הרי הוא מסוכן מיד ליפול בשחת זה של נאווה . אך
 אהרי שקבע האדם בלבו היותו חשוב וראוי לתהלה לא תהיה התולדה
 היוצאת מן המחשבה הזאת אחת בלבד . אלא תולדות רבות ומשונות
 תצאנה ממנה . ואפילו הפכיות נמצא בהן . וגולדה מסכה אחת . ושתייהן
 לדבר אחד מתכוונות . הנה ימצא נאה אחד שיחשוב בלבו שכיון שהוא
 ראוי לתהלה והוא מיוחד ורשום במעלתו כפי מחשבתו . ראוי לו נ"כ
 שיתנהג בדרך מיוחד ורשום בכבוד רב . בין בלכתו בין בשבתו . בין
 בקומו

אֲבִיִּסְעַל מְעַר בְּאַרְיִכוֹת וְאִרְזִים צוּא דְעַם וְעַנְנֵן מִיר מְעַר גְּיוּוִינְיָם . אֲנִי דָאֵם
 וְעַנְנֵן גְּאֹוָה . פְּעַם . קְנָאוּה . אֲנִי הַמְּאֹוָה . וְאִרְזִים וְיִיא אֲלַע וְעַנְנֵן שְׁלַעְכְּמָע
 מְדוֹת . וְיִיא וְיִיא דְאַרְפִּין נָאֵר . קִיין רְאִיָּה גִיט הַאֲבִין אִו וְיִיא וְעַנְנֵן שְׁלַעְכְּמָ
 פִּאר וְיָ . אֲנִי פִון וְיִיא קִסְמֵ אִרְזִים שְׁלַעְכְּמָם . וְאִרְזִים וְיִיא וְעַנְנֵן אֲלַע גִּיט
 עַל פִּי שְׁקָל אֲנִי חֻכְמָה . אֲנִי אִימְלִיכֵע בְּעוֹיִדְעֵר . קַעַן דְעַם מְעַנְשִׁין בְּרַעְנִין
 צו הַאֲרִבֵּעַ עֲבִירוֹת . אוֹיף גְּאֹוָה פִּאר זָאגְט דְעַר פִּסּוֹק (דברים ה') ורם לבבך
 ושכחת את ה' אלהיך . דָאֵם אִיו מִיִּיטֵשׁ אִו רִוא וְעַסְמֵ גְרוֹים הַאֲלִמִין וְיָ וְעַסְמֵ
 פִּאר גְּעַסִין אִן גָּאֵם . אוֹיף בְּעַם זָאגְט דִיא גְּמָרָא . דְעַר וְאִם אִיו אִין בְּעַם
 אִיו גְּרִיָּה וְיִיא עַר וְאֲלֵט דִינְעֵן עֲבוֹרַת גְּלוּזִים . אוֹיף קְנָאוּה אֲנִי הַמְּאֹוָה
 הַאֲבִין מִיר גִּילְעֵרִינְיָם . קְנָאוּה אֲנִי הַמְּאֹוָה פִּיהֲרִין אֲב דְעַם מְעַנְשִׁין פִון דְעַר
 וְעַלְמֵ . נָאֵר דְעַר מְעַנְשֵׁ דְאַרְף . וְעַתִּין צו רִאמְעוֹנֵן וְיָ פִון וְיִיא . אֲנִי פִון
 וְיִיעֵנֵעַ צוֹוִינְעֵן . וְאִרְזִים וְיִיא וְעַנְנֵן גְּרִיילִיָּה שְׁעֵדְרִיָּה . אֲנִי עַלְמֵט וְעַלְיִן מִיר
 הִיידִין פִון וְיִיא . דְעַר בְּלָל פִון גְּאֹוָה אִיו . מְעַן דְאֲלֵט דְיָ גְרוֹים אֲנִי דִיא
 הַאֲרִין מִיִּינְט אִו נָאֵר עַר אִיו וְעַרְט מְעַן זָאֵר אִים לִיבִין . אֲנִי דָאֵם קִסְמֵ
 אִרְזִים פִון פִּאר שְׁדִיעֵנֵעַ זַאכִין . אִיִּיעֵר הַאֲלֵט דְיָ פִיר קְלוֹג . דְעַר אַנְדֵּיעֵר
 הַאֲלֵט וְיָ פִיר שִׁיין . דְעַר פִיר אִיין גְּכַבֵּד . דְעַר פִיר גְרוֹים אַדְעַר גִּלְעֵרִינְיָם .
 דְעַר בְּלָל אִיו אֲוִיא . אִו אִיין מְעַנְשֵׁ מְרַאבְט וְיָ אוֹיף אִיין זָאָה פִון דִיא גִּרְמֵעַ
 זַאכִין וְאִם אוֹיף דְעַר וְעַלְמֵ . אִו עַר הָאֵט דָאֵם . אִיו עַר שִׁין מְסוּבִין אִו עַר
 זָאֵל גִּיט אַרְיִין פִּאֲלֵעֵן אִין גְּאֹוָה . נָאֵר וְיִיא עַר וְעַנְטֵן וְיָ אִיין אִו עַר הָאֵט אִיין

בקומו . כדיבורו ובכל מעשיו . לא ילך אלא בנחת גדול עקבו כבוד
 גדלו . לא ישב אלא אפרקין . לא יקום אלא מעט מעט כנחש . לא
 ידבר עם הכל אלא עם נכבדי העם . וגם ביניהם לא ידבר אלא מאמרים
 קצרים כמאמרי התרפים . וכל שאר מעשיו . כתנועותיו . בפעולותיו .
 במאכלו . ובמשותיו . במלבושיו . ובכל דרכיו . יתנהג ככבוד גדול .
 כאלו כל בשרו עופרת . וכל עצמיו אבן או חול . וימצא נאה אחר
 שיחשוב . שלפי שהוא ראוי לתהלה ורב המעלות . צריך שיהיה מרגיז
 הארץ . ושהכל ירעשו מפניו . כי לא יאות שיהרסו בני האדם לדבר
 עמו ולבקש ממנו דבר . ואם יעפילו לעלות אליו . יבהלם בקולו . וברוח
 שפתיו יהומם . בענות להם עזות . ופניו זועפות בכל עת ובכל שעה .
 ויש נאה אחר שיחשוב כלבו שכבר הוא כ"כ גדול ומכובד . עד שא"א
 לכבוד שיתפרש ממנו ואינו צריך לו כלל . ולהראות הדבר הזה יעשה
 מעשים כמעשה העניו . ויפריז על מדותיו להראות שפלות גדול ועגוד
 עד אין חקר . ולבו מתנשא בקרבו לאמר . אני כ"כ רם וכ"כ נכבד שכבו
 איני צריך לכבוד . ואין לי אלא לוותר עליו . שכבר רב הוא אצלי .
 וימצא נאה אחר שרוצה להיות גרשם הרבה במעלותיו ולהתיחד בדרכיו .
 עד שלא די לו שיהללוהו כל העולם על המעלות אשר הוא חושב שיש
 בו

מַעֲלָה . קִמְטָה פִּזְן דְּעָם נִישׁ אַרְוִים נָאֵר אִיִּין שְׁלַעְכְּמַעַז זַאֲדָה . נָאֵר פִּיר זַאֲכִין
 שְׁלַעְכְּמַעַז . אִזְנִי אֵלֶיךָ צוֹ דְּעַר בְּוִוְנָה פִּזְן נָאֲדָה . עִם נְפִינְטָה זִיךְ אִיִּין מְעַנְשׁ וְוֵאִם
 עַד אִזְוִי שְׁוִיִּין . אִזְנִי אִזְוִי אִזְוִי גִיִּצִיכְנִינְטָה אִיִּין דְּעַר מַעֲלָה . קִמְטָה בִּיִּיא אִיִּים אִוִּים .
 אִזְוִי דְּבִאֲרָךְ זִיךְ פִּירִין אִוִּיךָ אִוִּים צוֹ צִיִּיכְנִעֵן זִיךְ אִיִּין זִיִּין גִּיִּין אִזְוִי אִזְוִי אִזְוִי
 שְׁמִיִּין . אִזְוִי רִיִּידֵעֵן אִזְוִי אֵלֶע זִיִּיעַ מַעֲשִׂים . גִּיִּין מִזְוִי עַד מִרִּיִּים בִּיִּיא מִרִּיִּים .
 זִיִּין אִזְוִי גִיִּישְׁפִּאֲרִיט אִוִּיךָ דְּעָם רִזְקִין . אִוִּיךָ שְׁמִיִּין בִּיִּיסְלִיָּה וְוִיִּים . נִישׁ רִיִּידֵעֵן
 מִיִּט אֵלֶעכְנֵן . נָאֵר מִיִּט גְּרוֹסֵעַ לִיִּישׁ . אִזְוִי מִיִּט זִיִּיא אִוִּיךָ מְעַר נִישׁ קִרְרִין
 אִזְוִי וְוִיִּיא דִּיא רִיִּיד פִּזְן דִּיא שְׁאֲרַפֵּעַ חֲכָמִים . אִזְוִי אֵלֶע זִיִּיעַ מַעֲשִׂים . זִיִּיעַ
 הַתְּנוּעוֹת . אִזְוִי זִיִּיעַ פְּעוֹלוֹת . עִסְרִין אִזְוִי מִרִּיִּינְקֵעֵן . אִזְוִי זִיִּיעַ קִרְרִיָּה עַר . פִּירִים
 עַד זִיךְ אִזְוִי שְׁוִוְעַר אִזְוִי וְוִיִּיא זִיִּין לִיִּיב וְוֵאלֵט גִּיִּוִּעֵן בְּלִיִּיא . אִזְוִי דִּיא
 בִּיִּיעַר שְׁמִיִּין אֲדַעַר זַאֲכִד . אִיִּין אֲנִדְּעַר בְּעַל נָאֲדָה נְפִינְטָה זִיךְ וְוֵאִם מִיִּינְטָה אִזְוִי
 וְוִיִּיא בְּאֲדִד . עַד הָאִם גִּיל מַעֲלוֹת דְּבִאֲרָךְ עַר אִוִּיךָ צִיִּמְעִרִין דִּיא וְוֵעֵלֵט . אִזְוִי אֵלֶע
 זַאֲלִין זִיךְ זִיִּיעַרְקִין פִּיר אִיִּים וְוֵאִרוֹם עִם פִּאֲסָט נִישׁ אִזְוִי מְעַנְשֵׁן וְוֵאלִין שְׁמִיִּיעֵן
 צוֹ רִיִּידֵעֵן מִיִּט אִיִּים . אִזְוִי בְּעַמִּין פִּזְן אִיִּים עֲפֵעִם . אִזְוִי אִזְוִי קִבְּעֵן צוֹ אִיִּים
 שְׁוִיִּין . דְּעַר שְׁרַעַקְטָה עַר וְוִיִּיא מִיִּט זִיִּין קוֹל . אִזְוִי פִּאֲר מוֹמְלִיט זִיִּיא מִיִּט זִיִּיעַ
 רִיִּיד . אִזְוִי זִיִּין צִרְדָּה אִזְוִי שְׁמִיִּיעַנְדִּיג מִיִּט בְּעִם . אִזְוִי פִּאֲרִיאִן אִיִּין אֲנִדְּעַר בְּעַל
 נָאֲדָה . וְוֵאִם קִלְעִיט זִיךְ אִזְוִי עַר אִזְוִי שְׁוִיִּין אִזְוִי גְּרוֹים אִזְוִי דְּעַר פְּבִיד קִעֵן
 זִיךְ נִישׁ אָב שְׁוִיִּירִין פִּזְן אִיִּים . אִזְוִי עַר דְּבִאֲרָךְ שְׁוִיִּין קִיִּין פְּבִיד נִישׁ . אִזְוִי צוֹ
 וְוִיִּיזִין דָּאָם מוֹט עַר אִזְוִי מַעֲשִׂים וְוִיִּיא אִיִּין עֵנִי . אִזְוִי וְוִיִּיזִין זִיִּין גִּידְרִיִּיגִיִּים
 נָאֵר אִזְוִי שְׁוִיִּיעַר . אֲבִיעַר בִּיִּיא זִיךְ אִיִּין דְּבִאֲרָעֵן אִזְוִי עַר וְוִיִּיעַר גְּרוֹים . אִזְוִי

בו. אלא שרוצה שעוד ירכו להוסיף בתהלתו שהוא העניו שכענוים. ונמצא זה מתנאה בענוותו. ורוצה בכבוד על מה שמראה עצמו כורה כמנו. והנה נאה כזה. ישים עצמו תחת קמנים ממנו הרבה. או תחת גבזים שבעם. שיחשוב להראות כזה תכלית הענוה. וכבר לא ירצה בשום תואר מתוארי הגדולה וימאן בכל העילויים. ולבו אומר בקרבו אין חכם ועניו כמוני בכל הארץ. ואמנם נאים כאלה אע"פ שלכאורה מראים עצמם ענוים. לא יבצרו מכשולות להם שבלי ידיעתם תהיה מתנלית נאותם כלהבה היוצא מבין החרסים. וכבר משלו חז"ל משל לבית מלא תבן והיה בבית חורין והיה התבן נכנס בהם. לאחר ימים התחיל אותו התבן שהיה בתוך אותם החורין יוצא. ידעו הכל כי היה אותו הבית של תבן. כן הדבר הזה. שלא יוכלו תמיד להסתיר את עצמם. ומחשבתם הרעה תהיה ניכרת מתוך מעשיהם. אך דרכיהם הם בענוה פסולה ושפלות מרוטה. וימצאו נאים אחרים. שתשאר נאותם קבורה בלבם לא יוציאוה אל המעשה. אכל יחשבו בלבם שכבר הם חכמים גדולים יודעי הדברים לאמתם. ושלא רבים יהכמו כמותם. ע"כ לא ישיתו לב אל דברי זולתם. כחשבם כי מה שקשה עליהם לא יהיה נקל לאחרים. ומה ששכלם מראה להם. כ"כ ברור הוא וג"ו פשוט. עד שלא יחושו לדברי החולקים עליהם. אם ראשונים ואם אחרונים.

וספק

זאגמ איה בין אוויה גרויס אונ אוויה איין נכבד. או איה דארף שוין קיין פבוד גיט. אונ איה דארף שענקען מיין פבוד. ווארום איה דאב שוין צו פיל. אונ עס איז פאראן איין בעל גאון. וואס וויל זיך אויס צייכענן מיט זיינע מעלות אין דער וועלט. ביו עס איז אים גיט גינג אז מען זאל אים דויבן מיט ריא מעלות וואס ער מיינט אז ער האט. ער וויל נאך אז מען זאל אים לויבן אז ער איז איין גרויסער עניו. קומט אויס אז ער האקט זיך גרויס מיט זיינע עניויות אונ וויל פבוד אויף דעם וואס ער מאכט זיך ער אנמלויפט דער פון. אונ אז איין בעל גאון ליגט זיך אונטער קלענערע מענטשן פיר אים. אדער אונטער דיא גימיינסמע מענטשן. ווארום ער מיינט אז מיט דעם וועט ער ווייזן וויא איין עניו ער איז. אונ וויל גיט קיין שטימל פון גרויסקייט. אונ אין הארצען מיינט ער אז עס איז גיט דא נאך אז איין הקם אונ איין עניו וויא איה בין. אונ אזעלכע בעלי גאון. האין דבם וויא ווייזען זיך פאר ענוים האבין וויא דאך שטריונגען. דען נאר גיט וויליגריג ווייזט זיך ארום זייער גאון. וויא איין פלאם פון איין אויבען. ריא גכרא גרייכט דאס צוא איין הויז פול מיט שטרויא. אונ עס איז גוועזן לעכער וואס ריא שטרויא האבען פערשטאפט. אין עשריכע מעג ארום. דאס זיך ריא שטרויא פון ריא לעכער ארום גינמען וענען אלע דער באנגען אז ריא שטוב איז פול שטרויא. אוויה איז דאס. דער מעגלש קען זיך גיט בעדאלטין שטענדיג. זיינע שרעכטע גראנקען דער קענט מען פון זיינע מעשים.

זיין

וספק אין אצלם על סברתם. כל אלה תולדות הנאוה המשיבה החכמים
 אחור ודעתם מסכלת. מסירה לב ראשי החכמה. ואף כי תלמידים שלא
 שמשו כל צרכם שכמעט שנפקחו עיניהם כבר חכמי החכמים שוים להם
 בלבם. ועל כלם נאמר (משלי טז) תועבת ה' כל גבה לב. ומכולם צריך
 שינקה הרוצה במדת הנקיות וידע ויבין כי אין הנאוה אלא עורון ממש
 אשר אין שכל האדם רואה חסרונותו ומכיר פחיתותו. שאילו היה יכול
 לראות והיה מכיר האמת היה סר ומתרחק מכל הדרכים הרעים והמקולקלים
 האלה הרחק גדול. ועוד נדבר מזה בס"ד בכואנו אל מדת הענוה.
 אשר ספני הקושי הגדול שיש בהשגתה הושמה בדברי ר"פ מן
 האחרונות: ונדבר עתה מן הכעס. הגה יש הרגזן שאמרו עליו (מרים
 כג) כל הכועס כאילו כופר בעיקר. והוא הנכעס על כל דבר שיעשו
 נגד רצונו ומתמלא הימה. עד שכבר לבו כל עמו ועצתו נבערה. והנה
 איש כזה כדאי להחריב עולם מלא אם יהיה יכולת בידו. כי אין השכל
 שולט בו כלל. והוא סר מעם ממש ככל החיות המורפות. ועליו נאמר
 מורף

וַיִּזְן עֵנְוָה אִין פְּסוּלָה אֹנ וַיִּנְעַנְעַנְיִנְיִנְקִיט אִין פְּאֵלֶשׁ. עֶס אִין פְּאֵר הַאֲנִינְן אִין
 אֲרַט גְּאִים וְאִם וַיִּיא בְּעֵדֵהאֲלִמִּין וַיִּנְעַנְעַנְיִנְיִנְקִיט גְּאֹוֹה אִין לְאִין קִיין כְּאֵל גִּיט אֲרוּים. וַיִּיא
 מְרַאבְּמִין אִין הַאֲרִיצִין. אִז וַיִּיא וַעֲנַנְן אֲנִיעֲלֵבַע גְּרוּיִסַע חֲכָמִים אֹנ וַיִּיטִין אֲלַע
 זֹאכִין דְּעַם אָמַת. אֹנ וַעֲלִמִּין וְעַד עֶס אִין אֹוִי קְלוֹג וַיִּיא וַיִּיא. דְּאֲרִיבְעַר וְעַד
 אִינְעַר וְאָנַט וַיִּיא וְאִם בְּעֵמְרַאבְּמִין וַיִּיא גְּאֵר גִּיט וְאִם עֶס אִין וַיִּיא הַאֲרַב אִז
 קִינְעַם גִּיט גְּרִינְג אֹנ וְאִם וַיִּיעַר שְׁכַל וַיִּיטִט וַיִּיא אִז עֶס אִין קְלָאֵר אִין גִּיטִים.
 אָכְמִין וַיִּיא גְּאֵר גִּיט אִז אִינְעַר קְרִינְט אִיף וַיִּיא וְעַד עֶס אִין. אֹנ וַיִּיא וַעֲנַנְן
 גְּאֵר גִּיט אִין סְפַק אִיף וַיִּיעַר סְבָרָא. דְּאִם קִיטִט אֲרִינְ אֲרוּים פּוֹן גְּאֹוֹה. וְאִם פְּאֵר
 דְּאֲרַבְּט דְּעַם מְעַנְשֵׁנְס דְּעַה אֹנ מְאָבְט גְּאֵרִישׁ דְּעַם גְּלִינְסִין אָפַט אִין גְּאֵר
 הַלְמִיִּדִים וְאִם הָאֲבִין נְאָה גְּאֵר גִּיט גִּילְעַרְנַט. אֹנ וַיִּיא הָאֲבִין עֲרִשְׁט דִּיא אִינְן
 גִּילְעַרְנַט. מִינְעַן וַיִּיא אִז וַיִּיא וַעֲנַנְן שׁוּין חֲכָמִים. אִיף דְּאִם אֲלַע וְאָנַט דְּעַר פְּסַק
 (מְשַׁלִּי ט"ז) תועבת ה' כל גבה לב. דְּאִם אִין מִיִּיטִשׁ גְּאִט פְּאֵר אֲכֹוֹעַרְרִינְט דְּעַם
 דְּעַר וְאִם דְּאִם גְּאֹוֹה אִין הַאֲרִיצִין. אֹנ דְּעַר וְאִם וַיִּיר רִיין וַיִּין מֹו וַיִּה רִינְיִנְן.
 אֹנ דְּאֲרַף וַיִּיטִין אֹנ פְּאֵר שְׁמִיין אִז גְּאֹוֹה אִין נְאֵר אֲפַעַרְבְּלַעַדְנִינְג אִז דְּעַר שְׁכַל
 קַעַן גִּיט דְּעַר וְעַד. וַיִּנְעַנְעַנְיִנְיִנְקִיט חֲסֵרוֹנוֹת אֹנ פְּעֵלְעִין. אֹנ וְעַד עַד וְאֲלַט קַעַנְעַן דְּעַר
 וְעַד אֹנ דְּעַר קַעַנְעַן דְּעַם אָמַת וְאֲלַט עַד וַיִּיעַר שְׁמַאֲרַק דְּעַר וַיִּיטְעִין
 פּוֹן דִּיא עִיבְעֵמְעַע וְעַד. סִיר וְעֵלִין נְאָה רִינְדִין דְּעַר פּוֹן אִיִּה אִז סִיר וְעֵלִין
 קִיטְעַן צו דִּיא מְבָה פּוֹן (עֵנְוָה). יַעֲצַט וְעֵלִין מִיר רִינְדִין פּוֹן פְּעַס. עֶס אִין פְּאֵר
 דְּאֲנִינְן פְּעַס וְאִם דִּיא גְּבָרָא וְאָנַט (גִּירִים כ"ב) כל הכועס כאילו עובר עברה גלולים.
 דְּאִם אִין מִיִּיטִשׁ דְּעַר וְאִם בִּינְעִירִט וַיִּה אִין גְּלִיף וַיִּיא עַד רִינְט עֵבְדַת גִּלְוִלִים.
 דְּאִם אִין דְּעַר וְאִם אִין אִין פְּעַס אִיף דְּאִם וְאִם עֶס אִין גִּיט וַיִּיא עַד וַיִּיל. אִז
 וְעַרְט בִּיין אִז עַד פְּעֵלְרִיט דְּעַם שְׁכַל אֹנ דְּאִם שׁוּין קִיין פְּאֵר שְׁמַאֲרַק גִּיט.
 אֹוִי אֲכַעַשׁ וְאֲלַט גְּוִים דִּיא וְעֵלִט אִיף דְּרֹוב מְאִין אִז עַד וְאֲלַט קַעַנְעַן.
 דְּעַ

(לפי ח) מורף נפשו באפו הלמענד תעוב ארץ. והוא קל ודאי לעבוד כל מיני עבירות שבעולם אם חמתו תשיאהו להם. כי כבר אין לו מניע אחר אלא כעמו ואל אשר יביאהו ילך. ויש כעסן רחוק מזה. והוא שלא על כל דבר אשר יבואהו שלא כרצונו אם קמן ואם גדול יבער אפו. אך בהגיעו להרגיו ירנו ויכעס כעס גדול והוא שקראוהו חז"ל קשה לכעוס וקשה לרצות. וגם זה רע ודאי כי כבר יכולה לצאת תקלה רבה מתחת ידו בזמן הכעס. ואח"כ לא יוכל לתקן את אשר עוותו. ויש כעסן פחות מזה שלא יכעוס על נקלה. ואפילו כשיגיע לכעוס יהיה כעמו כעס קמן ולא יסור מדרכי השכל. אך עודנו ישמור עבודתו. והנה זה רחוק מן ההפסד יותר מהראשונים שזכרנו. ואף גם זאת ודאי שלא הגיע להיות גקי כי אפילו זהיר איננו עדיין. כי עד שהכעס עושה בו רושם לא יצא מכלל כעסן. ויש עוד פחות מזה והוא שקשה לכעוס וכעמו לא להשחית ולא לבלה אלא כעס מועט. וכמה זעמו רגע ולא יותר. דהיינו משעה שהכעס מתעורר בו בטבע עד שגם התבונה תתעורר כנגדו. והוא מה שאחז"ל קשה לכעוס וגוה לרצות הנה זה חלק טוב ודאי כי טבע האדם מתעורר לכעס. ואם הוא מתנבר עליו שאפילו בשעת הכעס עצמו לא יבער הרבה ומתנבר עליו שאפילו אותו הכעס הקל לא יעמוד בו זמן גדול אלא יעבור וילך. ודאי שראוי לשבח הוא.

ואז"ל

דען דער שכל איז פון אים אב גיטמאנען אזוי איז ער גלייך צו אלע חיות אין וואלד. אויף אים זאגט (איוב י"ח) מורף נפשו באפו הלמענד תעוב הארץ. דאס איז מיט'ש דער וואס צו רייצט זיין אייגענעם גפיש אין זיין בעס. ווילכטו דען אז פון דייטמועגין זאל דיא וועלט פערקלאזן ווערין. בעס איז גרינגער עובר צו זיין פאר אלע עבירות אין דער וועלט. דען וויא ער ווערט ביזן האט ער גיין אנד פירער ניט ווי דער בעס. אונ ער פירט אים וויא ער וויל. עס איז דא גאד איין ארט בעס ווייטער פון דעם. דאס הייסט ער איז ניט אויף אלץ אין בעס צו איין קלייני זאך אדער איין גרוסי. מערער ניט אז ער ווערט שוין אין בעס ביינערט ער זיך וייער שטארק. וויא די חכמים זאגן ער איז שווער אין בעס צו ווערין. אונ איז שווער זיך צו לאזן איבער געטין דאס איז אויף זייער שלעכט דען בליעת ער איז אין בעס קען גרויסע שטרויכלונגען ארויס קומען פון זיין האנד אונ גאד דעם וועט ער טוין גיט קענין פו רייכטען וואס ער האט פאר דארפין. עס איז פו האנדן גאד איין קלענערער בעסן. ער ווערט ניט זיך אין בעס. אונ אז ער ווערט אין בעס איז גאר עמוזאם אין בעס אונ טרעם ניט אב פון שכל גאר ער היט זיין עבודה. אזו איין בעס איז ווייניגער שענדליך איידער דיא ערשטע וואס מיר האבן דער מאנט פון דעקסמועגין הייסט ער גאד ניט ריין. דען ווען ער היט זיך אפילו עמוזאם איז ער דאך איין בעסן. עס איז דא איין בעסן גאד איין קלענערער ער איז שווער אין בעס אריין צו קומין אונ אז ער ווערט אין בעס איז ער גיט

שטארק

ואזיל תולה ארץ על בלימה על מי שכולם פיו בשעת מריבה . והיינו שכבר נתעורר טבעו בכעס והוא בהתנברותו בולם פיו . אמנם מדתו של הלל הזקן עולה על כל אלה . שכבר לא היה מקפיד על שום דבר . ואפילו התעוררות של כעס לא נעשה בו . זה ודאי הנקי מן הכעס מכל וכל . והנה אפילו לדבר מצוה הזהירנו ז"ל שלא לכעוס ואפילו הרב עם תלמידו והאב עם בנו ולא שלא ייסרם אלא ייסרם וייסרם אך מבלי כעס . כי אם להדריך אותם בדרך הישרה . והכעס שיראה להם יהיה כעס הפנים לא כעס הלב . ואמר שלמה (קס"ז) אל תבהל ברוחך לכעוס זכר . ואומר (ליו"ה) כי לאויל יהרג כעס . ואז"ל (שירוי"ק ס"ה) בנ' דברים האדם ניכר בכוסו בכיסו בכעסו . הקנאה . גם היא אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות כי אין המקנא מרויח כלום לעצמו וגם לא מפסיד למי שהוא מתקנא בו . אינו אלא מפסיד לעצמו וכמאמר הכתוב שזכרתי ופותרה תמית קנאה . ואמנם יש מי שמכלותו רבה כ"כ עד שאם יראה לחבירו איזה טובה יתעשש בעצמו וידאג ויצמער עד שאפילו הטובות שבידו לא ינהוהו . מצער מה שהוא רואה ביד חבירו . והוא מ"ש עליו

החכם

שְׂמַאֲרָק נָאֵר וַיִּעַר שְׂוֹאֵף אֹנֵן נָאֵר אִיף אִיִּין וַיִּילִי דָאֵם הַיִּיקֵם וַוְעָן עַד וַוְעָם שׁוֹיִן אִין בַּעַם לְאֹמֵם אִים וַיִּין שְׁכָל גִּיט וַיִּיטְעַר וַיִּין אִין בַּעַם . וַיִּי דִי תְּחָמִים וְאִנִּין עַד אִין שְׂוֹעַר צו וַוְעָרִין אִין בַּעַם אֹנֵן וַוְעָרֵם גְּעָה אִיבְעַר גִּיבְעָמִין דָּאֵם אִין אִיִּין וְנִמְעַר תְּלָק דַּעַן דְּעַר נִאֲמָר פֿון מַעַשְׁשֵׁין דְּעַר וַוְעָמֵם צו בַּעַם אֹנֵן עַד שְׂמַאֲרָקֵם וַיִּה אִיבְעַר וַיִּין בַּעַם עַד לְאֹמֵם אִים גִּיט שְׂמַאֲרָק בְּרַעֲנִין אֹנֵן גִּיט אִיף אֲלֵאנְגֵעַ צִיִּית נָאֵר עִם גִּיִּית גְּעָה פֿאַר בֵּיִי . דָּאֵם אִין נְוִיִּים וַוְעָרֵם צו לֹבְעָן . דִּיא גְּמָרָא וְאִנְטֵם (תולה ארץ על בלימה) דָּאֵם אִין מַיִימֵשׁ דִּיא וַוְעָלֵם שְׂמַיִיט אִיף דְּעַם דְּעַר וַוְאֵם שְׁלִיקֵם צו דִּיא מוֹיֵם בְּשַׁעַת קְרִיִּין . וַיִּין נִאֲמָר דָּאֵם אִים שׁוֹיִן גְּעַרְיִיִצֵם צו בַּעַם אֹנֵן עַד שְׂמַאֲרָקֵם וַיִּה אֹנֵן שְׁלִיקֵם צו דִּיא מוֹיֵם . אֲבַעַר דִּיא מְדָה פֿון הַלֵּל הַזְּקֵן אִין גְּרַעַסֵר פֿאַר אֲלֵץ עַד פְּלַעַנְטֵם וַיִּה אִיף קִיִּין וְאִה גִּיט בֵּיִיזְעָרִין . וַיִּין בַּעַם דָּאֵם וַיִּה קִיִּין מֵאֵל גִּיט דְּעַר וַוְעָמֵם דָּאֵם אִין נְוִיִּים דִּיא רֵיִיבְסָמַע פֿון אֲלֵץ . דִּיא גְּמָרָא וְאִנְטֵם אִין אֵן אֲפִילוֹ צו קִיִּין דְּבַר מַצְוָה דְּאַרְף מַעַן וַיִּה גִּיט בֵּיִיזְעָרִין . דְּעַר רַבִּי קִיִּינְעֵן וַיִּין פֿלְמִיד וַיִּין פֿאַמְעַר קִיִּינְעֵן וַיִּין וַוֵן דְּאַרְף גִּיט וַיִּין אִין בַּעַם . עַד זֹאֵל וַיִּיא שְׂמַאֲרָפִין גִּיט מִיט בַּעַם נָאֵר וַיִּיא צו פִּירִין אִין רַעַמְטִין וַוְעָן . אֹנֵן דְּעַם בַּעַם וַוְאֵם וַיִּיא וַוְעָלִין וַיִּיזִין וַיִּזֵּל נִר וַיִּין בַּעַם אִיף דְּעַם פְּנִים אֲבַעַר גִּיט אִין דְּאַרְצִין . שְׁלֵמָה וְאִנְטֵם (קהלת ג) אל תבהל ברוחך לכעוס . דָּאֵם אִין מַיִימֵשׁ וַיִּיא גִּיט גִּיאִילֵם צו וַוְעָרִין אִין בַּעַם . אִיף שְׂמַיִיט (איוב ח) כי לאויל יהרג כעס . דָּאֵם אִין מַיִימֵשׁ דְּעַם נִאֲרִין מַעַרְמְעֵם וַיִּין בַּעַם . דִּיא גְּמָרָא וְאִנְטֵם דְּעַר מַעַנֵשׁ וַוְעָרֵם דְּעַר קַעַנְטֵם אִין דְּבִיִּיא וְאִנְטֵם . בֵּיִיא וַיִּין בֵּיִיטְעֵל גְּעָלֵד . בֵּיִיא וַיִּין כּוֹס . אֹנֵן וַוְעָן עַד אִין אִין בַּעַם . קְנָאָה אִין אִיף נָאֵר וַוְעַר עִם דָּאֵם קִיִּין שְׁכָל אֹנֵן פֿאַר שְׂמַאֲבַד . דַּעַן דְּעַר וַוְאֵם אִין מְכָנָא פֿאַר דִּינְט גִּיט פֿאַר וַיִּה אֹנֵן מוֹיֵם שְׂאָרִין יַעֲנַעֵם נָאֵר וַיִּה אֲלִיִּין נּוֹמ

עד

החכם (מלי יד) ורקב עצמות קנאה. אמנם יש אחרים שאינם מצטערים וכואבים כ"כ אע"כ ירגישו בעצמם איזה צער. ולפחות יתקרב רוחם בראותם א' עולה איזה מעלה יתירה אם לא יהיה מאוהביו היותר דבקים לו. כ"ש אם מאותם אשר אין לו אהבה רבה עמו הוא. כ"ש אם יהיה נר מארץ אחרת. ותראה שכפיהם אפשר שיאמרו דברים כשמחים או מודים על טובתו. אך לבם רעה בקרבם. והוא דבר יארע על הרוב ברוב בני האדם כי אע"פ שלא יהיו בעלי קנאה טמם אמנם לא ניקו ממנה לגמרי. כ"ש אם בעל אומנתו מצליח בה שכבר כל אומן סני לחבריה. כ"ש אם מצליח בה יותר ממנו. ואמנם לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא. והכל כאשר לכל מה' הוא כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת. הנה לא היה להם טעם להצטער בטובת רעיהם כלל. והוא מה שיועד לנו הנביא על הזמן העתיד. שלמען תהיה טובת ישראל שלימה יקדים הקב"ה להסיר מלבבנו המדה המנוגה הזאת. ואז לא יהיה צער לאחד בטובת האחר. וגם לא יצטרך המצליח

ער שארין וייה דער פסוק וְאָמַרְתָּ דַעַם נְאֻרִין שְׂיִדְעַם וַיִּין קְנָאָה עִם אִיו אָפֶט
 דָּא אֲוֵלְקֶע נְאֻרִין אָז ער וְעָהָט פֶּאָר דַּעַם חֲבֵר אַטוּבָה שְׂמֵאָרְקַם ער וְיָה אָנֵב
 וְאָרְגַם אָנֵב אִיו וְיָה מְצַעַר אָז ער הָאָט קִיין הִנָּאָה נִיט דְאָרְיֶבֶר פֿון וַיִּנְע אֲיִיגֶענֶע
 גוּמָם. וַיִּיל ער אִיו וְיָה מְצַעַר אֲיִבֶער דַּעַם אַנְדֶּרְנָט. דָּאָס אִיו וְאָס דְּער חֲכָם
 וְאָמַר (מִשְׁלֵי יד) וּרְקַב עֲצֻמוֹת קְנָאָה. דָּאָס אִיו שְׂוִיטֶשׁ דּוֹרְךָ דִּיא קְנָאָה וְעָרַם צו
 פּוֹלֵט וַיִּנְע בֵּינְעֵר. עִם אִיו דָּא אַנְדֶּערֶע וְאָס וְעָנֶען וְיָה נִיט אָזוֹי מְצַעַר אָנֵב
 עִם מֵאָכֵט וַיִּיא נִיט אָזוֹי פּוֹל וַיִּוּימָג אָבֶער עֲמּוּאָס צַעַר פִּיהֶלִין וַיִּיא. צוּם וַיִּינְיָסְמִין
 וְעָרַם וַיִּיעַר הָאָרֶץ קָאָלֵט אָז וַיִּיא וְעָהָן אֲיִיבֶער שְׂמִינְט אַרְוִיף אַנְדֶּערֶע מַעֲלָה.
 וְעָנֶען ער אִיו נִיט פֿון וַיִּנְע בְּעַסְמֶע פֿרִינְד וְאָס וְעָנֶען וַיִּיעַר דְּבִיב צו אִיהֶם. אָנֵב
 אָז ער אִיו אִים נִיט קִיין גְּרוּסְעֵר פֿרִינְד פֶּאָר דְּרִיסֵט אִים נָאָה מְעָדֵר. אָנֵב וְעָנֶען
 ער אִיו נָאָר אַפֿרַעמְדֶּער פֶּאָר דְּרִיסֵט אִים וַיִּיעַר שְׂמֵאָרְק. מִיט וַיִּיעַר מוֹל וְאָנֵב
 וַיִּיא דָּאָס וַיִּיא פֿרִינְעֵן וְיָה אַרְוִיף יַעֲנַעְמָם גוּמָם אָבֶער אִין הָאָרְצִין פֶּאָר דְּרִיסֵט
 אִים אָנֵב דָּאָס מְרַעַפְט אָפֶט בֵּיא מַעֲנִשִׁין וְעָנֶען ער אִיו אָבִילו קִיין רִיבְמוּנְדֶּער בַּעַל
 קְנָאָה. פֿון דַּעַמְמוּנְעִין אִיו ער נִיט רִיין דְּער פּוֹן. אָנֵב נָאָה מְעָדֵר אָז ער וְעָהָט
 וַיִּין גְּלִיבִין אַבַּעַל פֿרַנְסָה וְעָרַם גְּלִיקְלִיךְ דַּעַן יַעֲדֶער בַּעַל פֿרַנְסָה הָאָט פֿינְד
 דַּעַם אַנְדֶּערִין וְאָס הָאָלֵט וַיִּין פֿרַנְסָה אָנֵב אָז ער וְעָהָט ער וְעָרַם גְּלִיקְלִיכֵר פֿר
 אִיהֶם קָען ער דָּאָס נָאָר נִיט לִיִּדִין. אָבֶער וַיִּיא פֶּאָרְשְׂמִיעֵן נִיט אָז קִיין מַעֲנִשׁ
 רִיט נִיט אָן דַּעַם חֲבֵר אָפִילו אַרְוִיף אִיין הָאָר. אָנֵב עִם אִיו אֲלֵין פֿון נָאָט וַיִּיא
 וַיִּין חֲכָמָה אָנֵב עֲצָה פֶּאָר לָאָנֵט וַיִּיא מִיר פֶּאָר שְׂמִיעֵן נִיט. אַרְוִיף דְּער אָרֵם הָאָט
 וְיָה דְּער מַעֲנִשׁ נִיט מְצַעַר צו וַיִּין אַרְוִיף יַעֲנַעְמָם גוּמָם. דְּער נְבִיא הָאָט דְּאָרְיֶבֶר
 גִּיאָמַט אָז לְעֵתִיד לְבֹא וְעַם וַיִּין דִּיא שׁוּבָה פֿון יִשְׂרָאֵל נָאָנֵב ער וְעַם אָב מוֹנֶען
 דִּיא שְׂלַעֲכַמֶּע מְדָה פֿון אָנְדֶּער הָאָרְצִין. קְרִינְדֶּער וְעָנֶען וְיָה נִיט מְצַעַר וַיִּין אֲיִבֶער
 דַּעַם אַנְדֶּערִינָם גוּמָם אָנֵב דְּער גְּלִיקְלִיכֶער וְעָנֶען וְיָה נִיט דְּאָרְפִין פֶּאָהָלֶטִין פֿון
 מַעֲנִשִׁין

המצליח להסתיר עצמו ודבריו מפני הקנאה . והוא מה שכתוב (עשית יט) וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה וכו' הוא השלום והשלחה אשר למלאכי השרת אשר כלם שמוחים בעבודתם איש איש על מקומו ואין אחד מתקנא בחבירו כלל . כי כולם יודעים האמת לאמתו ועלזים על הטוב אשר בידם ושמוחים בחלקם . ותראה . כי אחות הקנאה היא החמדה וחתאוה . הלא היא המינעת לב האדם עד יום מותו . וכמאמרם ז"ל אין אדם מת וחצי תאוותו בידו . ואמנם עיקר התאוה פונה לב' ראשים . הא' הוא הממון . והב' הוא הכבוד שניהם כא' רעים מאד וגורמים לאדם רעות רבות . הנה חמדת הממון היא האוסרת אותו במאסר העולם ונותנת עבותות העמל והעסק על זרועותיו כענין הכתוב (קלמ ס) אוהב כסף לא ישבע כסף . היא המסירה אותו מן העבודה כי הנה כמה תפלות נאבדות וכמה מצות נשכחות מפני רוב העסק ויגיעת המון הסחורה . כ"ש ת"ת . וכבר אז"ל לא מעבר לים היא . באותם שהולכים מעבר לים בסחורה . וכן שנינו לא כל המרבה בסחורה מחכים . היא המוסרת אותו לסכנות רבות ומתשת את כחו ברוב הדאגה אפילו אחרי השינוי הרבה . וכן שנינו מרבה נכסים מרבה דאגה . היא המעברת פעמים רבות על מצות התורה ואפילו על הוקות השכל

מַעֲשֵׂיךָ מֵעַן זֶל אִים גִּיט מִקְנָא זִיין . זְאָנְט יִשְׁעִיָהּ (י"א) וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה . דאם איז מייטש עס וועט אב גיטאן ווערין דיא קנאה פון אפרים . אונ דיא דריקער פון יהודה וועלן פערשוינדן . אפרים וועט גיט מִקְנָא זִיין און יהודה . דאם הייסט עס וועט זיין שלום אונ שְׁלֵחַ אִימְלִיקֵער אויף זיין ארט וועט זיך פרייען אונ קיינער וועט זיך גיט מִקְנָא זִיין און דעם אנדערין . דען אלע וועלן וויסן דעם אמת אונ זיך פרייען אויף דיא גוטס וואס וויי האבין אין וויער חלק . מען זאל זעהן אז דיא שוועסטער פון קנאה הייסט גלוסקמקייט אונ תאוה . וויא באמערין דעם מענשין ביז זיין מויט וויא דיא גמרא זאגט קיין מענש שטיארבט גיט מיט אדעלפמ תאוה דער פילט . דער עיקר תאוה טיילט זיך אויף צוויי טיילן . איינס איז געלד אונ דער צווייטער איז פבוד ביי דע זאכן זענען שערליך דעם מענשין אונ ברענגען אים פיל אונגליקן דיא גלוסקמקייט פון געלד בינד דעם מענשין אין אייביגע שטריק . אונ לייגן אויף אים ארויף קייטין פון מאטעריאל אונ עסקים . וויא דער פסוק זאגט (קהלת ב') אוהב כסף לא ישבע כסף . דאם איז מייטש ווער עס ליבט געלד ווערד גיט זאם פון געלד . אונ דאם קערט אים אב פון צו דינען גאט . וויא פיל תפלות ווערין דורך דעם פאר פאלן . וויא פיל פאר געסט ער איבער זיינע פיל עסקים אין זיין מאטעריאל אין האנדעל . לערנען האט ער גאר קיין צייט גיט . וויא דיא גמרא זאגט דיא תורה איז גיט בייא דיא וואס פארדין אויף יענער זייט ים האנדלען אויף האבין מיר גילענט דער וואס האנדעלט פיל איז גיט קלוג אין דער תורה . דורך געלד קומט ער אין גרויסע סכנות אריין אונ עס פאר שוואכט זיין כח פון פיל זארג . אפילו ווען ער האט שוין באקומען דאם געלד וויא מיר לערנען מירבט נכסים

השכל הטבעיים. יתירה עליה חמדת הכבוד כי כבר היה אפשר שיכבוש האדם את יצרו על הממון ועל שאר ההנאות. אך הכבוד הוא הרוחק כי א"א לו לסבול ולראות א"ע פחות מחביריו. ועד"ז נכשלו רבים ונאכזרו הגה ירבעם בן נבט לא נמרד מהע"ב אלא בעבור הכבוד. הוא מ"ש ז"ל (מסכה"ן קג) תפסו הקב"ה בבגדו א"ל חזור כך ואני ואתה וכן ישי נמייל בג"ע א"ל מי בראש א"ל בן ישי בראש א"ל אי הכי לא בעינא. מי גרם לקרה שיאבד הוא וכל עדתו עמו אלא מפני הכבוד, ומקרא מלא הוא (כמדג"ן מז) ובקשתם גם כהונה. והז"ל הגידו לנו כי כ"ז נמשך מפני שראה אליצפן בן עוזיאל נשיא והיה רוצה להיות הוא נשיא במקומו. הוא שגרם לפי דעת חז"ל אל המרגלים שיוציאו דבה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל דורם. מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ שלא יהיו הם נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם. על מה התחיל שאול לארוב אל דוד אלא מפני הכבוד שנאמר (שמואל ב' יח) ותענינה הנשים המשחקות ותאמרנה הכה שאול וגו' והיה שאול עוין את דוד מהיום ההוא והלאה. מי גרם לו ליואב שימית את עמשא אלא הכבוד שאמר

15

נכסים מרבה דאגה ווער עס האט פיל גיטער האט פיל זארג עס מאכט אים אויף או דורך דעם איז ער עובר אויף מצות פון דער תורה. אפילו אויף אנעלכע מצות וואס דער זאכל מיט ברענגט. צו וועלן פבוד איז נאך ענדער דער פאר. דען פון געלד אונ פון אנדערע הנאות קען דער מענש זיין יצר הרע באצוינגען. אבער פון פבוד איז ויער שווער דען ער קען ניט ליידן אונ זיך זעהן גידידער פאר דעם אנדערין אונ דאריבער זענען פיל שוין גישטרזקליט גיזוארין. ירבעם בן נבט האט זיין עולם הבא פאר לארין ווייל ער האט ניט גיזואלט אז בן ישי זאל זיין העקער פאר אים וויא דיא גמרא זאגט אין (מסכה"ן קג). קרה מיט זיין גאנצע עדת זענען פאר לארין גיזוארין ווייל זיי האבן ניט גיזואלט משה אונ אהרן זאל זיין העקער פאר אלעם. וויא דער פסוק זאגט (במדבר מז) ובקשתם גם כהונה. איר ווילט נאך כהונה אויף. דיא גמרא זאגט אז דאס האט אים גורם גיזוען ווייל ער האט גיזעהן אליצפן בן עוזיאל איז איין נשיא האט ער אויף גיזואלט זיין איין נשיא. דיא גמרא זאגט אז דיא מרגלים האבן דאריבער גירעט של כנסת אוף ארץ ישראל ווייל זייא האבן מורא גיזאמט וועט מען זיין ניט געבן גנוג פבוד. אדער אויף געמען פאר עלסטע אז וויא וועלן אריין גיין אין ארץ ישראל. שאור האט פינגד גיקריגין דוד איבער דעם פבוד וויא דער פסוק זאגט (שמואל א' י"ח) ותענינה הנשים המשחקות ותאמרנה הכה שאול וגו' והיה שאול עוין את דוד מהיום ההוא והלאה. דאס איז פיימ'ש דיא ווייבער וואס האבן גישפילט האבן גיזאגט שאור האט דער זעלאגן טויענדע. אונ דוד זעהן טויענדע. פון דעם מאג אן אונ ווייטער האט שאור פינגד גיקריגין דוד. ווער האט גורם גיזוען אז יואב זאל פיימין עמשא. אויף נאר פבוד ווייל דוד האט אים צו גיזאגט צו באהין פאר אנרויטן מאן. דער פלל איז אז פבוד פרעקט דיא הארץ פון מענשין

לו דוד אם לא שר צבא תהיה לפני כל הימים. כללו של דבר הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם. ולולי זה כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל. ללבוש מה שיכסה ערותו. ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים והיה פרנסתו קלה עליו ולא היה צריך להתיגע להעשיר כלל אלא שלבתי ראות עצמו שפל ופחות מרעיו מכנים עצמו בעובי הקורה הזאת ואין קץ לכל עמלו. ע"כ אמרו רז"ל הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. והזהירונו אל תבקש גדולה ואל תחמוד כבוד. כמה הם שמתענים ברעב וישפילו את עצמם להתפרנס מן הצדקה. ולא יתעסקו במלאכה שלא תהיה מכובדת בעיניהם. מיראתם פן ימעט כבודם. היש לך הוללות גדול מזה. ויותר ירצו בכמלה המביאה לידי שעמום ולידי זימה ולידי גזל ולידי כל גופי עבירות שלא להשפיל מעלתם ולהכזות כבודם המדומה. ואמנם רז"ל אשר הורונו והדריכונו תמיד בדרכי האמת. אמרו (בנז"כ פ"ב) אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות. ואמרו עוד (כ"ג ק"י) פשוט נבילתא בשוקא ולא תימר נברא רבא אנא כהנא אנא. ואמרו עוד (ע"ס) לעולם יעבוד אדם עבודה שהיא זרה לו ואל יצטרך לבריות. כלל הדברים

הכבוד

מעשין מעהר איידער אלע תאוות אין דער וועלט. דען אן דעם וואלט דער מענש מרצה גינארין צו עסן וואס ער קען. און ויך אן צו קליידן וויא עס איז. און צו וואהנען אין איין שטוב נאר עס זאל אים קיין אונגליק ניט פארעפן. און ויין פרנסה וואלט אים לייכט גינעוין. ער וואלט ויך נייכט בעסטימט רייך צו ווערן. נאר ווייל ער קען ויך ניט זעהן נידעריגער און ערגער פאר ויין תב"ר האט ער ויך אן גימאן אזוי פיל צרות. און ויין מידע האט נאר קיין ענדע. דאריבער האבין דיא חכמים גימאנט אז קנאה און תאוה און פארענגט דעם מענשין פון דער וועלט. וויא האבין אונז אן גימאנט אז מיר זאלן ניט ווייבן קיין גדולה און גלוסטן קיין פבד. פיל ויין פאר האנדן וואס פייניגן ויך פון הונגער. און מאכין ויך נידעריג צו בעטן צדקה נאר וויא ווילן נייכט טוען קיין מלאכה וואס עס פאסט פאר וויא ניט דארף מען אגרעסערע נארעשקייט וויא דאס. וויא ווילן בעסער ליידיג גיין וואס עס פארענגט דעם מענשין צו משוגעת און צו זימה און גזף און צו אלע עבירות. ווייל וויא ווילן נייכט ויך נידעריג מאכין אדער פאר שעמען ווער פאלשין פבד. דיא חכמים אפער האבין אונז נפידרט אויף דעם רעכטן וועג און זאגן האב ליב דיא מלאכה און פיינד דיא רבנות. (אבות פ"ב) אויף זאגן וויא בעסער אב צו שיינדן איין נבילה אין גאס נאר ניט צו זאגן איה פין איין גרויסער מאן איין כהן (כ"ק ק"י). אויף הייסן ווי בעסער צו מאן דיא ערוסטע עבודה נאר דוא וואלט ניט דארפן אנקומען צו לייטן. דער קלל איז אז פבד איז פון דיא גרעסטע שטרויכלונג פאר דעם מענשין. און מען קאן ניט ויין קיין רעכטער קעגנט פאר גאט. אז מען זאגט פאר ויין פבד. דען ער מוז דאך ווייניגער מאכין דעם פבד פון הימער איבער ויין נארשין

הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם. וא"א לו להיות עבד נאמן לקונו כ"ו שהוא חס על כבוד עצמו כי עכ"פ יצטרך למעט בכבוד שמים מפני סבלותו. זה הוא מ"ש דהע"ה (שמואל ב' ז') ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני. והכבוד האמיתי אינו אלא ידיעת התורה באמת. וכן אז"ל אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו וזולתה אינו אלא כבוד מדומה וכזב. הבל ואין בו מועיל. וראוי הנקי להנקות ולהטהר ממנו פהרה נמורה אז יצליח. והנה כללתי עד הנה רבים מפרטי הנקיות. וזה בנין אב לכל שאר המצות והמדות כולם (משלי 6) ישמע חכם ויוסיף לקח ונכון תחבולות יקנה. והנה אינני יכול להכחיש שיש קצת טורה לאדם להניע אל הנקיות הזה. אעפ"כ אומר אני שאין צריך כ"כ כמו שנראה לכאורה. והמחשבה בדבר הזה קשה מן המעשה. כי כאשר ישים האדם בלבו ויקבע ברצונו בקביעות להיות מבעלי המדה הטובה הזאת. הנה במעט הרגל שירגיל עצמו בזה תשוב לו קלה. הרבה יותר ממה שהיה יכול לחשוב זה הרבר. שהגמיון יוכיח אמיתו :

פרק יב בדרכי קניית הנקיות וההרחקה ממפמירה

הגד' האמצעי האמתי לקנות הנקיות. היא התמדת הקריאה בדברי חכמים

נארישין פבד. גוד המלה האם גיואגמ (שמואל ב ז) ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני. דאם אין פיימש איה וואלט זיה נאך גרינגער מאכן אונ זיין שפיל אין מייער אויגן פאר גאט. דער רעכטער פבד איז גאר פבד פון דער תורה. וויא דיא גברא זאגט עם אי קיין אנדערע פבד דא וויא דיא תורה דען עם שטייט אין פוסק כבוד חכמים ינחלו פבד האגין גאר חכמים. דער היינער מענטש מוז זיה רייניגן פון פבד בדברים גשמיים אין גאגין. דען קען ער גליקליך זיין : ביז יעצט האב איה גישליפן פיל פרטים פון ריינקייט וואס דאס איז דער הויפט פון אלע מצות אונ גוטע מדות. דיא איבעריגע זאל דער קלוגער אליין פאר שטיין אונ דער פערשטענדיגער פאר זאפין זיה עצות. מען קען גיט לייגענען אז עם איז זייער שווער צו קמען צו דיא ריינקייט. דאך זאג איה אז עם איז גיט אזוי וויא מען מינט. דיא מחשבה דער פון איז שווערער וויא דיא מעיזה וויא דער מענטש שפעלט זיה איין אין נארצין אונ וויל האגין דיא גוטע מדה. איז דאס וואס עם גיוויינט זיה בייסלעה וויים אן ווערט עם אים גרינגער וואס ער האט זיה אלזין גאר גישט פאר גישמעלט :

דער צוועלעפטער פרק

(בדרכי קניית הנקיות) וויא מען זאל זיה פאר זאפין דיא ריינקייט :

הנה האמצעי האמיתי לקנות הנקיות. דער רעכטער מיטל צו באקומען ריינקייט איז

החכמים ז"ל. אם בענייני ההלכות. ואם בענייני המוסרים. כי הנה אחר שכבר התאמת אצל האדם חובת הנקיות. והצורך בו אחר שכבר השיג הזהירות והזריזות כמה שנתעסק בדרכי קנייתם והתרחק מן הפסידה. הנה לא ישארו לו עתה עוכבים לקנות הנקיות אלא ידיעת הדקדוקים אשר במצות כדי שיוכל לזהר בכלם. ועל כל הנה צריך לו בהכרח ידיעת ההלכות על בוריים. לדעת ענפי המצות עד היכן הם מגיעים. וגם לפי שהשכחה מצויה בדברים הדקים האלה. הנה תצטרך לו התמדת הקריאה בספרים המבארים אלה הדקדוקים. למען חדש בשכלו וזכירתם. ואז ודאי שיתעורר לקיימם. וכן בענין המדות מוכרחת לו קריאת מאמרי המוסר לקדמונים או לאחרונים. כי פעמים רבות אפילו אחר שיקבע האדם בעצמו לחיות מן המדקדקים הנקיים. אפשר לו שיאשם בפרטים מפני שלא הגיעה ידיעתו בהם. כי אין אדם נולד חכם וא"א לו לדעת את הכל. אך בקריאת הדברים יתעורר כמה שלא ידע ויתכונן כמה שלא השכיל מתחלה. ואפילו כמה שלא ימצא בספרים עצמם. כי בהיות שכלו נעור על הדבר. הולך ומשניח הוא על כל הצדדין ומסציא ענינים חדשים ממקור האמת. ואמנם מפסדי המדה הזאת. הנה הם כל מפסדי הזהירות. ונוסף עליהם חסרון הבקאות בידיעת הדינים או המוסרים

אין מען ואדל שמשענדיג לערנען דיא רייז פון אונזערע חכמים סייא הינם אדער מוכר. דען ווי בארד דער מענש דער גייט די שילדקייט פון ריינקייט אונ ווי ווייט ער האט דאס גייטיג. נאך דעם אז ער האט זיך פאר שאפט די זיירות אין זיירות אין דעם אז ער האט זיך פאר שאפט. פלייבט נאר איבער פאר אים זיך צו פאר שאפען די ריינקייט דורך דעם אז ער וועט וויסן דיא דקדוקים פון דיא מצות פרי עץ ואל זיך קענען הייסן אין אלע. דאריבער מוז ער דאך וויסן פארדער אלע דינים קלאר צו וויסן אלע צווייטן פון מצות ווי ווייט וויא גייען. אונ אויך ווייל עס איז לייבט אז ער זאל פאר געסען איעלע איידעלע ואכין דאריבער מוז ער שמשענדיג לערנען אין די ספרים וואס זענען ספורש אונ ערקלערין די דינים פרי ער ואל וויא באנייען אין זיין זכרון. דאן וועט ער גיזים וועלן וויא מקיים זיין. אונ אויך אין מדות מוז דער מענש לערנען מוכר ספרים פון אלמע סתברים אונ גייע. דען עס קען טרעפן אז דער מענש וועט שוין אויך זיך מקבל זיין צו זיין ווייער ריין אין מדות. קען ער אפט זינגיגן אין די פרישים. ווייל ער ווייט זיי גיט. דען דער מענש ווערט גיט גיבארין. קיין חכם. אונ ער קען אליין אלץ גיט וויסן נאר דורך דעם וואס ער לערניט דער גייט ער וואס ער האט גיט גוואקסט אונ פאר שטייט וואס ער האט גיט פערשפאנען. אפילו דאס וואס ער גיפניט גיט אין ספרים אליין. דען זיין שלגל דער וועקט זיך אויך דער נאך. אונ זעהט ארום אלץ אונ דער גייט גייע לענטיג ווייער ריכטיגע. נאר דאס וואס עס שאדט די מדה איז דאס וואס עס שאדט די זיירות. אונ דאס פעלט נאך וואס ער לערניט גיט קיי

חמסורים כמ"ש . וכבר ארז"ל (טנזט ט"ז) ולא עם הארץ חסיד . כי מי שלא ידע א"א לו לעשות . וכן אמרו (קדושין ט) לימוד נדול שהלימוד מביא לידי מעשה :

פרק יג בביאור מדת הפרישות

הפרישות היא תחלת החסידות . ותראה שכל מה שביארנו עד עתה . הוא מה שמצטרך אל האדם לשיהיה צדיק . ומכאן ולהלאה הוא לשיהיה חסיד . ונמצא הפרישות עם החסידות הוא כמו הזהירות עם הזריזות . שזה בסוד סרע וזה בעשה טוב . והנה כלל הפרישות הוא משאול קדש עצמך כמותך לך . וזאת היא הוראתה של המלה עצמה פרישות . ר"ל להיות פורש ומרחיק עצמו מן הדבר . והיינו שאוסר על עצמו דבר היתר . והכונה בזה לשלא יפגע באיסור עצמו . והענין שכל דבר שיוכל להולד ממנו גרמת רע . אע"פ שעכשיו אינו גורם לו . וכ"ש שאיננו רע ממש . ירחק ויפוש ממנו . והתבונן ותראה שיש כאן ג' סדרינות . יש האיסורים עצמם . ויש סייגותיהם . והם הנורות והמשמרות שגזרו חז"ל על כל ישראל . ויש ההרחקים שמוטל על כל פרוש ופרוש לעשות . להיות כונם בתוך שלו ובונה נדרים לעצמו . דהיינו להניח מן ההיתרים

דברים אג קיין מוכר ווי די תכמים זאגין . קיין עם הארץ . קען גיט ויין . קיין חסיד . קען אז ער ווייס גיט וואס . קען ער גיט היטין . די גבירא זאגט אויף אז לערנען איז גייער גרויס דען עם פֿרענגט אים צו טאן די מצות :

דער דרייצטער פֿרק

(בביאור מרת הפֿרישות) וואס איז דאס זיך אב שיינדען :

הפֿרישות הוא תחלת החסידות . אב שיינדען איז דער אן פֿאנג פון חסידות . דען וואס מיר האבין ביו דאנען גישייבין איז נאר אז דער מענטש זאל ויין איין צדיק אג פון דאנען אן אג ווייטער איז אז ער זאל ויין איין חסיד . ווערט גפינן אז זיך אב שיידין בדי צו ווערין איין חסיד איז די ועלפיגע וואס זהירות איז בדי מען זאל ויין גישווינד . יענע איז מען זאל גיט טאן וואס מען טאר גיט אג דאס איז מען זאל גוטס טאן . דער בלל פון פֿרישות איז אז דער מענטש זאל זיך אב שיידין פון דאס וואס ער מעג . אג דאס בערייטעט אויף דער ווארט פֿרישות זיך אב שיידין פון איין זאך . דאס הייבט ער שיינדעט זיך אב פון איין זאך וואס ער מעג בדי ער זאל גיט אנגריינען אן איסור . דען דיא זאך איז אז נאר עם קען ארויס קומען דער פון שיעכטם . ווען אויף יעצט איז נאך גיט קיין שיעכטם דער ווייטערט ער זיך אג שיינדעט זיך אב דער פון . ווען

ההיתרים עצמם שלא נאסרו לכל ישראל . ולפרוש מהם . כדי שהיה כרוחק מן הרע הרחק גדול . וא"ת מנין לנו להיות מוסיפים והולכים באיסורים . והרי חז"ל אמרו . לא דייך מה שאסרה תורה שאתה בא לאסור עליך דברים אחרים . והרי מה שראו חז"ל בחכמתם שצריך לאסור זלעשות משמרת כבר עשוהו . ומה שהניחו להיות הוא מפני שראו היותו ראוי להיות ולא לאיסור . ולמה נחדש עתה נזירות אשר לא ראו הם לנוזר אותם . ועוד שאין נבול לדבר הזה . ונמצא א"כ האדם שומם ומעונה . ולא נהנה מן העולם כלל . וחז"ל אמרו שעתיד אדם ליתן דין לפני המקום על כל מה שראו עיניו ולא רצה לאכול הימנו אע"פ שהיה מותר לו והיה יכול . ואסמכוה אקרא (קלטג) וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם . התשובה היא . כי הפרישות ודאי צריך ומוכרח . והזהיר עליו חז"ל . הוא מ"ש קדושים תהיו . פרושים תהיו . עוד אמרו (פעיניס יב) כל היושב בתענית נקרא קדוש ק"ו מנוזר . עוד אמרו (פסיקס) צדיק אוכל לשובע נפשו . זה חזקיהו סלך יהודה שהיו מעלים לו על שלחנו ב'.

ווען מען באַמראַקמעט ועדמ מען דא דריי מדרגות . איין מדרגה איז דער איסור אללין . די צווייטע איז די צומען ארום דעם איסור אדער די גזרות וואס די תכמים האבין גוזר גינעווען אויף אידען . אונ דיא דרייטע איז דיא ווייטע וואס אימליכער דער וואס וויל זיך אב שיידין מוז צו לייגן פון זיינע . דאס הייסט אזעליכע זאכן וואס עס איז נישט אסור פאר אלע אידען מוז ער זיך דער ווייטעווען אונ אב שיידין דער פון פדי ער זאל זיין וייער ווייט פון דער עבירה אללין . ווען די וועקט וועלן פרגען וויא אזוי קענען מיר אללין צו לייגן מער אונ מער אסורים . די גמרא זאגט עס איז דיר נאך ווייניג וואס די תורה האט פאר באטן אז די וואקסט עס איז דא נאך זאכן וואס עס איז פאר באטן . וואס מען האט גיארפט פאר בימין האבין שוין די תכמים מיט זייער תכמה פאר באטן . אונ וואס זיי האבין נישט גיזאגט אז עס איז אסור מעג מען גיזוים . אונ צו וואס זאלן מיר זיך באבין גייע גזרות וואס זיי האבין נישט גוזר גינעווען אונ ווידער איז דאך שוין קיין גרענץ דא צו דער זאך . וועט דער מענטש זיי אזוי ווייט אסערין אז ער וועט זיין שטענדיג גיפייניגט אונ וועט פון דער וועלט נאר קיין דנאך האבין . אונ די גמרא זאגט אז דער מענטש מוז אב געבין דין והשבון פאר גאט אויף וואס ער האט גינעווען מיט די אונן אונ האט גינענט עסן אונ גינענט נאר ער האט נישט גינאלט אונ זיי האבין דאס סומה גינעווען אויף דעם פסוק (קהלת ב) וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם . דאס איז פייניט אלץ וואס מיינע אונן האבין פאר לאנגט האב זיך נישט אב גיזאגט . דער ענטפער דארויף איז אזוי . זיך אב שיידין איז גיזוים גייטיג אונ מען דארף דאס די תכמים האבין אונן אן גיזאגט קדושים תהיו איר זאלט זיין הייליג איר זאלט זיך אב שיידין . אויך זאגן וויא צדק אוכל לשובע נפשו דער פרומער עסט צו גאט דאס איז חזקיהו פלך עזרה מען פלעגט זאם אויף שטעלין אויף דעם צייט צוויי פונט גרייטער . זאין

ב' למרין של ירק וכו'. עוד אמרו (כמונח קד) ברבינו הקדוש שבשעת מיתתו זקף עשר אצבעותיו ואמר גלוי וידוע לפניך שלא נהניתי מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה שלי. עוד אמרו. עד שאדם מתפלל על דברי תורה שיכנסו בתוך מעיו. יתפלל על אכילה ושתיה שלא יכנסו בתוך מעיו. הן כל אלה מאמרים מירים בפירוש צורך הפרישות והחובה בו. אמנם עכ"פ צריכים אנו לתרץ המאמרים המורים הפך זה. אך הענין הוא. כי ודאי חילוקים רבים ועיקרים יש בדבר. יש פרישות שנצטוינו בו. ויש פרישות שהוזהרנו עליו לבלתי הכשל בו. והוא מ"ש שלמה המלך ע"ה (קלמ"ז) אל תהי צדיק הרבה. ונבאר עתה הפרישות המוב. ונאמר כי הנה אחר שהתבאר לנו היות כל עניני העולם נסיונות לאדם. וכמ"ש כבר למעלה והוכחנוהו בראיות. והתאמת לנו ג"כ רוב חולשת האדם. וקרכת דעתו אל הרעות. יתברר בהכרח. שכל מה שיוכל האדם להמלט מן הענינים האלה ראוי שיעשהו. כדי שיהיה נשמר יותר מן הרעה אשר בנוליהם. כי הנה אין לך תענוג עולמי אשר לא ימשוך אחריו איזה הטא בעקבו. ד"מ. המאכל והמשתה כשניקן מכל איסורי האכילה. הנה מותרים הם. אמנם מילוי הכרס מושך אחריו פריקת העול. ומשתה היין מושך אחריו הזנות. ושאר מינים רעים. כ"ש שבהיות האדם מרגיל עצמו לשבוע מאכילה ושתיה. הנה

אם

אין פתובות וְאָנֹכִי דִיא וְנִמְרָא אִין רַבֵּי הַקְדוּשָׁתִי אִין גִּילְשִׁמְאֲרִבִּין נֵאֵמַר עַד אוֹיֵף וַיהוּבִין וַיִּינַע צַעֲקוֹן בִּינְגַעַר אֹנֵךְ הָאֵם גִּיזְאֲנֵם דְּוַיִּסְמַת לְאֵךְ נֵאֵמַר אִין אִיךְ הָאֵב . . קִיין הַנְּאָה גִיט גִּיהֵאֵם פֿון דְּעַר וְוַעֲלֵם אִפִּילוֹ וַיִּיא דְּעַר קְלִינַע פֿינְגַּעֲרִיל אוֹיֵף וְאִגִּין וַיִּי וְאֵם דְּבֵאֵרְךָ דְּעַר מְעַנְשׁ נֵאֵךְ בְּעַמִּין עִם וְאֵל אִים אַרְיִין הַרְדָּה אִינְוִינִיג . . בְּעַקְסַעַר וְאֵל עַד בְּעַמִּין אוֹיֵף עַסִּין אֹנֵךְ פֿרִינְקַעַן עִם וְאֵל אַרוּים פֿון וַיִּינַע גִּידְעַרִים . פֿון דִּי אֲלַע מֵאַמְרִים וְעָהֵם מְעַן קְלָאָר אִין דְּעַר מְעַנְשׁ מִזֵּךְ זִיךְ אֵב שִׁידְעַן . נֵאָר צו פֿאַר עֲנַטְפֿעֲרִין דִּיא מֵאַמְרִים וְאֵם וַיִּוּיִן אוּים פֿאַר קַעֲהֲרֵם . אִין אַוּי . דְּעַן עִם אִין גִּרוּסַע הִילֻקִים אִין אֲבִישִׁידְנִג . אַנְדְּרַע אֲבִישִׁידְנִג וְעַנְעַן מִיר גִּיבֵאֵמִין צו פֿאַן אֹנֵךְ אַנְדְּרַע וְעַנְעַן מִיר פֿאַר בֵּאֲמַעַן מְעַן וְאֵל עִם גִּיט פֿאַן . וַיִּי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וְאֵנֵם (קדלת ז) אל תהי צדיק הרבה. דו וְאֲלֶסֶם גִּיט וַיִּין צו פֿרום . אִינְצַם וְוַעֲלִין מִיר מְפֹרֶשׁ זִיין דִּי אֵב שִׁידְנִגְעַן וְאֵם עִם אִין גִּיט דְּעַן וַיִּי מִיר הַבִּינִין אוֹיֵבִין גִּישִׁרִיבְעַן אֹנֵךְ בְּעוּוּיִין מִיט רֵאיוֹת אִין אֲלַע וְאֲבַעַן פֿון דְּעַר וְוַעֲלֵם אִין נֵאָר פֿרוֹבִירִנְג אֹנֵךְ נְסוּוֹת פֿאַר דְּעַם מְעַנְשׁ אוֹיֵף דְּעַר וְוַעֲלֵם . אֹנֵךְ מִיר וַיִּיסִין וַיִּי שְׁוֹאָה דְּעַר מְעַנְשׁ אֹנֵךְ וַיִּיא עַד גִּינְיֵם זִיךְ צו שְׁלַעֲכַמִּם . וְעָהֵם מְעַן קְלָאָר אִין וְאֵם דְּעַר מְעַנְשׁ קַעַן זִיךְ בֵּאֲמַעַן פֿון דִּי וְאֵבִין דְּבֵאֵרְךָ עַד פֿאַן . פֿרִי עַד וְאֵל זִיין גְּעִיטִים מְעַר פֿון דִּי שְׁלַעֲכַמִּם וְאֵם קַעַנְעַן נֵאֵךְ קִיבְעַן . דְּעַן עִם אִין נֵאָר גִּיט דִּיא קִיין פֿעֲנוּג וְאֵם עִם קִיבְעַם גִּיט אַרוּים דְּעַר פֿון קִיין הַטָּא . צוּם בִּי שְׁפִיל . עַסִּין אֹנֵךְ פֿרִינְקַעַן אִין עַד וְעַם זִי רִינְגִינִין בִּין וְאֵבִין וְאֵם עִם אִין אֲסוֹר . מְעַג מְעַן עַסִּין . אֲבַעַר וְוַעַן מְעַן וְאֵל צוּא פִּיל עַסִּין קִיבְעַם אַרוּים

אם פעם אחד יחסר לו רנילותו. יכאב לו וירגיש מאוד. ומפני זה נמצא
 הוא מכנים עצמו בתוקף עמל הסחורה ויגיעת הקנין לשתהיה שולחנו ערוכה
 כרצונו. ומשם נמשך אל העול והגול. ומשם אל השבועות. וכל שאר
 החטאים הבאים אחר זה. ומסיר עצמו מן העבודה ומן התורה ומן התפלה.
 מה שהיה נפטר מכ"ז אם מתחלתו לא משך עצמו בהנאות אלה. וכענין
 זה אמרו בענין בן סורר ומורה (מסכתין עד) עמדה תורה על סוף דעתו
 וכו'. וכן על ענין הזנות אמרו (סוטה ב) כל הרואה סוטה בקלקלה יזיר
 עצמו מן היין. ותראה כי זאת היא תחבולה נדולה לאדם למען הנצל
 מיצרו. כי כיון שבהיותו בעסק העבירה קשה עליו לנצחו ולכבוש אותו
 ע"כ צריך שבעודנו רחוק ממנה ישאיר עצמו רחוק. כי אז יהיה קשה
 ליצר לקרבו אליה. הנה הבעילה עם אשתו מותרת היא היתר נמור. אמנם
 כבר תקנו טבילה לבעלי קריין שלא יהיו ת"ח מצויים אצל נשיהם
 כתרנגולים. לפי שאע"פ שהמעשה עצמו מותר אמנם כבר הוא מטביע
 בעצמו של האדם התאוה הזאת ומשם יכול לימשך אל האיסור. וכמאמרם
 ז"ל (מסכתין ק"ז) אבר קמן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע. ולא
 עוד אלא שאפילו בשעה הראויה והעת ההגון אמרו על ר"א שהיה
 מגלה טפה ומכסה כו' ודומה למי שכפאו שד כדי שלא ליחנות אפילו
 בשעת הנאתו. המלבושים והקישוטים לא הזהירה התורה על יפיים
 או

ארוים או מען ווארפט אראפ פון זיך דעם יאה פון גאט. צו פיל וויין מרינקען
 ברענגט צו זנות און אנדערע שלעכטע זאכן. און נאך מער או דער מענטש
 געווייניגט זיך צו זעמיגן פון עפען און מרינקען איז או עם פעהלם איהם
 איין קאל ווי ער איז גיוואנט האט ער ווייטאג דער פון און מוז זיך אריין לאזן
 שטארק אין עסקים און האנדעל גדי ויין מילש זאל זיין געגרייט וויא ער וויל
 דער פון קומט ער צו גול און גגיבה אין שבועות און אנדערע חטאים וואס
 קומען ארויס דער פון און ציהט זיך אב פון תורה אין תפלה וואס ער וואלט
 גיקענט פאר זיין דער פון. אז ער וואלט זיך אין אנפאנג נישט אריין גילאזן
 אין די הנאות. ווי די גמרא זאגט בייא איין סדר ומורה אז די תורה האט
 איין גוועזן וואס עם וועט ארויס קומען פון אים. אויף זנות זאגט אויף דיא
 גמרא (סוטה ב) כל הרואה סוטה בקלקלה יזיר עצמו מן היין. דער וואס זעהט דעם
 קלקול פון איין סוטה. וועט זיך אבשיידן פון וויין. אז מען זאל איין זעהן
 איז דאס איין גרויסע תחבולה פאר דעם מענטשן. ניצול צו ווערן פון זיך
 דער. דען ווי פאלד או ער איז געבען דער עבירה איז אים שווער איין צו
 געפען דעם זיך הרע דערפער מוז ער זיך זעהן צו דער ווייטערן פון דער
 עבירה אז דער זיך דער זאל גיט קענען צו אים צו קומען. צום בייא שפיל
 קליידען און צירין זיך האט די תורה גיט פאר באמין אויף ווער שייגקייט און
 ווער גישטאלט. נאר אז עם זאל גיט זיין קיין בלאים און זאל זיין ציצית
 צירין מעג מען. נור מען ווייסט אז מען קליידעט זיך זעהן שוין קומט ארויס

או על תבניתם, אלא שלא יהיה בהם כלאים. ויהיה בהם ציצית. ואז כולם מותרים. אמנם מי לא ידע שמלבישת הפאר והרקמה תמשך הנאווה. גם הזנות ינבל בה. מלכד הקנאה. והתאוה. והעושק. הנמשכים מכל מה שהוא יקר על האדם להשיגו. וכבר אמרו ז"ל כיון שרואה היצר אדם שתולה בעקבו ממשמש בגדיו ומסלסל בשעריו אמר זה שלי. המיול והדבור אם אינו בדבר איסור ודאי דין תורה מותר הוא, אמנם כמה ביטול תורה נמשך ממנו. כמה מן הלה"ר. כמה מן השקרים. כמה מן הליצנות. ואומר (משלי י) ברוב דברים לא יחדל פשע. כלל הדבר. כיון שכל עניני העולם אינם אלא סכנות עצומות. איך לא ישובח מי שרצה לימלט מהם. ומי שירבה להרחיק מהם. זהו ענן הפרישות הטוב שלא יקה מן העולם בשום שימוש שהוא משתמש ממנו. אלא מה שהוא מוכרח בו מפני הצורך אשר לו בטבעו אליו. הוא מה שהשתכח ר' במאמר שזכרתי. שלא נהנה מן העה"ז אפילו באצבע קמנה. עם היותו נשיא ישראל. ושולחנו שולחן מלכים בהכרח ליקר נשיאותו. וכמאמרם ז"ל (ע"פ י"ב) שני ניים בכסנך זה רבי ואנטונינוס שלא פסק מעל שולחנם וכו'. והזקיה מלך יהודה כמו כן. ושאר המאמרים שזכרתי כלם מקיימים ומורים. שיש לאדם לפרוש מכל מה שהוא תענוג עולמי. למען לא יפול בסכנתו. ואם תשאל ותאמר א"כ איפוא שזה דבר מצומצם

דער פון גאָה און אָפּט אויף זונת. רויץ פון קנאה און תאוה און עושק וואס דער מענטש טוט צו בעקומען דאס וואס איז אים שווער צו בעקומען. ווי דאס תבכים ואנין אז דער יצר דרע זעט איין מענשין ער גייט מיט גאָה ער מאכט זיך זייין די קליידער ער גריינעלט זיך די האר זאגט ער. ער איז שוין פיתער. שפאצירן געהן און היידן אזעלכע זאכן וואס איז נישט אסור מעג מען קען דאָ געוויס. גאר אבער ווי פיל ביטול תורה קומט ארויס דער פון וויא פיל לשון דרע ווי פיל זיגן. ווי פיל לצנות קומט ארויס דער פון. דער פסק זאגט (משלי י) ברוב דברים לא יחדל פשע. פון פיל רייד קען נישט זיין ריין פון זינד. דער גלל איז אז די אלע זאכן פון דער וועלט איז גאר גרוסע סכנות. און דאָרף מען דען נישט לובין דעם מענשין דער וואס וויל זיך ראטעווען און דער ווייטערין פון זיי. די אב שידונג איז גוט אז מען זאל נישט נעמען קיין זאך פון דער וועלט. גאר וויא פיל מען מוז האָבן און וואס דיא נאמער פאר לאנגט. דאס איז וואס רבי האט זיך גילויבט אז ער האט פון די וועלט נישט קיין האָה גיהאט ווי דער קליידער פינגער ווען אויף ער איז גיוועזן איין נשיא און זיין פיש האט גמוט זיין ווי ביי איין מלך ווי די נמרא זאגט (ע"ג י"א) און הוקחה דער מלך פון יהודה און די איבריגע מאמרים וואס מיר האָבן אויפן גלויביגן ווייזן אלע אז דער מענטש מוז זיך אב שידוי פון די פלענוגים כדי ער זאל נישט אריין פאלן אין סכנה. ווען דו וועסט פּרעגן ווי באַלד דאס איז אזו נייטיג את מען מוז דאס האָבן פאר וואס האָבן די תבכים אונד דאס נישט פאר באַטן.

מצטרך ומוכרח למה לא גזרו עליו החכמים. כמו שגזרו על הסייגות ותקנות שגזרו. הנה התשובה מבוארת ופשוטה. כי לא נזח חכמים גזרה אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה. ואין רוב הציבור יכולים להיות חסידים. אבל די להם שיחיו צדיקים. אך השרידים אשר בעם החפצים ליכות לקרבתו ית' ולזכות בזכותם לכל שאר ההמון הנתלה במ. להם מגיע לקיים משנת חסידים אשר לא יכלו לקיים האחרים הם הם סדרי הפרישות האלה. כי בזה בחר ה' שכיון שא"א לאומה שתהיה כלה שוה במעלה אחת. כי יש בעם מדריגות מדריגות איש לפי שכלו. הנה לפחות יחיד סגולה ימצאו אשר יכינו את עצמם חכנה נמורה. ועל ידי המוכנים יזכו גם הבלתי מוכנים אל אהבתו יתברך והשראת שכינתו. וכענין שדרשו ז"ל בד' מינים שבלולב (ויקרא כג פ"ג) יבואו אלה ויכפרו על אלה. וכבר מצאנו לאליהו ז"ל שאמר לריב"ל במעשה דעולא בר קושב (ירושלמי פרומוס) כשהשיבו ולא משנה היא. אף הוא אמר לו וכי משנת חסידים היא. אך הפרישות הרע הוא כדרך הסכלים אשר לא די שאינם לוקחים מן העולם מה שאין להם הכרח בו. אלא שכבר ימנעו מעצמם גם את המוכרח וייסרו גופם ביסרין ודברים זרים. אשר לא חפץ בהם ה' כלל. אלא אדרבה חכמים אמרו (תענית כג) אסור לאדם שינסף עצמו. ובענין הצדקה אמרו (ירושלמי סוף פאה) כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה

אז דער תירוץ איז אז די חכמים האבין נאר גזר גיזעוון דס ווס דר רוב; עולם קען האלמין. און דאס רוב עולם קען דאך גיט זיין חסידים מעהר גיט וויא צדיקים. נאר אבער די וואס ווילן וזכה זיין זיך צו גיגענען צו גאט. און דורך זייער זכות זאלן קענען געגען אנדערע. וויא דארפןען מקיים זיין חסידות וואס אנדערע קענען גיט מקיים זיין דאס איז דעם ארמ ווי זיך אב צו שיידין דען דאס וויל גאט. וויא פאלד עס קען גיט זיין איין פאלק אלע גלייך אין איין מעלה. און יעדער דאס זיך זיין מדרגה גאך זיין שכל. איז צום וועניגסטען אייניגע פון ישראל דארף זיין די זאלין זיך אן פרייטיין דער צו. אונד דורך זיי וועלן וזכה זיין אויף די וואס טויגן גיט דער צו אז גאט זאל זיין לופין אונד דיא שכינה זאל רוען אויף זיי. ווי דער מדרש זאגט אויף דיא פיר מינים עס זאלן קומען די אונד מברר זיין אויף די אנדערע. מיר גיפניען אז ר' יהושע פן לוי האט גיפריענט אליהו הנביא דאס איז דאך איין משנה האט ער אים גיענפערט דאס איז דאך קיין משנה פון חסידים (ירושלמי תעניות) שלעכטע פרישות איז וואס נארין טוען. אז הוין דעם וואס זיי געמען גיט וואס זיי האבין גיט גייטוג פאר טיידן זיי זיך פון דאס וואס זיי קענען גיט אים קומען און טוען זיך אן גרויסע יסורים און שלעכטע זאכן וואס גאט פאר לאנגט דאס גיט. די חכמים זאגן אזאן נאך אז דער קענש טאר זיך גיט פייניגן און וועגן צדקה זאגט דער (ירושלמי סוף פאה) דער וואס דארף געמען צדקה און געבט גיט איז גלייך זיי גע וואלט

זה שופך דמים . וכן אמרו (תענית כג) לנפש היה , נשמה שנתתי בכך ההיה אותה ואמרו כל היושב בתענית נקרא חוטא . והעמידוה בדלא מצי מצער נפשיה . והלל היה אומר (משלי יג) גומל נפשו איש חסד על אכילת הבקך . והיה רוחץ פניו וידיו לכבוד קונו . ק"ו מדיוקנאות הגדולים . הרי לך הכלל האמתי שכל מה שאינו מוכרח לאדם בעניני העוה"ו ראוי לו שיפוש מהם . וכל מה שהוא מוכרח לו מאיזה טעם שיהיה כיון שהוא מוכרח לו . אם הוא פורש ממנו הרי זה חוטא . הגנה זה כלל נאמן . אך משפמ הפרטים ע"פ הכלל הזה אינו מסור אלא אל שיקול הדעת . ולפי שכלו יהולל איש . כי א"א לקבץ כל הפרטים כי רבים הם ואין שכל האדם יכול להקיף על כלם אלא דבר דבר בעתו :

פרק יד בחלקי הפרישות

חלקי הפרישות הראשיים ג' . כי הגה יש פרישות בהנאות . פרישות בדינים . פרישות במנהגים . הפרישות בהנאות הוא מה שהזכרנו בפרק הקודם . דהיינו שלא לקחת מדברי העולם אלא מה שהצורך יכריח .

וואלם בלומ פאר גיסין . אין (תענית כג) זאגט די גמרא לנפש היה די נשמה וואס איך האב דיר גיגעפין מונט דו איר זעהן צו לאזן לעפין . אויך זאגן וויא דער וואס פאקט הייסט איין וינדיגער . זאגט דארטן די גמרא אז דאס מיינט מען אויך דעם דער וואס קען זיך ניש מצער זיין . הלל האט גזאגט (משלי יג) גומל נפשו איש חסד . דער וואס מוט זיך גומס איז איין גרעכטער מענש . דאס מיינט מען דער וואס עקט גלייך אין דער פריה ער האט גיוואשן זיין פנים אונ וייגע זעהן פון גאמס וועגן אזוי האפין מיר דעם ריכטיגן כלל אז דאס וואס דער מענש האט ניש גייטונג פון דיא וועלט זאכן דארף ער זיך אב שיידין אונ וואס דער דארף . עס קען זיין איבער ווערדין מעם עס איז . איז אז ער שיידעט זיך אב דער פון ווערט ער אן גרופען איין חוטא . דאס איז איין ריכטיגער כלל אנד די פרטים פון דעם כלל ווענט זיך אן שכל . אונ יעדער נאך זיין שכל דארף פאר שטעקן . מען קען ניש צו זאמען קלובין אלע פרטים דען זיי זענען זייער פיל אויך דער מענשליכער שכל קען זיי ניש ארום נעמען אלע . נאר יעדער זאך איז צו זיין צייט :

דער פערצעטער פרק

(בתקנת הפרישות) דיא חלקים פון אב שיידין זיך :

חלקי הפרישות הראשיים ג' . דיא חלקים פון אב שיידין זיך די דופט פון זיין זענען דריי . עס איז פאר האנדירן זיך אב צו שיידין פון הנאה . זיך אב שיידין פון דברים אבער זיך אב שיידין אין כנהגים . זיך אב שיידין פון הנאות איז

דבר זה יקוף על כל מה שהוא תענוג לאחד מן החושים והיינו במאכלות . במלבושים . במיולים . בשמיעות . וכל כיוצא בזה . רק בימים שהעונג בהם מצוה . והפרישות בדינים . הוא להחמיר בהם תמיד לחוש אפילו לדברי יחיד במחלוקת אם מעמו נראה אפילו שאין הלכה כמותו . ובתנאי שלא יהיה חומרו קולו . ולהחמיר בספיקות אפילו במקום שאפשר להקל בהם . וכבר ביארנו לנו חז"ל מאמר יחזקאל (חולין ל"ז) הגה נפשי לא מפומאה . שלא אכלתי מבמה שהורה בה חכם . ולא אכלתי מבשר כוס כוס . והגה כל זה מותר הוא מן הדין ודאי . אלא איתו דאחמיר אנפשיה . וכבר זכרתי למעלה שאין ללמוד ממה שהותר על כל ישראל לפרושים שיש להם להרחיק מן הכיעור ומן הדומה לו ומן הדומה לדומה . וכן אמר מר עוקבא (ש"ס ק"ט) אנא כהאי מלתא חלא בר חמרא לנבי אבא . דאילו אבא כד אכיל בישראל האידינא לא הוה אכיל גבינה עד למחר כי השתא . זאנא כהאי סעודתא לא אכילנא בסעודתא אחריתי אכילנא . ובדראי שאין פסק ההלכה כמו שהיה אכיו עושה . שאל"כ לא היה מר עוקבא עושה נגד זה אלא שאכיו מחמיר היה בפרישותו . ולכך היה מר עוקבא קורא עצמו חלא בר חמרא לפי שלא היה פרוש כל כך כמוהו . והפרישות במנהגים הוא התבודדות וההבדל מן החברה המדינית לפנות לבו אל העבודה והתכוננות בה כראוי . ובתנאי שלא ימה גם בזה אל הקצה האחר

אין וואס מיר האבין דער מאַנט אין פאַרניגען פּאַק . דאָס איז ער זאל געקען פון דער וועלט מעהר גיט ווי פיל ער האט גייטיג . אונ דאָס גייט אויף אלע תענוגים . אין עסין אין קליידער אין שפּאַצירן גיין אין ריידן אונ דעם גלייכן . אויס גנוקען אין דיא מעג ווען עס איז אַמפּעה זיך אָן צו טוען תענוגים . אָב שײדן זיך אין דינים הייבט אויף זיך מחמיר זיין אָן געקען איין זעה פון איין זייד אונ איין פּלוגמא אפילו דער דין פּלייבט גיט וויא ער נאר אז זיין מעם גיפּעלט . אַבער פּהנאי עס זאל גיט אַרויס קומען פון דער חומרא קיין קילא . אויב כּוּ ער זיך אין קפּק מחמיר זיין אפילו וואו מען קען גרינג פּאכין . וויא דיא גמרא (חולין גז) איז ספורט דעם פּסוק פון יחזקאל ער זאגט מיין לייב איז גיט אומהיין גיזאריין ער האט גיט גיגעסין פון קיין פּהמה וואס איין חכם האט גפּאָסקת . אונ ער האט גיט גיגעסין פון פלייש וואס מען האט זיך גכּוּמ גיילין אין דער שרופּה . על פי דין מעג מען זי עקען נאר ער האט אויף זיך דארב גיפּאכט מיר האבין שוין אויפין גיזאג אז מען קען . קיין ראיה גיט געקען דער פון וואס אלע מעגין צו דעם דער וואס וויל זיך אָב שײדן דען זיי דאָפּין זיך דער ווישערין פון דעם וואס עס איז גלייך צו איין שלעכטע זאך וויא מר עוקבא האט גיזאגט (חולין קה) איך אַנטקעגין מיין פּאָטער אין דער זאך פּין ווי עסיג געקען וויין מיין פּאָטער אז ער האט גיגעסין פלייש איצט . האט ער גיגעסין קען ערשט אויף מאַגין אין דער צייט אונ איך עס אין דער סעודה פלייש אונ אין דר אַנטקער סעודה קען . דער דין איז דאָך אז פּאן מעג ווארום אָן

האחר . שכבר אמרו ז"ל (מנחות י"ז) לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות . וכן אמרו (מכות) חרב על הברדים ונאלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה . אלא יתחבר האדם עם הטובים וזמן מה שמצטרך לו ללימודו או לפרנסתו . ויתבודד אחר כך להדבק באלהיו ולהשיג דרכי היושר והעבודה האמתית . ובכלל זה למעט בדיבורו וליזהר מן השיחה בטלה . ושלא להסתכל חוץ מד' אמותיו . וכל כיוצא בזה מן הענינים שהאדם מרגיל את עצמו בהם עד שנשארים לו במבט אל תנועותיו . והנה ג' החלקים האלה אף על פי שאמרתים לך בכללים קצרים . הנך רואה שהם כוללים פעולות רבות מפעולות האדם . וכבר אמרתי לך שהפרטים אי אפשר לימסר כי אם לשיקול הדעת להישייר אותם על יושר הכלל ואמתו :

פרק מזו בדרכי קניית הפרישות

הנה הדרך המובחר לקנות את הפרישות הוא שיסתכל האדם בנייעות מאן וואלט ניש מארין וואלט דאך מר עוקבא ניש גימאן אזוי . נאר דער פאטער האט זיך פוקער גיועזן . דורך דעם וואס ער האט זיך אפ גישייד אונ מר עוקבא דופט זיך עסג אנמקענין וויין פאר דעם פאטער . ווייל ער איז ניש גיוענין אזוי אפ גישייד וויא דער פאטער . אפ שידין זיך אין כההים הייסט צו ויין אפ גונדערט אין אליין פון תברות ועלמליכע פרי ער זאל קערין ויין דארין צו דער עבודה אונ זיך באמראכטין דארין גוט . נאר דארין דארף ער זיך אויך ניש אפ גייען צו פיל צו דער אנדער וייט . וויא דיא נכרא זאגט אלע כאהל דארף דיא דעה פון דעם מענשין ויין צו מישט מיט דיא דעה פון לייטן . אויך זאגט דיא נכרא (מכות י) חרב גל הברדים ונאלו . איין שפוער איז אויף דיא פלמתי חכמים וואס זיצן אליין אונ זענען עובק אין לערנען נאר דער מענש כזו זיך באהפעטין מיט גוטע מענשין אזוי איין לאנגע צייט וואס ער דארף צום לערנען אונ צוויין פרנסה אונ דער נאך זאל ער זיצן אליין זיך צו באהפעטין מיט גאט . אונ צו דער גיין די זענען פון גירעכטיקייט אונ דיא ריכטיגע עבודה אונ דער פלל איז אז ער זאל ווייניג היידן . אונ זיך דייטן פון אויסקומע הייד ניש צו קאנן ווייטער פון זיינע פיר איילין . אונ נאך דעם גלייבין פון דיא זאכין וואס דער מפלש גייווידנט זיך איין ביז וויא זענען אים וויא איין נאטור דיא דביא חלקים זענען אויך אויך האב דיר גיזאגט אין קורצע פללים גפנט זיך אין וויא פיל פעולות פון דעם מענשין נאר אויך האב דיר שוין גיזאגט אז דיא פרטים קען מאן ניש איפר געבין אונ דאס זענט זיך נאך דעם זיכל אז ער זאל וויא מאכין רעכט נאך דעם פלל אונ אמת :

דער פיפצעטער פרק

בדרכי קניית הפרישות) וויא מען פאר שאפט זיך אפ שידונג :
 הנה הדרך המובחר לקנות הפרישות . דער בעקער זענען ווי דער מענש זאל זיך פאר

תענוגות העוה"ז ופחיתותם מצד עצמם ודערות הגדולות שקרובות לחולד מהם. כי הנה מה שמטה הטבע אל התענוגות האלה עד שיצטרך כ"כ כח ותחבולות להפרישו מהם. הוא פיתוי העינים הנפתים במראה הדברים אשר הוא טוב וערב לכאורה. הוא הפיתוי שגרם לחטא הראשון שיעשה. כעדות הכתוב (בראשית ג') ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים וגו' ותקח מפריו ותאכל. אבל כשיתברר אל האדם היות הטוב ההוא כזוב לגמרי מדומה. וכלי שום התמדה נכונה. והרע בן אמתו או קרוב לחולד ממנו באמת. ודאי שימאס בו ולא ירצהו כלל. ע"כ זהו כל הלימוד שצריך שילמד האדם את שכלו להכיר בחולשת התענוגים האלה ושקרם. עד שמאליו ימאס בהם ולא יקשה בעיניו לשלחם מאתו. הנה תענוג המאכל הוא היותר מוחש ומורגש. היש דבר אבד ונפסד יותר ממנו. שהרי אין שיעורו אלא כשיעור בית הבליעה כיון שיצא ממנה וירד בכני המעים אבד זכרו ונשכח כאלו לא היה. וכך יהיה שבע אם אבל ברבורים אבוסים כמו אם אכל לחם קיבר אם אכל ממנו כדי שביעה. כ"ש אם ישים אל לבו החללים הרבים שיכולים לבא עליו מחמת אכילתו. ולפחות הכובד שמגיעהו אחר האכילה והעשנים המהבילים את שכלו. הנה על כל אלה ודאי שלא יחפוץ אדם בדבר הזה כיון שמוכתך אינה טובה ורעתו רעה. ושאר כל ההנאות שבעולם כמו כן אלו יתבונן בהם

פאר שאפין אב צוא שיידין. אין או עד זיל פאמראכמין ויזא לשלעכט אונ ויזא נישט עם זענען דיא תענוגים פון עולם הוה. אונ וועלכע שלעכטס עם קען ארויס קענען פון ויזא דען וואס דיא גאמור ביינמ דעם מענשיין צו דיא תענוגים או עד בארף אזוי פיל כח אין תחבולות ויק אב צו שיידין דער פון דאס איז גאר וואס דיא אויגין פאר פירן אים זען אויף דער זאך גאר דעם שייין. דאס האט אויך גיורענין דיא ערשטע זינד וואס אדם האט גימאן. וויזא דער פכוק זאגט (בראשית ג) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ותקח מפריו ותאכל. דיא אשה האט גיזעהן אז דער בוים איז גוט צום עסן אונ אז עד איז גלוסקמג פאר דיא אויגין האט זיא גנוסען פון דער פרי אונ האט גיזעהן אבער אז דער מענש וואלט וויסן אז דיא גומע איז גאר פאלש אונ גיזעהן גיט לאנג. אונ דאס שלעכטע איז אמת אדער עם איז קרוב אז עם זאל קענען גוים. איז גוים אז עד וועט פאר אב שיייען דאס אונ וועט גאר גיט וועלן. דאריבער איז דאס דיא לעהרנדיג וואס דער מענש מוז לערנען זיין זאל אז עד זאל דער קענען דיא שלעכטקייט פון דיא תענוגים אונ די פאלשקייט זיערע גיז עד זאל אליין ויזא פער אב שיייען אונ עם דעם אים שוין גיט שווער זיין ויזא אב צו שאפין. דעם תענוג פון עסן פיהרמ דער מענש זייער שטארק. אבער איז דא גאר אזוי איין זאך וואס ווערט פאר לארין אונ צו נישט ויזא דאס עם גיזעהן גאר אזוי לאנג ויזא פיל מאן שלינגט דערזאב. אבער ויזא עם קימט שוין אין פאגין ווערט עם פאר געסן. אזוי ויזא קען עסט אונ זאט ווערט

בהם יראה שאפילו הטוב המדומה שבהם איננו אלא לזמן מועט. והרע שיכול להולד מהם קשה וארוך עד שלא יאות לשום בעל שכל לשום עצמו בסכנות הרעות על ריוח הטוב המועט ההוא וזה פשוט. וכשירגיל את עצמו ויתמיד בעיונו על האמת הזאת. הנה מעט מעט יצא חפשי ממאסר הסכלות אשר חשך החומר אוסר אותו בו. ולא יתפתה מפיתויי ההנאות הכוזבות כלל. אז יטאם בהן וידע שאין לו לקחת מן העולם אלא ההכרח וכמו שכתבתי. והנה כמו שהתבונן על זה הדבר גורם קניית הפרישות כך סכלותו מפסיד אותו. וההתמדה בין הרודפים אחר הכבוד ומרכיבם ההבל. כי בראותו את היקר ההוא והגדולה ההיא אי אפשר שלא לתעורר תאוותו בו לחמוד אותם. ואפילו לא יניח את יצרו שינצה אותו. עכ"פ מידי מלחמה לא ימלט. והנה הוא בסכנה. וכענין זה אמר שלמה (קלמ ז') טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה. ויקר מן הכל הוא ההתבודדות. כי כמו שמסיר מעיניו עיני העולם. כן מעביר חמדתו מלבו

פון גראַצע ברויט וויא פון גוטע עופות. אונד ער דארף נאך זעהן דיא פיהל קראַקקייטן וואס קומט פון פיל עסן וואלט נאר גיט גינענין. אונד עס באַשווערט דעם מאַגן אונד עס מאַכט פינצטער דעם שכל. דארפער דארף דער מענטש דאס גיט וועלן. דען דיא גוטס פון עסן איז ווייניג. אונד דיא שלעכטס איז לאנג דיא ועלביגע איז פון אלע הנאות אין דער וועלט אז מען זאל זיין בעטראַכטן איז וויער שוואַכע גוטס נאר אויף אקלייגע ווילע אין דיא שלעכטס איז שווער אונד לאנג אז עס פאסט נאר גיט פאר קיין בעל שכל ער זאל זיך אריין לאזן אין ספנות איבער דיא ביסעל גוטס. דאס איז גוויס אז דער מענטש וועט זיך איין גוויידיגען שטענדיג צו טראַכטן אויף דעם אַכט. וועט ער עטוואס ארויס גיין פרייא פון דיא נאָרלישע הפיסה. וואס דער פינצטערער חומר דאס איז גבונדין אונד זאל זיך גיט לאזן איבער היידן פאן פאלישע פארגינגן דאן וועט ער דאס האלטן פאר ביאוס אונד וועט וויסן דאס ער דארף נעמען פון דער וועלט נאר וואס ער האט גייטיג אונד וויא מיר האבן גישייבן. אזוי וויא דיא בעטראַכטונג אויף דיא זאכן איז גרם דעם סענשן זיך אב צו שיידין אזויא איז נאָרלישקייט שאַרעט דער צו. אונד אז דער סענשן גיפנט זיך שטענדיג צווישן מענשן וואס זוכן פבד אונד נארעלישקייט איז אז ער זעט דיא פייערקייט אונד גדרה מוז זיך דיא גלוסקמקייט פון סענשן דער וועקן דאס צו גלוסקמין ווען אפילו ער לאזט גיט דעם יצר הרע אז ער זאל אים איין נעמען דאך מוז ער דאך האלטן שטענדיג מלחמה אונד ער איז אין ספנה. וויא שלמה זאגט (קהלת ז') טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה. עס איז בעסער צו גיין אין דיא הויז פון אבלים איידער דיא הויז פון איין כאַרה צייט. דיא פייערסקע זאך איז מאן זאל זאל זיין אללין דען אזוי וויא ער פוט אב פון זיינע אויגן וועלט זאכן. אזוי דער נייטערט ער אויך דאס גלוסקמקייט פון זיין רוד הנאָה דאס שוין גלויבט צו זיין אליין

מלבו . וכבר הזכיר דוד המע"ה בשבחה התבודדות . ואמר (סליס ניה) מי יתן לי אבר כיונה וכו' הנה ארהיק נדוד אלין במדבר מלה . והנביאים אליהו ואלישע . מצאנו היותם מיחדים מקומם על ההרים מפני התבודדותם . והחכמים החסידים הראשונים ז"ל הלכו בעקבותיהם . כי מצאו להם זה האמצעי היותר מוכן לקנות שלימות הפרישות . למען אשר לא יביאום חבלי חבירהם להחבול גם הם כמותם . וממה שצריך ליוחר בקניית הפרישות הוא . שלא ירצה האדם לרלג ולקפוץ אל הקצה האחרון שבו רגע אחד כי זה ודאי לא יעלה בידו . אלא יהיה פורש והולך מעט מעט . היום יקנה קצת ממנו ומהר יוסיף עליו מעט יותר . עד שיתרנל בו לנמרי כי תשוב לו כמו טבע טמש :

פרק טז בביאור מדת המהרה

המהרה היא תיקון הלב והמחשבות . וזה הלשון מצאנוהו אצל דוד . שאמר לב טהור ברא לי אלהים . וענינה שלא יניח האדם מקום ליצר במעשיו . אלא יהיו כל מעשיו על צד החכמה והיראה . ולא על צד החמא

אלין ער ואגמ (תהלים נה) מי יתן לי אבר כיונה הנה ארהיק נדוד אלין במדבר מלה . וער וואלט מיר געבין פליגלין פון איין טויב איד וואלט ווייס פליהען צו זיין אלין אין דער סדרג . דיא גביאים אליהו אלישע האבין זיך אויס גיקליבין ערמעט אויף גערט גדי ווי ואלין זיי אלין . אונ די חכמים די ערשטע חסידים פלעגין אויף אזוי טוען . דען זיי האבין גפונען דאס . פאר דעם געסטין מיטל זיך צו פאר שאפן די גומע מדה פון אב שידין . גדי די נארעשקייט פון דיא תברים ואל זיי אויף ניט מאכן נארעש . אונ איבער הויפט איז וואס דער מענטש צו זיך הייסן בשעת ער פאר שאפט זיך די מדה פון אב שידין . אז ער ואל ניט וועלן אין איין מאל איבער שפרינגען ביו די לעצטע מדרגה . דען דאס וועט ער גיוויס ניט קענען נאר ער ואל זיך אב שידין גיסקלעך ווייס . היינט מאל ער זיך פאר שאפן עמוואס אונ מארגין נאך עמוואס ביו ער וועט זיך בארין נווארגען אין נאנצן . אז עס וועט ביי אים זיין ווי איין נאמט :

דער זעכצעטער פרק

(גביאור מרת המהרה) מפורש צו זיין וואס הייסט דאס זיין טהור :

המהרה היא תקון הלב והמחשבות . טהור הייסט מען זאל ריין מאכן דאס הארץ אונ די גיבאקון . ווי מיר גיפונען ביי דוד ער האט גיזאגט (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים . דאס איז מיינט איין ריינעם הארץ פאר שאפע מיר נאמ . דאס הייסט דער מענטש ואל ניט לאזן קיין ארט פיר דעם יצר הרע אונ וינע מעשים . נאר וואס ער טוט ואל זיין דרף חכמה אונ ראה . אונ דרף זיך

חמטא והתאווה. וזה אפילו במעשים הגופנים והחומריים. שאפילו אחרי התנהגו בפרישות. דהיינו שלא יקח מן העולם אלא ההכרחי. עדיין יצטרך לטהר לבבו ומחשבתו. שגם באותו המעט אשר הוא לוקח לא יכוין אל ההנאה והתאווה כלל. אלא תהיה כונתו אל הטוב היוצא מן המעשה ההוא ע"צ ההכמה והעבודה. ועד"ז אמר (משלי ג') בכל דרכיך דעה והוא יישר אורחותיך. ואמנם צריך שתדע. שכמו ששייך מהרת המחשבה במעשים הגופניים. אשר הם עצמם קרובים ליצר לשיתרחקו ממנו ולא יהיו משלו. כן שייך מהרת המחשבה במעשים הטובים הקרובים לבורא ית"ש. לשלא יתרחקו ממנו. ולא יהיו משל חיצר. והוא ענין שלא לשמה המוזכר בדברי רז"ל פעמים רבות. ואולם כבר נתבאר דברי חז"ל שיש מינים שונים של שלא לשמה. הרע מכולם הוא שאיננו עובד לשם עבודה כלל. אלא לרמות בני האדם ולהרויח כבוד או ממון. והוא שאמרו בו נוח לו שנהפכה שליתו על פניו. ועליו אמר הנביא (ישעיה סד) ונהי כטמא כלנו וכבגד עדים כל צדקותינו. ויש מין אחר שלא לשמה. שהוא

יִנְד אָדַעַר גְּלוֹסְטִיקִים דָּאָם אִיו אָפִילוּ אִין זַאֲכִין וְזָאָם גִּיְהֶעֱרַט צוּם גּוֹף אַבְּ צוּם הוֹמֶר. גֶּעַן וְעוֹן עַד וְעַם זִיךְ אָפִילוּ אָב שִׁידין אַב וְעַם גִּיט גֶעֱמַעַן פּוֹן דְּעַר וְעֵלְמֵט גָּאָר וְזָאָם עַד כּוּז דָּאָבִין. כּוּז עַר זִיךְ דָּאָף נָאָךְ רִינִיגִין זִיין הַאָרִיץ אַיִנד גִּידָאָקִין. אַז אִין דָּאָם בִּיסִיל וְזָאָם עַד גֶעֱהָמַט זָאל עַר גִּיט מִינֶען זִיין בְּנָאָה אַב וְיִילִין גָּאָר גִּיט. גָּאָר עַר זָאל מִינֶען אַויף דִי גוֹטֵם וְזָאָם גִּיט אַרִים פּוֹן דְּעַר מִעֲשֵׂה דוֹרָה חֲכָמָה אַב גָּאָט צו דִינֶען. אַז אָלֶע מְצוֹת וְזָאָם עַר מוֹט זָאל עַר גוֹר מִינֶען דִי מְצוֹה אַב גָּאָט צו דִינֶען אָבְעַר גִּיט זִיין אִינְעֵעֶ הַנָּאָה. וְזִי שְׁלֹמָה הָאָט גִּיזָאָנְט (משלי ג') בְּכָל דְרִכֶּיךָ דַּעַה וְהוּא יִישֵׁר אֹרְחוֹתֶיךָ. דוּ וְאַלְקִט גָּאָט גִּידֶעֱקִין אַב אָלֶע בִּינֶע וְעוֹנִין. וְעַם עַר דִיר אִים גְּלִיבִין בִּינֶע וְעוֹנִין. וְעַם עַר דִיר אִים גְּלִיבִין בִּינֶע שְׁמַעֲנִין מַעַן בְּאַרְף וְיִסְעֵן אַזִּיו וְזִי אִים שִׁיךְ צו רִינִיגִין דִיא מַחְשָׁבָה אַב דִי מַעֲשִׂים וְזָאָם גֶעֱהֶעֱרִין צוּם גּוֹף וְזָאָם וְזִיא זֶעֱנַעַן נֶאֱהָבֵט צוּם יֶצֶר הָרַע. כּוּז עַר זִי רִינִיגִין אַז דְּעַר יֶצֶר דְרַע זָאל אַיף אִים גִּיט גִינְעוֹלְמִיגִין אַזִּיו אִים שִׁיךְ צו רִינִיגִין זִיין מַחְשָׁבָה אַב גוֹטֵעַ מַעֲשִׂים וְזָאָם גַּם גִּידֶעֱרִין צו גָּאָט בְּרוּךְ דוּא אַז עַר זָאל זִיךְ גִיט דְעַר וְיִיטֶעֱרִין פּוֹן גָּאָט. אַב גַּם זָאל גִיט זִיין פּוֹן יֶצֶר הָרַע. אַב דָּאָם אִים וְזָאָם דִיא גְּבֵרָא רַפֵּט אִין שְׁלֹא לִשְׁמָה גִיט פּוֹן דְעַר מְצוֹה וְעוֹנִין דִי גְּבֵרָא זָאָנְט אַז גַּם אִים דָּא אִלְעֵרִיאַי שְׁלֹא לִשְׁמָה דְעַר עֶגְבִּטֶעַר אִים זִי עַר מִינֶט מַעַר גִיט וְזִיא צו גָּאָרִין דַּעַם עוֹלָם אַב צו בַּעֲקוּמַעַן דְעַר פּוֹן כְּבוֹד אַדְעַר גַּעֲלֵד. אַב דִי גְּבֵרָא זָאָנְט אַויף אִים עַם וְזָאָלֵט בַּעֲסַעַר גִינְעוֹוִין אַז עַר וְזָאָלֵט גָּאָר גִיט גִיבְאָרִין גִיזָאָרִין. דִיאַרְזִיף זָאָנְט דְעַר גְּבֵרָא (ישעיה סד) ונהי כטמא כלנו וכבגד עדים כל צדקותינו. דָּאָם אִים מִיִּישֵׁשׁ סִיד זֶעֱנַעַן אָלֶע אַנְרִיין אַב אַזִּיו זִי צו פּוֹלִמַעַע קִלְיֵדֶעַר אַבְנֶעֱרַע גִינְעֶבְטִיקִים. עַם אִים פֶּאָר הַאָרִיין נָאָךְ אִיין אַרְט שְׁלֹא לִשְׁמָה דָּאָם אִים עַר וְזִיל דוֹרָה דַּעַם דָּאָבִין יֶצֶר פּוֹן וְזָאָנְט צו לַעֲבִין. בְּדוּיף זָאָנְט דִי גְּבֵרָא אַז דְעַר מַעֲנֵשׁ זָאל מוֹנַעַן הַנְּהִי אַב כִּצְחַת אָפִילוּ שְׁלֹא לִשְׁמָה. גֶּעַן פּוֹן שְׁלֹא לִשְׁמָה וְעַם עַר קוֹמַעַן צו מוֹנַעַן דִי

שהוא עבודה על מנת לקבל פרס. ועליו אמרו (פסמים ט) לעולם יעמוק אדם בתורה ובמצות ואפילו שלא לשמה. שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אך עכ"פ מי שלא הניע עדיין מתוך שלא לשמה אל לשמה. הרי רחוק הוא משלימותו. אמנם מה שצריך לאדם יותר עיון ומלאכה רבה הוא תערובת האיסור. דהיינו שלפעמים האדם הולך ועושה מצוה לשמה ממש. שכך נור אבינו שבשמים. אמנם לא יחדל מלשתף עמה איזה פניה אחרת או שישכחוהו בני האדם. או שיקבל שכר במעשהו. ולפעמים אפילו אם לא יהיה מתכוין ממש לשישכחוהו. בשמות לבו על השבח ירבה לדקדק יותר. כעין מעשה של בתו של ר"ח בן תרדיון. שהיתה פוסעת פסיעות יפות. וכיון ששמעה שאומרים כמה נאות פסיעות של ריבה זו. מיד דקדקה יותר. הרי התוספות הזה נולד מכח השבח ששיבחוהו. ואמנם אע"פ שאיסור כזה במל במיעומו. עכ"פ המעשה שתערוכות כזה בתוכו טהור לגמרי איננו. כי הנה כשם שאין עולה על גבי המזבח שלמטה. אלא סולת גקיה מגופה ב"ג נפה. שכבר טהור לגמרי מכל סיג. כך א"א לעלות על רצון מזבחו העליון להיות מעבודת האל השלימה והמובהרת. אלא המוכחר שבמעשים הטהור מכל מיני סיג. ואינני אומר שמה שהוא זולת זה יהיה נדחה לגמרי. כי הרי הקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה. ומשלם

מצוה לשמה. אָבָעֵר דַּעַר וְנָאֵם אִיז נָאֵךְ גִּימ גִּיקוּמְעַן צו לְשִׁמְחָה אִיז עַר נָאֵךְ נוֹיִיט פֿון וַיִּנְעוּ בְּאַנְצִיקִיט. דַּעַר מְעַנֵּשׁ מִזוּ זַעֲהוּ אִיבְעֵר הוֹיפִיט צו בְּאַטְרַאכְמִין אַג אַרְבִּיטִינן אָז עֵס זָאל זִיך גִּימ אַרִיין מִישִׁין אִין וַיִּנְעוּ מְעַשִׂים אֲשֶׁלְעֲכָמְעַ מַחֲשָׁבָה. דַּעַן אָפִט טוֹט אִיין מְעַנֵּשׁ אִיין מְצוּה רִיכְטִיג לְשִׁמְחָה. וַיִּיֵר נָאֵט דָּאָט אַווי גִּיהִיטִינן. דָּאָךְ פֿאַר מִישִׁט עַר דַּעַרִין נָאֵךְ אִיין גִּידֶאָקִין דָּאָס מְעַנְשִׁין זָאלִין אִים לויבִין אָדַעַר עַר זָאל גְּעֻקִימְעַן שְׂכַר דַּעַר פֿאַר. אָפִט אִיז עַר מִיִּתִּם גִּימ דָּאָס מְעַן זָאל אִים לויבִין נָאֵר אָז מְעַן לויבִים אִים פֿרִיִיט עַר זִיך אַג אִיז מְעַר מְרַבֵּק אִין מְצוּת. אַווי ווי די מְעַשֶׂה פֿון ר"ח בֵּן הַרְדִּיּוֹן זִיין טַאכְטֵעַר אִיז גִּינאַנְגִּין וַיִּנְעוּ מְרִיט. וַיִּיא זָא דָּאָט דַּעַר הַעֲרַם אָז מְעַן זָאָמֵט וַיִּיא שִׁיין אִיז אִירַע מְרִיט דָּאָט זי אָן גִּיהוֹיבִין צו גִּיין נָאֵךְ שְׁעַנְעֵרַע. זַעֲהֵט מְעַן וַיִּיא דָּאָט פֿאַר שְׁעַנְעֵרַט אִיר גִּינאַנְג נָאֵר אִיבְעֵר דַּעַם לויבִין וַיִּיא מְעַן דָּאָט אִיר גִּלוּבִים וַעַן אָפִילו אַווי אִיין אִיסור וַעֲרַם דָּאָךְ בְּטַל אִין דַּעַר מְצוּה. אָבָעֵר דָּאָךְ אִיז זי גִּימ הִיך אִין גִּינאַנְצִין. אַג אַווי ווי קִיין קֶרְבֵּן גִּימט גִּימ אַרִיף אִיף דַּעַם מִזְבֵּחַ וַיִּיא אִיף דַּעַר עֲרַד אִיז. סִידִין עַר זָאל זִיין זַעֲמַעַל מַעֲהַל גִּירִינְיִגִּים דִּירָךְ דְּרִיִּינְעַן דַּעַן אַווי קַעַן גִּימ אִיף גִּעֲהוּ אִיף דַּעַם אִיבְעֵרֶשְׁמִין מִזְבֵּחַ סִידִין וַיִּיא זָאל זִיין גִּירִינְיִט פֿון אַלַע שְׁלַעֲכַמְעַ זַאכִין. אַג וַיִּיא זִיין גִּינאַנְצִין אַג אִימ גִּיקְלִיבִין. נָאֵר אִיף זָאג גִּימ אָז זי אִיז גִּימ גִּינאַנְצִין אַג אִימ גִּיקְלִיבִין וַעֲרַם זי פֿאַר שְׁמִיטִין דַּעַן הַקְּבִ"ה בְּאַצְאֵהֶלֶט דַּעַם שְׂכַר פֿון אַלַע מְעַשִׂים. ווי זי וַעֲנַעַן נָאֵר אִיף הִיִּד פֿון די גִּינאַנְצֵעַ עֲבֻדָּה וַיִּיא אִימְלִיכְעֵר דַּעַר וַיִּיא לויבִים נָאֵט אִין גִּינאַנְצִין מִזוּ אַז דַּעַן עַר זָאל גִּימ גִּרְפִּין וַעֲרִין סִידִין עֲבֻדָּה פֿוֹרְהַר אִין גִּינאַנְצִין. עַר זָאל נָאֵר

משלם שכר המעשים לפי מה שהם • אמנם על העבודה התמימה אני מדבר . הראויה לכל אוחבי ה' באמת . שלא יקרא בזה השם אלא העבודה המהורה לגמרי . שלא תהיה הפניה בה אלא לשם יתברך ולא לזולתו . וכל מה שיתרחק מן המדריגה הזאת כפי הרבות ריחוקו . כן ירבה החסרון בה הוא מה שדוד המע"ה אומר (תהלים ע"ג) מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ . ואמר כמו כן (ס"ק"ט) צרופה אמרתך מאד ועברך אהבה . פי באמת העבודה האמתית . צריכה להיות צרופה הרבה יותר מן הוזהב וסן הכסף . והוא מ"ש על התורה (ס"ו"ג) אמרות ה' אמרות שהורות כסף צרוף בעליל לארץ מוזקק שבעתים . ומי שהוא עובד ה' באמת . לא יסתפק בזה במועט . ולא יתעצה לקחת כסף מעורב בסינים ובדילים . דהיינו עבודה מעורבת בפניות לא טובות . אלא הוזהב והמהור כראוי . ואז יקרא עושה מצוה כמאמרה . שעליו אחז"ל (שם ס"ג) כל העושה מצוה כמאמרה אין מבושרין אותו בשורות רעות . וכן אח"ל (נדרים סג) עשה דברים לשם פעלים . ודבר בהם לשמן . והוא מה שבוחרים אותם שהם עובדי ה' בלב שלם . כי מי שלא נתדבק עמו יתברך באהבה אמתית . צירוף העבודה הזאת תהיה לו למורה ולמשא גדול . כי יאמר מי יוכל לעמוד בזה . ואנחנו בני חומר ילודי אשה א"א להגיע אל הויקוק והצירוף הזה . אמנם אוחבי

נֶאֱמַר מִיִּינְעֵן פֻּן גֵּאָמַ וְנִעֲנִין אֲנִי גֵיט . קִיין אַנְדֶּער וְאָךְ . אֲנִי וְאִם דָּער מַעֲנֵשׁ דָּער ווייטערט זיך פֻּן דָּער מַרְהֶגֶה . אִיז וְאִם מַעַר עַר דָּער ווייטערט זיך דָּער פֻּן . מַעֲרַט עַר אִיז זיך חֶסְרוֹן . וְזֵי דָוֶד הָאָם גֵּיזְאָגְט (תהלים עג) מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ . דָּאָם אִיז מִיִּימֶשׁ וְנִעֲמֵעֵן דָּאָב אִיךְ נֶאָךְ אִיז דִּימַעַל חוּץ גֵּאָמַ אֲנִי אִיךְ ווִיל . קִיִּינְעַם גֵּיט אויף דָּער עֶרֶד חוּץ גֵּאָמַ . אויף וְאָגַט עַר (שם ק"ח) צרופה אמרתך ער מאד ועברך אהבה . דָּאָם אִיז מִיִּימֶשׁ בֵּינְעֵן וְאָגִין וְנִעֲנֵעֵן . ווייטער גֵּלִיטְעֶרְט אֲנִי דִיין קֶנְעֶכֶם דָּאָם וְזֵי לִיב דָּען דִּי רִיכְטִיגֶע עֲבֻדָּה כִּזוֹ ויין גֵּלִיטְעֶרְט פִּיל מַעַר וְזֵי גֵאָלֶד אֲנִי וְזֵילְפֶּער . וְזֵי עַר וְאָגַט אויף דָּער תּוֹרָה (שם יב) אמרות ה' אמרות שהורות כסף צרוף בעליל לארץ מוזקק שבעתים . גֵּאָמַטס רִייד אִיז רִיִּינְעֵן רִייד וְזֵי גִלִּיטְעֶרְטֶע וְזֵילְפֶּער אִין אִיין מִיגֶעל זיבין מֵאל דוֹרְף גִּירִינְיֶגַט . דָּער וְאִם דִּינְט גֵּאָמַ אִין אָמֶת וְנִעַם גֵּיט צו פֶּרִידִין ויין מִיט ווייניג עַר וְנִעַם גֵּיט מַרְזֻעָה וְזֵיעֲדִין צו גַּעֲמֵעֵן וְזֵילְפֶּער וְאִם אִיז נֶאָךְ אַרִיין גִּמִּילֶטס פִּלִּיא אַרְדֶּער אָב שְׂמֵאנְד דָּאָם אִיז אִיין עֲבֻדָּה מִיט שְׁלֶעֲכֶמֶע מַחֲשָׁבוֹת . נֶאָךְ עִם וְאִל ויין רִיין אֲנִי לויטער וְזֵי עִם דָּאָרְף צו ויין דָּען וְנִעַם עַר הֵייסִין דָּאָם עַר מִיט אִיין מַצָּה וְזֵי גֵאָמַ דָּאָם גִּיבֵאָמִין . אויף אִים וְאָגַט דִּיא גֵּמְרָא וְנִעַר עִם מִיט אִיין מַצָּה וְזֵיא גֵאָמַ דָּאָם גִּיבֵאָמִין וְאָגַט כִּזוֹ אִים גֵּיט אָן . קִיין שְׁלֶעֲכֶמֶע וְאָכִין . אויף וְאָגַט דִּיא גֵּמְרָא מֵא דִּיא וְאָכִין פֻּן גֵּאָמַטס וְנִעֲנִין אֲנִי רִייד אִין דָּער תּוֹכָה פֻּן אִירֶט וְנִעֲנִין מַעַן קִלְיֶבֶט וְזֵיא אוים ווייל וְזֵיא דִּינְעֵן גֵּאָמַ מִיט דָּעם גֵּאָנְצִין דָּאָרְצִין דָּען וְנִעַר עִם אִיז גֵּיט בֵּאָהֶפֶט צו גֵּאָמַ מִיט דָּעם גֵּאָנְצִין וְנִעַם אִים ויין ויין עֲבֻדָּה צו אִיין מִשָּׂא אֲנִי אִיין שְׁוֹעֲרִין לֵאמֹר . וְנִעַן דִּיא וְנִעַמֶט וְאָגִין וְנִעַר קֵעֵן דָּאָם אָפֶּער מִד וְנִעֲנֵן פֻּן אִיין חוּמֶר אֲנִי פֻּן אִיין אֲשֶׁה גִיבֵאָרִין וְנִעַר קֵעֵן זיך אויז רִיִּינְיֶגַט נֶאָךְ דִּיא

אוהבי ה' וחפצי עבודתו . הנה שמח לכם להראות אמונת אהבתם לפני
 יתברך ולהתעצם בצירופם ומהרתם . הוא מה שסיים דוד עצמו באמרו
 ועבדך אהבה . והנה באמת זהו המבחן שבו נבחנים ונבדלים עובדי ה'
 עצמם במדינתם . כי מי שיוודע לשהר לבו יותר . הוא המתקרב יותר
 והאהוב יותר אצלו ית' . הם המה הראשונים אשר בארץ המה . אשר
 נברו ונצחו בדבר הזה האבות ושאר הרועים אשר מהרו לכם לפניו . הוא
 מה שדוד מזהיר את שלמה בנו (ד"כ ט' כ"ח) כי כל לבבות דורש ה' וכל
 יצר מחשבות הוא סבין . וכן אמרו ז"ל רחמנא לבא בעי כי אין די לאדון
 ב"ה במעשים לבדם שיהיו מעשי מצוה . אלא העיקר לפניו שהלב יהיה
 טחור לכיון בה לעבודה אמיתית . והנה הלב הוא המלך לכל חלקי הנוף
 ונודח בהם . ואם הוא אינו מביא עצמו אל עבודתו יתברך . אין עבודת
 שאר האיברים כלום . כי אל אשר יהיה שמה רוח הלב ללכת ילכו . ומקרא
 כתוב בפירוש תנה בני לבך לי :

פרק יז בדרכי קניית המהרה וההרחקה מכפסידיה

הנה הדרך להשיג המדה הזאת . קל הוא למי שכבר השתדל והשיג המדות
 השנויות

יָאֵם לִבִּינָא אֲנִי וְאֵם אֲנִי וְאֵם וְיִלְיִן זִינְ עֲבוּדָה פְּרִינְעִין וְיָד צו וְיִוּינְ וְיִי רִבְמִינְ
 אִיז וְיִיעֵר לִיבְשֵׁאֲפִמְ פֶּאָר גָּאֵם אֲנִי וְיָד שְׂמֵאֲרָקִין אֲנִי לִימְעֵרִין אֲנִי רִינְיִגִין וְיִיא
 דְּוֹד לְאֵמֵם אִוִים אֲנִי וְאֲנִי דִינְ קִנְעֵמְתָּ הָאֵם דָּאֵם לִיב . אֲנִי אִין אֲמֵת אִין דָּאֵם
 דִּיא פְּרוּבִירוּנְג מִיט וְאֵם מְעַן פְּרִאָבִירִט אֲנִי מְעַן שְׂיִיט אֲפִ דִּיא וְאֵם דִּינְעֵן גָּאֵם
 גָּאָד וְיִיעֵר מְדַהֲגָה וְעֵר עִם קִעֵן זִינְ הָאָרֶץ מְעַדֵר רִינְיִגִין דְּעֵר אִין גְּעַנְמְעֵר צו
 גָּאֵם אֲנִי אִין בִּיא אִים מְעַדֵר גִּלְיִבְטָ וְיִיא וְעֵנְעֵן דִּיא עֲרִשְׁמֵעֵ אִוִיף דְּעֵר עֲרֵד
 וְאֵם הָאֲבִין זִיךְ גִּלְשֵׁמֵאֲרָקֵם אֲנִי גִיפְעִסְמִינְטָ אִין זֶאָךְ וְאֵם גָּאֵם לִיבְטָ . אֲנִי
 דִּיא אִיבְרִינְעֵ וְאֵם הָאֲבִין וְיִיעֵר הָאָרֶץ גִּירִינְיִנְטָ פֶּאָר גָּאֵם וְעֵנְעֵן אִוִיף אִים לִיב
 וְיִיא דְּוֹד דָּאֵם גִּוּאָנְטָ וְיִין זֶן שְׁלֵמָה (רִיָּה א' כ"ח) כִּי כָל לִבְבוֹת דּוֹרֵשׁ ה' וְכָל
 יצו מחשבות הא סבין . גָּאֵם פֶּאָרְשֵׁט אֵלֶּע הֶעֱרֵצֵר אֲנִי פֶּאָר שְׂמִיִיט אֵלֶּע אִינְעוּוִינְיִנְעֵ
 גְּעַדְאָנְקֵעֵן . דִּיא גִּמְרָא וְאֲנִי אִוִיף גָּאֵם דָּאָרְף דִּיא הָאָרֶץ גָּאָר דָּעֵן עִם אִין נִיט
 צו פְּרִידִין מִיט וְיִינְעֵ מַעֲשִׂים אֵלִיִין וְאֵם עֵר מִיט דִּיא מְצוּהָ גָּאָר דְּעֵר עֲנִיךְ אִין
 זִינְ הָאָרֶץ וְאֵל זִינְ רִיִין צו דִּיא רִיבְמִנְעֵ עֲבוּדָה . דָּעֵן דָּאֵם הָאָרֶץ אִין דְּעֵר מְלָךְ
 אִיבְעֵר אֵלֶּע וְיִינְעֵ גִלְדֵּרֵר . אֲנִי אִין עֵר קִמְט אֵלִיִין נִיט צו דִּינְעֵן גָּאֵם . אִין דָּאֵם
 דִּינְעֵן פֶּון דִּיא אִיבְרִינְעֵ גִלְדֵּרֵר גָּאָר גִּלְשֵׁט דָּעֵן וְוֹא דָּאֵם הָאָרֶץ פִּירִט דָּאָרִט גִּינְעֵן
 אֵלֶּע אֲנִי דְּעֵר פֶּסוּק וְאֲנִי גִיב מִיר מִיִין זֶן דִּינְ הָאָרֶץ :

דְּעֵר זִיבְצֵעֵמְעֵר פֶּרְק

(בְּבִרְבְּנֵי קִנְיִית הַמְּהֵרָה) וְיִיא מְעַן אֵלֶּע זִיךְ פֶּאָר שְׂאָפִין דִּיא מְדַהֲגָה :

הנה הדרך להשיג המדה הזאת קל הוא . דְּעֵר וְעֵג צו בְּעִקְמֵעֵן דִּיא מְדַהֲגָה אִין
 וְיִיעֵר

השנויות עד הנה. כי הנה כשיחשוב ויתכונן על פחיתות תענוג העולם ומטובותיו כמש"ל ימאס בהם ולא יחשבם אלא לרעות ולחסרונות המבע חחומרי החשוך והגם • ובהתאמת אצלו היוחסם ממש חסרונות ורעות. ודאי שיקל לו להבדל מהם ולהסירם מלבו. ע"כ כל מה שיעמיק ויתמיד להכיר פחיתות החומריות ותענוגיו. יותר יהיה נקל לו לטהר מחשבותיו ולבו שלא לפנות אל היצר כלל בשום מעשה מן המעשים. אלא יהיה במעשים החומרים כאנוס לא זולתו • ואמנם כמו שמהרת המחשבה הילקנהו לב' חלקים. האחד במעשים הנופנים. והאחד במעשי העבודה. כן העיון המצטרך כדי לקנותה יתחלק לב'. כי הנה לטהר מחשבתו במעשי נופניותו. הדרך הוא להתמיד הסתכלותו על פחיתות העולם ותענוגיו כמ"ש. ולטהר מחשבתו במעשי עבודתו. ירכה התכוננותו על תרמית הכבוד וכזביו. וירגיל עצמו לברוח ממנו. אז ינקה בעת עבודתו מפנות אל השבח ואל התהלה אשר יהללוהו בני האדם. ותהיה מחשבתו פונה ביחוד אל אדונינו אשר הוא תהלתנו • והוא כל טובנו ושלמותינו ואפס זולתו

ויער גרינג פאר דיא וואס זיין האבין זיך עיין פאטיקעט אונ באקומען דיא מרות וואס עם גילערניט גיווארין ביי דאנען. דען ווען דער מענש וועט זיך בעמראכטן אונ באדענקען וויא דיא תענוגים פון דער וועלט אונ דיא נופים דאס מויג ניט וויא מיר האבין אויבין גילשריבן וועט ער וויא גוויס פערראבשייען אונ וועט וויא נאר האלמן פאר שלעכטס אונ פאר פעלער צו דעם פינסטערין אונ גראבין חוכר אין ער וועט איין וועדן ריכטיג אז דאס איז נאר שלעכטס וועט אים גרינג זיין זיך פון וויא אפ צו שיידין. אונ אב צו טוען וויא פון דארצין דאריבער ווען ער וועט נאר זימענדיג פראכטן אונ דער קענען דיא שלעכטקייט פון חוכר אונ זינע תענוגים וועט אים זיין גרינגער צו רייניגן זינע גיבאנקען אונ זיין הארצין אז ער זאל זיך ניט קערין צום יצר דרע נאר גיזט אין קיין מעשה ניט. אונ אין אלע זינע מעשים וואס צום חוכר גיהערט וועט ער נאר זיין וויא גיזוינגען דאס צו טוען אונ ניט אנדערש וויא מיר האבין איין גימילט אין צוויי חלקים דיא רייניגקייט פון געדאנקען. איינע אין מעשים וואס צום גוף גיהער. דיא צווייטע וויא גאט צו רינען אזוי איז צו פאר שאפן זיך היינטיקייט ווערט איין גימילט אונ צווייא חלקים. דאס איז צו רייניקן זיין גיבאנקען אין זאכן וואס צום גוף גיהער איז דיא וועג אז מען זאל זייער פיל טראכטן וויא דיא וועלט מויג גיזט מיט איהרע תענוגים אונ צו רייניגן זינע גיבאנקען וויא גאט צו רינען מוז דער מענש בעמראכטן וויא פאלש דער פבוד איז אונ גינארט. אונ ער זאל זיך גיזוינגען צו לויפן פון פבוד דאן וועט ער רייניגן זינע געדאנקען בלשעת ער וועט גאט רינען. אונ ער וועט זיך גיט קערין צו לויב וואס וועלין אים לויבן דיא מענשין. אונ זינע גיבאנקען וועט זיך נאר קערין צו גאט אליין. וואס ער איז אונזער לויב אונ ער איז אונזער גאט אין אונזער באנצקייט חוץ אים

זולתו. וכח"א (דברים י) הוא תהלתך והוא אלהיך. ומן המעשים המדריכים את האדם לבא לידי מדה זו. הוא ההזמנה לדברי העבודה והמצות. והיינו שלא יכנס בקיום המצוה בפתע פתאום, שאין דעתו עדיין מיושבת עליו. ויכול להתבונן במה שהוא עושה. אלא יזמין עצמו לדבר ויכין לבו במתן עד שיכנס בהתבוננות. ואז יתבונן מה הוא הולך לעשות. ולפני מי הוא הולך לעשות. שהרי בהכנסו בעיון הזה. קל הוא שישליך מעליו הפניות החיצונות ויקבע בלבו הכונה האמתית הרצויה. ותראה שהחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם תפלתם ואחר כך מתפללים. כדי שיכוונו לבם למקו'. ובודאי שלא היו פוגים שעה אחת לבטלה אלא מתכוונים ומכינים לבם לתפלה שהיה להם להתפלל. ודוחים מעליהם המחשבות הזרות. ומתמלאים היראה והאהבה הצריכה. ואומר (איוב יא) אם אתה חכינת לבך ופרשת אליו כפך. והנה מפסידי המדה הם חסרון התבוננות על הענינים שזכרנו. דהיינו סכלות. פהיתות התענוגים. רדיפת הכבוד. בדברים נשמיים ומיעוט ההכנה לעבודה. 'כי הכ' הראשונים הם מפתים את קמחשבה וממשיכים אותה אל הפניות. כאשה חמנאפת אשר תחת אישה תקח את זרים.

אין נאר נישט וויא דער פֿסק זאגט (דברים י) הוא תהלתך והוא אלהיך. ער איז גיין לויב און גיין גאט. פון דיא מעשים וואס פירן דעם מענישן צו דער מדה איז. אז ער זאל זיך אן פרייטן צו דער עבודה און מצות. דאס הייסט ער זאל נישט טוען דיא מצוה פלוצלינג איידער ער האט זיך באפראכט וואס ער מוט און איידער זיינע געדאנקען איז ריין. נאר ער זאל זיך פרייער אן פרייטן דער צו און זאל גיין וואכט פון ער וועט אריין גיין צו דער מצוה מיט באפראכטונגען. דאן וועט ער בעפראכטן וואס ער וויל טוען און פאר וועס ער גייט צו טוען און ווען ער וועט אריין גיין מיט דיא געדאנקען איז אים גרינג ער זאל אראפ ווארפן פון זיך דיא שלעכטע מיינונגען און זאל אין זיך מקבל זיין דיא ריכטיגע און באוויליגטע בוננה מען זאל זעהן דיא פאר צייטיגע תסידים פלעגן וויסען איין שעה פאר דער תפלה און נאך דעם פלעגן וויא אריין גיין דאוונען פרי זייער הארץ זאל ריין זיין פאר גאט. גוים האבן וויא דיא שעה נישט פאר פראכט אומקום. נאר זייא האבן אן גיפרייט זייער הארץ צום דאוונען וועלכן וויא האבן גידיאט פאר זיך. און האבן אב גישמוסין פון זיך אלע פֿרעמדע געדאנקען. און האבן אן גיפיהלט זייער הארץ מיט מורא און מיט ליבשאפט צו גאט אויך זאגט (איוב יא) אם אתה הכינת לבך ופרשת אליו כפך. האסט דוא אן גיפרייט ריין הארץ און אויס גישפרייט צו אים דייע ווענד. דיא זאכן וואס עס שארין דיא מדה זענען דאס ווען עס פעלט אים צו בעפראכטן וואס מיר האבן אויפן גישריפן. דאס הייסט דיא גארעשקייט און דיא גידיגקייט פון דער וועלט תענוגים נאך צו זאגן נאך פכוד. און כאן פרייט זיך נישט אן צו דער עבודה. דיא צווייא ערשטע היידן זיינען דיא גידאנקען און צידען זייער וועג צו שלעכטע מיינונגען דיא גידאנקען

השני

זרים . וכבר נקראו המחשבות ההיצוגות זנות הלב • דכתיב (נמדנר טו)
זלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם . כי
נמצא הלב פונה מן המבט השלם אשר היה לו ליקשר בו . אל הכלים
ודמיונות כוזבים . ומיעוט ההכנה גורם לסכלות הטבעי הבא מצד החומר
שלא יגורש מתוכו . והרי הוא מבאיש את העבודה כסרחונו . ונבאר
עתה מדת החסידות :

פרק יח בביאור מדת החסידות

בזרת החסידות צריכה היא באמת לביאור גדול . כי מנהגים רבים ודרכים
רבים עוברים בין רבים מכני האדם כשם חסידות . ואינם אלא
נולמי חסידות בלי תואר . ובלי צורה . ובלי תיקון . ונמשך זה מחסרון
העיון וההשכלה האמתית אשר לבעלי המדות ההם . כי לא מרחו ולא
נתינועו לדעת את דרך ה' בידיעה ברורה וישורה . אלא התחסדו והלכו במה
שנודמן

ווערין אן גירופין דאס דיא הארץ איז אב גיקערט . יא דער פסק זאגט (במדבר
טו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם . דאס איז מייטש איר
זאלט גיט אב קערין נאך אייער הארץ און נאך אייערע אויגן וואס איר קערט
אב נאך וייא . ווערט גפגען אז דיא הארץ קערט זיך אב פון דער נאך צו
וועלכן זיא האט זיך גיבארפט צו קריפן און קערט זיך צו בארעשקייט און פאלשע
גיבאנגען . און דער וואס פרייט זיך אן ווייניג צו גאט פרגעגנט אויף זיך דיא
באטורליכע בארעשקייט וואס עס קומט פון חומר . זייא ווערין גיט ארויס
גיטריבין און זענען כמאס דיא גאנצע עבודה . אזויג וועלן קיר גידיין פון דיא
מדת החסידות :

דער אכצעטער פרק

(בביאור מדת דהחסידות) וואס הייסט פרוסקייט :

בזרת החסידות צריכה היא באמת לביאור גדול . דיא מדה פון פרוסקייט מוז קען
אין אמת גוט ערקלערין . ווארום פיל מנהגים וואס ווערין גילערנט און
פיל ווענין אויף וועלכע מענשין גייען און רופען דאס פרוסקייט . איז דאס
נאר גראבע פרוסקייט אן איין צורה און אן גישמאלט און עס ווערין גיט פאר
ריכט . דאס קומט ארויס ווייל זייא האבין ווייניג באמפראכט . און זיך ניקלנגט
אין דעם זייא האבין זיך גיט גימאטערט צו וויסן די וועג פון גאט . מיט איין
קלארע און איין רעכט פאדטיגע ידיעה . נאר זייא זענען גיווארין פרום אד
זענען גיבאנגען וויא עס האט זיך זייא גיטראפן אין דעם ערשטן בליק . און
האבין זיך טיף אריין גילאזן אין דעם . זייא האבין דאס גיט גיזואנגען מיט
דעם שכל . דיא מענשין פאר בארביין דעם ריז פון חסידות זייא דעם קצת
מענשין

שנודטן להם לפי הסברה הראשונה. ולא העמיקו בדברים ולא שקלו אותם במאזני החכמה. והנה אלה הבאישו את ריח החסידות בעיני המון האנשים. ומן המשכילים עמהם. באשר כבר יחשבו שהחסידות תלוי בדברי הבל או דברים נגד השכל והדיעה הנכונה. ויאמינו היות כל החסידות תלוי רק באמירת בקשות רבות. ויודוים גדולים. ובכיות והשתהויות גדולות ובמינופים הזרים שימית בהם האדם את עצמו. כטבילות הקרח והשלג וכיוצא בדברים האלה. והנה לא ידעו כי אף על פי שקצת דברים אלה צריכים לבעלי תשובה. וקצתם ראויים לפרושים. הנה לא על אלה נוסד החסידות כלל. כי אם הטוב שבמנהגים האלה הוא ראוי להתלוות אל החסידות. אך מציאות החסידות עצמו הוא דבר עמוק מאד להבינו על נכון. והוא מיוסד על סודות חכמה רבה ותיקון המעשה בתכלית אשר ראוי לכל חכם לב לדרוף אחריו. כי רק לחכמים להשיגו באמת. וכן אז"ל לא עם הארץ חסיד. ונבאר עתה ענין זה על הסדר. הנה שורש החסידות הוא משו"ל אשרי אדם שעפלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. והענין הוא כי הנה המצות המוטלת על כל ישראל כבר ידועות הן וחובתן ידועה עד היכן היא מנעת. אמנם מי שאוהב את הבורא ית"ש אהבה אמיתית לא ישתדל ויכוין לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה אשר על כל ישראל

מעֲנֵשִׁין אֹבֵב בִּימָה לְרַגְעֵהוּ. וְאֵרוֹם וְיִמָּיֵעַן אֹבֵב פְּרוֹמְקִיִּים וְעֵנֵם וְיֵה אֶבְרֵעֵשִׁיִּים. אֶרְעֵר אֶן זֹאכִין וְנֵאֵם וְעֵנֵם אֶנְמַקְעִין דְּעֵם שְׂכַל. אֹבֵב אֶנְמַקְעִי. דְּעֵם רַעֲבִיִּים וְיִסְעֵנְשֵׁאֲפֵם. וְיִמָּיֵעַן אֹבֵב פְּרוֹמְקִיִּים בְּעֵשֶׁתֵּימִים אֶן דְּעֵם מְעַן זֹאֵל וְאֶנְיֵן פִּיל גִּיבְעֵט אֹבֵב גְּרוֹיֶסֶע וְיִידוּם מִיִּם גִּוּוִּיִּין אֹבֵב בּוֹקִין וְיֵה. אוֹיֵה צוּא בִּינִינִין וְיֵה שְׁמֵאֲרֵק אֹבֵב רַעֵר מְעַנֵּשׁ זֹאֵל דְּעֵר פּוֹן קַעֲנֵן שְׁמֵאֲרִיִּין אֹבֵב וְיֵה טוֹבֵל וְיִין וְיֵה אֶן אִיִּין אֹבֵב אֶן אֶבְרֵיִי אֹבֵב דָּאֵם גְּלִיִּיכִין. אֶבְרֵר וְיִמָּיֵעַן וְיִיסִין גִּיִּם אֹבֵב אֶבְרֵר דְּעֵר בְּעַל הַשְּׁבִדָּה בְּאֲרֵף הָאֶבְרִין עֲטוֹאֵם דְּעֵר פּוֹן. אֹבֵב עֲטוֹאֵם פְּאֻמֵּם פֶּאֶר עֵם וְיֵה אֹבֵב צוֹ שִׁידִין. אֶבְרֵר דִּיא פְּרוֹמְקִיִּים אִיִּין גִּיִּם אוֹיֵף דְּעֵם גִּיבּוּשׁ. דִּי גּוֹמֵעַ מְנַדְּגִים וְעֵנֵם יוֹא רָאוי פֶּאֶר אִיִּין פְּרוֹמְקֵן. אֶבְרֵר דִּי פְּרוֹמְקִיִּים אֶלִּיִּין אִיִּין וְיֵעֵר טִיף רַעֲבֵט צוֹ פֶּאֶר שְׁטִיִּין. וְאֵרוֹם דָּאֵם אִיִּין גִּיבְרִיִּדְעֵם אוֹיֵף וְיֵעֵר פִּיל בְּאֵהֲלִטוֹנֵעַ חֲכָמָה. אֹבֵב צוֹ רַעֲבֵט מֵאֶבֶן וְיֵינֵעַ מְעֵשִׁים וְנֵאֵם אִיִּמְלִיכְעֵר מִיִּם אִיִּין קְלוֹנֵעַ הָאֲרֵץ בְּאֲרֵף דָּאֵם גָּאָה וְאֶנְעַן. וְאֵרוֹם גָּאָה אִיִּין קְלוֹנֵעַ קַעֲן וְיִין פְּרוּם. וְיִמָּיֵעַן חֲכָמִים וְאֶנְיֵן אִיִּין עֵם הָאֲרֵץ קַעֲן. קִיִּין חֲסִיד גִּיִּם וְיִין. אֹבֵב אֶצְנֻד וְעֵלִין מִיר דָּאֵם עֲרִקְלֵרִין פְּסֵדֵר. דְּעֵר גְּרוֹנֵד פּוֹן פְּרוֹמְקִיִּים אִיִּין וְיֵה דִּי גִּבְרָא וְאֶנְיֵן וְהֵאֵל דְּעֵם מְעַנֵּשִׁין דְּעֵם וְנֵאֵם מֵאֶמְעֵרֵם וְיֵה אִיִּין דְּעֵר תּוֹרָה. אֹבֵב טוֹט נְחַת צוֹ גָּאֵט. אֹבֵב דִּי זֹאֵה אִיִּין אֹו. וְאֵרוֹם דִּי מִצּוֹת וְנֵאֵם לִיגִין אוֹיֵף דְּעֵם מְעַנֵּשִׁין אִיִּין בְּקִנְאֵט אֹבֵב מִיר וְיִיסִין וְיֵה וְיֵעֵר שְׁלִדְקִיִּים אִיִּין אוֹיֵף אֹוֵו. גָּאָה דְּעֵר וְנֵאֵם דָּאֵם לִיב גָּאֵט מִיִּם אִיִּין רִיבְמִיִּעַ לִיבְשֵׁאֲפֵם. וְעֵמֵם וְיֵה גִיִּם בְּאִמְהֵעַן צוֹ פְּרִיִיא וְעֵרִין פּוֹן דָּאֵם וְנֵאֵם אִיִּמְלִיכְעֵר יוֹד וְיֵיסִין אֹו עֵר כּוֹז דָּאֵם פּוֹנֵעַן. גָּאָה עֵר וְעֵמֵם וְיִין וְיֵה אִיִּין וְיֵה וְנֵאֵם לִיבֵט וְיִין פֶּאֶמְעֵר. אִיִּין אֹו דְּעֵר פֶּאֶמְעֵר

ישראל בכלל . אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו שאילו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים . כבר ירכה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל . ואע"פ שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור . הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו . גם את אשר לא אמר לו בפירוש . כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש או שיאמר לו פעם אחרת . והנה דבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו שיולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב וריע . בין איש לאשתו . בין אב ובנו . כללו של דבר בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת . שלא יאמר לא נצטויתי יותר . די לי במה שנצטויתי בפירוש . אלא ממה שנצטווה ידון על דעת המצוה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת . והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו נ"כ אהבה נאמנת . כי גם הוא מסוג האוהבים ותהייתה לו המצות אשר צוויים גלוי ומפורסם לגילוי דעת לבד . לדעת שאל הענין ההוא נוטה רצונו וחפצו ית"ש . ואז לא יאמר די לי במה שאמור בפירוש . או אפמור עצמי במה שמוטל עלי עכ"פ . אלא אדרכא יאמר כיון שכבר מצאתי ראיתי שהפצו ית"ש נוטה לזה . יהיה לי לעינים להרבות בזה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברך חפץ בו . וזהו הנקרא עושה נחת רוח ליוצרו נמצא כלל

איו אים נאר עס וואס מ'גלה זיין דעה אז ער וויל איין וואך וועט שוין דער ווי זיך באמיהען איין דער וואך וויא ווייט ער קען . ווען אפילו דער פאמער האט אים נאר איין מאל דער מאנט מיט איין האלבין ווארט אז שוין דעם זון גנג צו פאר שטיין די דעה פון דעם פאמער אז ער זאל אים טוען אפילו די וואך וואס ער האט אים ניט גיזאנט בפירוש אז ער זאל דאס טוען . נאר ווי באלד אז ער פאר שטייט אז דעם פאמער וועט דאס גיפעלין . און וועט ניט ווארטן אז ער זאל דאס נאך איין מאל אים דער מאנען . און די וואך זעהן מיר מיט אונזערע אויגן צו ווישן גוטע פריינד צו ווישען איין מאן מיט איין ווייב . צו ווישן איין פאמער מיט איין זון . דער גלל איז בייא וועמען דיא ליבשאפט איז שטארק וועט ער ניט זאגן עס איז מיר גנג וואס מען האט מיר גיזאנט בפירוש . און איך וויל ניט טוען מער ווי פיל מען האט מיר גיזאנט . נאר ער קלערט דיא דעה פון זיין פריינד און טוען דאס וואס עס קען אים גיפעלין דיא זעלבדיגע איז דער וואס ליבט זיין באשעפער איין ריכטיגע ליבשאפט . און די מצות וואס נאט האט אים גיבאמין זאל ער מיט דעם שכל פאר שטיין . און אויב נאט פאר לאנגט דאס זאל ער ניט זאגן עס איז מיר גנג וואס ער האט מיר גיזאנט בפירוש . און איך וועל זיך בעפרייען מיט דאס וואס איך מוז נאר אנדערה ער זאל זאגן ווי באלד איך דאב דער גאנגען אז נאט פאר לאנגט דאס וועל איך זעהן דאס צו פאר ברייטן און צו פאר מערדין אין אלע זייטן וואס נאט פאר לאנגט דאס . און דאס ווערט אן גרופין ער מוט גיפעליקייט פאר נאט

כלל החסידות ורחבת קיום כל המצות בכל הצדדין והתנאים שראוי ושאפשר. והנך רואה שהחסידות ממין הפרישות. אלא שהפרישות בלאוין והחסידות בעשין ושניהם ענין אחד. שהוא להוסיף על המפורש מה שנוכל לדון לפי המצוה המפורשת שיהיה נחת רוח לפניו יתברך. זה גדר החסידות האמתית ועתה נבאר חלקיו הראשיים :

פרק יט בביאור חלקי החסידות

חלקי החסידות הראשיים ג'. הא' במעשה. הב' באופן העשיה. הג' בכונה. החלק הא' במעשה אף הוא יתחלק לב' חלקים. הא' במה שבין אדם למקום. והב' במה שבין אדם לחבירו. החלק הא' שבא' הוא במעשה שבין אדם למקום. וענינו קיום כל המצות בכל הדקדוקים שבהם עד מקום שיד האדם מנעת. ואלה הם שקראום חז"ל שירי מצוה. ואמרי (סוכה לה) שירי מצוה מעכבים את הפורענות כי אע"פ שגוף המצוה נשלם וזולתם וכבר יצא בזה ידי חובתו. הגה זה לכל המון ישראל. אך החסידים אין להם אלא להרבות בהשלמתם ולא למעט בהם כלל. החלק השני שבא'

גאמ. נמצא אז דער כלל פון חסידות איז מען זאל מקיים ויין די מצות אין אלע זייטן און אלע אופנים וואס מען קען גאר. מען זעהט אז פרומקייט איז דיא זעלבדיגע פון אב שיידינג. גאר אב שיידין הייסט פון אזוי איין זאך וואס מען מאר גיט טוען. און פרומקייט איז איין זאך וואס גאט גייהייסן מען זאל יוא טוען און גיידע איז מען זאל מער טוען ווי מען באדארף טוען. וואס מען קען גאר אויס קלערין אז גאט גייעלעט דאס. דאס איז די ריכטיגע פרומקייט. ערשט ווערן מיר דער קלערין וויינע הויפט תלמים :

דער ניינצעטער פרק

(בביאור חלקי החסידות) צו דער קלערין דיא תלמים פון פרומקייט :

חלקי החסידות הראשיים ג'. די הויפט תלמים פון ריכטיגע פרומקייט איז דיי'. איינע איז צו טוען. די אנדערע איז דער ארמ וויא צו טוען. די דריטע איז די פנה. און דער ערשטער תלק ווי צו טוען ווערט אויך גיטילט אין צוויי תלמים. איין תלק וואס דער מענטש בארף טוען פאר גאט. דיא צווייטע פאר דעם מענטשן. וואס דער מענטש בארף טוען פאר גאט איז מקיים צו ויין אלע מצות גאנץ ריכטיג וויא ווייט ער קען גאר. דאס איז וואס די גמרא רופט שירי מצות דיא איבריגע פון מצות. און וויא זאגין (סוכה לה) דיא איבריגע פון דיא מצות האלפין אויף דיא שמראף. ווען אפילו דעם גוף המצוה האט ער שוין אב גיטוען און האט שוין יוצא גיוועזין וויינע שולדקייט. דאס איז אבער גאר פאר גמון אידן וואס גלובין אן גאט. אבער די פרויע בארפען זעהן צו ווערין גאנץ און

ש'בא'. הוא במה שבין אדם לחבירו. וענינו גדול ההטבה שיהיה האדם לעולם מטיב לבריות ולא מריע להם. וזה בנוף. בממון. ובנפש. בנוף שיהיה משתדל לעזור כל אדם במה שיוכל ויקל משאם מעליהם, והוא מה ששנינו (בנוה פ"ו) ונושא בעול עם חבירו ואם מניע לחבירו איזה נזק בנופו. והוא יכול למנוע אותו או להסירו. ימרח כדי לעשותו. בממון. לסייעו באשר תשיג ידו. ולמנוע ממנו הנזקין בכל מה שיוכל. כ"ש שירחיק הוא כל מיני נזקין שיכולים לבוא מחמתו. בין ליחיד בין לרבים. ואפילו שעתה מיד אין היוזקן מצוי כיון שיכול לבוא לידי כך יסרים ויעבירם. וא"ל יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך. בנפש. שישתדל לעשות לחבירו כל קורת רוח שיש בידו. בין בעניני הכבוד. בין בכל שאר הענינים. כל מה שהוא יודע שאם יעשהו לחבירו הוא מקבל נחת רוח ממנו. מצות חסידות הוא לעשותו. כ"ש שלא יצערנו בשום מיני צער כלל. יהיה באיזה אופן שיהיה. וכלל כל זה הוא ג"ח אשר הפלינו חז"ל בשבחה ובחובותינו בה. ובכלל זה רדיפת השלום שהוא ההטבה הכללית בין כל אדם לחבירו. ועתה אביא לך יאיות על כל הדברים האלה מן החז"ל. אע"פ שהדברים פשוטים אין צריכים לחיזוק ראייה. בפרק הני העיר אמרו שאלו תלמידיו את ר' זכאי. במה הארכת ימים. א"ל מימי לא השתנתי בתוך ד' אמות של תפלה ולא כנותי שם לחבירי. ולא בטלתי קידוש היום. אימא זקנה היתה

אנן גימ צו פֿעלין פון דעם גאר נישט. דער אנדערער מדייל איז וואס צווישן מענשן דאס הייסט ער זאל ויין איין גומער מענש. ער זאל זוכן גומס צו טוען מיט לייטן אבער נישט שלבטס. סייא אין גוף. סייא אין נפש. סייא אין געלד. אין גוף איז אז ער זאל זיך באמיהען צו העלפן אלע מענשן וואס ער קען. און צו פאר גרינגערין ויער לאסט. ווי די חכמים זאגן (אבות פו) ונושא בעול עם חבירו. ער זאל פראגן דעם יאך מיט זיין חבר. און ווען זיין חבר האט שארדן אין גוף. און ער קען דאס פאר מיידן אנדער אב טוען. זאל ער זיך באמיהען אים צו העלפן מיט געלד ווי נייט ער קען. און צו פאר מיידן דעם שארדן וויא ווייט ער קען און פשימא טוין צו דער ווייטערין אלע שארדיגס וואס עס קען פון דעם ארום קומען סייא צו איין איינציגן. סייא צו פיל מענשן. ווען איצט איז דער הויז אפילו גיט אזוי גיטויס. גאר וויא באלד עס קען קומען דער צו זאל ער זיך ווערן אב טוען און דער ווייטערין. דיא חכמים זאגן (אבות פו) הי ממון חבירך חביב עליך כשלך. דאס איז פיינליך דו געלד פון זיין חבר זאל דיר ויין אזוי ליב ווי דין אייגענע. און אין נפש מוז ער זיך אויך באמיהען צו טוען דעם חבר אלע נופעליגקייט וואס ער קען. סיי אין כבוד. סייא אין אנדערע זאכן וואס ער ווייסט אז ער וועט יענעם טוען וועט יענער נאכין פאר געטוען פון דעם. בארף איין פרומער דאס טוען. און פשימא אז ער זאל אים גיט אן טוען קיין צער אויך דער וועלט וואס פאר איין צער עס איז. און דאס איז אלץ גמילות חסדים וואס איינערע חכמים האבן ויער גלויבט און מתייב גיווען

היתה לי פעם אחת מכרה כיפה שבראשה והביאה לי קידוש היום. הרי לך מה מן החסידות במה שנוגע אל דקדוקי המצות. כי כבר פטור היה מן הדין מהבאת יין לקידוש. כיון שלא היה לו. עד שהיתה צריכה אמו למכור כיפה שבראשה. אמנם ממדת חסידות היה עושה כן. ובמה שנוגע לכבוד חבירו שלא כנהו אפילו כנוי שאינו של גנאי וכדפירשן התוספות שם. ורב הונא ג"כ קשר נמי על לבושו. לפי שמכר המייגן לקנות יין לקידוש היום. עוד שם שאלו תלמידיו את ר"א בן שמוע. במה הארכת ימים. א"ל מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת. ולא פסעתי על ראשי עם קודש. הנה זה המדות בענין כבוד ב"ה ובענין כבוד חבריות. שלא לפסוע על גב מסבתן שלא ליראות כמבזה אותן. עוד שם שאלו תלמידו את ר' פרידא במה הארכת ימים. א"ל מימי לא קדמני אדם לבה"מ. ולא ברכתי לפני כהן. ולא אכלתי מבהמה שלא הורמה מתנותיה. ואמרו עוד שאלו תלמידו את ר' נהוגיא במה הארכת ימים. א"ל

אניו שמתרק צו טען. אונטער דעם איז אויף שלום צו מאכין צו ווישען מענשין. וואס דער פון קומט ארויס טובות פאר דער וועלט. איצט וועל איך פרענגען ראיות פון דער גמרא צו פאר שטארקן אונזערע הייד. תאמש דיא הייד זענען גיונים אונ מען דארף צו וויא גאר קיין ראיות גיט. אין פיר בני העיר שטייט גישריבין דיא תלמידים האבין גיפרענגט רבי זבאי דווקא וועלכין זכות לעבסמו אוי לאנג. האט ער גיזאגט איך האב קיין מאל גיט משתין גיוועזן אין דיא פיר איילין פון תפלה. אונ האב מיין חבר קיין צו נאמען גיט גיגעבין. אונ האב גיט מבטל גיוועזן שבת ויום טוב קידוש צו מאכין. מיין אלטע כמעט האט איין מאל פאר קויפט איר הויב פון קאפ אונ האט מיר גיפראכט וויין אויף קידוש. זעהט מען וויא ווייט חסידות איז נוגע צו דקדוקי מצות. מן הדין וואלט ער שוין פטור גיוועזן פון קידוש וויא פאלד ער האט גיט. גאר איבער סדרת חסידות האט זיא פאר קויפט איר הויב. אונ ער האט גיט גרופין מיט איין צו נאמען זען אויף דער צו נאמען איז גיט קיין שטענדליכער. וויא תוספות מאכט דארטן רב הונא האט פאר קויפט איין גארטיל צו קויפען וויין אויף קידוש. אונ האט זיך פאר בוגרין מיט איין שטריק. דיא תלמידים האבין גיפרענגט צו ר"א בן שמוע פאר וואס לעבסמו אוי לאנג. האט ער גיזאגט איך האב קיין מאל גיט גימאכט דעם בית המדרש פאר איין דווקא נאנג. אונ האב גיט גיטרעמין אויף דיא קעפ פון מענשין. דאס הייסט איך האב זיין גיט גיחאלטן פאר קליין. דיא מרות זענען זעליק צו האלטן איין שור אונ זעליק צו האלטן ליימין. זען מען ניצט מיט זיין זאלן וויא גיט מביה זיין. אויף האבין דיא תלמידים גיפרענגט ר' פרידא פאר וואס לעבסמו אוי לאנג האט ער גיזאגט צייט איך לעב דאבין. קיין מענשין גיט גיקמען אין שול פריער פון מיר אונ האב גיט גימאכט קיין פרקה פאר איין פון. אונ האב גיט גיזעסין פון איין ברהמה וואס עס איז גיט אב גישייט אירע מתנות צום פון. אויף האבען גיפרענגט

אל סימי לא נתכבדתי בקלון חבירי . ולא עלתה על מטתי קללת חבירי .
 ומפרש התם . כי הא דרב הונא דרי מרא אכתפיה . אתא ר"ח בר חנילאי
 וקא דרי מיניה . אל אי רנילת דדרית במאתריך דרי . ואי לא אתייקורי
 אנא בזולתא דידך לא ניהא לי הרי לנו שאע"פ שמשמעות בקלון חבירו
 הוא המשתדל לכזות חבירו . כדי שעל ידי זה ירבה כבודו . הנה לחסידים
 לא יאות לקבל כבוד . אפילו אם חבירו הוא הבא ומתרצה בזה . אם יהיה
 זה בזיון לחבירו . וכענין זה אמר רבי זירא סימי לא הקפדתי בתוך ביתי
 ולא צעזעתי בפני מי שגדול ממני . ולא הרהרתי במכובאות המטונפות . ולא
 הלכתי ד"א בלא תורה ובלא תפילין . ולא ישנתי בכה"מ לא שינת קבע
 ולא שינת עראי . ולא ששתי בתקלת חבירי ולא קראתי לחבירי בחניכתו .
 הרי לך מעשי חסידות מכל הדרכים שזכרנו למעלה . ואמרו עוד ז"ל (כ"ק ל)
 אר"י האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דברכות . וזה למה שבינו
 לבין קונו . וא"ל לקיים מילי דגזקין וזהו למה שבינו לבין חבירו וא"ל
 לקיים מילי דאבות . ששם נכללים ענינים מכל החלקים . והנה גמילות
 חסידות

גיפּרענעם דיא תלמידים ר' נהניא פאר וואס לעבנסטו אזו לאנג . האט ער גיוואנט
 איה דאב זיך קיין מאל ניט גילויבט מיט אזוי איין וואך וואס פון דעם קען ארויס
 קומען איין גיוון צו מיין חבר און אז איה בין ארויף גינאנגען אויף מיין געט
 איי ניט מיט גינאנגען דיא קללה פון מיין חבר . ווארס איה דאב זיך באמיקעט
 מיט אים שלום צו ווערן . זאגט דארטן דיא גמרא אזוי וויא רב הונא האט
 גיטראגן איין רינדעל אויפן אקסיל . איי זיקומען רב תנא בר תיילאי אונ האט
 גיוואלט צו געמען פון אים אונ אליין טראגען האט ער גיזאגט ביססו גיוואנט
 צו טראגן אין דיין שטאט זאלסטו דא אויך טראגן . אז ניט ווילסטו מיר פבוד
 אב געבין מיט דיין שאנד דאס וויל איה ניט . ועדמ מען אז דעם חבר מבזה
 צו זיין . פדי דורה דעם זאל מעהר ווערן זיין פבוד מאר מען ניט אבער איין
 פרוכער דארף ניט צו געמען קיין פבוד פון זיין חבר אפילו ווען גענער ניט אים
 פבוד מיט זיין גוטן ווילן . גאר אז דורה דעם קען ארויס קומען דעם אנדערן
 איין גיוון . אויף דעם ארט זאגט ר' זירא איה דאב זיך קיין מאהל גיט גיבינדיג
 אין מיין שטוב . אונ דאב ניט איין מריט גיגעבין פריער פאר איין גרעסערין
 פאר מיר . אונ דאב ניט גיטראקט און אנגיניע ערמער אין דער תורה .
 אונ בין ניט גינאנגען מיר איילין און תורה אונ אן תפילין . איה דאב גיט
 גישלאפן אין בית המדרש אפילו אביסעל . אונ דאב זיך גיט גיפרייט מיט זיין
 חברס שלעכטס . אונ דאב גיט גרוסן מיין חבר מיט זיין צו נאמען ועדמ מען
 פון דעם אז חסידות איי דיא אלע ארטן וואס מיר האבן אויבן גישריבן . אויך
 זאגט דיא גמרא (כבא קמא ל) ווער עס וויל פרום זיין מוז מקיים זיין אלע דינים
 פון ברכות . דאס זענען דיא זאכן וואס גידערט צו גאט אונ אנדערע זאגן ער
 זאל מקיים זיין דיא דינים פון גיזקין . דאס זענען דיא זאכן וואס איי צווישן אים
 אונ זיין חבר . אונ אנדערע זאגן ער זאל מקיים זיין דינים פון אבות . ווארס
 דארטן

חסידות הוא עיקר גדול להסידים כי חסידות עצמו נגזר מהסד ואז"ל
 (סוכה פ"ג) על ג' דברים העולם עומד ואחד מהם נ"ח . וכן מנהו ז"ל עם
 הדברים שאוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב . ואמרו עוד
 (סוכה י"ד) דרש ר' שמלאי תורה תחלתה נ"ח וסופה ג"ח . ואמרו עוד דרש
 רבא כל מי שיש בו נ' מדות הללו . בידוע שהוא מזרעו של אברהם
 אבינו . רחמן וביישן וג"ח . ואמרו (סוכה מ"ט) אר"א גדולה נמילות חסדים
 יותר מן הצדקה . שנאמר ורעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד . ואמרו עוד
 (ס"ט) כג' דברים גדולה ג"ח מן הצדקה שהצדקה בממונו וג"ח בנופו .
 צדקה לעניים . ג"ח לעניים ולעשירים . צדקה להיים . ג"ח בין להיים בין
 למתים . ואמרו עוד ונתן לך רחמים ורחסך כל המרחם על הבריות מרחמין
 עליו מן השמים . וזה פשוט . כי הקב"ה מודד מדה כנגד מדה . ומי
 שמרחם ועושה חסד עם הבריות . גם הוא בדינו ירחמוהו וימחלו לו עונותיו
 בחסד . שהרי מחילה זו דין הוא . כיון שהיא מדה כנגד מדתו . והוא
 משאז"ל למי נושא עון למי שעובר על פשע . ומי שאינו רוצה להעביר
 על מדותיו . או אינו רוצה לגמול חסד . הנה הדין נותן שגם עמו לא
 יעשו

דְּאֵרְמִין וְעֵנְעֵן שׁוּיִן אִיִּין גִּישְׁמַעְלֵט אֲלֵע תְּלָקִים . אֹנְג גְּמִילוֹת תְּסָדִים אִיִּין אִיִּין
 גְּרוּיִסְטֵר עֵיִקֵר פֶּאֶר אִיִּין פְּרוּכְמֵן . דִּיא תְּכָמִים זְאָגִין (אבות פ"ג) אוּיִף דְּרִיִּי זְאָכִין
 שְׁמַיִים דִּיא וְעֵלֵט . אִיִּין אִיִּינֵע פֹּון זִיִּיא גְּמִילוֹת תְּסָדִים . אֹנְג דִּיא תְּכָמִים הָאָבִין
 דָּאָם גִּישְׁמַעְלֵט צְוִיִּשׁוּן דִּיא זְאָכִין וְוֵאָם מְעֵן עֵקֵט גָּאָר דִּיא פִּירוֹת פֹּון דָּעָם אוּיִף
 דָּער וְעֵלֵט אֹנְג דָּער גָּרָן בְּלִיִּבְט אוּיִף יַעֲנֵד וְעֵלֵט . אוּיִף זְאָגֵט דִּיא גְּמִירָא
 (סוכה י"ד) ר' שמלאי דָּאָם גִּיִּרְשֵׁת אֹז גְּמִילוֹת תְּסָד אִיִּין דָּער זְאָן הוּיִב אֹנְג
 דָּער אוּיִם לֹא פֹון דָּער תּוֹרָה . אֹנְג רָבָא דָּאָם גִּיִּרְשֵׁת וְוֵער עֵס דָּאָם אִיִּין זִיִּךְ
 דִּיא דְּרִיִּיא מְדוֹת אִיִּין עַר כּוֹן אֲבָרְהָם אָבִינוּ קִיְנֵדֵר . אִיִּין בְּעַל תְּחֻמְנוֹת . אֹנְג
 אִיִּין בּוֹשֵׁת פְּנִים אֹנְג אִיִּין בְּעַל גְּמִילוֹת תְּסָד . אוּיִף זְאָגִין וְוִיא (סוכה מ"ט) ר"א
 זְאָגֵט גְּמִילוֹת תְּסָד אִיִּין גְּרַעֲסֵר פֶּאֶר צְדָקָה . אוּיִף זְאָגִין וְוִיא (שם) מִיט דְּרִיִּי זְאָכִין
 אִיִּין גְּמִילוֹת תְּסָד גְּרַעֲסֵר פֶּאֶר צְדָקָה . צְדָקָה אִיִּין גָּאָר מִיט גְּעַלְד אֹנְג גְּמִילוֹת
 תְּסָד מִיט זִיִּין גּוֹף . צְדָקָה אִיִּין גָּאָר צו אַרְעֻכֵּע לִיִּיט . אֹנְג גְּמִילוֹת תְּסָד אִיִּין צו
 בִּיִּכֵע לִיִּיט אוּיִף . צְדָקָה אִיִּין גָּאָר צו לְעִבְעֵרִינֵע . אֹנְג גְּמִילוֹת תְּסָד אִיִּין צו
 גִּישְׁמַעְלֵט אַרְבַּעַע אוּיִף . אוּיִף שְׁמַיִים אִיִּין דָּער גְּמִירָא דָּער וְוֵאָם אִיִּין זִיִּךְ מְרַחֵם אוּיִף
 לִיִּיטִין אוּיִף דָּעָם אִיִּין מְעֵן זִיִּךְ מְרַחֵם פֹּון הַיְמַעַל . אֹנְג דָּאָם אִיִּין גְּוִיִּים וְוֵאָרֵם גָּאָם
 בְּאַצְאֵלֵט דָּאָךְ סָדָה בְּנָגְד מְדָה . אֹנְג וְוֵער עֵס דָּאָם תְּחֻמְנוֹת אוּיִף לִיִּיטִין אִיִּין דָּער
 זִיִּיט אֹז מְעֵן זְאָל זִיִּךְ אוּיִף אִיִּים אוּיִף דָּער בְּאַרְעֻכְמֵן . אֹנְג מְעֵן זְאָל אִיִּים מְחַל
 זִיִּין וְוִינֵע עֵבִירוֹת מִיט תְּסָד וְוִייל עַר מוּט אוּיִף תְּסָד . וְוִיא דִּיא גְּמִירָא זְאָגֵט צו
 וְעֻמְעֵן פֶּאֶר גִּיבְט גָּאָם וְוִינֵע זִיִּיט . צו דָּעָם וְוֵאָם אִיִּין מְחַל דָּעָם אַנְדֵרְעִין וְוִינֵע
 עֵבִירוֹת . דָּער וְוֵאָם וְוִיל אָפְעֵר גִּיט שְׁעֻנְקֵען וְוִינֵע . אַדְעֵר וְוִייל גִּיט מְרַחֵן
 מִיִּין תְּסָד . אִיִּין דָּער זִיִּיט אֹז מְעֵן זְאָל מִיט אִיִּים אוּיִף זִיִּךְ בְּאַדְאָגֵלְען גִּיט מִיט
 תְּסָד . הִיִּינֵט וְעַה וְעֵלְבֵר מְעַנֵּשׁ וְעַמֵּ דָּאָם דָּער דְּאֵלְמִיִּין אֹז גָּאָם זְאָל זִיִּךְ מִיט
 אִיִּים

יעשו אלא שורת הדין. ראת עתה מי דוא זה ואיזה הוא שיוכל לעמוד
 אם הקב"ה עושה עמו שורת הדין. ודוד המלך מתפלל ואומר ואל תבוא
 כמשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי אמנם העושה חסד יקבל
 חסד. וככל מה שירבה לעשות כך ירבה לקבל. ודוד היה מתהלל במדתו
 זאת הטובה שאפילו לשונאיו היה משתדל להיטיב. וזו מ"ש (ס ל"ה) ואני
 בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי ואמר (ס ז) אם גמלתי שולמי רע
 ונו'. ובכלל הענין הזה שלא לצער לשום בריה אפילו ב"ח ולרחם ולהוס
 עליהם. וכח"א (מש"י יב) יודע צדיק נפש בהמתו. וכבר יש שסוברים צער
 ב"ח דאורייתא ועכ"פ דרבנן. כללו של דבר הרחמנות וההטובה צריך שתהיה
 תקוע בלב החסיד לעולם. ותהיה מנמתו תמיד לעשות קורת רוח לבריות.
 ולא לגרום להם שום צער וכו'. החלק הב' מן החסידות הוא באופן העשיה.
 והנה ג"ז נכלל בב' ענינים. אמנם תהתייהם נכללים פרטים רבים. וב'
 הראשיים הם חיראה והאחבה. ב' עמודי העבודה האמתית שזולתם לא

תכון

אים ב'אדאנדלען נאר מיטין דין. אונ דוד המלך האמ מתפלל ג'וועזין (תהלים
 קיג) ואל תבא כמשפט את עבדך כי לא יצדק לפני כל חי. דאם איז מייטש דוא
 זאלסט ניש גיין מיטין דין מיט דין קנעכט. נארום קיין לעבעדיגער מענש
 וועט פאר דיר ניש בלייבן ג'רעכט. נאר דער וואס מוז חסד יענער איז מקבל
 חסד אונ וואס ער מוז מעדער איז ער מקבל מעדער. אינ דוד האט זיך פ'רעיקט
 אז אפילו זיינע שונאים פלעגט ער אויף זעהן גרמס צו טוען (שם ל"ה) ואני
 בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי והפלתי על חיקי תשוב. דאם איז מייטש אז
 מיינע שונאים זענען אפילו קראנק ג'וועזין האב איה אן גיטאן איין זאק אונ
 דאב גיפאסט. אויף זאגט ער (שם ז) אם גמלתי שולחי רע. דאם איז מייטש צו
 דאב איה גיטאן שלעכטס דעם וואס איה ווייס אז ער מוז מיר שלעכטס. דער
 פלל איז מען מאדער ניש טוען. קיין שלעכטס קיין לעבעדיגע באשעפניש. וויא דער
 פסוק זאגט (מש"י י"ב) יודע צדיק נפש בהמתו. דאם איז מייטש דען פרוכער קען
 אפילו ויין ב'הכמה קיין שלעכטס ניש צו טאן. אונ אנדערע תכמים זאגן אז צער
 בעלי חיים איז נאר פון דער תורה. נאר מ'דברגן איז דאס גוים אסור דער פלל
 איז איין חסידים הארץ מוז ליגן טעמעדיג גרמס צו טוען אונ ניש גרום ויין קיין
 לעבעדיגע באשעפניש קיין צער. דער אנדערער תלק פון חסידות איז וויא מען
 זאך טוען דאס מצות. אונ דאס ווערט איה איינגעטיילט אין צוויי מייל. אונ
 אין וויא איז פאראן אפולע פרטים. נאר דער הויפט איז יראה אונ אהבה צוויי
 זילין פון די ריכטיגע עבודה. וואס אן דעם קען נאר קיין עבודה ניש ויין. אינ אין
 פלל פון יראה איז מען זאל ויין אראפ גיפאלין פאר נאט צו שעמען זיך אז מען
 קומט דינען נאט. אונ פ'בור אב געבין ויינע מצות זיין נאמען אונ ויין תורה.
 אונ אין פלל פון אהבה צו פרייען זיך אונ צו באהעפטן זיך אן נאט. אונ
 קנאה האבן אין מצות אונ ערשט וועלן מיר דאס מפורש ויין איינציגווייס
 דער עיקר יראה איז מען זאל מירא האבן פאר זיין גרוסקייט אז דער מענש

דארף

תכון כלל . בכלל היראה יש ההכנעה מלפניו יתברך . הכושת בקרוב אל עבודתו . והכבוד הנעשה אל מצותיו אל שמו יתברך ואל תורתו . ובכלל האהבה . השמחה . הדבקות . והקנאה . ועתה נבארם אחד אחד . הנה עיקר היראה היא יראת הרוממות שצריך האדם לחשוב בעודו מתפלל או עושה מצוה . כי לפני מלך מלכי המלכים הוא מתפלל או עושה המעשה ההוא . והוא מה שחזויר התנא (לנוס פ"ג) וכשאתה מתפלל דע לפני מי אתה מתפלל . והנה ג' דברים צריך שיסתכל האדם ויתבונן היטב . כדי שיגיע אל זאת היראה . האחד שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך שמו ונושא ונותן עמו . אף על פי שאין עינו של אדם רואהו . ותראה בי זה הוא היותר קשה שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי . יען אין החוש עוזר לזה כלל . אמנם מי שהוא בעל שכל נכון . במעט התבוננות ושימת לב . יוכל לקבוע בלפו אמיתת הדבר . איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך . ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש . והוא ית"ש מאזין לו מקשיב לדבריו . כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו . ואחר שיקבע זה ברעתו . צריך שיתבונן על רוממותו יתברך . אשר הוא מרומם ונשגב על כל ברכה ותהלה . על כל מיני שלימות שחובל מחשבתנו לדמות ולהבין . ועוד צריך שיתבונן על שפלות האדם ופחיתותו . לפי דומריותו ונסתו . כ"ש לפי החטאים שחטא מעודו . כי על כל אלה א"א שלא יחדר לבו ולא ירעש בעודו מדבר דבריו לפניו יתב' . ומזכיר בשמו ומשתדל

בארף טראכטן בשעת ער שטעלט זיך מתפלל זיין . אדער ער טוט אין מצוה או ער איז מתפלל פאר דעם מלכי המלכים . וויא דער תנא זאגט אז דא בייט מתפלל זאלסטו וויסן פאר וועמען בייסטו מתפלל (אבות פ"ג) און דרייא זאכן מוז זיך דער מענטש בעטראכטן און גוט בעקלערין פרי צו קומען צו דיא יראה . איינס איז אן ער שטייט ריכטיג פאר דעם פאשעפער און רעט מיט אים נאמיש דעם מענשיגס אויג ועהט אים גיט און דעם און דאס וייער שווער אז דער מענטש זאל זיך דאס אפ מעלדין אין הארצין גאנץ ריכטיג . ווייל זיין חוש העלפט אים גיט צו דעם נאר וואס רען איז אין אמת אין בעל שכל וועט מיט אביסעל בעטראכטונג ער קענען זיך איין זעצין דיא זאך וויא ער רעט מיט גאט ב"ה . און ער בעט בייא אים און גאט ב"ה הערט אים צו פונקט וויא איין מענטש רעט מיט דעם אנדערין און דער אנדערער ענפערט אים . און וויא דער מענטש וועט דאס זיך בייא שטעלין אין זיין דעה בארף ער זיך באקלערין אויף זיין גיהויבנדיג וויא ער איז גיהויבן איבער אלע לויב . און איבער אלע שלימות וואס אינגער מחשבה קען זיך פאר שטעלין און זאל באקלערין דיא גידעריגקייט פון דעם מענשיגן נאך זיין גראבנהייט . און פשיטא שוין נאך דיא עבירות וואס ער האט גיטאן . ווארום בייא דיא אלע זאכן איז גיט מעגליך אז ער זאל גיט פאר ציטערט ווערין בשעת ער רעט פאר גאט ברוך הוא . און דער מאנט זיין זאכען און באהיטעט זיך אים איבער צו בעטן . דאס איז וואס דער פסוק זאגט תהלים

ומשתדל להרצות לו . הוא מש"ה (סלס"ג) עבדו את ה' ביראה ונילו ברעדה . וכתוב (סס טט) אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו . כי המלאכים להיותם יותר קרובים אליו יתברך מבני הנוף החומרי קל להם יותר לרמות שבח גדולתו . ע"כ מוראו עליהם יותר ממה שהוא על בני האדם . ואמנם דוד המע"ה היה משבח ואומר (סס ה) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך . וכתוב (מלאכי ה) מפני שמי נחת הוא . ואומר (עזרא ט) אלהי בושתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך . ואולם היראה הזאת צריך שתתגבר בלב בתחלה . ואחר כך תראה פעולותיה גם באיברי הנוף הלא כמה כובד הראש וההשתחוואה שפלות העינים וכפיפת הידים כעבד קטן לפני מלך רב . וכן אמרו בגמרא רבא פכר ידיה ומצלי . אמר כעבדא קמי מאריה . והנה דברנו עד עתה מן ההכנעה וזמן הבושת . ונדבר עתה מענין הכבוד . הנה כבוד המצוה ויקרה . כבר הזהירונו עליו חז"ל ואמרו זה אלי ואנוהו . התנאה לפניו במצות . ציצית נאה . תפילין נאה . ס"ת נאה . לולב נאה וכו' . וכן אמרו הידור מצוה עד שלישי . ע"כ משלו מכאן ואילך

(תהלים ב') עבדו את ה' ביראה ונילו ברעדה . דאם איז מייטש זינט גאט מיט יראָה אונ פרייך זיך מיט ציטמערניש . אויף שטייט (שס טט) אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו . דאם איז מייטש גאט איז שרעקליך צווישן וינע הייליגע לייט . אונ איז איין פורקט אויף דיא וואס זענען ארום אים . ווארום ווייל דיא מלאכים זענען צו אים גענטער איידער מענשן וואס האבן איין גראבען חומר . איז וויא גרינגער זיך פאר צו שטעלן זיין גרויסקייט . דעריבער איז אויף וויא זיין מרדא מעהר ווי אויף מענשן . נאר דוד המלך האט זיך בעריכט אונ האט גיאנגט (שס ה) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך דאם איז מייטש איה וועל זיך בוקן צו זיין הייליגן פאלעץ מיט זיין פורקט . אויף שטייט (מלאכי א) מפני שמי נחת הוא דאם איז מייטש פאר זיין גאמען ציטערט דער פרוקער יוד . אויף זאגט ער (עזרא ט) אלהי בושתי וגם נכלמתי להרים אלהי פני אליך . דאם איז מייטש זיין גאט איה זשעם זיך אויף צו הייבן זיין פנים צו דיר . נאר ריא יראָה בארף זיך פרייער שטארקין איז בארצין . דער גאָה זעהט מען ריא וירקנען פון דעם אויף אין אלע גלידער פון גוף . דאם הייבט דעם קאפ האלטן שווער איין גיבונן בשעת באונגען דיא אויגן אראב גילאזין אונ דיא הענד אונף גיבונן אזוי וויא איין קליינער קנעכט פאר איין גרויסן מלך . אונ אזוי זאגט דיא גכרא רבא האט אויף גילייגט ריא הענד אונ האט גיראווינט ער האט גיאנגט מען דארף שטיין וויא איין קנעכט פאר זיין הארין . אונ זיין ערשט האבן מיר גירעט פון דעם וואס איין מענשט מוז זיין זיך אראפ פאלן אונ זעמען זיך . איצט וועלן מיר רייזן פון קבוד דער קבוד פון מצות אונ צו האלטן וויא מיער האבן אונן טוין ריא חכמים גיאנגט זי אלי ואנוהו . דאם איז זיין גאט איה וייל אים באשיינען . פשיין זיך פאר אים מיט מצות . שיינע ציצת . שיינע תפילין . איין שיינע ספר תורה . איין שיינעם לולב . אונ אזוי שטייט אין דער גמרא באשיינען ריא מצוה בארף

ואילך משל הקב"ה . הרי דעת שפתותיהם ז"ל ברור מללו . שאין די בעשות המצוה לבד . אלא שצריך לכבדה ולהדרה . ולהוציא מי שלהקל על עצמו יאמר אין הכבוד אלא לבני האדם המתפתים בחבלים אלה . אך הקב"ה אינו חושש לזה . כי הוא מרומם מדברים האלה ונשגב מהם . וכיון שהמצוה נעשית לאמתה די בזה . אמנם האמת הוא שהאדון ב"ה נקרא אל הכבוד . ואנו חייבים לכבדו . אע"פ שאינו צריך לכבודנו ולא כבודנו חשוב וספון לפניו . ומי שממעט בזה במקום שהיה יכול להרבות . אינו אלא חוטא . הוא מה שהנביא מלאכי מתרעם על ישראל בדבר ה' (מלאכי ב) וכי תנישון עור לזכות אין רע הקריבחו נא לפחתך הירצך או הישא פניך . ואולם חז"ל הזהירונו להתנהג הפך זה בעבודה . ואמרו בענין מים שנתגלו שלא יסננם במסננת . מטעם אימור דאמרי להדיוט . לנכוח מי קאמר לית ליה הקריבחו נא לפחתך . ראה נא מה חסרון יש במים שנסתננו . וכבר מותרים הם להדיוט . ואפ"ה אמורים הם לנכוח משום שאינו דרך כבוד . ואמרו עוד בספרי . וכל מבחר נדריכם . דהיינו שלא יביא אלא מן המוכהר . וכבר מצאנו קין והבל . הבל הביא מכבורות צאנו ומחלביהן . וקין מן הפסולת מפרי האדמה כפי' ז"ל . ומה עלה בהם וישע

מען איין דיימיל מיינערער צאלין ווי פאר די מצוה אליין . ביו דעם דיימיל דארף ער וינע געבין . פאר די איבעריגע וועט נאט פאצלין . ועדן מיר ריכטיג אז עס איז נישט נגוג מיט דעם וואס ער מוט דיא מצוה אליין . נאר ער מוז איר נאך פאשיינען . און נישט ווי דער וואס וויל ויך גרינגער מאכין און זאגט דער פבד איז מער נישט גוט צו געבין דעם מענשיין וואס ער פאר לאנגט די נאענשיקייט אבער נאט וויל דאס נאר נישט . ווארום ער איז דער הויפין פון די אלע זאכן . און ווי פאלד די מצוה ווערט גימנען ריכטיג איז שוין נגוג נאר דער אמת איז נאט ווערט אן גירופען דער גאט פון גאט פון פבד און מיר זענען מוהיב אים אב צו געבען פבד האמט ער דארף נישט אונזער פבד . און אונזער פבד איז נישט רלשוב ביי אים . און דער וואס איז ממעט זיין פבד וואו ער האט גיקענט פאר מערין איז ער איין זינדער . דאס איז וואס דער נביא ביינערט ויך אויף יודין פון גאמט וועלן (מלאכי א) כי תגיש עור לזכות אין רע . תקריבחו נא לפחתך הירצך או הישא מיד . דאס איז מיינטש ווען איר דער לאנגט איין פלגדיון קרפן איז ביי איה נאר קיין בייז נישט פאר רעכניט . דער לאנג אים צו דיין הארין צו וועט ער דאס פאוויליגין . און די נקרא האט אונז פאר זאגט פאר קערט אז מען זאל נאט נאך מער פבד אב געבין וויא איין מענשיין . און זאגין וואסער וואס זענען גינעזין אפ גידעקט טאר מען נישט איבער זייען . האמט הגם פאר איין גינעזים מענשיין מען דאס ניצין . אבער פאר נאט טאר מען נישט . פאר וואס וויל עס איז נישט דרך פבד . און אין ספרי שטייט אז איין קרפן טאר מען נישט ברענגין נאר פון די געקטע . מיר נישטען ביי קין און הגל . הגל האט גיבראכט פון די פעטע זעפסין . און קין האט גיבראכט פון די זעלעמע פרוכט פון דער

(בראשית ד) וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה. ואומר (מלאכי ב) וארור נוכח ויש בעדרו זכר וגודר וזוכה משחת לה' כי מלך גדול אני. וכמה דברים הוזהירונו ז"ל שלא יהיו מצות בזויות עלינו. וכבר אמרו כל האוחז ס"ת ערום נקבר ערום מפני בזויו המצוה. וסדר העלאת ביכורים יהיה לנו לעינים לראות מה הוא הידורן של מצות. שכך שנינו (כנכים פ"ג) השור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו וכו'. עוד שם העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של זהב והעניים במלי נצרים כו'. עוד שם נ' מדות בבכורים. בכורים. תוספת ביכורים. ועימור בכורים וכו'. הרי לנו בהריא כמה ראוי לנו להוסיף על גופה של מצוה כדי להודיה. ומכאן נלמוד לכל שאר מצות שבתורה. ואמרו רבא רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. עוד ארזיל על פ' בגדי עשו בנה החמודות. אמר רשב"ג אני שמשתי את אבא כו'. אבל עשו כשהיה משמש את אביו לא היה משמש אלא בבגדי שר. והנה א"כ לבער ורם. ק"ו למלך מלכי המלכים שהעומד לפניו להתפלל

ראוי

עַד. אַתָּה וְאַתָּה אֵינוֹ גִּינוּעוּן דָּעַר סוּף (בראשית ד) וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה. דָּאם אֵינוֹ מִיִּימֵשׁ גָּאֵמ דָּאֵמ וְיָהּ גִּיקְעֵרְטִי צוֹ הַבֵּל מִיִּם זִיִּן מְנַחֵה. אַתָּה צוֹ קָן מִיִּם זִיִּן מְנַחֵה דָּאֵמ עַר וְיָהּ גִּיט גִּיקְעֵרְטִי. אוּיָהּ שְׁמִיִּים (מלאכי א) וארור נוכח ויש בעדרו זכר וגודר וזוכה משחת לה' כי מלך גדול אני. דָּאם אֵינוֹ מִיִּימֵשׁ פֶּאָר פֶּלְרֵכְט אֵינוֹ דָּעַר קֶאָרְגֶּער וְאַתָּה אֵינוֹ וִינֵעַ שְׁמֵאֲרֵעַ אַגְמֵעַן וְכֶר. אַתָּה קִיִּלְעַט אֵינוֹ פֶּאָר דָּאָרְבֵּעֵנְעַ צוֹ גָּאֵט. וְאַרוֹם אֵיךְ בֵּין אַגְרוֹיִסְעַר מִלָּהּ. אַתָּה פִּיל וְאַכִּין דָּאָבִין אֵינוֹ דִּי תַכְמִים פֶּאָר זָאגְט אַז מְצוֹת זָאלין בֵּי אַוִּנוֹ גִּיט מְבֹוּה וְעֵרִין. דִּי גִמְרָא זָאגְט וְעַר עִם הָאֵלֵם אֵינוֹ סָפֵר הַזֶּה נֶאֱקַעַט וְעֵרִים בְּאַגְרָאבִין נֶאֱקַעַט. מְחַכֵּת עַר אֵינוֹ מְבֹוּה דִּי מְצוּה. אַתָּה מִיר קֶעֶנְען וְעַהָן וְיֵיא מֵעַן פֶּלְעֵגְט בְּעֵשִׂינְעֵן דִּי בְּכּוֹרִים בְּשַׁעַת בְּרַעֲנֵנְעַן אַתָּה מִיר דָּאָבִין אַזוֹ גִּילְעֵרִיגְט. דִּי רִיבְקֵעַ פֶּלְעֵנִן בְּרַעֲנֵנִן אֵינוֹ גִּילְעֵרֵנְעַ קֶעֶרְבִילִיךְ. אַתָּה דִּי אַרְעֵמְעַ אֵינוֹ קֶעֶרְבִילִיךְ פֶּון רִיבְלִיךְ. אַתָּה דָּעַר אַקֵּס פֶּלְעֵגְט גִּיִּין פֶּרִיעַר אַתָּה וִינֵעַ הַעֲרֵנְעַר בְּעַרְעֵקֵם מִיִּם גָּאָלֵד. אַתָּה אֵינוֹ קָרוֹן מִיִּם וְיֵתֵם אוּיָהּ זִיִּן קָאָפ. אוּיָהּ שְׁמִיִּים דָּאָרְמִין. דִּבִּיעֵרְלִי בְּכּוֹרִים אֵינוֹ פֶּאָר דָּאָבִין. בְּכּוֹרִים אַתָּה צוֹ גִּיוִונְג פֶּון בְּכּוֹרִים אַתָּה בְּעַקְרִיִּינְג פֶּון בְּכּוֹרִים. וְעַם מֵעַן דָּעַר פֶּון אַז מֵעַן מִזֶּה צוֹ לִיגִין אוּיָהּ דָּעַם גּוֹף מְצוּה כְּדִי צוֹ בְּעֵשִׂינְעֵן. אַתָּה פֶּון דָּעַם קֶעֶנְען מִיר אַבְלֵעֲרֵנְעַן אוּיָהּ אֵלְעַ מְצוֹת. אַתָּה וְיֵיא זָאגִין. רָבָא פֶּלְעֵגְט וְיָהּ אַז מָאן שִׁינֵעַ זָאקִין פֶּאָרִין דִּאָוֵעֲנֵעַן עַר פֶּלְעֵגְט וְיָהּ זָאגִין. גִּבְרִיִּים וְיָהּ גֶעֶנְעַן רִיִּין גָּאֵט. אוּיָהּ זָאגְט דִּי גִמְרָא אוּיָהּ דָּעַם פֶּסִיךְ בְּגִדִי עֵשׂוֹ הַתְּסוּדוֹת רַבָּן שְׁמֵעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל זָאגְט. אַז עֵשׂוֹ הָאֵם גִּדִּיגְט דָּעַם פֶּאָמְעַר. פֶּלְעֵגְט עַר דִּינֵעַן אֵינוֹ קֶרִיִּיעַר פֶּון אֵינוֹ שַׁר. הֵינִיט אַז אַוִּיו צוֹ אֵינוֹ מְעַנֵּשׁ. פֶּשִׁיטָא אֵינוֹ שׁוֹיִן פֶּאָר דָּעַם מִלָּהּ מַלְכֵי הַמְּלָכִים גָּאֵט בְּרוּךְ הוּא. אַז דָּעַר וְאַתָּה שְׁמֵעֵלְט וְיָהּ צוֹ אֵים מְתַפְּלֵל זִיִּין דִּאָרְף אַז מָאן שִׁינֵעַ קֶרִיִּיעַר. אַתָּה וִינֵעַן פֶּאָר אֵים וְיֵיא פֶּאָר אֵיִי גִרוֹיִסְעַן מִלָּהּ. אַתָּה אֵינוֹ דָּעַם כֶּלֶל אֵינוֹ כְּבוֹד פֶּון שְׁבַת

ראוי הוא שילבש בגדי כבוד. ויושב לפניו כמו שיושב לפני מלך גדול. והנה בכלל זה יש כבוד השבתות ויו"ט. שכל המרכה לכבודם. ודאי עושה נחת רוח ליוצרו שכן צונו וכבודנו. וכיון שכבר התאמת לנו שכבוד מצוה. הנה מיני הכבוד רב ים הם. אך הכלל הוא שכל מעשה שבו נראה השיבות לשבת צריכים אנו לעשותו. ע"כ היו החכמים הראשונים עוסקים בחכנות השבת. איש איש לפי דרכו (שנת קיט) ר"א הוה יתיב אתכתקא דשינא ומנשב נורא. רב ספרא מחרץ רישא. רבא מלח שיבוטא. רב הונא מדליק שרנא. רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פרים סלקא. רבה ורב יוסף מצלחו ציבי. רב נחמן מכתף ועייל מכתף ונפיק. אמר אלו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתפינא קמייהו. ותראה היקשו של ר"ג שיש לנו ממנו מקום לימוד. כי הנה היה מתבונן מה היה הוא עושה לפי דרכו לאדם שהוא חפץ לכבדו. וכזה עצמו היה עושה בשבת. ועל דבר זה נאמר לעולם יהא אדם ערום כיראה לדעת ולהתבונן דבר מתוך דבר. ולחדש המצאות לעשות נחת רוח ליוצרו בכל הדרכים שאפשר להראות חיות ככירים נודל רוממותו עלינו אשר על כן כל מה שיתיחס לו יהיה נכבד עלינו כבוד גדול. וכיון שהוא ית' בטובו הגדול עם כל

אנ יום טוב ווארום ווער עם טוט וויא אן פבוד. טוט אן נחת רוח צו גאט וואס גאט אויג פאר גאטין צו געבין וויא פבוד. אונ וויא מיר ווייסן שוין ריכטיג. אז פבוד שפבת איז איין מצוה. איז פאר האנדן פילערהייא פבוד. נאר דער פלל איז אז ענדע ואך וואס ווייסט השיבות צום שפבת. מוען מיר דאס טאן. דערפער פלעגן פאר צייטיגע חקמים געבין פבוד דעם שפבת מיט די אנברייטונג. יעדערער נאך זיין שטייגער (שבת קיט) רבא פלעגט ויצן אויף איין גומין שמואל אונ אונטער פלאזין דאס פייער. רב ספרא פלעגט וועגן איין קאפ. רבא פלעגט ואלעין פיש. רב הענא האט אן גיצונדן ריכט. רב ספרא האט גידרייט קנייטליך. רב חסדא האט צו פראקט קרויט. רבא אונ רב יוסף פלעגן שפאלטין האלץ. רב נחמן פלעגט זיך אן טאן אונ אריין גיין. אן טאן אונ ארויס גיין. ער האט גיזאנט. אז רב אמי אונ רב אסי וואלפין קומען צו מיר וואלט איך פון זייערם וועגן זיך אויף פטרית גיוועזן קענען מיר זיך אב לענגען אז וואס ער פלעגט פאר שטיין ער וואלט טאן איין מענשן וואס ער וויל אים געבין פבוד. פלעגט ער דאס טאן צום שפבת. אונ אויף דעם שטייט איין מענשן זאל זיין קלוג אין יראה. ווארום ער זאך זוכן המצאות מיט וואס צו טאן נחת רוח צו גאט פדי צו ווייזן אז מיר דער קענען זיין גידויפגיטיט איבער אויגן. אונ אין אלע זאכן וואס אים קומט מוען מיר אים ווייזן גרום פבוד. אונ וויא פאלד. גאט האט גיוואלט דורך ויגע גרויסקייט אונ אונטער גידרייט אויג צו טיילן דעם פבוד. אונ איבער געבין אויג ויגע דיליגע הייד. זאפין מיר דאך צום ווייניגסטן פבוד אב געבין אונ ווייזן אז מיר האלפין דאס פאר טייער אונ דאס איז ריא ריכטיגע יראה די יראה פאר זיין גרויסקייט ווארום

פּל שפּלּוּתוֹנוּ רָצָהּ בַּעֲנוּוֹתוֹ לְחֻלּוֹק לָנוּ כְּבוֹד וּלְמִסּוֹר לָנוּ דְּבָרֵי קְרִישׁוֹתוֹ
 וּלְמַחֲזוֹת כֹּכַל כְּהֵנוּ נִכְבְּדוּ. וְנִרְאָה הִיָּקָר אֲשֶׁר לָהֶם אֲצִלָּנוּ. וְתִרְאָה שׁוֹמֵת
 הִיא הִירְאָה הָאֲמִיתִית שֶׁהִיא יִרְאֵת הַרוֹמְמוֹת שׁוֹכְרֵנוּ שְׁבַה תְּלוֹי הַכְּבוֹד
 הַמִּתְקַרֵּב אֶל הַיְּבוֹב הָאֵהָבָה. וְכִמִּישׁ עוֹד בְּסִדְּ. מִשְׁאֵל יִרְאֵת הַעוֹנֵשׁ
 עֵאֵינָהּ הַעִיקְרִית וְאִין מַעֲלוֹת הַמְדוֹת הָאֵלֶּה נִמְשַׁכּוֹת הִיִּמְנָה. וְנַחֲזוֹר לְעֵנִין
 הַשְּׁבַת. הֵנָּה אִמְרוּ רַב עֲנִן לְבִישׁ נוֹנְדָא. דְּהֵיִינוּ שְׁהִיָּה לּוֹבֵשׁ בְּנֵד שַׁחֲרֵ
 בַּעֲשׂוֹ. כִּדִּי שִׁיְהִיָּה יִנְכֵר יוֹתֵר כְּבוֹד הַשְּׁבַת בְּלוֹבֵשׁוּ בּוּ בְּנֵדִים נְאִים. נִמְצָא
 שְׁלֵא לְבַד הַהֲכֵנָה לְשְׁבַת הוּא מְכַלֵּל הַכְּבוֹד. אֵלֶּא אִפִּילוּ הַהַעֲדֵר שְׁמַכּוּ
 יִבְחֵן יוֹתֵר מִצִּיּוֹת הַכְּבוֹד. גַּם הוּא מְכַלֵּל הַמִּצְוָה. וְכֵן אִמְרוּ לְקַבּוֹעַ סַעוּדָה
 בַּעֲשׂוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשְּׁבַת. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא כּוֹה. וּבְכַלֵּל הִירְאָה עוֹד כְּבוֹד
 הַתּוֹרָה וְלוֹמְדִיהָ. וְכַהֲדִיא שְׁנִינוּ כֹּל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה נוֹפּוּ מְכּוֹבֵד עַל
 הַכְּרִיּוֹת. וְאוּלַּי (מִנְהַרְדֵּין ק"ב) אִמְרוּ רַבִּי מִפְּנֵי מַה זָכָה אַחֲאָב לְמַלְכוּת כ"ב
 שָׁנָה. לְפִי שְׁכַבְדוֹ אֶת הַתּוֹרָה שְׁנַתְּנָהּ כְּכ"ב אוֹתִיּוֹת שְׁנֵאִמְרוּ וַיִּשְׁלַח מְלֹאכִים
 אֶל אַחֲאָב וְנָו'. וְהִדְבֵּר הַזֶּה לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת. וְאוּלַּי הִיָּה הוֹלֵךְ מִמְּקוֹם
 לְמִקּוֹם לֹא יִנְחֵנוּ בְּשֶׁק וַיִּנְחֵנוּ עַל הַחֲמוֹר וַיִּרְכַּב עָלָיו. אֵלֶּא מִנִּיחוּ בְּחִיקֵי
 כּו'. וְאִמְרוּ עוֹד לִישֵׁב עַל הַמַּטֵּה שֶׁמֵּת עָלֶיהָ. וְכֵן אִמְרוּ אִין זוֹרְקִין כְּתָבֵי
 הַקּוֹדֵשׁ וְאִפִּילוּ הַלְּכוֹת וְאִנְדוֹת. וְאִמְרוּ לְהַגִּיחַ נְבִיאִים וְכַתּוּבִים עַל גְּבֵי
 חוֹמָשִׁים

וְנִרְאֵם דְּרָקָה דְּעַם כְּבוֹד וְעִרְיָן מִיר גְּעַהֲעַמְעֵר צֵה אֵהָבָה פֶּאָר נְאִם אֲבַעֵר דִּי
 יִרְאָה וְנִאֵם מִעַן הָאִם פֶּאָר שְׁמִרְאָף אִין גִּיִּם קִיין עֵיקֵר. אִין דִּיא מְדוּת פּוֹן
 אֵהָבָה קִיָּמָה פּוֹן דְּעַם גִּיִּם אֵרִיִּים. הֵיִינָם וְעֵלִין מִיר אִיָּבַעֵר אֲנִיִּים רִיִּדִין וְעֵנִין
 שְׁבַת. דִּיא גְּמִרָא וְאָנָם. רַב עֲנִן פְּלֻעֵנָם אִין מִעֵנֵן אִיין שְׁוֹאֲרָעַץ קְלִיִּד אִים עֵרֵב
 שְׁבַת כְּרִי עִם זָאֵל וְיִין יִנְכֵר מֵעַר דְּעַר כְּבוֹד פּוֹן שְׁבַת אִין עַר מִשֵּׁן אִין שִׁיָּנַע
 קְלִיָּהֲעַר קִיָּמָה אִים אִין גִּיִּם נְאִר דִּיא הֲכֵנָה לְשְׁבַת. גִּיְהַעֲרֵם צוּם כְּבוֹד. נְאִר
 אֲפִילוּ אִין זָאֵל וְאִין זָאֵל וְאִין זָאֵל פּוֹן דְּעַם וְעַם מִעַן פֶּאָרִשְׁמִיִין אִין עַר הָאֵלֶּם דְּעַם
 שְׁבַת כְּכַבֵּד אִין דְּאִם אוּיָה אִין מִצְוָה. אוּיָה דְּאִבִּין וְיִיא גִּיאֲסַעֲרֵם צוּ קִבְעַ
 וְיִין אִין סַעוּדָה אִים עֵרֵב שְׁבַת פּוֹן כְּבוֹד שְׁבַת וְעֵנִין. אִין דְּאִם גְּלִיָּכִין אִין
 אִין כְּלָל פּוֹן יִרְאָר אִין דְּעַר כְּבוֹד פּוֹן תּוֹרָה אִין אִירַע לְעֵרְעַר אִין מִיר דְּאִבִּין
 בְּפִירֵשׁ גִּילְעֵרְנָם, אִבּוֹת סִידוּ וְעַר עִם גִּיִּם כְּבוֹד דִּיא תִּרְיָה. דְּאִם כְּבוֹד פּוֹן
 עִיִּיִמִין אוּיָה וְאָנָם דִּיא גְּמִרָא (מִנְהַרְדֵּין ק"ב) רַבִּי וְאָנָם פֶּאָר וְנִאֵם דְּאִם אֲרֹאֵב זֹכָה
 נְוֵעֵיין צוּ וְיִין מְלוֹכָה עִיִּיִיא אִין עִיִּיִיא אִין עִיִּיִיא יִאר. וְיִיִּיל עַר דְּאִם גִּיְהַעֲרֵם דְּעַר
 הַתּוֹרָה כְּבוֹד. וְנִאֵם וְיִיא אִין גִּיְהַעֲרֵם גִּיְוֹאֲרִין דְּרָקָה עִיִּיִיא אִין עִיִּיִיא אִין אוֹתִיּוֹת.
 אוּיָה וְאָנָם דִּיא גְּמִרָא אִין אִיָּבַעֵר פֶּאָרִם פּוֹן אִין אִירִם אִין דְּעַם אֲנִיָּעֵרִין זָאֵל עַר גִּיִּם
 לִיָּיִן דִּיא סְפֵר הַתּוֹרָה אוּיָה וְיִין אִיִּיִיל אִין רִיִּיִין אוּיָה אִיר. נְאִר עַר זָאֵל אִיר
 בְּאֵלְמִין אִין שִׁים. אִין וְיִיא דְּאִבִּין נְאִר גִּיאֲסַעֲרֵם צוּ וְיָעֵן אוּיָה דִּיא בְּעַם וְנִאֵם
 אִין סְפֵר הַתּוֹרָה לִיָּמָה אוּיָה אִיר. אוּיָה זָאֲנִין וְיִיא מִעַן מִאֵר גִּיִּם וְיִיאֲרִפִּין קִיין
 הִיָּלְעֵר גִּיְהַעֲרֵם אֲפִילוּ הַלְּכוֹת אִין אֲנְדוֹת. אִין מִעַן מִאֵר גִּיִּם לִיָּיִן נְבִיאִים
 כְּבַרְבָּרִים אוּיָה דְּמִשְׁשִׁים. דְּאִם אִין אֲלִין זָאֲכִין וְנִאֵם דִּיא תְּכָמִים דְּאִבִּין גִּיאֲסַעֲרֵם
 פֶּאָר

חומשים . הן אלה דברים שאסרו חז"ל לכל עדת ישראל . והחסיד יש לך
 ללמוד מאלה ולהוסיף עליהם כהנה וכהנה לכבוד שם ה' אלהיו . ובכלל
 זה הנקיון חמורה הצריכה לד"ת שלא לעסוק בה אפילו בהרהור במקומות
 המטונפים . ולא בידים שאינם נקיות . וכבר הרבו חז"ל להזהיר ע"ז
 במקומות רבים . ובענין לומדי תורה . הנח מקרא כתוב מפני שיבה תקום
 וחדרת פני זקן . ומינה ילפינן לכל מיני כבוד שאפשר לעשות להם
 שראוי ודאי לחסיד שיעשהו . וכבר אז"ל ואת יראי ה' יכבד , זה יהושפט
 מלך יהודה . שכיון שהיה רואה ת"ח היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו
 ואומר לו רבי רבי מורי מורי . ורבי זירא כשהיה חלש מלימודו היה
 משים עצמו על פתח בה"מ לעשות מצוה כשיקום מלפני הת"ח . כל אלה
 דברים שכבר רואים אנחנו היות הכורא ית"ש חפץ בהם ונלה דעתו העליון
 בזה . וכיון שכן מי האיש החפץ לעשות נחת רוח ליוצרו הנה בדרך זה
 ילך ויוסיף לקח בתחבולותיו ולעשות הישר לפניו יתברך . ובכלל זה כמו
 כן כיבוד בית הכנסת ובית המדרש שאין די שלא ינהג בהם קלות ראש
 אלא שינהג בהם כל מיני כבוד ומורא בכל מנהגיו ובכל פעולותיו . וכל
 מה שלא היה עושה בהיכל שר גדול לא יעשה בהם . ונדבר עתה מעני
 האהבה

פאר אלע יודין . אגן איין פרויער מאן באַרף זיך פון דעם אָב לערנען אין סוסף
 זיין נאך אַועלכע דניגים פון גאַטס פֿבּוד וועגן אגן אין דעם פֿלל איז דיא
 רייניקייט וואס מען באַרף האָבן צו דער תּוּרָה . מען זאל נישט טראַכטן אַפילו
 אין איד . נאר ווא נישט ריין איז . אגן נישט מיט אגן ריינע הענדר . אגן דיא תּבֿתֿים
 האָבן גינג אויף דעם פאר זאָגט אגן וועגן דיא וואס לערנען תּוּרָה האָבן שוין
 מיר איין פֿסוק מפני שיבה תקום וחדרת פני זקן . דאס איז מיינישט . פאר איין נאָרען
 מאן זאָלסטו אויף שטין . אגן איין אלמין מאן זאָלסטו שוין . אגן פון דעם לערנען
 מיר אָב אויף אַלערלייא פֿבּוד וואס מען קען טונען איין פֿלמֿיד תּבֿם . סו גונדיא
 יעדער ידא שמים דאס טונען אגן דיא גמרא זאָגט אויף דוּשפּט מלך יהודה אז
 וויא ער פֿלעגט ווען איין פֿלמֿיד תּבֿם פֿלעגט ער אויף שטין פון זיין שטאל
 אגן דאמט אים גיקולשט אגן דאמט אים גירופין רבי מורי . אגן אז ר' זירא פֿלעגט
 זלאַף ווערן פון לערנער פֿלעגט ער זיך ועצין פֿיאי דער מיר פון בית המדרש
 פֿדי אז ער וועט אויף שטין פאר דיא פֿלמֿיד תּבֿתֿים וועט ער טונען איין
 מצוה דאס זענען אלץ זאכין וואס מיר זעהן אז נאמט פֿרוּה דוא וויל דאס אגן
 וויא פֿאלד אז יא אזוי איז יעדער מענטש וואס וויל טונען זיין פֿאשעפער נחת
 רוח מו ער זעהן מיט התבולות צו טונען וואס נאמט גאט גיפֿעליג איז . אגן אין דעם
 פֿלל איז דער פֿבּוד פון בהכ"נ אגן בית המדרש אז ער זאל נישט נוהג זיין אין
 זיאי קיין קלות ראש . נאר פאר קערט ער מו זיך פֿירן אין . וויא מיט דעם
 גרעסטן פֿבּוד אגן כורא . אגן אלץ וואס ער וואלט נישט טונען אין איין פֿאלאץ
 פון איין גרויסן שר . זאל ער נישט טאן אין שול אגן אין בית המדרש . אגן ערשט
 זעלן מיר ריידן אין דעם זענן פון אַהבה . אגן אירע צווייגן זענען רבייא . דיא
 שמתה

האהבה. וענפיה הם ג'. השמחה. הרביקות. והקנאה. והנה ענין האהבה הוא שיהיה האדם חושק ומתאוה ממש אל קרבתו יתברך ורודף אחר קדושתו. כאשר ירדוף איש אחר דבר הנחמד ממנו חמדה עזה. עד שיהיה לו הזכרת שמו יתברך ודבור בתהלותיו והעסק בדברי תורתו ואלהותו יתברך. שעשוע ועונג ממש כמי שאוהב את אשת נעוריו. או בנו יחידו אהבה חזקה. אשר אפילו הדיבור בהם יהיה לו לנחת ותענוג. וכענין הכתוב (ירמיה לז) כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד. והנה ודאי שמי שאוהב את בוראו אהבה אמיתית. לא יניח עבודתו לשום מעם שבעולם. אם לא יהיה אנוס ממש. ולא יצטרך רצוי ופיתוי לעבודה. אלא אדרבא לבו ישיאהו וירצהו אליה אם לא יהיה עיכוב גדול שימנעוהו הנה זאת היא המדה הנחמדת אשר אליה זכו החסידים הראשונים קדושי עליון. וכמאמר דוד המע"ה (מסלים מז) כאילו תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אלך אלהים צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אכוא. ואומר (שם פד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' וגו'. (שם סג) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי וגו'. כל זה מתוקף התשוקה שהיה משתוקק לו יתברך. וכענין מ"ש הנביא

שִׁמְחָה. אִנִּי דְבִיקוֹת. אִנִּי שְׂנֵאָה. וְאִרְוִים דְּעַר עֲנִין פִּן אֲהַבָּה אִין אִן דְּעַר מְעַנֵּשׁ זָאֵל גְּלוֹסְמִין צו דיא נְאֻדְעִנְמִיקִים פִּן גָּאט בְּרִיָּה הוּא אִנִּי נְאֻד יִאֲנִן נְאֻד זִיִּין דְּיִלְיִגְקִים אִוִּי וְיִיא אִיִּין מְעַנֵּשׁ יִאֲנִט זִיָּה נְאֻד אִיִּין וְאִן עַר גְּלוֹסְמִין דְּאִיָּה גְּבִירִיָּה. בְּיִין דיא דְּעַר כְּאֲנֻגָּה פִּן זִיִּין נְאֻמְעֵן אִנִּי דְּעַר בִּידִין אִין וְיִינֵעַ לִיבֵי אִנִּי דיא בְּעִשְׁעִמְיֻנְגָּה אִין וְיִינֵעַ תְּרֻדָּה אִנִּי זִיִּין גְּעַמְלִיבְקִים. זָאֵל בְּיִיא אִים זִיִּין אִיִּין רִיבְמִיָּעַר פְּעֻרְגִּעִינְיִן אִוִּי וְיִיא מְעַן הָאִט לִיבֵי אִיִּין בְּן יִחִיד אִין דְּאִיָּה אִפְּלִרֵי דיא בִּידִי מִיִּט אִים אִוִּיָּה אִיִּין פְּעֻרְגִּעִינְיִן. אִנִּי אִוִּי וְיִיא אִין פִּסְקֵי שְׁמִיִּים (ירמיה ל"א) כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד. דָּאִם אִין מִיִּימֵשׁ. וְעַן אִיָּה בִּידִי וְעֲנִין אִים דְּעַר מִאֵן אִיָּה אִים אֲלֵץ. אִנִּי דָּאִם אִין גְּוִים אִן דְּעַר וְאִם הָאִט נָאֵר לִיב זִיִּין בְּאִשְׁעִפְּעַר אִיִּין רִיבְמִיָּעַר אֲהַבָּה וְעַט נִיִּט אָב לְאִזִּין זִיִּין דִּינִסְמֵן פִּן קִיִּין מְבָה וְעֲנִין בִּידִין עַר וְעַט הָאִבִּין אִיִּין גְּבִירִיכִין נִיִּט. אִנִּי מְעַן וְעַט אִים אִן בִּידִין דְּעַר צו. בִּידִין עַס וְעַט זִיִּין אִיִּין גְּרוֹיִסְעַר עֵיכֻב וְאִם וְעַט אִים אָב הַאֲלִמִּין אִנִּי דָּאִם אִין דיא מִיִּיִּעֵרַע מְבָה וְאִם צו אִיר דְּאִבִּין זִכָּה נִיִּוְעִיִּין דיא עַרְשִׁמְעַע נְבִיאִים דיא דְּיִלְיִנֵעַ שְׁמִיִּים אִנִּי וְיִיא הַדְּהַמְלָה וְאִנִּי. (תהלים ס"ב) כאילו תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אלך אלהים צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אכוא. דָּם אִין מִיִּימֵשׁ. וְיִיא אִיִּין אִיִּין גְּלוֹסְמֵן צו קְנוֹאֲלִין וְאִמְעַר. אִוִּי גְּלוֹסְמֵן מִיִּין נְפֵשׁ צו דִּיר מִיִּין נְפֵשׁ אִין דְּאֲרִשְׁמִיג צו דִּיר לְעֵבְדִּיגְעַר נְאֻט. אִוִּי שְׁמִיִּים (שם פ"ד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דָּאִם אִין מִיִּימֵשׁ מִיִּין נְפֵשׁ גְּלוֹסְמֵן צו דיא דִּוְפִין פִּן נְאֻט. אִוִּיָּה שְׁמִיִּים (שם ס"ג) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי. דָּאִם אִין מִיִּימֵשׁ מִיִּין נְפֵשׁ אִין דִּוְרִשְׁמִיג צו דִּיר. מִיִּין לִיבֵי גְּלוֹסְמֵן צו דִּיר. אִנִּי דָּאִם אִין אֲלֵץ מְחַבֵּת דיא גְּרוֹיִסְעַר תְּשׁוּקָה וְאִם עַר הָאִט גְּלוֹסְמֵן צו נְאֻט יִתְבְּרָה. אִנִּי אִוִּי וְיִיא דְּעַר גְּבִיא

הגביא (ישעיה טו) לשמך ולזכרך תאות נפש. ואומר נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. ודוד עצמו אמר (סבלים סג) אם זכרתך על יצועי באשמורות אהנה כך. ביאר העונג והשעשוע שהיה לו בדברו בו ובשכחו ית' שואמ' (סג קיט) ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי. ואמר (סג) גם מצותיך שעשועי וגו'. והנה זאת ודאי שאהבה זאת צריך שלא תהיה אהבה התלויה בדבר. והיינו שיאהב את הכורא יתברך על שטטיב אליו ומעשירו ומצליח אותו אלא כאהבת הכן לאביו שהיא אהבה טבעית ממש שטבעו מכריחו וכופהו לזה. כמאמר הכתוב (דברים לג) הלא הוא אביך קנך. ומכחן גאהבה הזאת הוא בזמן הדחוק והצרה. וכן או"ל (סג ו) ואהבת את ה' אלהיך ככל לבבך וככל נפשך אפילו נוטל את נפשך. וככל מאודך ככל סקונך. אמנם כדי שלא תהיינה הצרות והדחוקים קושי ומניעה אל האהבה. יש לאדם להשיב אל עצמו ב' תשובות. הא' מהן שוה לכל נפש. והב' לחכמים בעלי הדיעה העמוקה. הא' היא. כל מאי דעבדין מן שמיא לטב. וזה כי אפילו הצער ההוא והדחוק הנראה בעיניו רעה. איננו באמת אלא טובה אמיתית. וכמשל הרופא החותך את הכשר או האבר שנפסד כדי

זאגמ (ישעיה כ"ו) לשמך ולזכרך תאות נפש. דאם איז מייטש צו דיין נאמען און דער מאנונג גלוקט מיין נפש. אויף זאגמ דער גביא. נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. דאם איז מייטש מיין נפש גלוקט דיר אלע נאכט. אויף פיין רות אין מיר פארשט דיק. און גוד אליין האט גיזאגט (תהלים ס"ג) אם זכרתך על יצועי באשמורות יהנה בד. דאם איז מייטש אויף גידענך און דיר אויף מיין בעט. אין מיטן נאכט הייד אויף מיט דיר. דער ציילט ער רעם פערענגיגן וואס ער האט גיהאט און ער האט גירעט אין נאכט לשבין. אויף זאגמ ער (שם י"ט) ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי. דאם איז מייטש. אויף האב פארענגיגן פון דייע מצות נוארום אויף האב וויא ליב. אויף זאגמ ער (שם) גם מצותיך שעשוע. דאם איז מייטש דייע מצות זענען מיין פערענגיגן את עם איז גוויס אז דיא אהבה דארף גיט אפ הענגען און קיין ואף. דאם הייסט ער זאל ליב האבין נאט ווייל נאט טוט אים טובות און מאכט אים גלוקליך. גאר וויא דיא אהבה פון איין וון צו איין פאמער וואס דאס איז איין נאמירליכע אהבה וואס דיא נאטור גיימיגט עם דער צו וויא דער פסוק זאגט (דברים ל"ב) הלא הוא אביך קנך. דאם איז מייטש. ער איז דיין פאמער. ער דאס דיק גיקופט. און דיא פראבע פון דער אהבה איז אין דער צייט פון איין ציה. און אזוי זאגט דיא גמרא (שם ו') דוא זאקט ליבין דיין נאט מיטן גאנצין הארצין. און מיטן גאנצין נפש. אפילו מען וויל בייא דיר דיין נפש צו געמען. און מיט דיין גאנצע גע'ט. גאר פרי דיא צרות און דחוק זאל גיט ויין קיין מניעה צו דיא אהבה. איז פאראן אויף דעם צווייא תשובות. איינע איז פאר אקעלייא מענשין. און דיא אנדערע איז גאר פאר קלוגע מענשין. דיא ערש - איז און וואס נאט טוט איז גאר למטובה. און אפילו דער צער און דער די' מע - בייא אונז ווייזט דאס אויס שלעכטס. איז אין אמת איין וחק וואס ריכטיגע

כדי שיכריא שאר הנוף ולא ימות. שאף על פי שהמעשה אכזרי לכאורה. אינו אלא רחמנות באמת להטיבו באחריתו ולא יסיר החולה אהבתו מהרופא בעבור זה המעשה. אלא אדרבא יוסיף לאהבה אותו. כן הדבר הזה כשיחשוב האדם שכל מה שהקב"ה עושה עמו לטובתו הוא עושה. בין שיהיה בנופו. בין שיהיה בממונו. ואף על פי שהוא אינו רואה ואינו מבין איך זה הוא טובתו. ודאי טובתו הוא. הנה לא תחלש אהבתו מפני פל דוחק או כל צער אלא אדרבא תגבר ונוספה בו תמיד. אך בעלי הדיעה האמתית אינם צריכים אפילו למעם הזה. כי הרי אין להם לכזין עצמם כלל. אלא כל תפלתם להגדיל כבוד השי"ת ולעשות נחת רוח לפניו. וכל מה שיתגברו עימובים נגדם עד שיצטרכו הם יותר כח להעבירם. הנה יאמין לבם וישמחו להראות תוקף אמונתם. כשר צבא הרשום בנבורה אשר יבחר לו תמיד במלחמה החזקה יותר להראות תקפו בנצחונה. וכבר מורגל זה הענין בכל אוהב בשר ודם שישמח כי יודמן לו מה שיוכל להראות בו אל אשר הוא אוהב עד היכן מניע עוצם אהבתו. ונבאר עתה ענפי האהבה. הם ג' שזכרתי. הדביקות. השמחה. והקנאה.

הדביקות

רבינו יצחק טוביה. אבן אזוי וויא איין דאקמער שנייט אפ איין שטיקל פלייש אדער איין גליד פון איין מענשין אפמט מאל. כדי דער גוף ואל גונד פלייבן אונג ער זאל נישט שטארבן. איז האמיש דיא מעשה וויינט דאך אויס איין אכזריות פון דעקט וועגן אין אמת איז דאך נאר רחמנות כדי ער זאל לעבן פלייבן. אונג דער הולך דארף פון דעקט וועגן נישט אופהערין צו ליבן דעם דאקמער. אדרבה ער דארף אים נאך מער ליבן. אזוי איז אז דער מענש פערמאכט. אז אלץ וואס נאט טוט מיט אים. סייא אין זיין גוף. סייא אין זיין געדל. איז אלץ צו זיין טובה. דאמט ער פאר שטייט נישט וויא אזוי איז דאס זיין טובה. נאר ווי באגלד דאס איז איין טובה. וועט שוין זיין אהבה נישט שלאף ווערין פון קיין דוחק אונג פון צער וועגן. נאר אדרבה זיא וועט נאך שטארקער ווערין. נאר דיא קליגע מענשין דארפן אפילו צו דעם טעם אויף נישט אן קומען. ווארום וויא דארפן נאר נישט מראכטין פון ויער טובה וועגן. פאר ויער נאנגער פערלאנגען איז צו פערנרעסערין דעם פבור פון נאט פרוה הוא. אונג אים אן צו טען נחת רוח. אונג וואס עיבובים מער זיי האבן אז וויא זאלין דארפן מער פח אב צו מען וויא פרייען זיך אלץ מער צו ווייזן דיא שטארקייט פון ויער אמונה אזוי וויא איין גרויקער יענעראל וואס איז אויס גינגלינגט דרוף זיין גבורה. וואס עס קלויבט זיך אויס שטענדיג וואו דיא מלחמה איז שטארקער. כדי ער זאל אלץ מער קענען ווייזן זיין שטארקייט אונג זיין גצחון. אונג דאס איז שוין גייווינמליך בייא יעדן מענשין אז ער פרייט זיך אז ער קיינט איין ארט וואו צו ווייזן זיין גוטען פריינד וויא ער ליבט אים אונג ערשט וועלן מיר מפודש זיין דיא צווייגן פון דער אהבה. דיא דרייא וואס איך האב דער מאנט. דיא דביקות. שכתה. קנאה. דביקות הייסט אז דעם מענשנים דארף זאל זיין אזוי באהעפט אן

הדביקות . הוא שיהיה לכו של האדם מתדבק כל כך בשם יתברך . עד שכבר יסור מלפנות ולהשניה אל שום דבר זולתו . והוא מה שבא עליו המשל בדברי שלמה (משלי ה) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשנה תמיד . ובנמרא אמרו ז"ל (עירובין מד) אמרו עליו על ר"א בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק העליון של ציפורי ומדינו מוטל בשוק התחתון של ציפורי . והנה תכלית המדה הזאת הוא להיות האדם מתדבק כך אל בוראו בכל עת וככל שעה . אמנם לפחות בשעת עבודה אם אהב הוא את בוראו ודאי שיהיה לו הדביקות הזה . ובירושלמי אמרו ר"ח בן דוסא היה עומד ומתפלל וכו' הכרבר והכישו ולא הפסיק תפלתו וכו' . א"ל תלמידיו רבי ולא הרגשת . וא"ל יבוא עלי מתוך שהיה לבי מכוין בתפלה לא הרגשתי . ועל הדביקות הזוהרנו בתורה פעמים רבות (הגרים) לאהבה את ה' אלהיך וגו' (שם) ולדבקה בו (שם ג) וכו' תדבק . וכו' תדבקון . ודוד אמר (תהלים סג) דבקה נפשי אחריך . וענין כל אלה הפסוקים אחד . שהוא הדביקות שהאדם מתדבק בו ית' שאינו יכול ליפרד ולזוז ממנו . ואז"ל (כ"ר פ"ט) ארשב"ל בנ' לשונות של חיבה חבב הקב"ה את ישראל ואנו למידים וכו' . בדביקה . בחשיקה . ובחפיצה . והם טמש ענפי האהבה

נאמ . או ער זאל נאר אויף קיין זאך גיט קיין . אוי וויא דער מיטל איז אין דיא הייד פון שלמה (משלי ה) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה חשנה תמיד . דער פירוש איז אז מען מוז אין דיא אהבה פון דער תורה שטענדיג בעשעפטניגן זיך . אונ דיא נברא זאגט (עירובין כח) אויף ר"א בן פדת . או ער פלעגט לערנען אין דער שטאט ציפורי אין אויבערשטן מארק . אונ ויין קלייד פלעגט ויין אין אינערשטן מארק . אונ דער תכלית פון דער מדה איז . אז דער מענטש זאל ויין באהעפט צו נאמ אלע רגע . נאר צום ווייניגסטן בשעת ער גיט נאמ דארף ער פנראי האפן דיא דביקות . אונ אין ירושלמי שטייט אויף ר' תיבא בן דוקא אז ער האט גידאוניגט . אונ אין מיטן האט אין חיה אים אביס גיטאן . אונ ער האט גיט פסיק גינעוין . זאגן צו אים דיא תלמידים . רבי דוא האסט דאס נאר גיט גיפילט . האט ער גענומען ווייל איה האב מבוין גינען אין דאוונען . האב איה גיט גפילט אונ אויף דיא דביקות האט מען אונז פאר זאגט פיל מאל (דברים יט) לאהבה את ה' אלהיך . דאס איז טייטש צו ליבן נאמ (שם) ולדבקה בו אונ צו באהעפטן זיך אן אים (שם ג) וכו' תדבק אונ אן אים זאלטו זיך באהעפטן . אונ דוד זאגט (תהלים סג) דבקה נפשי אחריך . דאס איז טייטש מיין גיט איז באהעפט אן דיר . אונ דיא אלע פסוקים ווייזן אלץ . אז דיא דביקות וואס דער מענטש באהעפט זיך אן נאמ . איז אז ער זאל נאר זיך גיט אפ שיריין פון אים . אונ דיא נברא זאגט (כבא בתרא פ) רבן שמעון בן גמליאל זאגט מיט דרייא לשונות פון ליבשאפט האט נאמ גליבט די ישראל אונ מיר דארפן זיך אפ לערנען פון דעם אים אוי צו ליבן . מיט בעהעפטונג מיט יעלוקסטן . אונ מיט וועלען . אונ דאס זענען דיא צווייגן פון דיא אהבה וואס

האהבה העיקרית . והיינו התשוקה שזכרתי . והדביקות והנחת והעונג הנמצא בעסק עניניו של הנאהב . הב' הוא השמחה . והוא עיקר גדול בעבודה . והוא מה שדוד מזהיר . ואומר (מל"ס ק) עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה . ואומר (שם סח) וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה . ואר"ל (שם ל) אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה . ועל הפסוק שזכרנו למעלה עבדו את ה' בשמחה . אמרו במדרש (מדרש ט"ט) א"י כשתהיה עומד להתפלל יהא לך שמח עליך שאתה מתפלל לאלהים שאין כיוצא בו . כי זאת היא השמחה האמתית שיהיה לבו של אדם עלו . על שהוא זוכה לעבוד לפני אדון יתברך שאין כמוהו . ולעמוק בתורתו ובמצותיו שהם השלימות האמתית והיקר הנצחי . ואמר שלמה במשל החכמה (מל"ס ה) משכני אחרוך גרועה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך . כי כל מה שזוכ' האד' ליכנס יות' לפני' בחדרי ידיעת גדולתו יתברך יותר תגדל בו השמחה . ויהיה לבו שש בקרבו . ואומר (מל"ס קמט) ישמח ישראל בעושו בני ציון יגילו במלכם . ודוד שכבר הגיע אל המעלה הזאת שיעור גדול . אמר (שם קד) יערב עליו שיהי אנכי אשמח בה' . ואמר (שם מג) ואבואה אל מזבח אלהי אל

וואם איה האב דער פאנאָט . און דעם פּערזינגיגן וואָס מען האָט . און מען בעשעפּאַמט זיך מיט דעם ענין פון איין גוטן פּריינד . דאָס אַנגעדע וואָס איז שְׂמֵחָה . און דאָס איז איין גרויסער עיקר אין עבודה . און דאָס איז וואָס יוד פּאַר וואָס (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה . דאָס איז פּייטש רינט גאָט מיט שְׂמֵחָה . וישישו בשמחה . דאָס איז פּייטש צדיקים פּרייען זיך פּאַר גאָט מיט שְׂמֵחָה . און דאָס גמרא וואָס (שבת ק"ו) דאָס שְׂכִינָה רודט גאר אויף איין מענטשן סידין דורך איין שְׂמֵחָה פון איין מצוה . וידער שטייט (מדרש שורר טוב) רבי וואָס איז דאָס שְׂמֵחָה זיך מתפלל זיין זאָלסטו זיך פּרייען און דאָס ביקט מתפלל צו איין גאָט וואָס עס איז גיטא זיין גלייבן וואָס איז דאָס מענטש זאל זיך פּרייען וואָס ער איז זוכה צו רייען אזוי איין גאָט וואָס זיין גלייבן איז גיטא . און עוסק זיין אין זיין תורה און מצוה . וואָס דאָס איז דאָס אייביגע פּייטשקייט און שלמה דאָס גיטאָט איין מעל פון תּכְמָה (ש"ה א) משכני אחרך גרועה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך . דאָס איז פּייטש ציא מיה נאָה דע וועלן מיר לויפן וואָס אפילו און דער מלך זאל מיר פּרענגען אין זייער חדרים וועל איה זיך נאר פּרייען מיט דיר וואָס דער מענטש איז זאָל מער זוכה אביין צו גיין אין דער ידעדה פון דאָס גרויסקייט פון גאָט . איז ער זאָל מער פּריילעך . און דאָס עמרה איז זאָל זיין אים גרעסער . און דער פּסוק וואָס (תהלים קמט) ישמח ישראל בעושו בני ציון יגילו במלכם . דאָס איז פּייטש יעדע אַל פּרייט זיך מיט זיין באשעפּער דאָס קינדער פון ציון פּרייען זיך מיט זייער מלך . און דוד וואָס ער איז שוין זינקען צו דאָס מעלה זייער זייער דאָס ער גיטאָט (שם קד) יערב עליו שיהי אנכי אשמח בה' . דאָס איז פּייטש זייער הייר זענען מיר זיס איה

אל אל שמחה גיל ואורך בכינור אלהים אלהי . ואמר תרננה שפתי כי אומרה
 לך ונפשי אשר פדית . והזינו כי כיכ היתה מתנברת בקרב השמחה . ישכר
 השפתים היו מתנענעות מאליהם ומרננות בחיותו עוסק בתהלותיו ית' .
 וכל זה מגדול התלחמות נפשו שהיתה מתלחמת בשמחתה לפניו . הוא
 מה שסיים ונפשי אשר פדית . ומצינו שנתרעם הקב"ה על ישראל מפני
 שחיסרו תנאי זה בעבודתם . הוא שנאמר (דברים כה) תחת אשר לא עבדת
 את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב . ודוד לפי שראה את ישראל בעת
 התנדבם על בנין הבית שכבר הגיעו למעלה הזאת . התפלל עליהם
 שתתקיים המדה המזכה בהם ולא תסור . הוא מ"ש (ד"ס ט כט) ועתה עמך
 הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב לך ה' אלהי אברהם יצחק וישראל
 אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך
 הענף הג' הוא הקנאה . שיהיה האדם מקנא לשם קדשו . שונא את משנאיו
 ומשתדל להכניעם במה שיוכל . כדי שתהיה עבודתו ית' נעשית וכבודו
 מתרבת . והוא מ"ש דוד הע"ה (מלים קנט) הלא משנאך ה' אשנא ובתקוממך
 אתקומט

פרייא מיה מיט גאט (שם מג) ואבוא אל מזבח אלהים אל אל שמחה גיל ואורך בכינור
 אלהים אלהי . דאס איז מיימש איך קום צו גאטס מזבח . צו דעם גאט פון מיין
 פריינד . און איך לויב דיר גאט מיין גאט מיטן פרייעל און ער זאגט (שם ע"א)
 תרננה שפתי כי אומרה לך ונפשי אשר פדית . דאס איז מיימש מיינע ליפין זינגען אז
 איך לויב צו דיר . און מיין נפש וואס דוא האקט אויס גלייט . און דאס איז ווייל
 אין אים האט זיך אזוי גישטארקט דיא שמחה . אז דיא ליפין פלעגן זיך שוין אליין
 שאקלען און זינגען . אז ער פלעגט עוסק זיין אין גאטס לויב . און דאס אלץ
 איז ווייל זיין נפש האט גרייליך גיברענגט אין שמחה פאר אים . און דאס איז
 וואס ער לאזט אויס מיין נפש וואס דוא האקט אויס גלייט . און מיר גיפניגען
 אז גאט האט פערדראקטן אויף ישראל ווייל זייא האבין פארפאלט דעם תנאי אין
 זייער עבודה . וויא דער פסוק זאגט (דברים כה) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך
 בשמחה ובטוב לבב . דאס איז מיימש ווייל דוא האקט ניט גרינגט דיין גאט מיט
 שמחה און פרייליכן הארצין און ווייל דוד האט גיזען דיא ישראל בשעת זייא
 האבין גיגעפין גדבות צום גגן בית המקדש . אז זיי זענען שוין גיקומען צו
 דער מעשה האט ער מתפלל גיזעזין אז דיא מדה זאל פייא זייא פלייבן אויף
 אייביג וויא ער זאגט (דברי הימים א כט) ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב
 לך ה' אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם
 אליך . דאס איז מיימש דיין פאלק וואס גפינען זיך דא . זעה איך אז זייא גיבין
 דיר גדבות מיט שמחה . גאט דער גאט פון אברהם יצחק און ישראל אונזערע
 געטערין . היטן אייביג דיא גראנקען פון דיין פאלק . און פרייט אן זייער הארץ
 צו דיר . דער דריטער צוואג איז דיא קנאה . אז דער מענטש זאל מקנא זיין פון
 גאטס הייליגן נאמען זענען וויא ער קען . כדי גאטס עבדה זאל גיטאן זענען .
 און זיין פבוד זאל גרעסער זענען . און דאס איז וואס דוד זאגט (תהלים קלט) הלא
 משנאך

אתקומט תכלית שגאה שנאתים ונו'. ואלהיו אמר (מלכים א' יט) קנא קנאתי לה' צבאות ונו'. וכבר ראינו למה זכה בעבור קנאתו לאלהיו. כמאמר הכתוב (במדבר כה) תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל, וכבר הפליגו חז"ל לדבר במי שיש בידו לטחות ואינו מוחה. ונזרו דינו ליתפס בעון החוטאים עצמו. ובמדרש איכה אמרו היו שריה כאילים. מה אילים חללו בשעת שרב הופכים פניהם אלו תחת אלו. כך היו גדולי ישראל רואים דבר עבירה והופכים פניהם ממנו. א"ל הקב"ה תבא השעה ואני אעשה להם כן. וזה פשוט. מי שאוהב את הכירו אי אפשר לו לסבול שיראה מכים את הכירו או מתפרים אותו ובוראי שיצא לעזרתו. גם מי שאוהב שמו יתברך לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו ח"ו ושיעברו על מצותיו. והוא מה שאמר שלמה (משלי כה) עוזבי תורה יחללו רשע ושומרי תורה יתגרו כם. כי אותם שמהללים רשע ברשעתו ולא יוכיחו על פניו סומו. הנה הם עוזבי התורה ומניהים אותה שתתהלל ח"ו. אך שומריה המתחזקים להחזיקה ודאי שיתגרו כם לא יוכלו להתאפק ודהחריש. ואמר הקב"ה אל איוב (איוב מ) הפץ עברות אפך וראה כל גאה והשפילתו וראה כל

משנ"ך ה' אשנא ובתקומטך אתקומט. תכלית שגאה שנאתים לאיבים כו'. דאם איי פיימטש ריינע שנאים גאט האב איך פיינט. אונ מיט דיא וואס שפיינען אויף אנמקענין דיר קריין איך זיך. איך האב וויא פיינט תכלית שגאה. אונ אלדז דאס גיאנט. איך האב סקנא גיווענין פון גאטס ווענין. אונ מיר האבין שוין געזען צו וואס ער האט זוכה גיווענין מיט דעם וואס ער האט סקנא גיווענין פון ווענין זיין גאט. אונ דיא תכמים האבין שוין פיל גרעם ווענין דעם וואס קען אפ האלטן דעם אנדערין פון איין עבירה. אונ האלט ניש אפ. אונ האבין אפ גיפאקעט אי ער וועט אריין גיחאפט ווערין פאר דעם אנדערנס עבירה. אונ אין מדרש איכה שטייט. איךע הארין זענען גיווארין וויא זיא הירשין אזוי וויא די הירשין בשעת היין קערין וויא אפ דעם פנים איינער פון דעם אנדערין אזוי האבין דיא גרויסע ליים פון ישראל געזען עבירות בייא יודין אונ האבין אפ גיקערט דעם פנים. האט גאט גיאנט עס וועט קומען אצייט. וועל איך וויא אויך אזוי טוען. אונ דאס איז פשוט. ווער עס האט ליב דעם חבר קען ניש ליידין אז מען זאל שלאגן אדער זידלען דעם חבר. אונ גייט אים ארויס גוויס צו הילף. אזוי איז דער וואס האט ליב גאט ברוב דוא. קען ניש ליידין אונ זעהן וויא מען איז מתהלל זיין פבור אונ מען איז עובר אויף זיינע מצות. אזוי וויא שלמה זאגט (משלי כה) עוזבי תורה יחללו רשע. ושומרי תורה יתגרו כם. דאס איז פיימטש דיא וואס פערלאזן דיא תורה לויפן דעם רשע. אונ דיא וואס היימן דיא תורה הייצין זיך מיט וויא. ווארום דיא וואס לויפן דעם רשע אונ שטראפן אים ניש פאר לאזן דיא תורה אונ זענען מתלל איר פבור. נאוי איךע היימער דיא וואס ווילן איר שטראפן זענע הייצין זיך מיט דיא רשעים אין קענען זיך ניש איין האלטן. אונ גאט זאגט צו איוב (איוב מ) פני עברות אפך וראה כל

כל נאה והכניעוהו והדרך רשעים תחתם טמנם בעפר יהר פניהם הכוש
 בטמון. כי זהו תוקף האהבה שיוכל להראות מי שאוהב את בוראו כאמת.
 ואומר אוהבי ה' שנאו רע. והנה בארנו עד הנה החסידות מה שתלוי
 במעשה ובאופן העשיה. נבאר עתה התלויה בכונה. וכבר דברנו גם כן
 למעלה מעגין לשמה ושלא לשמה למדרגותיהם. אמנם ודאי שמי שמתכוין
 בעבודתו לטהר נפשו לפני בוראו. למען תזכה לשבת את פניו בכלל
 הישרים והחסידים. לחוות בנועם ה' לבקר בהיכלו. ולקבל הנמול אשר
 בעוה"ב לא נוכל לומר שתהיה כונה זו רעה. אכן לא נוכל לומר גם כן
 שתהיה היותר טובה. כי עד שהאדם מתכוין, לטובת עצמו. סוף סוף
 עבודתו לצורך עצמו. אך הכונה האמתית המצויה בחסידים אשר מרחו
 והשתדלו להשיגה. הוא שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של
 האדון ב"ה יגדל וירבה. וזה יהיה אחר שהתגבר באהבה אליו יתברך.
 ויהיה חומד ומתאוה אל הגדלת כבודו. ומצמער על כל שיטעמ ממנו.
 כי אז יעבוד עבודתו לתכלית זה. שלפחות מצדו יהיה כבודו יתברך
 מתגדל ויתאוה שכל שאר בני האדם יהיו כמו כן. ויצמער ויתאנה על מה
 שממעטים שאר בני האדם. וכ"ש על מה שממעט הוא עצמו בשונג.

או

כל נאה והשפילוהו. ראה כל נאה והכניעוהו והדרך רשעים תחתם טמנם בעפר יהר. פניה-
 הכוש בטמון. דאם איז מיינט פערשפרייט זיין צארין. אונ זעה אלע בעל
 גאונות. כאך זיא גיריג. פארשמויס דיא רשעים. בעהאלט זייא אין דער ערד
 ווארום מיט דעם קען מען ווייזן דיא שטארקייט פון דער אהבה ווער עס האט
 ליב גאט אין אמת. אויך זאגט ער (תהלים צו) אוהבי ה' שנאו רע. דאס איז
 מיינט איר גאטס גוטע פריינד האט פיינט שלעכטס. זיז אהער האבן מיר
 גרעט פון דיא חסידות וואס אין מעשים. ערשט וועלן מיר ביידין. פון דיא
 וואס אין פונד אונ מיר האבן שוין גרעט אויבן פון לשמה אונ שלא לשמה מיט
 זייערע מדרגות. דאס איז גוים אז דער וואס מיינט צו הייניגן זיין נשמה פאר
 גאט. גדי ויא זאל זוכה זיין ויצין פאר גאט צווישן אלע פרושע לייט. אונ האבן
 עולם תבא קענען מיר גיט זאגן אז דיא פונד איז שלעכט גאר מיר קענען גיט
 זאגן אז דאס איז איין גוטע פונד. ווארום וייא בארד ער מיינט זיין טובה.
 דינט ער דאך פאר זיך אליין נאר דיא ריכטיגע פונד וואס עס גפינט זיך
 זייא חסידים וואס האבן גארטעוועט צו בעקטען דיא פונד. איז אז דער מענטש
 זאל דינען נאר גדי גאטס פבד זאל פערגרעסערט ווערין. אונ דאס וועט
 ערשט זיין. אז ער וועט זיך שטארקן אין דיא אהבה צו גאט ברוך הוא. אונ
 וועט גלוקטן אז גאטס פבד זאל גרעסער ווערין. אונ וועט זיך מצער זיין אויף
 דעם וואס עס ווערט ווייניגער. דענסטמאל דינט ער זיין עבודה צו דעם
 תכלית. אז לא פחות פון זיין צד. זאל גאטס פבד גרעסער ווערין. אונ גלוקט
 אז אלע מענשן זאלן אויך זיין וויא ער. אונ דאס צער אונ זיפצט. וואס
 אנדערע מענשן זענען מבעט גאטס פבד. אונ פשיטא שוין אויף דעם וואס

ער

או כאונם. או כחולשת הטבע. אשר קשה לו לישמר מן החטאים בכל עת. כענין הכתוב (קהל ז) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ודבר זה ביארוהו בתנא ד"א ז"ל אמרו כל חכם מישראל שיש בו ד"ת לאמתו. ומתאנה על כבודו של הקב"ה כו'. כל ימיו. ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בה"מ וכו' זוכה לרה"ק בדבריו וכו'. נמצאת למד שזאת היא חכונה המעולה שהיא רחוקה לגמרי מכל הנאת עצמו. ואינה אלא לכבודו של מקום ולקידוש שמו ית' המתקדש בכריותיו בשעה שעושים רצונו. וע"ז אמרו איזהו חסיד המתחמד עם קונו. והנה החסיד כזה מלבד העבודה שהוא עובד במעשה מצותיו על הכונה הזאת. הנה ודאי שיצטער תמיד צער ממש על ירושלים ועל החורבן. מצד שזה גורם מיעוט כביכול לכבודו יתב'. ויתאוה לנאולה לפי שבה יהיה עליו לכבוד הש"ת. והוא מ"ש התרב"א שהכאנו למעלה. ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים וכו'. ויתפלל תמיד על נאולת ב"י והשבת כבוד שמים לעילוי. ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על ירושלים וכו'. המפני תפלתו

עַר אִיו אֲלִיוֹן אֶפְמָּ מְמַעַט. צִיא בְּשׁוֹגֵג. צִיא דְרָרָה אִיוֹן גִּוּיִם צִיא מְחַמֵּת שְׁלֵאֶפְקִיִּיט פִּון דְּעַר נֶאֱמֹר וְוָאם אִים אִיו שְׁוֹעֵר אֲלַע מֶאֱל אִיוֹן צו דִּימִין זִיָּה פִּון עֲבִירֹת אַזוּי וְוִיא דְּעַר פִּסְוֹק זָאנְמָ (קהל ז) כִּי אָדָם אִין צִדִּיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא. דָּאָם אִיו שְׁמִיטְשׁ עִם אִיו נִימָא אִיוֹן מְעַנֵּשׁ אִין דְּעַר וְעֹלָמ וְוָאם זָאל זִיוֹן מִיט אֲלַעֲמַעֵן אִיוֹן צִדִּיק. אֹנֵן זָאל מְנַעֵן נֶאֱר גִּוּיִם אֹנֵן גִּוּיִם זִינְדִּיגִין. אֹנֵן דִּיא זָאָה שְׁמִיטְשׁ שׁוֹין אֹוִים גִּישְׁמַעְלֵם אִין פִּנְא דְבִי אֲלִיהוּ. מִיט דְּעַם לְשׁוֹן. דִּי חֲכָמִים הָאֲבִין גִּיזָאנְמָ. יַעֲדֵר מְעַנֵּשׁ פִּון יִשְׂרָאֵל וְוָאם דָּאָם אִין זִיָּה תְרַה אֹנֵן יִפְצַמְ אֹנֵן גְּלוּסְט אֹנֵן דָּאָם צַעַר אֹוִיָּה דְּעַם כְּבוֹד פִּון יְרוּשָׁלַיִם אֹנֵן דְּעַם כְּבוֹד פִּון בֵּית הַכְּקָדֵשׁ. אֹנֵן דִּיא יִשְׁעָה זָאל גִּיָּה אֹוִים וְוֶאֶקְסִין אֹנֵן מִיר זָאלִין אִיִּיגְעֹזֶאמְעֵלֵם וְעַרְיִן פִּון גְּלוּת אִיו זֹכָה צו רִיחַ הַקְּדֵשׁ. קַעֲנָכְמוּ אַפּ לְעַרְנַעֵן. אֹו דָּאָם אִיו דִּיא בְּעַסְמַע פִּוּנָה. וְוֶאֶרוּם זִיא אִיו אִין גִּאֲצִין וְוִיִּים פִּון דְּעַם מְעַנֵּשְׁנִים אִיִּיגְעֹעַ נְנָאָה. אֹנֵן זִיא אִיו מְעַר גִּוּיִם וְוִיא פִּון גִּאֲמָס כְּבוֹד וְעַנְיִן. אֹנֵן זִיוֹן נֶאֱמַעֵן זָאל גִּיזָאֵלִיגְט וְעַרְיִן. וְוֶאֶרוּם אִז מְעַן שׁוּט זִיוֹן וְוִילִין וְעַרְשׁ זִיוֹן נֶאֱמַעֵן גִּיהִיִּלִיגְט. אֹנֵן אֹוִיָּה דְּעַם זָאָנְמָ דִּיא גְּבִירָא וְעַר אִיו אִיוֹן חֲסִיד. דְּעַר וְוָאם אִיו פִּרוּם מִיט גָּאָמ. אֹנֵן אַזוּי אִיוֹן חֲסִיד אִיו חוּץ דִּיא עֲבֹדָה וְוָאם עַר דִּינֵם מִיט דִּיא מְעַזָּה פִּון דִּיא מְצֹת אֹוִיָּה דְּעַר פִּוּנָה דִּיאָרְף עַר זִיָּה גָאָה מְצַעַר זִיוֹן אֹוִיָּה דְּעַם חוּרְבִין מְחַמֵּת דָּאָם אִיו גִּוּיִם אִיוֹן מִיעוּט פְּכִיכּוֹל צו זִיוֹן כְּבוֹד. אֹנֵן עַר זָאל גְּלוּסְמִין צוּם כְּנָן בֵּית הַכְּקָדֵשׁ. וְוֶאֶרוּם מִיט דְּעַם וְעַמ גְּהוּיִבִין וְעַרְיִן דְּעַר כְּבוֹד פִּון הַיִּם יִתְבַּרְךְ. אֹנֵן דָּאָם אִיו וְוָאם אִין פִּנְא דְבִי אֲלִיהוּ שְׁמִיטְשׁ. אֹנֵן עַר גְּלוּסְט אֹנֵן אִיו זִיָּה מְצַעַר אֹוִיָּה דְּעַם כְּבוֹד פִּון יְרוּשָׁלַיִם אֹנֵן זָאל שְׁמַעֲנִיגְט מְחַמֵּלֵל זִיוֹן אֹוִיָּה דִּיא נֶאֱלָה פִּון יִשְׂרָאֵל. אֹנֵן אֹוִיב אִיוֹן מְעַנֵּשׁ קַעֵן זִיָּה קְלַעֲרִין וְוָאם בִּין אִיָּה חֲשׁוּב אֹו אִיוֹן תְּפִלָּה זָאל זִיוֹן אֲנִיגְמִיעֵן אֹו מְעַן זָאל אֹוִנוּ אֹוִפֹאמְלַעֵן פִּון גְּלוּת. אֹנֵן דִּיא יִשְׁעָה זָאל אֹוִים וְוֶאֶקְסִין. אִיו דִּיא תְּשׁוּבָה אַזוּי וְוִיא מִיר הָאֲבִין גִּילְעֲרַנְמָ דַּעֲרִיבְעַר

תפלת תצמח הישועה . תשובתו בצדו . כאותה ששינינו (סנהדרין לה) לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם . יכבר נהת רוח הוא לפניו יתב' שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת . ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה . הנה הם עשו את שלה' והקב"ה שמח בזה . ועל העדר זה הדבר התרע' הנביא (ישעיה נט) וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע . ואמר (שם סג) ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך . ואמר (ישעיה ל) ציון הוא דורש אין לה ופי' ז"ל (סוכה מ"ה) מכלל דבעיא דרישה . הרי כאן שהיובים אגחנו בזה . ואין לנו ליפטר מפני מיעוט כחנו . כי על כיוצא בזה שנינו (אבות פ"ג) לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין ליבטל הימנה . ואמר עוד הנביא (ישעיה נה) אין סנהל לה מכל בני ילדה ואין מחויב בידה מכל בנים גדלה . ואמר (שם מ) כל הבשר חציר וכל חסדו כציון השדה . ופי' ז"ל שכל חסד שעושים לעצמם הם עושים לטובת נפשם ולהנאתם . ואינם מתכוונים לכונה השלמה הזאת . ולא מבקשים על עילוי הכבוד וגאולתן של ישראל . שהרי א"א לכבוד העליון להתרבות אלא בגאולתן של ישראל וברכוי כבודם שזה תלוי בזה באמת . וכמ"ש בתד"א שהזכרתי ומתאנה על כבודו של הקב"ה וכו' .

נמצאת

(סנהדרין לה) העריב ער איז דער מענטש געשאפן גווארין איין איינציגער . פרי יעדער מענטש זאל קענען זאגן . פון מיינט וועגן איז דיא וועלט באשאפן גווארין אונ דאס אללין איז שוין פאר גאט איין נחת רוח אז ויגע קינדער זאלן קתפלל ויין אויף דעם האמש' דיא בקשה וייעדע זאל גיט גיבען ווערן ציא מהמת דיא צייט איז נאך גיט גקומען . ציא מהמת איין אנדער מעם . וייא האבין אפ גימאן וייעד זאך . אונ גאט פרייט זיך מיט דעם . אונ אז מען איז צו גאט גיט קתפלל אויף דערפן בית המקדש . האט דעם גביא פערדראסין (ישעיה נט) וירא כי אין איש ושתומם כי אין מפגיע . דאס איז מיינט גאט זעט זיך ארום אונ וואונדער' זיך אז עס איז גיטא קיין מענטש וואס זאל געסין . אויף זאגט ער (שם סג) ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך . דאס איז מיינט זיך קיך זיך ארום קיינער העלפט גיט . זיך וואונדער זיך אז קיינער קענט גיט אונטער . אויף זאגט ער (ירמיה ל) ציון היא דורש אין לה . דאס איז מיינט ציון איז זיא קיינער פארשט גיט נאך איר . זאגט דיא גמרא (סוכה מא) פון דעם קען מען דרינגען אז מען דארף איד יוא פארשפין ועהן מיר אז מיר זענען אין דעם בחיוב . מיר קענען זיך גיט ארויס פאמעקין מהמת מיר האבין וייניג כח . ווארום אויף דעם האבין מיר גילערנט (אבות פ"ג) גיט אויף דיר איז דיא מלאכה צו ענדיגין . אונ דוא ביקט גיט פריי צו פאמעקין זיך פון איר . אונ דער גביא דאט גיזאגט (ישעיה מ) כל הבשר חציר וכל חסדו כציון השדה זאגט דיא גמרא דעם פירוש . אז גאר דיא תכד אונ דיא מצות וואס וייא טוען . טוען וייא מער גיט פון וייער אייגענע דגאה וועגן . אונ מיינען גיט דיא גרמט פוננה . אונ פערלאנגען גיט אויף גאטס פבור צו פאר גרעסערין אונ אויף דיא יתישע גאולה אין אמת לערנסטו אפ אז אין דעם

נמצאת למד שב' דברים יש בענין זה . אחד הכונה בכל מצוה ועבודה שתהיה לעילוי כבודו של מקום במה שבריותיו עושים נ"ר לפניו . ועוד הצער והבקשה על עליו הכבוד הזה שיעשה בשלימות בעילוי כבודו שר ישראל ושלותן . ואמנם עוד עיקר ב' יש בכונת החסידות . והוא טובת הדור . שהנה ראוי לכל חסיד שיתכוין במעשיו לטובת דורו כלו לזכות אותם ולהגן עליהם . והוא ענין הכ' אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו . שכל הדור אוכל מפירותיו . וכן אמרו חז"ל היש בה עין אם יש מי שמנין על דורו כעין . ותראה שזהו רצונו של מקום שיהיו חסידי ישראל מזכים ומכפרים על כל שאר המדריונות שבהם . והוא מ"ש ז"ל כלולב ומיניו (ויקרא רב) יבואו אלה ויכפרו על אלה שאין הקב"ה הפין באברן הרשעים . אלא מצוה מוטלת על החסידים להשתדל לזכותם ולכפר עליהם . וזה צריך שיעשה בכונת עבודתו . וגם בתפלתו בפועל דהיינו שיתפלל על דורו לכפר על מי שצריך כפרה ולהשיב כתשובה מי שצריך לה . וללמד סניגוריא על הדור כלו . וכבר או"ל על פ' ואני באתי בדברך שלא חזר גבריאל ונכנסם לפנים מן הפרגוד אלא כשלימד סניגוריא על ישראל . וגדעון נאמר לו (שופטים ו) לך בכחך זה . לפי שלמד סניגוריא על עמו .

כי

ענין איו פאראן צווייא זאכין . ערשטין אין יעדע מצוה זאל זיין דיא פונגה אז גאטס פבור זאל פאר גרעסערט ווערין מיט דעם וואס מענשין טוען אים אן גרתי רוח . אונ ווידער איו מען זאל בעטן אז דיא מצוה זאל גיפאן ווערין בשלימות אז עס וועט פערגרעסערט ווערין דיא הייליגע שטאט . נאר נאך איין עיקר איו פאראן איו דיא פונגה פון חסידות . דיא טובה פון זיין דור וואס עס איו רעכט פאר יעדן חסיד . אז ער זאל טראכטן אין זיינע מעשים דיא טובה פון זיין דור פונגה צו זיין זייא אונ גנין זיין אויף זייא . אונ דאס איו דער פירוש פון פסוק אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו ווארום דער גאנצער דור עקם פון דיא פירות פון דעם צדיק אונ זאגט דיא גמרא היש בה עין ציא איו פאראן איין צדיק וואס זאל גנין אויף זיין דור זייא איין בוים . אונ מען קען זעהן אז גאטס ווילן איו אויף אז דיא חסידים זאלן מוזה זיין אונ מבפר זיין אויף דיא קלענערע לייט . אונ דאס איו וואס שטייט אנגעקענט לרוב מיט זיינע מתיים (ויקרא רבה ס') זאלן קימען דיא אונ מבפר זיין אויף די . ווארום גאט וויל ניט אז דיא רשעים זאלן גיזאדין ווערין . נאר דיא מצוה איו מוטל אויף יעדן חסיד צו פאקטוען זיך אונ מוזה זיין אונ מבפר זיין אויף זייא אונ דאס דארף ער טוען מיט דיא פונגה פון זיין עבודה . איג מיט זיין תפלה . דאס הייסט ער זאל מרפאל זיין אויף זיין דור צו מבפר זיין אויף וועמען מען דארף . אונ מתויר בתשובה זיין וועמען מען בעבארף . אונ לערנען גוטס אויף זיין גאנצין דור . אונ די גמרא זאגט אז גבריאל איו ניט אריין אינגעווייניג פון גאטס מחצה ביו ער דאט גלערנט גוטס אויף ישאל . אונ פריא גרען שטייט (שופטים ו) לך בכחך זה גייא מיט ביין פון אונ דעלף דיא יודין . מיינט מען דאס מיט דער מצוה

כי אין הקב"ה אוהב אלא למי שאוהב את יודעיו וכל מה שאדם מגדיל
 אהבתו לב"א . גם הקב"ה מגדיל עליו . ואלה הם הרועים האמתים של
 ישראל שהקב"ה חפץ בהם הרבה . שמוסרים עצמם על צאנו . ודורשים
 ומשתדלים על שלומם ומותבתם בכל הדרכים . ועומדים תמיד בפרץ להתפלל
 עליהם ולפתוח עליהם שערי הברכה . הא למה זה דומה לאב שאינו אוהב
 שום אדם יותר ממי שהוא רואה שאוהב את בנו אהבה נאמנה והוא
 דבר שהטבע יעיד עליו . והוא ענין כ"ג שאמרו עליו (מטו יב) שהיה להם
 לבקש רחמים על דורם ולא בקשו . וכן אמרו (סג) שהוא נברא דאכליה
 אריא ברחוק תלת פרסי דריב"ל ולא אשתעי אליהו כהדיה . הרי לך החוכה
 המוטלת על החסידים לבקש ולהשתדל על בני דורם . והנה כבר בארנו
 חלקי החסידות הראשיים ופרטיהם מסורים לכל בר שכל ולכל לב טהור
 להתנהג בהם בדרך הישר לפי השרשים האלה כל דבר בעתו :

פרק ב במשקל החסידות

מה שצריך לבאר עתה הוא משקל החסידות הזה . והוא ענין עקרי מאד

מאד
 מצוה וואס דוא האקט גילענדנמ גומס אויף יודין . אונ וואס איין מענש פאר
 גרעקערט ויין אהבה צו ישראל . פערגרעקערט אלץ גאט מער ויין אהבה צו
 אים . אונ דאס וועגן דיא גומע פאקטורער וואס גאט האט וויא ליב . ווייל
 וויא וועגן זיך מוסר גפוש איבער וויינע שעפסין אונ באמיהען זיך אויף וייער גליק
 אונ וייער טובה מיט אלע אופנים אונ וועגן שמענדיג מתפלל אויף וויא צו
 עפענען אויף וויא דיא טויערין פון פרבה . אונ דאס איז דער ענג פון כהן גדול
 וואס דיא גמרא זאגט (מכות יא) אז וויא האבין גדארפט געמין רחמים אויף וייער
 דוד . אונ האבין גיט גיבעמין . אויף זאגט דיא גמרא (שם) עס איז גיוועזן איין
 מענש וואס איין לייב האט אים אויף גיגעסין דרייא מייל ווייט פון ר' דושע בן
 ירי . האט אליהו מיט אים גיט גירעמט פאר וואס ער האט אויף אים גיט מתפלל
 גיוועזן זעהן מיר דעם טוב וואס איז מופל אויף יעדן חסיד צו געמיהען זיך
 פאר ויין דוד . ערשט האבין מיר זיין דיא דויפט טיילין פון חסידות מבאר
 גיוועזן אונ דיא פרטים איז ביא יעדן בעל שכל אונ ריינע הארץ אוועק גיגעבין
 גיוועזן . אז ער זאל זיך פירן ביהרד הלשר נאך דיא פללים נאך . יעדע זאך
 אין דער צייט :

דער צוואנציגסטער פרק

(במשקל הסגירות) וויא מען בארף וועגן דיא פרומקייט :

מה שצריך לבאר עתה הוא משקל החסידות . ערשט ווילין מיר מפתח ויין וויא מען
 בארף וועגן חסידות . אונ דאס איז וייער איין דויפט זאך אונ דוא זאלקט
 חיסון

מאד . ותרע באמת שוהו המלאכה הקשה שבחסידות כי דקותו רב ויש ליצר בדבר הזה כניסה גדולה . ע"כ נמצאת סכנתו עצומה כי הרבה דברים טובים יוכל היצר לרחק כאילו הם רעים . והרבה חטאים לקרב כאילו הם מצות גדולות . ובאמת שלא יוכל איש להצליח במשקל הזה אלא בנ' דברים . שיהיה לבו ישר שבלבבות שלא תהיה פנייתו אלא לעשות הנחת רוח לפניו יתברך . ולא זולת זה כלל . ושהיה מעיין על מעשיו עיון גדול וישתדל לתקנם על פי התכלית הזה . ואחר כל זאת יהיה משליך יהבו על ה' שאז יאמר בו (סליס טז) אשרי אדם עוז לו כך ונ' לא ימנע טוב להולכים בתמים . אמנם אם אחד מן התנאים האלה יחסר לו לא יגיע אל השלימות . וקרוב הוא ליכשל וליפול דהיינו או אם הבונה לא תהיה מובחרת וזכה . או אם יתראש מן העיון במה שיוכל לעיין . או אם אחר כ"ז לא יתלה במחוגו בקונו קשה לו שלא יפול . אך אם שלשתם ישמור כראוי . תמימות המחשבה . עיון . ובטחון . אז ילך במה באמת ולא יאונה לו כל רע הוא הדבר שאמרה חנה בנבואתה (שמואל א ב) רגלי חסידיו ישמור . ודוד כמו כן אמר (סליס לו) ולא יעזוב את חסידיו

ויסין אז דאם איז זייער אשווערע זאך . ווארום דאס איז זייער איידיל אונ דער זיך דרע דאט אין דעם איין גרויסן אריינגאנג דעריינער איז דיא כפנה שפארק ווארום פיל גוטע זאכין קען דער זיך דרע כרחק זיין אזוי וויא זייא וואלטיין גייעזיין זעלעכטע . אונ פיל זעלעכטע קען ער פֿרוב זיין אזוי וויא זייא וואלטיין גייעזיין גוטע . אונ אין אמת קען קיין מענש גיט גליקליך זיין בייא דיא וואג נאר אויך דרייא אופנים . זיין הארץ זאל זיין רעכט פארטיג . אונ זיין גאנצער קוק זאל מער גיט זיין וויא צו טוען נחת רוח גאט ברוך הוא . אונ ער זאל זייער אכטונג געבין אויך זיינע מעשים . אונ זאל זיך געמיהען צו פערדיכטן זייא דורך דעם תכלית . אונ גאך אלעקען זאל ער ווארפין זיין גאנצן בטרון נאר אויך גאט . דענקט מאל וועט אויך אים גיזאגט ווערין דער פסוק (תהלים טז) אשרי אדם עוז לו ונ' לא ימנע טוב להולכים בחמים . דאס איז פיימלש וואול איז דעם מענשין וואס דאט איין בפרדון אויך זיך . גאט פאר מייט גיט קיין גוטס צו דיא וואס גייען בתמימות . נאר אויב איינער פון דיא הנאים וועט אים פֿעלן . וועט ער גיט קומען צו דיא גאנצקייט . אונ קען זיך גאנץ גיך שמוזיקלעך אונ אריין פארין דאס הייסט . אויב זיין פונגה וועט זיין גיט אזוי ריין אדער ער וועט זיך פורץ צו בעקקן דיא זאך וויא מען בעדארף אדער גאך אלע זאכין וועט ער גיט אן הענגען זיין בטרון אן גאט . איז שווער אז ער זאל גיט אריין פארין נאר אדער אז ער זאל הייטן אלע דרייא זאכין וויא מען בעדארף . דיא רייגע מחשבה דעם בעקקן פון דער זאך מיט דעם בטרון . דענקט מאל וועט ער גיין זיכער אונ עס וועט זיך אים קיין ביז גיט טרעפן דאס איז וואס תורה דאט גזאגט אין איר גבואה (שמואל א ב) ורגלי חסידיו ישמור . דאס איז פיימלש גאט הייט דיא גיט פון זיינע חסידים . אונ דער דאט אויך גיזאגט (תהלים לו) ולא יעזוב אז

חסידיו לעולם נשמרו. והנה מה שצריך להבין הוא כי אין לדון דבר
 החסידות על מראיתו הראשון. אלא צריך לעיין ולהתכונן עד היכן תולדות
 המעשה מגיעות. כי לפעמים המעשה בעצמו יראה טוב. ולפי שהתולדות
 רעות יתחייב להנחותו. ואם יעשה אותו יהיה חוטא ולא חסיד. הנה
 מעשה גדליה בן אחיקם נלוי לעינינו שמפני רוב חסידותו שלא לדון את
 ישמעאל לכף חובה או שלא לקבל לשון הרע. אמר ליוחנן בן קרח שקר
 אתה דובר על ישמעאל. ומה גרם. גרם שמת הוא ונפזרו ישראל וכבה
 נחלתם הנשארה. וכבר ייחס הכתוב אליו הריגת אנשים אשר נהרגו כאילו
 הרגם הוא. וכמאמר ז"ל ע"פ את כל פגרי האנשים אשר הכה ביד גדליה
 והבית השני גם הוא חרב ע"י חסידות כזה אשר לא נשקל במשקל צדק
 כמעשה דבר קמצא. אמרו סבור רבנן לקרוביה. א"ל רבי זכריה בן אבקיולם
 יאמרו בעלי טומין קרובין לנבי מנבח. סבור למקמליה א"ל רוב"א יאמרו
 מטיל מום בקדשים יהרג. ב"ב וכ"כ הלך אותו הרשע והלשין את ישראל
 בא הקיסר והחריב ירושלים. והוא מה שאמר ר"י ע"ז ענותנותו של ר'
 זכריה החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו. הרי לך שאין לדון
 בחסידות המעשה באשר הוא שם לבד. אך צריך לפנות כה וכה לכל
 הצדדין

חסידו לעולם נשמרו. דאם אין מיימש ער פאר לאומ גימ וינע חסידים זיי ווערין
 אייביג גיהים. דער הויפט איז מען דארף גיט קוקן דיא זאכן פון חסידות זיי
 ער ווייזט אויס. גאר מען דארף געקלערין וואס פון דער מעשה וועט ארויס
 קומען. ווארום אמאל איז דיא מעשה גוט. גאר ווייל פון דעם קען ארויס קומען
 אשעלעכטע זאך. דארף מען דאס אוועק לאזן און גיט מען. און מען זאל דאס
 טוען איז מען איין זינדער גיט איין חסיד. דיא מעשה פון גדליה בן אחיקם ווייזט
 אונז אן ווייל זיין גרויסע חסידות גיט בן לכה רוב זיין ישמעאל אדער גיט
 סקבל לשון הרע צו זיין אויף ישמעאל. האט ער גרם זינען אז ער איז
 גישטארבן. און ישראל זענען פאר שפריים גיווארן און דער פסק האט גרעכט
 דיא מענשין וואס זענען גיזארגעט זינען איבער אים אזוי גלייך וויא ער וואלט
 זיין גיזארגעט. וויא דיא גמרא זאגט אויף דעם פסק (את כל פגרי האנשים אשר
 הכה ביד גדליה און דער אנדער בית הסקבל איז אויף הרוב גיווארן דרף איין
 פרומקייט וואס איז גיוויגן גיווארן. אין דיא מעשה פון בר קמצא זאגט דיא
 גמרא. מען האט גיוואלט מקריב זיין דעם בעל סוס. האט גיזאגט ר' זכריה
 מען וועט זאגן אז אלע מאל מען מען מקריב זיין איין בעל סוס האט מען גיוואלט
 הארגען דעם ווס דאס גימאכט דעם סוס. דאס ער גיזאגט מען וועט זאגן אז דער
 וואס מאכט איין סוס אין קדשים קומט אים מיתה. דער ווייל איז גיזאגט דער
 רשע און האט גימאכערט דיא ישראל און ירושלים איז הרוב גיווארן. וויא ר'
 זינגן האט גזאגט. דיא פרומקייט פון ר' זכריה האט הרב גימאכט דעם בית
 המקדש. פאר ברענט דעם היכל. און אהו פאר מריבין צווישן דיא אומות.
 זעכטו שוין אז מען דארף גיט זען אין חסידות דיא מעשה וויא זיא איז ערשט.

הצדדין שיוכל שכל האדם לראות . עד שידון באמת איזה יכשר יותר
 העשיה או הפרישה . הגה התורה צותה (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך .
 וכמה פעמים יכנס אדם להוכיח חטאים במקום או בזמן שאין דבריו נשמעין
 ונזרם להם להתפרץ יותר ברשעם ולחלל ה' להוסיף על חטאתם פשע .
 הגה בכיוצא בזה אינו מן החסידות אלא לשתוק . וכך אמרו ז"ל (יבמות
 סה) כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר את שאינו נשמע .
 ראה פשוט הוא שראוי לכל אדם להיות מקדים ורץ לדבר מצוה ולהשתדל
 להיות מן העוסקים בה . אך הגה לפעמים יוכל להולד מזה מריבה שיותר
 תתבזה המצוה . ויתהלל בה ש"ש ממה שיתכבד . בכיוצא בזה ודאי
 שהיבב החסיד להניח את המצוה ולא לרדוף אחריה . וכן אזיל בענין
 הלזים ז"ל (במדבר כג פ"ה) מפני שהיו יודעים שכל מי שמוען בארון שכרו
 מרובה . והיו מניחין את השלחן והמנורה והמזבחות וכלן רצים לארון ליטול
 שכר . ומתוך כך היה זה מריב . ואומר אני מוען כאן . וזה מריב ואומר
 אני מוען כאן . ומתוך כך היו נוהגין קלות ראש . והיתה השכינה פוגעת
 בהם וכו' . הגה חייב האדם לשמור כל המצות בכל דקדוקיהם לפני מי
 שיהיה

נאר מען בארץ ועדן וואס פון דעם קען ארויס קומען . און נאך דעם קלערן ציא מאן
 ציא גיט דיא תורה האט גהויסקן (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך . דאס איז מיינטש די
 זאלסט שמוקראפין דיין חבר . וויא פיל מאל גייט אריין איין מענטש שמוקראפין ויגדינע
 צייט . אין איין ארט אדער אין איין צייט וואס וויינע רייד וענען גיט אן גנומען . און
 איז גורם אז דיא ויגדינער ווערין נאך מער צו לאזין . און וענען נאך מעהר
 סתלל ה' מיט וויינע עבירות אויף אזוי איין אופן איז דיא חסידות מען זאל
 שוויינען . און אזוי אונט די נבוא (יבמות סה) בשם וויא עס איז אמצוה צו זאגן
 אונאך וואס מען וועט פאלגן . אזוי איז איין מצוה גיט צו זאגן דיא זאך וואס
 מען וועט גיט פאלגן . דאס איז גיט און יעדער מענטש בארף לויפן צו איין
 מצוה . און בעביותען זיך עוסק צו זיין אין איר . נאר אפאל קען אפער דער
 פון ארויס קומען איין קריי . און דיא מצוה וועט נאך מער סביוה ווערין . און
 דער שם שמים וועט מער נתתלל ווערין . וויא פבד פון גאט וואס וועט ארויס
 קומען . אויף דעם אופן איז גיט דער חסיד מתייב אונעק צו לאזין די מצוה
 און גיט נאך זאגן זיך נאך איר . און אזוי אונט די נבוא בייא די לזים (במדבר
 רבה ס"ה) ווייט מען האט גיוואקסט אז ווער עס פראגט דעם ארון האט ווייט
 פיל שחר . פלעגט מען אונעק לאזין דעם שולחן מיט דיא מנורה מיט דיא
 מזבחות . און אלע פלעגן לויפן צום ארון פרי צו נעמען שחר און דרוך דעם
 פלעגט ווערין קריי . דער פלעגט זאגן איה וועל דא פראגן . און דער פלעגט
 זאגן איה וועל דא פראגן . און סתמת דעם פלעגט זיין קלות ראש פלעגט
 דיא שכינה אין וויא פוגע זיין כו' . ווארום יעדער מענטש איז מחויב צו היטן
 אלע מצות מיט אלע וויינע דקדוקים פאר וועמען עס איז און גיט מוקד דאפין
 און גיט שעמען זיך . אויף טמייט אין דער משנה . וויא שמואל וויא איין
 לעכפערד

שזיהיה ולא יירא ולא יבוש. וכן ה"א (סכלים קים) ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש. וכן שנינו הוי עז כנמר וגו'. אמנם גם בזה צריך חילוק והבחנה כי כ"ו נאמר על גופי המצות שחייבים אנהנו בהם חובה נמורה שבהם ישים פניו כהלמיש. אך יש איזה תוספות חסידות שאם יעשה אותם האדם לפני המון העם ישחקו עליו ויתלוצצו. ונמצאו חוטאים ונענשים על ידו. והוא היה יכול להניח מלעשות הדברים ההם. כי אינם חובה מוחלטת. הנה דבר כזה ודאי שיותר הנון הוא לחסיד שיניחהו משיעשהו. (מכסו) והצנע לכת עם אלהיך. וכמה חסידים גדולים הניחו ממנהגי חסידותם בהיותם בין המון העם. משום דמחוי כוונתא. כללו של דבר כל מה שהוא עיקרי במצוה יעשהו לפני כל מלעין. ומה שאינו עיקרי והוא גורם שחוק והיתול לא יעשהו נמצאת למד שהבא להתחסר חסידות אמיתי צריך שישקול כל מעשיו לפי התולדות הנמשכות מהם. ולפי התנאים המתלוים להם לפי העת לפי החברה לפי הנושא ולפי המקום. ואם הפרישה תוליד יותר קידוש ש"ש וגו' לפניו מן המעשה יפרוש ולא יעשה. או אם מעשה אחד כמראיתו הוא טוב. ובתולדותיו או בתנאיו הוא רע. ומעשה אחד רע כמראיתו וטוב בתולדותיו. הבל הולך אחר החיתום והתולדה שהיא פרי המעשים באמת. ואין הדברים מסורים אלא ללב

לעמפערד. דאם הייטט ניט שענס ויך פאר קיינעם. פון דעקט וועגן איז פאר היינדיגן אין דעם חילוקים. ווארום דאס אלץ איז גאנגט גיורארין אויף די גופי המצות. וואס מיר זענען מאקע אין וויא כחויב איין חוב גמור. איז אין וויא דארף ער זיין איין עזות פנים און ניט שעמען ויך פאר קיינעם אבער עם איז פאר האנגדיגן אועלבע צו גליינגע פרומקייט. וואס אז מען זאל דאס טאן פאר דעם המון עם וועלן וויא לאכין און גייצנות כאכין. וועלן וויא נאך דורך אים וינדיגין. און גישפראפט ווערין דורך אים און ער האט גקענט לאזין און ניט טאן דאס ווארום דאס איז אויף אים ניט קיין חוב גמור. און איין זאך איז גיונים פיל גלייכער פאר דעם חסיד ניט צו טאן איידער צו טאן. וויא דער פסק זאגט (מכה ו) והצנע לכת עם אלהיך דאס איז מיימש. דא זאלסט גיין בעדאלטין מיט גאט. און פיל גרויסע חסידות פלעגן אוועק לאזין דא גרויסע חסידים אז ווי פלעגן זיין צווישן המון עם. ווייץ עם ווייזט אים וויא איין גאנה. דער פלל איז אזו דא זאך וואס איין עיקר אין דער מצוה איז. זאל ער טאן פאר אלעמען און ניט מרא האבין וואס ווער וועט לאכין און וואס עם איז ניט קיין עיקר און מען קען פון דעם לאכין זאל ער דאס ניט טאן. קומט אים אז דער וואס וויל זיין איין ריבמייגער חסיד. מוז וועגן אלע וייגע מעשים נאך דעם וואס עם וועט ארויס קומען פון דעם. נאך דא צייט נאך. נאך דא קומפאניא. נאך דעם ארט. און אויב פון דעם ניט טאן וועט זיין מער כבוד ה' און נחת רוח פאר אים. איידער פון טאן זאל ער בעסער ניט טאן. אדרע ווען איין מעשה ווייזט אים גוט נאך פון דעם קען ארויס קומען שעקבטם. און די אנדערע מעשה ווייזט אים שעלעכט. און עם וועט ארויס קומען פון דעם וואס. גייט אלץ נאך

ללב מבין ושכל נכון. כי איא לבאר הפרטים שאין להם קץ. והי יתן חכמה ספוי דעת ותבונה. ומעשה דר' מרפון יוכיח שהחמיר להטות ככ"ש וא"ל כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה. אע"פ שמחמיר היה. וזה שענין מחלוקת ב"ש וב"ה היה ענין כבוד לישראל מפני המחלוקת הגדולה שרבתה ביניהם. וסוף סוף ננטר שהלכה כב"ה לעולם. הנה קיומה של תורה שגמר דין זה ישאר בכל תוקף לעד ולעולמי עולמים ולא יחלש בשום פנים שלא תעשה תורה חסושלוס כשני תורות. וע"כ לדעת המשנה הזאת יותר חסידות הוא להחזיק כב"ה אפילו לקולא מלהחמיר כבית שמאי. וזה לנו לעינים לראות אי זה דרך ישכונא ור באמת ובאמונה לעשות הישר בעיני ה' :

פרק כא בדרכי קניית החסידות וההרחקה מטפסיריה

הנה ממה שיועיל הרבה לקנות החסידות. הוא גודל ההסתכלות ורוב ההתבוננות. כי כאשר ירבה האדם להתבונן על גודל רוממותו יתברך

דעם אוים לאו פון דעם זאך. דאס איז ניא פרוכט פון ניא מעשים. אונ ניא זאכין ועען איבער גיגעבין צו איין קלוגין מענשיין. ווארום קיין פרטים קען מען ניש אוים שטעלען. ווארום עס איז אן איין עק. אונ נאט ניש חכמה אונ ניא בעשה פון ר' מרפון ווייזט אז ער האט אב גיבוגין צו קריאת שמע אזו ווי בית שמאי. האבין ניא חכמים גיזאנט צו אים. דא ביסט ווערט גיוועזן אריין צו פאלן אין סכנה וואס דא האקט עובר גיוועזן אויף ניא רייד פון בית הלל. אפילו ער האט דאך מחמיר גיוועזן ווארום ניא מחלוקת פון בית שמאי מיט בית הלל. איז גיוועזן ויער איין שווערע זאך פאר אידן מחבת ניא גרויסע מחלוקת וואס צוויי זין ווי איז גיוועזן. אונ צום סוף איז גיפאקעט גיווארן ניא הלכה וניא בית הלל אלע מאל. איז דער רעקטער קיום פון דער תורה אז עס זאל שוין אזוי בלייבן אויף אייביג דער דין וניא בית הלל. פרי ניא תורה זאל ניש ווערן חיו אזוי וניא צווייא תורות. איז דערנייער נאך דער דעה פון דער מענה. איז מער חסידות צו האלמין וניא בית הלל האין. כהיל צו זיין איידער מחמיר צו זיין. אונ דאס איז אונ צו ווייזן מיט וואסער אופן מען זאל זיך פירן צו מאן וואס רעכט פארמיג אין גאטס אויגן :

דער איין אונד צוואנציגסטער פרק

(בדרכי קניית החסידות) אין ניא אופנים וניא מען קען זיך פערשאפן (חסידות) :

דנה ממה שיועיל הרבה לקנות החסידות. פון ניא זאכין וואס העלפן צו פאר שאפן חסידות. איז בעקלערונג אונ בעפראכטונג. ווארום אז דער מענטש בעפראכט זיך אויף ניא גיהויפניקייט פון נאט ברוך דא. אונ ניא ווייטקייט

יתברך. ותכלית שלימותו ורוב התרחק הבלתי משוער. שבין גדולתו ובין שפלותו יגרום לו שימלא יראה ורעדה מלפניו. ובהתבוננו על רוב חסדיו עמנו. ועל נודל אהבתו יתברך לאדם. ועל קרבת הישרים אליו ומעלת התורה והמצות. וכיוצא מן העיונים והלימודים. ודאי שתלהט בו אהבה עזה. ויבחר ויתאוה לידבק בו. כי בראותו שהש"ת הוא לנו לאב ממש. ומרחם עלינו כאב על בנים יתעורר בו בהמשך החפץ והתשוקה לגמול לו ככּן על אביו. והנה לזה צריך האדם שיתבודד בחדרו. ויקבוצ כל מדעו ותבונתו אל ההסתכלות ואל העיון בדברים האמתיים האלה. והנה ודאי שיעורו לזה רוב ההתמדה והעיון במסומרי דהע"ה והתתבוננותו בם במאמריהם וענינם. כי בהיותם כולם מלאים אהבה ויראה וכל מיני חסידות. הנה בהתבוננו בם. לא יסנע מהתעורר בו התעוררות גדול לצאת בעקבותיו וללכת בדרכיו. וכן תועיל הקריאה בספור מעשה החסידים באגדות אשר באו שם. כי כל אלה מעוררים את השכל להתיעץ ולעשות כמעשיהם הנחמדים. וזה טבואר. אך טפסידי החסידות. הם המרדות והדאגות. כי בהיות השכל טרוד ונחפו בדאגותיו ובעסקיו. א"א לו לפנות אל התבוננות הזה. ומכלי התבוננות לא ישיג החסידות. ואפילו אם השיגו

ווייסקייט וואס איז אן איין שיעור וואס צווישן זיין גרוסקייט אונ אנגעט נידריגקייט. איז דאס גרום אים אז ער ווערט פאר ציטערט פאר אים. את אז ער בעקלערט אויף גאטס חסדים מיט אונז. אונ אויף זיין אהבה צו אונזערע אבות אונ דיא גרוסקייט פון דער תורה אונ מצות אונ דאס גלייכן. די ציבט אן איין אים צו בעקלענען דיא אהבה אונ ער גילוקט צו בעהעפנין זיך אן גאט. ווארום אז ער זעט אז גאט איז צו אונז וויא איין פאטער. אונ איז זיך איבער אונז ברחם וויא איין פאטער איבער קינדער. דער וועקט זיך אן אים דער לוקט צו בעהאנדלען זיך מיט גאט וויא איין קינד צו איין פאטער. אונ דער צו בארף זיך דער מענטש אויף גלויבן זיין גאנצן שכל אונ פאר זימאנד צו בעקלערן אן דיא ריכטיגע זאכן וואס מיר האבן ערשט גירעט. אונ דער צו קען אים העלפן ער זאל זימענדיג בעטראכטן אן דיא כומורים פון דוד המלך. ווארום וייל ויזא אלע זענען פור מיט אהבה אונ יראה אונ חסידות איז אז ער ליבעט ויזא. דער וועקט זיך אן אים איין השקפה צו זיין אן ברום וועגן. אויף העלפט דער צו זימענדיג אן דיא בעשים פון גוטע אונ פרומע מענשן וואס הארטן קומט פאר. ווארום דאס אלץ דער וועקט דעם שכל מייזש צו זיין זיך. אונ אויך פאן אז וויא ווערט בעשים. גאר דיא זאכן וואס שארן צו חסידות איז פרוות אונ דאגות. ווארום אז דער שכל איז טרוד אונ גיאילט אן וויגע דאגות אונ וויגע עסקים דאס ער קיין צייט ניט צו בעקלעטן זיך. אונ אן בעקלערונג וועט ער ניט בעקומען דיא חסידות. את אפילו ער האט שוין בעקומען דיא חסידות. זענען דיא מרדות איין כניעה אונ צו מיטן דעם שכל. אונ לאזן אים ניט שטארקן זיך אן יראה אונ אהבה אונ אנדערע

השיגו כבר . חנה המרדוּת מכריחות את השכל ומערבבות אותו . ואינם מניחות אותו להתחזק ביראה ובאהבה , ושאר הענינים השייכים אל ההסידות כאשר זכרתי . ע"כ אמרו ו"ל אין השכינה שורה לא מתוך עצבות וגו' . כ"ש ההנאות והתענוגים שהם הפכיים ממש אל החסידות . כי הנה הם מפתים הלב לימשך אחריהם . וסר מכל ענוני הפרישות והידיעה האמתית . אמנם מה שיוכל לשמור את האדם ולהצילו מן המפסידים האלה . הוא הבטחון . והוא שישליך יהבו על ה' לגמרי . באשר ידע כי ודאי א"א שיחסר לאדם מה שנקצב לו . וכמו שאז"ל במאמריהם (ניט טו) כל מזונותיו של אדם קצובים לו טר"ה וגו' . וכן אמרו אין אדם נוגע בסוכן להכירו אפילו כמלא נימא . וכבר היה אדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה היתה מתקיימת . אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם . ואמר (נרלסטיג) בזעת אפך תאכל לחם . אשר ע"כ חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו . שכן נזר המלך העליון . וה"ו כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו . ע"כ אמרו (ספרי) יכול אפילו יושב ובטל ת"ל בכל משלה ירך אשרותעשה . אך לא שהשתדלו' הוא המועיל . אלא שההשתדלות מוכרח . וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו . וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה

אנדערע ענינים וואס גי'הערין צו הסידות וויא איה' האב דער מאנט דער'יער זאגט די ג'מרא אז די שכינה רומ גיט אויף איין אומקעמלין מענשן . אונ פשיטא שוין דיא ג'נאות אונ דיא ג'ענוגים . וואס וי'א וע'ען פונג'קט פאר קערט פון הסידות . ווארום וי'א הידין אן דיא הארץ אז וי'א זאל וי'ה ציהען ג'אך וי'א . אונ זאל וי'ה אב קערין פון אלע ענינים פון פרוקמיט . נאר מיט וואס קען וי'ה דער מענש איין היטין פון די אלע זאכן וואס שארין דער צו . איז ב'מרחן . דאס הייסט ער זאל ווארפן זיין ג'אנצן האפונג אויף ג'אט . ווארום ער דארף וויסן אז עס קען דעם מענשן גיט פעלן וואס עס איז בעשערט אונ אזו ווי די ג'מרא זאגט (ביצה טו) דעם מענשנים שפיו אז עס אפ גישמעלם פון ראש השנה . אויף זאגט די ג'מרא איין מענש רירט וי'ה גיט אן אין דעם וואס עס איז אן גיברייט פאר זיין ח'בר . אונ דער מענש האט ג'קענט זיצן ל'ידיו נאר דיא ג'נדה איז אויף אלע מענשן (בראשית ג) בזעת אפך תאכל לחם דאס איז פייטש . מיט שווייס פון ריין פנים זאלסטו עסין פריש . דער'יער איז מ'רוב יעדער מענש צו בעמיהען וי'ה מיט איין שטיקל עסק פון זיין פ'רנסה וועגן . ווארום ג'אט דאס אזו ג'נזך ג'וועגן איז דאס אזו וי'א איין פארמאטעק אויף אלע מענשן וואס מען קען וי'ה גיט אויס קויפן . דער'יער שטייט (ספרי) איה' וואלט ועל'ין מי'נען אז אפילו איין מענש זאל ויצין ל'ידיו וועט אים ג'אט העלפן . שטייט אין פ'סוק אשר תעשה דאס איז פייטש . דא זאלסטו מאן . דענסמ'אל וועט דיר ג'אט העלפן . אונ דער בעמיהען וי'ה אין פ'רנסה העלפט גיט . נאר עס איז איין גיט מען מוז וי'ה בעמיהען אבער וי'א בא'רד ער דאס וי'ה בעמיהעט איז ער שוין יצא . אונ עס איז שוין פאר הא'נדין איין א'רט אז דיא פ'רנסה פון ג'אט זאל

שתשרה עליו ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות*. הוא מ"ש דוד המע"ה (מסילס עה) כי לא ממוצא וממערב ולא וגו'. כי אלהים שופט וגו' ושלמה המלך ע"ה אמר (משלי כג) אל תיגע להעשיר מכינתך חדל. אלא הדרך האמיתי הוא דרכם של ההסידים הראשונים עושים תורתן עיקר ומלאכתן מפלה. וזהוה נתקיים בידם. כי כיון שעשה אדם קצת מלאכה משם והלאה אין לו אלא לבטוח בקונו ולא להצטער על שום דבר עולמי. אז תשאר דעתו פנויה ולבו מוכן לחסידות האמיתי ולעבודה התמימה:

פרק כב בביאור מדת הענוה וחלקיה

הנה כבר דברנו למעלה מנגות הגאווה ומכללה נשמע שבח הענוה. אך עתה נבאר יותר בדרך עיקר הענוה. ותתבאר הגאווה מאליה. הנה כלל הענוה היות האדם בלתי מחשיב עצמו משום טעם שיהיה. וזה הפך הגאווה סמס. והתולדות הנמשכות מזה תחיינה ההפכיות של תולדות הגאווה

(* וזכו מכוור נפרטס המן ולא העדיף המרכה והממעים לה כחסיר וגו' ויאמר משה אל אהרן וגו' מלה סעומר מן וגו' למשמרה לדורותיכם וגו' ויטהו סכרן לפני העדות למשמרה לכרום לדורות ספין הסתפלות מועיל מאומה רק הכל בהסגחה פרטים :

ואל אויף אים רען. אונ ער דארף גיט פאר ברענגען די יארן אין בעמידהנגען. דאס איז וואס דוד המלך ואנא (מהלים עה) ווארום גיט פון מזרח אונ מערב. ווארום גאט ריכט. דעם מאכט ער נידעריג. דעם הויף. אונ שלמה המלך ואנא (משלי כג) אל תיגע להעשיר מכינתך חדל דאס איז פייטש. דוא ואלכט זיך גיט באמערן בייד צו ווערן. פון צו פיל עקל צו צו לייגן צום האנדיל פאר בייד זיך. גאר דער אכט דארף מען זיך פירן וויא דיא פאר צייטיגע חסידים פלעגן צו טאן. האט זיך בייא וויא ביידע גיהאלטן פעקט. ווארום וויא באלד דער מענטש מוט איין סלאכה. דארף ער שוין גאר איין פטרון האפן אויף גאט אונ גיט מצער זיין זיך אויף קיין וועלטליכע וואך. דענקט כאל וועט גלייבן זיין דעה רהיג אונ זיין הארץ איז מכיין צו דיא ריכטיגע חסידות. אונ צו זיין גאנצע עבודה :

דער צווייא אונד צוואנציגסטער פרק

(בביאור מדת הענוה) וואס בעמיים דיא מדה פון ענוה

הנה כבר דברנו למעלה. מיר האפן שוין גרעם אויפן פון די מדה פון גאווה. אונ איר שענדליכקייט. אונ דער פון פאר שטייט מען דיא לויב פון ענוה. גאר ערליט וועלן מיר מער פאר נאנדער היידן דיא ענוה. וועט מען שוין פאר לטיין דיא גאווה אויך. דער כלל פון ענוה איז אז דער מענטש ואל זיך גיט חשוב האלטן פון קיין וואך וועגן. אונ דאס איז דער היפך פון גאווה. אונ

הגאון , וכשנדקדק נמצא שתלויה במחשבה ובמעשה . כי בתחלה צריך שיהיה האדם עניו במחשבתו . ואחר כך יתנהג בדרכי הענוים . כי אם לא יהיה עניו בדעתו וירצה להיות עניו במעשה . לא יהיה אלא מן הענוים המדומים והרעים שזכרנו למעלה . שהם סכלל הצבועים אשר אין בעולם רע מהם . ונכאר עתה החלקים האלה . הענוה במחשבה . הוא שיתכונן האדם ויתאמת אצלו . אשר אין התהלה והכבוד ראויים לו . כ"ש ההתנשוא על שאר בני מינו . וזח מפני מה שחסר ממנו בהכרח . וגם מפני מה שכבר יש בידו . מפני מה שחסר ממנו פשוט הוא . כי א"א לאדם כאיזה מדריג' שיהיה מן השלימו'. שלא יהיו בו חסרונות רבים . או מצד טבעו או מצד משפחתו וקרוביו או מצד מקרים שקרו לו . או מצד מעשיו שאדם אין צדיק בארץ אשר יעשה ונו' . הן כל אלה מומים באדם שאין מניחים לו מקום התנשאות כלל . אפילו יהיה בעל מעלות רבות . כי כבר עניני החסרונות האלה יספיקו להחשיכם . הנה החכמה היא המביאה יותר את האדם לידי התנשאות וגאווה . לפי שכבר היא מעלה שבאדם עצמו כחלק הנכבד שלו . דהיינו השכל . והנה אין לך חכם שלא יטעה . ושלא יצטרך ללמוד מדברי חביריו . ופעמים רבות אפילו מדברי תלמידיו . אם כן איפוא איך יתנשא בחכמתו . ואמנם מי שהוא בעל שכל ישר . אפילו אם זכה להיות

אוג דאם וואס עס קומט ארויס דער פון . איז דער הויף פון דיא זאכן וואס קומען ארויס פון גאווה . אונ או מיר וועלן דאס פאר גאנצער קלערין וועלן מיר גיפיענע אז דאס ווענט זיך אן מחשבה אונ אן מעשה . וואויס פיער בארף מען זיין איין עניו אין הארצין . אונ דער גאר פירן זיך אין מעשה וויא איין עניו ווארום אויב אין הארצין וועט ער ניט זיין קיין עניו . גאר ער וועט זיך אויף פירן אין זינע מעשים וויא איין עניו . וועט ער גאר ניט זיין קיין עניו גאר איין צבוע . דאס הייסט איין גיפארבמער פאל שער מענש וואס דאס איז דער ערנסמער מענש אויף דער וועלט . ערסט וועלן מיר פאר גאנצער לייגן דיא חלקים . ענדה אין מחשבה איז אז דער מענש זאל זיך געקלערין אז קיין פבוד פאסט פאר אים ניט . אונ פשיטא שוין גרויס צו האלטן זיך אויף אנדערע מענשן . אונ דאס איז מייא מחמת עס פעהלט אים אפולע . מייא מחמת דיא וואס ער האט שוין . מחמת עס פעלט אים אפולע איז פשוט . ווארום יעדער מענש כוז האבן אפולע חסרונות . ציא מצד זיין גאטור . ציא מצד זיין משפחה . ציא מצד סבות וואס אים האט גיטראפן . ציא מצד זינע מעשים ווארום , עס איז גיטראפן איין מענש וואס זאל גאר ניט זינדגיגן . דיא אלע זאכן וענען פעלערין אין דעם מענשן וואס לאזן אים גאר ניט גרויס האלטן זיך אפילו ער זאל האבן דיא גרעכמע מעלות . ווארום לאמיר זעהן דיא חכמה ברענגט איין מענשן צו גאווה מער איידער אלע מעלות . אונ עס איז גיטראפן איין תבם ווס זאל זיך אמאל ניט טועה זיין אונ זאל מוין לערנען פון דעם תבך אונ פיל כאל אויף פון זיין בתלמיד . היינט וויא

לחיות חכם גדול ומופלג . באמת כשיסתכל ויתבונן יראה שאין מקום לנאווה והתנשאות . כי הגה מי שהוא בעל שכל שידע יותר מהאחרים . אינו עושה אלא מה שבחק טבעו לעשות . כעוף שמנביה לעוף לפי שמטבעו בכך השור מושך בכחו לפי שחוקו הוא . כן מי שהוא חכם הוא לפי שמטבעו סביאו לזה . ואילו אותו שעכשוו אינו חכם כמוהו היה לו שכל טבעי כמוהו היה מתחכם גם הוא כמוהו . אי"כ אין כאן להתנשא ולהתנאות . אלא אם יש בו חכמה רבה הוא מחויב ללמדה למי שצריך אליה . וכמאמר ריב"ז (לנוס פ"ג) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת אם עשיר הוא ישמה בחלקו . ועליו הוא לעזור למי שאין לו . אם נבחר הוא לעזור לכושלים ולהציל לעשוקים . הא למה זה דומה למשרתי הבית . שכל אחד ממונה על דבר מה . וראוי לו לעמוד במשמרתו לפי פקודתו . להשלים מלאכת הבית וצרכיה . ואין בכאן מקום לנאווה לפי האמת . והנה זה העיון והתבוננות הראוי לכל איש אשר שכלו ישר ולא מתעקש . וכשיתברר זה אצלו . אז יקרא עניו אמתי שבלבו ובקרכו הוא עניו . והוא כענין דוד שאמר למיכל (שמואל ב' ז) והייתי שפל בעיני . ואז"ל (סוטה ה) כמה גדולים נמוכי הרוח . שבזמן שבה"מ קיים אדם מקריב עולתו .

שכר

וְיִי אֲזוּי קַעַן עַד יוֹךְ גְּרוּיִם הַאֲלֵמִין . אֲנִי אֵין אֲמַת אִין . דְּעַר וְאִם דְּאִם אִין גְּלִיבִין שְׁכָל . עַר מַעַן וִיין דְּעַר גְּרַעֲמַעַר חָכִים . אִז עַר וְעַט יוֹךְ בְּעַמְרָאֲמִין וְעַט עַר גִּיט גִּיפִינְעַן וְאִם גְּרוּיִם צוֹ הַאֲלֵמִין יוֹךְ . וְאִרוּם מִיט דְּעַם וְאִם עַר פֶּאָר שְׁמִיט מְעַד פֶּאָר דְּעַם אֲנְדֶּרֶיִן מוּמַ עַר גִּיט מְעַד גִּיט וְאִם וִיין נֶאֱמַר אִין צוֹ מָאָן . אֲזוּי אִין פּוֹיגֵל פְּלִיט אִין דְּעַר הוּיֵל רִיא נֶאֱמַר אִין . אֲנִי דְּעַר אָקִם צִיט מִיט וִיין כַּח . וְוִיֵל וִיין נֶאֱמַר אִין דְּאִם . אֲזוּי אִין דְּעַר וְאִם אִין גְּלִיבִין . אִין וְוִיֵל וִיין נֶאֱמַר בְּרַעֲנַנְט אִים דְּעַר צוֹ . אֲנִי וְעַן אִין אֲנְדֶּרֶעַר וְאִלְמַ דְּאֲבִין פּוֹן נֶאֱמַר אֲזוּי אִין שְׁכָל וְוִי אֲנִי עַר דְּאִם וְוִיֵל עַר יוֹךְ אֲזוּי קְלִיגִין וְוִי אֲנִי . הִינְט וְוִי אֲזוּי וְאִל עַר יוֹךְ גְּרוּיִם הַאֲלֵמִין . נֶאֱרַ עַר דְּאֲרַף דְּעִנְעֵן דִּיא חֲכָמָה דְּעַם אֲנְדֶּרֶיִן וְעַר עַם דְּאֲרַף אִיד . אֲזוּי וְוִי אֲנִי רִי יוֹחֵנְן בִּין וְכַאי וְאִנְט (אבות מ"ג) אויב דוא דאקט גילערינט פיל תורה . וְאִלְמַט יוֹךְ גִּיט בְּעִדְעִנְקֵן וְאִרוּם דוא בִּיטִם צו דְּעַם בְּעִשְׂאֲפִין גִּיּוּאֲרִין . אויב עַר אִין רִיף . וְאִל עַר יוֹךְ פֶּרִינְעַן מִיט וְוִינְעַ עֲשִׂרוּחַ אֲנִי הַעֲלִפִין דְּעַם וְאִם דְּאִם גִּיט . אִין עַר אִין נְבוֹר דְּאֲרַף עַר הַעֲלִפִין שְׁלֹאפֶע לִיט אֲנִי סְצִיל וִיין גִּירוּיִבְּמַע לִיט . אֲנִי דְּאִם אִין גְּלִיבִין צוֹ דִּינְעַד פּוֹן אִין שְׁמֹב וְאִם אִימְלִיכְעַר אִין גִּינְעִצַּם אויף וִיין זַף . אֲנִי מִעֲדֶעַר דְּאֲרַף הִיפִין וִיין . פְּהִי אֲלֶע אִין אִינְעַם אֲלִין מִשְׁלִים וִיין . דִּיא מְלֹאכֶת פּוֹן שְׁמֹב . אֲנִי גְרוּיִם הַאֲלֵמִין יוֹךְ אִין גִּיטִיא מִיט וְאִם . אֲנִי דְּאִם דְּאֲרַף בִּאֲקִלְעִין מִעֲדֶעַר גְּלִיבְכְעַר בְּעַל שְׁכָל אֲנִי אִין דְּאִם וְעַט בִּיִיא אִים אִין גִּינְעִצַּם וִיין וְעַט עַר אִין גְּרוּיִן וִיין אִין אֲמַת אִין עִניו . אֲזוּי וְוִי אֲנִי דֹד דְּאִם גִּינְאֲמַט צוֹ מִיכָל (שמואל ב' ז) והייתי שפל בעיני . דְּאִם אִין מִיטִיש אִיף בִּין גִּינְעִרִיג אִין מִינְעַ אויגִין . אֲנִי דִּיא נְכֹרָא וְאִנְט (סוטה ה) וְוִי גְרוּיִם וְעִנְעֵן עֲנִיִם בִּיִיא נֶאֱמַ . אִין דְּעַר בֵּית הַבְּקָרֶשׁ

אין

שכר עולה בידו . מנחה . שכר מנחה בידו . אכל מי שדעתו שפלה עליו מע"ה כאילו הקריב כל הקרבנות כלם . שנאמר וזבחי אלהים רוח נשברה . ה"ז שבה של נמוכי חרחה שהם ענוים בלבם ומחשבתם . וכן אמרו ערד (חולין פט) לא מרובכם סכל העמים א"ל הקב"ה בני אני חושק בכם שאפילו בשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני . נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר . נתתי גדולה למשה ואחרן אמרו ונחנו מה . נתתי גדולה לידוד אמר ואנכי תולעת ולא איש . כל זה טסה שאין הלב הישר מניח עצמו להתפתות משום מעלה אשר יבואוהו בידעו באמת שכבר לא מפני זה יוצא מידי שפלותו . מצד החסרונות האחרות שא"א שלא יהיו בו . ועוד שאפילו באותם המצות עצמם שהשיג לא הניע ודאי לתכלית האחרון . ועוד אפילו לא יהיה בו חסרון אחר . אלא היותו בשך ודם ילוד אשה די לו זה והותר לפחיתות וגריעות . עד שלא יאות לו להתנשא כלל . כי הרי כל מעלה שהוא משיג . אינו אלא הסד אל עליו . שרוצה להון אותו עם היוותו מצד טבעו ותומריותו שפל ונבזה עד מאד . ע"כ אין לו אלא להודות למי עזחננו וליכנע תמיד יותר . הא למה זה דומח לעני ואביון שמקבל מתנה כהמד שא"א לו שלא יבוש . כי כל מה שירבח ההמד שיקבל . כך ירבה הבושת שיבוש . כן הדבר הזה בכל אדם שעיגיו פתוחות

אין גישמאנען . האט איינער מקריב גיועוין איין עוזה האט ער גיזאמט די שוכר פון איין עוזה . האט ער מקריב גיועוין איין מנהה . האט ער גיזאמט דעם שוכר פון איין מנהה . אבער דער וואס איז איין עניו . רעכניט אים דער פסוק אזוי ווייס ער נאלט מקריב גיועוין אלע קרבנות וויא אין פסוק לשמיים (תהלים נא) וזבחי אלהים רוח נשברה . דאס איז מיינטש איין צו פראכענעס גימיט איז פריי גאט פאר קרבנות גירעכניט . אייך זאגט דיא גטרא (חולין פט) גאט זאגט . קנינך איך האב אייך ליב ווייל אפילו אייך גיב אייך גדולה . האלט איד זיך פון דעקסט ווענק קליון . איך האב גיגעבין גדולה צו אברהם . האט ער גיזאגט . איך בין שמויב אונז אש . איך האב גיגעבין גדולה צו משה און אהרן . האבין וויא גיזאגט . וואס וענן סיר גיאכט . איך האב גיגעבין גדולה צו דוד . האט ער גיזאגט . איך בין איין ווארום דאס אלץ איז ווייל איין בעל שכל לאזט זיך גיט אף ריידן צו גאון . מחמת ער ווייס דיא חסרונות וואס ער דאט און אפילו אין דיא מצות וואס ער דאט בעקומען איז ער אייך גיט גיקומען צום תכלית המצוה . און אפילו אז ער זאל קיין פעלער גיט האבין גישט מער וואס ער איז איין ילוד אשה איז שוין אייך גינג איבער און איבער . אז עס זאל עס גיט פאסין קיין גאון . ווארום יעדע מעלה וואס ער דאט איז דאך גישט מער וויא גאמטס חסד . וואס גאט טוט מיט אים האמטש ער איז פון דער גאמור אזוי פזוי און גידרניג . דעריבער איז ער מער גיט מחויב וויא צו דאנקען און נכנע זיין פאר גאט . אזוי וויא איין ארעם פאן וואס איז מקבל מנהה בהסד . כיו זיך שעקען . און וואס דר חסד שוין גרעקער איז אלץ נייא בושה גרעמער . און אזוי וויא דוד המלך האט גיזאגט

תהלים

פתוהות לראות את עצמו בהיותו משיג מעלות טובות מאת השי"ת ,
 וכענין שאמר דוד המלך (תהלים קמז) מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי . וכבר
 ראינו חסידים גדולים שנענשו על שהחזיקו טובה לעצמם עם כל חסידותם .
 נחמיה בן חבליה אמרו ז"ל (מגדלים נג) מפני מה לא נקרא ספרו על שמו
 מפני שהחזיק טובה לעצמו . וכן חזקיה אמר (ישעיה לח) הנה לשלום מר
 לי מר . לפי שענהו הקב"ה וגנתי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען
 דוד עבדי . וכמאמר ז"ל (נרכזס י) כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות
 אחרים . הרי לך שאין לאדם אפילו להחזיק טובה לעצמו על טובותיו .
 וכ"ש שלא יתנשא וינבה כהם , ואמנם כל זה הוא מטה שראוי להשיב אל
 לבו מי שיהיה כאברהם , כמשה , כאהרן , כדוד . ושאר החסידים שזכרנו .
 אבל אנחנו יתומים . אין אנו צריכים לכל זה . כי כבר יש ויש אתנו
 חסרונות רבות שאין צריך עיון גדול לראות פחיתותנו וכל חכמתנו כאין
 נחשבת . כי היותר חכם גדול שבינינו אינו כי אם מן תלמידי התלמידים
 אשר בדורות הראשונים . וזה מה שראוי שנבין ונדע באמת . ולא יזוה
 עלינו לבנו הנם . אלא נכיר שדעתנו קלה ושכלנו חלש עד מאד . הסבלות
 רב בנו והטעות נוכרת . ואשר נדע אותו אינו אלא מעט מן המעט .
 אי"כ ודאי שאין ראוי לנו התנשא כלל אלא הבושת והשפלות וזה פשוט .
 והנה נדברנו עד הנה מענוות המחשבה . ונדבר עתה מענוות המעשה .
 והיא

(תהלים קיז) מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי . דאם אין פייטש וואס זאל איה
 געצאלין גאט פאר זיינע טובות . און גרויסע חסידים וענען גישטראפט גיווארין
 ווייל וי"א האבין זיך געראקט פאר וייער פרוסקייט . נחמיה בן חבליה זאגט
 דיא גמרא (מגדלים סג) ווייל ער האט זיך געראקט פון זיין פרוסקייט אין
 זיין ספר גישט גרופין גיווארין אויף זיין נאמען . און חזקיה האט גזאגט מיר
 אין גביליך גייער וייל גאט האט גזאגט . איה וייל געשיצין דיא שטאט פון
 מיניש וועגן און פון וועגן דוד מיין קעניג . וי"א דיא גמרא זאגט (ברכות י'
 דער וואס געט גאט זאל אים טען פון זיין זכות וועגן . טוט מען אים פון אמן
 אנדערענס זכות וועגן . ועון מיר אז איין מענטש דארף זיך אפילו גיט קיין
 דאנק געבן אויף זיין פרוסקייט . און פשיטא שוין גרויס האלטן זיך מיט
 דעם . און דיא אלע זאבין דארפין געקלערין . אועלבע גרויסע לייט וי"א אברתם
 משה אהרן דוד און אנדערע חסידים . אבער מיר קליינע לייט . דארפין דאס
 גאר גיט . ווארום מיר האבין אסאך פעלערין און אנדער גאנצע חכמה אין גאר
 גישט חשוב . ווארום דער גרעסטער חכם צווישן אונז אין נאך גיט וי"א איינער
 פון דיא קלענסטע תלמידים וואס אין יענע דורות . און דאס דארפין מיר גוט
 פאר שטיין . און גיט האלטן זיך אים זיסט גרויס . נאר דער קענען אז אנדער
 דעה אין גרינג אנדער שכל אין שלאף דיא נארעשקייט אין גרויס און דער מעות
 אין שטארק . און וואס מיר ווייסן אין וייער ווייניג דארפין מיר זיך גוויס גיט
 גרויס האלטן נאר שעמען זיך און נידריג האלטן זיך . און דאס אין פשוט

והיא תתחלק לד' חלקים . בהתנהג עצמו בשפלות . בסכול העלבונות . בשנוא הרבנות . ובורה מן הכבוד . בחלוק כבוד לכל . האהד הוא בהתנהג בשפלות . וזה ראוי שיהיה בדבורו . בהליכתו . בשכתו ובכל תנועותיו . בדבורו . אז"ל לעולם יהיה דבורו של אדם בנחת עם הכריות . ומקרא מלא הוא (קהל ט) דברי הכמים בנחת נשמעים . צריך שיהיו דבריו דברי כבוד ולא דברי בזיון . וכה"א (משלי יח) בז לרעהו חסר לב . ואומר (עז יח) בבוא רשע בא גם כוז . בהליכתו . אמרו ז"ל (מסדרין סח) שלחו מתם איהו בן העת"ב ענותן ושפל ברך שייף עייל שייף נפיק . ולא ילך בקומה זקופה . ולא בכבדות גדול עקב בצד גודל . אלא כדרך כל הולך לעסקיו . וכן אז"ל כל ההולך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה . וכתוב ורמי הקומה גדועים . בשכתו . שיהא מקומו בין השפלים . ולא בין הרמים . והוא ג"כ מקרא מלא (משלי כה) אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדולים אל תעמוד וגו' . וכן אז"ל בויקרא רבה הרחק ממקומך ב' וגו' מקומות ושב עד שיאמרו לך עלה ואל תעלה שיהאמו לך רד . ועל כל המקטין עצמו אז"ל כל מי שמקטין עצמו וכו' . וכנגד זה אמרו הסר המצנפת והרם העטרה כל מי

שהוא

בין אהער האבין מיר גירעט פון ענוה וואס אין דיא גראקען . ערשט וועלן מיר היידן פון דיא ענוה וואס אין מעשה איו . אונ דאס ווערט צו מיימל אין פיר תלקים . פירין זיך ב'שפלות . היידן ב'זונות . פיינט האבין רבנות אונ אנמלויפן פון פבוד . געבין פבוד אלעמען דיא ערשטע וואך אין פירן זיך ב'שפלות . דאס דארף ויין אין היידן . אין גיין אין ויצין . אונ אין אלע הנגעות . אין היידן זאגט דיא גמרא . איין מענש זאל שטענדיג היידן מיט לייטן בנחת . אונ עם איו איין פסק ספורש (קהל ט) דברי הכמים בנחת נשמעים . דאס אין מיימל דיא הייד פון תבכים ווערין גיהערט מיט שטיילקייט . אונ ויינע רייד דארפן ויין מיט פבוד אונ גיט מיט ב'זיון . וויא אין פסק שטייט (משלי יא) בז לרעהו חסר לב . דאס אין מיימל איו גאר אין מ'בזה ויין תבך . אויך שטייט (שם יח) בבוא רשע בא גם כוז . דאס אין מיימל אז דער רשע קומט . קומט מיט אים ב'זיון . אין גיין . זאגט דיא גמרא (מנהגיו סח) מען דאט גישמט פון ארץ ישראל . ווער אין איין בן עולם תבא . דר ונס איו איין עניו . גייט איין גיבויגין שטיילענדייט זריין אונ ארויס . ער זאל גיט גיין דיא קאפ פארטיסן אונ גיט מיט שווערקיט איין מריט לעבין דעם אנדערין . גאר וויא מען גייט צום האגדיל . אונ אזוי זאגט דיא גמרא דער וואס גייט דיא קאפ פארטיסן איו גלייך וויא ער קוועצט דיא פיס פון דער לשכינה . אין ויצין זאל ויין זיין ארט צווישן גידינגע גיט צווישן דויכע אין דאס אין אויך איין פסק (משלי כה) אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדולים אל תעמוד דוא זאלקט גיט שטעלן זיך וויא לייט פאר איין מלך אונ שטעל זיך גיט צווישן גרויסע לייט . אונ אזוי זאגן דיא תבכים ריב זיך אפ צווייא דבייא ערשער גידינגער ביז מען וועט דיר זאגן גייא ארוף אונ גיט גייא ארוף אז מען זאל דיר זאגן גייא אראפ אונ דעם וואס מאכט זיך גליין זאגט דיא גמרא . מאכט

שהוא גדול בעה"ז קמן בעה"ב . ומינה להפך מי שהוא קמן בעה"ז זמן גדולתו לעה"ב . ואמרו (סוטה ט) לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהיה הניח הקב"ה כל הרים ונבעות והשרה שכינתו על הר סיני וזה ספני שפלותו . וכן אמרו (כ"ט יז) לשארית נחלתו למי שמששים עצמו כשירים . החלק הב' הוא סבילת העלבונות . והנה בפירוש אמרו ז"ל למי נושא עון למי שעובר על פשע . ואמרו עוד (שם פח) הנעלבים ואינם עולבים שומעים הרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בנכורתו . וספרו מגדל ענותו של בבא בן בוטא ז"ל (מרכ"ס סו) שהוא בר בבל דמליק לא"י נסיב אתתא . א"ל בשילי לי וכו' עד זיל תברי יתהון על רישא דבבא הוה יתיב בבא בן בוטא ודאין דינא . אזלת ותכרת יתהון על רישיה . א"ל מה הדין דעבדת . א"ל כך צוני בעלי אמר עשית רצון בעלך המקום יוציא מסך שני בנים כבבא בן בוטא . והלל כמו כן ספרו ענותנותו (שם טז) ז"ל . ת"ר לעולם יהא אדם ענותן כהלל וכו' . ור' אבהו אחרי רוב ענותו מצא שעדיין לא הגיע להיות ראוי לקרא עניו . ז"ל (סוטה ט) א"ר אבהו מריש הוה אמינא ענותנא אנא . כיון דחזינא לר' אבא דעכו דאמר איהו חד טעמא ואמר אמוריה חד טעמא ולא קפיד . אמינא לאו ענותנא אנא שנאת

אִים גַּאם גְּרוּים . אַתְּ אֲנִימְקַעְנִין דְּעַם זְאֲגִין וְיִיא וְעַר עַם אִין גְּרוּים אוּרְף דְּעַר וְעֵלְמִי אִין קְלִיין אוּרְף יַעֲנַד וְעֵלְמִי אִין פִּון דְּעַם פִּאר שְׁמִיית מְעַן אִין וְעַר עַם אִין קְלִיין אוּרְף דְּעַר וְעֵלְמִי אִין גְּרוּים אוּרְף יַעֲנַד וְעֵלְמִי אִין אֲוֶבְזָא וְזִינִין וְיִיא (סוטה ט) אִין מְעַנֵּשׁ זֶאֶל וְיָד אַפְּ לְעֵרְנֵנָּה פִּון גַּאם . אִין עַר דְּאִם אֲוֶעַק גְּלִיאִין אֲלַע בְּעֵרְנָא אִין דְּאִם גְּלִיאִין רֵעֵן וְיִין שְׂכִינְתָּה אוּרְפִין בְּאֲרַג סִינֵי מְחַמֵּת וְיִין גִּידְרִינְקִיית . אוּרְף זְאֲגִין וְיִיא (ראש השנה יז) לשארית נחלתו גַּאם אִין מוּחַל דְּיִא עֲבִידוּת צוּ דְּעַם וְזִאם בְּאֲבָט וְיָד צוּ גִישׁוּמ . דְּעַר אֲנְדְּעֵרֵר חֵלְק . אִין לִיְדִין זְאֲנַד . אִין דְּיִא גְּמַרָא זְאֲנַם גְּפִירְדִּשׁ צוּ וְעַמְעַן אִין גַּאם מוּחַל עֲבִירוּת צוּ דְּעַם וְזִאם אִין מוּחַל אִין מְעַן וְיִנְדִּיגִים גְּעֵנִין אִים . אוּרְף זְאֲגִין וְיִיא (שבת פ"א) דְּיִא וְזִאם וְעֵרִין גִּישְׁעֵנָּם אִין שְׁעֵנְדִין גִּישׁ דְּעַם אֲנְדְּעֵרִין וְיִיא דְּעֵרִין אִין זְאֲנַד אִין עֲנַמְפְּרִין גִּישׁ . אוּרְף וְיִיא שְׁמִיית אִין פִּסוּק . וְיִנְעֵ לִיב דְּאֲבָעַר לִיכְסִין וְיִיא דְּיִא וְזִין בְּיִיא אִין אִין גְּרוּים גִּיין אִין וְיִיא דְּאֲבָעִין דְּעַר צִיִּילִם פִּון דְּיִא עֲנוּת פִּון בְּבִיא בְּן בּוּטָא (גירס"ס) אִין עַר דְּאִם גְּעֵהֵאִם אִין וְיִיא וְזִאם אֲלִץ וְזִאם עַר פִּלְעֵנָּם אִין דְּיִיסִין . פִּלְעֵנָּם וְיִיא אִים אֲלִץ פִּאֲלִיין אִין כֹּאֵל דְּאִם עַר אִין גִּידְרִינְקִין נְעַמְעַן אִין כֹּאֵם גִּיקְעֵקֵץ אִין צוּא בְּרַעְכִין אוּרְף בְּבִיא בְּן בּוּטָא אוּרְפִין קֶאֶפ . פִּרְעֵנָּם עַר בְּיִיא אִין . וְזִאם מִסְקִטוּ דְּאִם דְּאִם וְיִא גִּינְפִעֵרְטִם מִיין כֹּאֵן דְּאִם מִיר גִּעֲרִינְקֵן דְּאִם עַר גִּינְאֲנָם דְּוִא דְּאִם גְּעַמְעַן דְּעַם רְצוֹן פִּון דְּיִין כֹּאֵן . גַּאם זְאֵר דִּיד גְּעֵבִין צוּוִיא קִנְדְּעַר וְיִיא בְּבִיא בְּן בּוּטָא . אוּרְף זְאֲנַם דְּיִא גְּמַרָא (שבת לא) אִין מְעַנֵּשׁ זֶאֶל וְיִין אִין עֲנִיו וְיִיא הֲלֵל . אוּרְף זְאֲנַם דְּיִא גְּמַרָא (סוטה ט) ר' אבהו זְאֲנַם . אוּרְף וְעֵל מִיִּינְעֵן אִין בְּיִין אִין עֲנִיו . וְיִיא אוּרְף דְּאִם גִּינְעֵרֵן ר' אַבָּא דְּאִם גִּינְאֲנָם אִין מְעַם אִין דְּעַר אֲבוּרָא דְּאִם גִּינְאֲנָם אִין אֲנְדְּעֵרִין מְעַם אִין עַר דְּאִם גִּישׁ מְקַפֵּד גִּיוּעִין

שנאת הרבנות ובריהת הכבוד משנה ערוכה היא (כנוס כ"ב) אהוב את
 המלאכה ושנא את הרבנות . ואמרו עוד הנם לבו בהוראה שומה רשע
 וגם רוח . ואמרו כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו . ואמרו עוד
 (פסיקתא רבתי) אל תצא לריב מהר . לעולם אל תהי רץ אחר השררה למה
 פן מה תעשה באחריתה . למחר באים ושואלים לך שאלות מה אתה
 משיבם . עוד שם רבי מנחמא בשם רבי תנחום כל המקבל עליו שררה
 כדי ליהנות ממנה . וכו' . עוד שם א"ר אבהו אני נקראתי קדוש (כל
 קק"ס) . הא אם אין בך כל המדות הללו שיש בי . לא תקבל עליך שררה .
 ותלמידו ר"י יוכיחו . שהיו מוצרכים מפני עניותם ולא רצו לקבל עליהם
 שררה . הוא מ"ש ז"ל (כוזו"ט) כמדומין ששררות אני גותן להם וכו' .
 ואמרו עוד (כנוס נ"ב) אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה . ומגלן מיוסף
 שמפני שהנהיג עצמו ברבנות מת קודם אחיו . כללו של דבר אין הרבנות
 אלא משא גדול אשר על שכם הנושא אותו . כי עד שהאדם יהיר ויושב
 בתוך עמו מובלע בין האנשים אינו נתפס אל על עצמו . כיון שנתעלה
 לרבנות ושררה כבר הוא נתפס על כל מי שתחת ידו וממשלתו . כי עליו
 להשקיף על כלם ולהורות אותם דעה והשכל ולהישיר מעשיהם ואם לאו
 ואשםם בראשיכם כתיב אמרו חכמים . והכבוד אינו אלא הכל הבלים
 המעביר

גיוועוין האב איך שוין גיואגמ איך ביו קיין עניו גים . פייגמ האפיין רבנות
 אונ אנמלופין פון פבור . איך דאס איין משנה (אבות פ"א) ליב דיא מלאכה
 אונ האב פייגמ דיא רבנות . אויך זאגין וויא . דער וואס האלט זיך גרויס אין
 דינים . יענער איז איין גאר אונ איין בעל גאונה אויך זאגין וויא דער וואס יאגמ
 זיך גאר פבור . פון דברים גשמיים פון יענעם אנמלופמ דער פבור . אויך זאגין
 וויא (פסיקתא רבתי) דוא זאלסט גים לופין גאר דער שאפט . ווארום וואס וועסטו
 מאן אז מען וועט בייא דיר פרעגין איין שאלה וואס וועסטו ענטפערין . אויך
 גשמיים דארטין ר' אביהו זאגמ גאט גאט גיואגמ אז דוא האסט גים דיא אלט
 פדות וואס איך האב זאלסטו אויף זיך גים סקבל זיין קיין שררה דאס איז
 וואס עם גשמיים אין פרק פון משנה . וויא מיינען איך גיב וויא איין
 דער שאפט . אויך זאגין וויא (פסחים פ"ו) וויא איז צו דיא רבנות וואס זיא
 בעגראגמ אינע בעלים . דער פלל איז רבנות איז מער גים וויא איין משא
 אויף דעם וואס מראגמ איר ווארום פל זמן ער . איז גלייך מיט אלע מענשין
 ליידעט ער גאר פאר זיך אליין וויא ער איז סקבל דיא רבנות ליידעט ער שיה
 פאר אלע וואס אונטער אים זענען ווארום . ער זארף שוין אויף אלעמען קלפן
 אונ לענען וויא אונ רעכט פארמיגין זייערע מעשים . אונ אז גים איז וויער
 עבירה אויף זיין קאפ דיא חכמים זאגין פבור אין דברים גשמיים איז גים מער
 וויא גארעשקייט וואס פערמיגט דעם מענשין פון זיין געהה אונ פון זיין
 בעשעפערים דעה אונ עם באכט אים פאר געסין אלע זייער שולדיגקייט . אונ
 ווער עם דער קאגמ דעם פבור האט אים גיוויס פייגמ אונ וואס מענשין לופין
 אים

המעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו ומשכחו כלחובתו. וזי שמכיח ודאי שימאם בו וישנאו. וחתהלות אשר יהלוחו בני האדם יהיו עליו למורה. כי כראותו אותם מגדילים הלוליהם על אשר אינו בו באמת אינו אלא מתבושש ומתאנח על שלא די לו רעתו שחסרות ממנו המעלות ההם. אלא שיעמיסו עליו תהלות שקר. למען יכלם יותר. החלק הד' הוא חילוק הכבוד לכל אדם. וכן שנינו איזהו מכובד את הבריות. ואמרו עוד מגין היודע בחבירו שהוא גדול ממנו אפילו דבר אחד שחייב לנהוג בו כבוד וכו'. ועוד שנינו (אבות פ"ד) הוי מקדים בשלום כל אדם. ואמרו עליו על ריב"ז שלא הקדים לו אדם שלום מעולם וכו'. ובין כדיבור ובין במעשים חייב לנהוג כבוד בחביריו. וכבר ספרו ז"ל מכ"ד אלה תלמידי ר"ע שמתו על שלא היו נוהגין כבוד זה לזה. וכמו שהבזיון הוא דבר מתיחס אל הרשעים. כדבר הכתוב שזכרנו. בכוא רשע בא גם בו. כן הכבוד מתיחס אל הצדיקים. כי הכבוד שוכן עמהם ואינו מתפרשמהם. ואומר (ישעיה נד) ונגד זקניו כבוד. וחרי נתבאר חלקי הענוה הראשיים ופרטיהם בכל פרטי המינים המתרחבים והולכים לפי הנושאים. ולפי העתים והמקומות. ישמע חכם ויוסף לקח. והנה זה ודאי שהענוה מסירה מדרך האדם מכשולות רבים ומקרבת אותו אל טובות רבות. כי הענוה

אִים אִיו אוֹיף אִים אִיון מִדְּרָה וְאָרום אוֹ עַר וְעַם מְעַן לוֹיבֵם אִים מִיט אַנְעִלְכֶם וְאִכִּין וְנָאם עַר הָאֵם נִיט. שְׁעַמְט עַר זִיף אוֹג זִפְצִט. וְאָרום עִם אִיו נָאף נִיט גִּינוֹג וְנָאם עִם פֻּעֲלִין אִים דִּיא מְעֵלוֹת וְאִגִּין וְיִיא נָאף אוֹיף אִים פְּאֶלְשַׁע לוֹיבִין. כְּדִי עַר וְאֶל נָאף מְעַר פֶּאָר שְׁעַמְט וְעַרְיִין. דְּעַר פֻּעֲרִמְעַר מִייל אִיו אָב צו גַּעֲבִין כְּבוֹד אֶלְע מְעַנְשִׁין אִים אוֹו הָאָבִין מִיר גִּילְעַרְיֵנִם וְעַר הָאֵם כְּבוֹד דְּעַר וְנָאם נִיט לִימִין כְּבוֹד אוֹיף וְאִגִּין וְיִיא דְּעַר וְנָאם וְיִיִים אִין דְּעַם אַנְדְּרִין. אוֹ עַר אִיו נְרַעֲקַעַר פֶּאָר אִים אָפִירִי מִיט אִיין וְאָף דְּאָרְף עַר אִים שׁוֹיִן נִהְגַּב כְּבוֹד וְיִין. אוֹיף הָאָבִין מִיר גִּילְעַרְיֵנִם (אבות פא) וְיִיא בְּקָדִים שְׁלוֹם צו יַעֲרַעַן מְעַנְשִׁין אִים וְיִיא וְאִגִּין אוֹיף בְּרַבִּין יוֹתְנִין בְּרַבִּין אוֹ עִם הָאֵם קִיין כְּאֶל נִיט גִּינְעַבִּין קִיין מְעַנְשִׁין קִיין שְׁלוֹם פְּרִיעַר אִין מֶאָרְק אַהֲגַע אַתְמִירְשִׁיד אִיין יִיד אָדַעַר נִישֶׁט יִיד. אִים פִּיִיא אִין הִיִידִין פִּיִיא אִין מְעַשִׂים מִוו מְעַן נִהְגַּב כְּבוֹד וְיִין דְּעַם חֲבַר. דִּיא בְּכָמִים דְּעַר צִילִין פִּון דִּיא פִּיר אוֹג צְוִואנְצִיג מוֹיִתִּיר תְּלַמִּידִים פִּון ר'. עַקְבֵּא וְנָאם וְיִיא וְעַנְעַן גִּישְׁאָרְבִין וְיִייל וְיִיא הָאָבִין אִינְקַעַר דְּעַם אַנְדְּרַעֲרִין קִיין כְּבוֹד נִיט אָב גִּינְעַבִּין. אוֹג אַזוֹי וְיִיא בְּיוֹן אִיו אִיין וְאָף וְנָאם צו גִּישְׁאָמְט צו רְשָׁעִים וְיִיא דְּעַר פְּרִיעַרְדִּיעַר פֶּטְרִק אִיו. אוֹ דְּעַר רְשָׁע קִימְט. קִימְט אוֹיף בְּיוֹן מִיט אִים. אַזוֹי אִיו כְּבוֹד צו גִּישְׁאָמְט צו צַדִּיקִים וְאָרום דְּעַר כְּבוֹד רוּם מִיט וְיִיא אִים שְׂמִיט וְיָף נִיט אָפּ פִּון וְיִיא אִים אִין פֶּטְרִק שְׁמִיט (ישעיה כ) וְיִיד זִקְנֵי כְבוֹד. רָאם אִיו מוֹיִמְט. גַּעֲרַעַן דִּיא אֶלְמַע קְלוֹנַע לִיט אִיו כְּבוֹד. עַרְשֶׁם הָאָבִין מִיר שׁוֹיִן עַרְקֶלְעַרְט אֶלְע הוֹפֶטַם חֲלָקִים פִּון עַנְתָּה אוֹג אִירַע פְּרִטִים נָאף אֶלְע אַרְמִין נָאף אֶלְע צִימִין נָאף אֶלְע עַרְמְעַר דְּעַר קְלוֹנַעַר וְאֶל הָעַרְיִין אוֹג מְעַרְיִין לְעַרְנוֹנְג. אוֹ

העניו יהוש מעט על דברי העולם ולא יקנא בהכליו. ועוד שחברת העניו נאה עד מאד ורוח הבריות נוחה הימנו בהכרה. לא יבוא לידי כעס ולא לידי מריבה אלא הכל בהשקט. הכל במנוחה. אשרי מי שזוכה למה זו. וכבר אמרו (ירושלמי שם ג) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה. כי כל החכמה כלה לא יערבנה. וזה ברור :

פרק כג בדרכי קניית הענוה וההרחקה ממפמדיה

שנים הם המרגילים את האדם אל הענוה. הרגילות. וההתבונן. הרגילות הוא שיהיה האדם מרגיל עצמו מעט מעט בהתנהג בשפלות על הדרך שזכרנו. בישיבת המקומות הפחותים וללכת בסוף החברה. ללבוש בגד צנועים. דהיינו מכובדים. אך לא מפוארים. כי בהתרגלו בדרך חזה תכנס ותבוא הענוה בלבו מעט מעט עד שתקבע בו כראוי. כי הנה כהיות טבע לב האדם לזוח ולהתנשא קשה עליו לעקור הנטייה הטבעית הזאת מעיקרה. אא"כ בפעולות החיצונות המסורות בידו ימשוך מעט מעט הדבר בפנימותו הבלתי מסור לו כ"כ וכענין שביארנו בזריות. שכל זה

דאם איז ניוויס אז דיא ענוה שאפט אפ פון מענשינס וועג פיל שטרויכלונגען אונ גענעהקען אים צו פיל גרומס. ווארום דער עניו זארגט ווייניג אויף וועלט זאכן אונ איז זיך גיט מקנא אויף די גארעשקייט אונ ווידער איז די גיזעלשאפט פון מענשין מיט דעם עניו וויער גוט. אונ צייט ווענען פון אים וויער צו פרידן ער קומט גיט אין פּעס אונ גיט אין קריג. גאר אלץ מיט שטילקייט אלץ מיט רודע וואל איז דעם וואס איז זוכה צו דער טרה. אונ דיא זכרא זאגט (ירושלמי שבת ג) וואס דיא חכמה האט גימאכט פאר איין קרוין צום קאפ מאכט דיא ענוה איין טריט צום פיאטע ווארום דיא גאנצע חכמה איז צו איר גיט גלייך :

דער דרייא אונד צוואנציגסטער פרק

(בדרכי קניית הענוה) וויא מען קען זיך פערשאפן דיא ענוה :

שנים הם המרגילים את האדם אל הענוה. צווייא זאכן גיזוייגען איין מענשין צו ענוה. געוויינהייט אונ ערקלערין זיך. געוויינהייט איז אז דער מענש זאל זיך איין געווייגען ביסלעך ווייס דורך זיין פרידן זיך בישפלות אויף דעם אופן וואס מיר האבין דער מאנט. זיצן אין גידריגע ערשער. אונ אן צו מאן קליידער פון פרומע צייט דאס הייסט רייגע אבער גיט צו פיל שייגע ווארום אז ער וועט זיך איינגעווייגען אויף דעם אופן וועט ביסלעך ווייס אריין דיא ענוה אים אין בארצין ביו ויא וועט איין גיגעצט ווערין בייא אים וויא מען בעבארף ווארום ווייל דיא נאמור פון מענשין איז גרויס צו האלטן זיך איז שווער אים צו בייסן דיא נאמור סיידן דורך דיא אים ווייניגסטע פעולות וואס ווענען בייא אים

זה נכלל במאמרם ז"ל . לעולם יהא אדם ערום ביראה . דהיינו שיבקש
 התחבולות נגד הטבע ונטייתו עד שינצחם . אך ההתכונן הוא על ענינים
 שונים . הא' הוא המוזכר בדברי עקביא בן מהללאל (לפני פ"ג) דע מאין
 באת מטיפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי
 אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מטיה הקב"ה . כי באמת כל אלה הם
 נגדיים לגאווה ועוזרים אל הענוה . כי בהיות האדם מסתכל בפחיתות
 חוטרו ונריעות התחלתו אין לו מעם לינשא כלל אלא ליבוש וליכלם . הא
 למה זה דומה לרועה חזירים שהניע למשול . כל עת אשר יזכור ימיו
 הראשונים א"א לו שיתנאה . וכשיחשוב כ"כ שבפוף כל גדולותיו ישוב
 לעפר מאכל לתולעת . כ"ש שיכנע נאונו וישבח שאון נאותו . כי מה טובו
 ומה גדולתו ואחריותו בושא וכלימה . וכשיחשוב עוד וידמה בלבו רנע
 חכנסו לפני הכ"ד הגדול של צבא מעלה . בעת שיראה עצמו לפני מטיה
 הקב"ה הקדוש והטהור בתכלית הקדושה והטהרה כסוד קדושים משרתי
 נבורה נבורי כח עושי דברו אשר אין בהם כל מום . והוא עומד לפניהם
 גרוע פחות ונבזה מצד עצמו . טבא ומנואל מצד מעשיו . הירים ראש .
 היתה לו פתחון פה . וכי ישאלוהו איה איפוא פיך . איה נאונך וכבודך
 אשר

אים אין האנד קען ער צו צייען דיא זאך אינעווייניג וואס דאס איז ניט אזוי
 בייא אים אין האנד אזוי וויא מיר האבין גיקעמ אין ויריות וויא דיא גמרא
 זאגט איין מענש גארף זיין קלוג אין ודאה דאס ווייסט ער זאל זוכין פתבולות
 אנטקענין דער נאמור צו מגצה זיין . גאר דער בעקלעדין זיך איז אויף עמליכע
 ענינים . דיא ערשטע איז וואס עקביא בן מהללאל זאגט (אבות פיג) פון וואגען
 קוסטמו ארויס פון איין מפה סרוחה . אונ וואהין גייסטו אין איין ארט פון ערד
 אונ ווערים . אונ פאר וועמען גייסטו אן גיברייט צו געבין דין וחסבון פאר
 גאט ברוך הוא . ווארום אין אמת זענען דיא אלע העלפער צו ענוה ווארום
 אז דער מענש קוקט זיך איין אין דיא גידיקייט פון זיין חוסר קען ער גאר
 ניט גהויבן זיין בייא זיך . גאר שעמען זיך אונ נכנע זיין ווארום דאס איז
 גלייך צו איין פאסטוף פון חזירים וואס איה גיווארין איין האר . איז ווען ער
 דער מאנט זיך אן דיא ערשטע יארין קען ער זיך ניט גרויס האלמן אונ אז
 דער מענש זאל זיך בעקלעדין אז צום סוף פון אלע גרויסקייט וועט ער ווערן
 ערד אונ ווערעם וועלן אים עסקן וועט שוין פשיטא זיין גארה שמול ווערן
 ווארום וואס איז זיין גרויסקייט אונ אז ער זאל זיך נאך בעמראבמין די סיגוט
 פון זיין אריין גיין פאר בית דין זאל מעלה פאר גאט ברוך הוא וואס ער איז
 קדוש וטהור אויפן גרעסטן אויפן קדושה וטהרה צווישן זיינע דגעיע וואס
 דאבין אין זיך גיין פעלער ניט אונ ער שטייט פאר וויא גוויי טבא פון זיך
 אונ איין גריקט פון זיינע מעשים . צו וועט ער גאר קענען איין קאפ אויף
 זייבן אונ אז מען וועט בייא אים פרענין וואו איז זיין גרויסקייט וואס דא
 גייסט גיוועזן אויף דער וועלט וואס וועט ער ענטפערין . עם איז גוויס אן
 איין

אשר נשאת בעולמך . מה יענה או מה ישיב על תוכחתו . הנה ודאי שאילו רנע אחד יצייר האדם בשכלו האמת הזה ציור אמתי וחזק . פרוח תפחה ממנו כל הנאווה ולא תשוב אליו עוד . הב' הוא ענין חילוף תולדות הזמן ורוב תמורותיהם . כי העשיר קל להיות עני . והמושל לעבד . והמכובד לנקלה . ואם הוא יכול כ"כ על נקלה לשוב אל המצב הנכזה בעיניו היום . איך ינכה לכו על מצבו אשר אינו בטוח עליו . כמה מיני חולאים יכולים ה"ו לבוא על האדם שיצטרך כמו פיו להתחנן למי שיעזור אותו ויסיעהו ויקל לו במקצת . כמה צרות ה"ו יכולים לבוא עליו שיצטרך ללכת לשחר פני רבים אשר מאס לפעמים לתת להם שלום למען יהיו לו למושעים . ודברים אלה אנהנו רואים בעינינו דבר יום ביומו . כדאי הם להסיר מלב האדם נאותו ולהלכישו ענוה ושפלות . וכשיתכונן עוד האדם על חובתו לפניו ית' . וכמה היא נעזבת ממנו וכמה הוא מתרשל בה ודאי שיכוש ולא יתנאה . יכלם ולא ירום לכו . וכה"א (ימיס 6) שמוע שמעתי אפרים מתגודד וגו' . כי אחרי שובי נחמתי ואהרי חודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי וגו' . ועל הכל יתבונן תמיד להכיר חולשת השכל האנושי . ורוב טעותיו וכזביו . שיותר קרוב לו תמיד הטעות מהדיעה האמתית .

ע"כ

אִינן מְעַנְשׁ זָאל וְיָד דִּיא רִיכְמִינֵע וְאָד פֶּאָר שְׁמַעְלִין אִינן נִימְעָע פֶּאָר שְׁמַעְלִינָב וְנֵעַם פֶּון אִים גְּוִיִּם דִּיא גְּאֹה אֹוּעַק פֶּלְיָהֶען אֹונ וְנֵעַם וְיָד גִּיט אֹום קֶערִין צו גִּיט . דִּיא אַנְגְּרֵיע וְאָד אִז דִּיא צִיִּים מִיט אִירֵע סְבוּת . וְאֹורֹם דְּעֵר בִּיכְעֵר קֶען נִיָּה אֶרֶעם וְעֶרִין . דְּעֵר הָאָר אִינן קְבַעְכֵּם . אֹונ דְּעֵר גְּכַבֵּד קֶען אִינן בְּוִי חֶערִין הִיִּינָם אֹז עֵר קֶען נִיָּה קִימֶען צו דְּעַם שְׁמַאנְד וְאֹם עֶרְשֵׁם אִז בִּיִּיא אִים שְׁעַנְדִּלִּיךְ וְוִיא קֶען עֵר וְיָד גְּרוִים הָאֶלְפִין מִיט דְּעַם שְׁמַאנְד וְאֹם עֵר אִז אֹויף אִים גִּיט וְיָכְעֵר וְוִיא פִּיל קְבַעְנֵק קֶען חַם וְשְׁלוֹם קִימֶען אֹויף אִים וְאֹם עֵר וְנֵעַם וְיָד מִוּזן בְּעַמִּין בִּיִּיא דְּעַם וְאֹם קֶען אִים הֶעֱלְפִין עֲמֻחָם וְוִיא פִּיל צְרוּת חַם וְשְׁלוֹם קֶענֶען קִימֶען אֹז עֵר וְנֵעַם מִוּזן בְּעַמִּין וְיָד בִּיִּיא אֹוּעֶלְכֵע מְעַנְשֵׁן וְאֹם עֵר פֶּלְעֶנָם סְמָאם זִיין צו גְּעֵבִין שְׁלוֹם זִיִּיא זְאֶלִּין אִים הֶעֱלְפִין אֹונ דִּיא זַאכִין זְעָהן מִיר מִיט דִּיא אִיגִין אֶלֶע סָאג דִּיא זַאכִין זְעַנֶען גִּיטג אָב צו סָאג פֶּון דְּעַם מְעַנְשֵׁינָם חֹאֲרִין גְּאֹה . אֹונ אָן צו מָאן אִים מִיט עֲנָה . אֹונ אֹז אִינן מְעַנְשׁ זָאל וְיָד בְּעַקְלֶערִין אֹויף זִיין שְׁוֹלְדִיגְקִיט צו גְּאָט אֹונ וְוִיא עֵר פִּוִּלְט וְיָד אִין דְּעַם וְנֵעַם עֵר גְּוִיִּם שְׁעַמֶען וְיָד אֹונ גִּיט גְּרוִים הָאֶלְפִין וְיָד וְוִיא דְּעֵר פֶּסַק אַנְטָם (יִמִּיס 14) שְׁמוֹעַ שְׁמַעִי אֶפְרַיִם מִתְגוֹדֵד וְגַר אַחֲרַי שׁוֹבִי נִחְמַתִּי וְאֹהֲרֵי חוֹדְעֵי סַפְקֵי עַל יָרֵךְ בּוֹשַׁתִּי וְגַם נִכְלַמְתִּי וְגַר . דָּאָם אִין פִּוִּיפֶּלֶט אִיךְ הָאָב גִּיהֶעֱרַם אֶפְרַיִם הָאָם צֵעֵר גְּאֹה מִיין צו רִיכְ קֶערִין וְיָד הָאָב אִיךְ הֶרְפָּה אִיךְ שְׁעַם וְיָד אֹונ אִיכְעֵר הֹויפֶט זָאל וְיָד דְּעֵר מְעַנְשׁ בְּעַקְלֶערִין צו דְּעֵר קְבַעְרִין דִּי שְׁזַאפֶּאָקִיִּים פֶּון דְּעַם מְעַנְשֵׁינָם שְׁכָל אֹונ וְוִינֵע פִּיל מְעוֹתִין אֹז עֵר אִזו אֶלֶע מָאָר גְּעַנְפֶער אַטְעוֹת צו דָּאָבִין אִיךְעֵר רִיכְמִיג צו וְוִיסִין . דְּעֵרִיבֶער זָאל דְּעֵר מְעַנְשׁ מוֹרָא דָּאָבִין פֶּאָר דִּיא סְכָנָה פֶּון אִינן טְעוֹת אֹונ זָאל לְעֶרְנֶען פֶּון יַעֲרִין מְעַנְשׁ אֹונ הֶערִין

ע"כ יורא תמיד מהסכנה הזאת . ויבקש לעמוד תמיד מכל אדם . ולשמוע תמיד לעצה פן יכשל . והוא משול איזהו חכם הלומד מכל אדם . וכה"א שומע לעצה חכם . אך מפסידו המדה הזאת . הוא הריבוי והשביעה בטובות העה"ז . וכענין הכתוב שבפירוש אומר (דברים פ) פן תאכל ושבעת ונו' ורם לבבך ונו' . ע"כ מצאו להם החסידים מוב להיות האדם מענה גפשו לפעמים . למען השפיל יצר הנאווה אשר איננו מתנבר אלא מתוך דו"בו . וכענין שאו"ל (נכסו לב) אין ארי נזהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר . והנה בראש כל המפסידים הוא הסכלות ומיעוט הידיעה האמתית . כי תראה שאין הנאווה מצויה יותר אלא במי שמכל יותר . ורו"ל אמרו (מסדרין כד) סימן לנסות הרוח עניות התורה . וכן אמרו סימן דלא ידע כלום שבוחי . ואמרו עוד (ב"מ פ"ט) איסרתא בלוינא קיש קיש קריא . עוד אמרו (ב"ר פ"ט) שאלו לאילני סרק מפני מה קולכם נשמע . אמרו הלאוי יהיה קולנו נשמע ונזכר . וכבר ראינו שמשוה שהוא מובחר שבכל האדם היה עניי מכל האדם . עוד ממפסידו העונה . הוא ההתחברות או ההשתמש בבני אדם חנפים אשר לננוב לבו בחנפותם למען ייטב להם ישבהו וירומסוהו . בהגדיל מה שיש בו מן המעלות עד התכלית . ובהוסף עליו

הערין צו יעדנים עצה . וויא ד"א גמרא זאגט ווער איז חכם דער וואס דערניגט פון אלע מענשין . און וויא אין פסוק שמייט דער וואס הערט צו איין עצה איז קלוג נאר פון ד"א וואס שארין צו דער מדה איז ד"א ואמקיים פון ד"א טובות עולם הוה וויא דער פסוק זאגט (דברים ח) כן האכל ושבעת ורם לבבך ושכחת וגר . דאס איז מיינט מאכער וועסטו עסין און זאט ווערין . און גרויס ווערין בייא זיך און פאר געבין אן גאט דעריבער האבין זיך גפונען פאר איין גופין פלאן . איין מענטש זאל זיך אפאל פייניגן בדי נירדיג צו מאכין דעם גראנקען פון גאנה וואס שטארקט זיך . נאר דורך פיל פלענעגים וויא ד"א גמרא זאגט איין לייב ברוכט נישט פון איין קארב שטרויא נאר פון איין קארב פלייש און דער רעכמער וואס שאט דער צו איז נארעשקייט און ווייניג וויסן ווארום מען זעט אז ד"א גאנה גפינט זיך נאר בייא אוערין וואס איז איין גרויכר נאר . ד"א גמרא זאגט (סנהדרין כד) דער סימן צו גרוסקייט איז ארעסקייט אין דער תורה . אויך זאגן וויא דער סימן פון דעם וואס ווייס נישט איז גערימען זיך . אויך זאגן וויא (בבא מציעא פ"ה) איין קליינע פמפע אין איין ליידרע בעימל קליינט גרייליך . אויך זאגן וויא (בראשית רבה פ"ט) מען האט גיפרעגט בייא דארטבויער פאר וואס הערט זיך אייער קויל האבין וויא גענפעלט הלאוי וואלט זיך אונזער קול נאך ווייסער הערין און מיר זענען אז מ'ה וואס ער איז גיוועזן דער גרעסער פון אלע מענשין איז גיוועזן דער גרעסער עניו . אויך שאט צו דער סדה ד"א בעהעפטונג צו מענשין וואס הנפענען וואס פון זייער טובה וועגן לויבן וויא אים און הייבן אים מיט דעם פאר גרעסערין זייער מעלות . און מוסף זיין ד"א מעלות וואס ער האט נאר נישט . און אפאל

עלוי מה שאין בו כלל . ולפעמים שמה שיש בו הוא ההפך ממה שמשבחין אותו . והנה סוף סוף דעת האדם קלה . וטבעו הלש ומתפתה בנקל . כ"ש בדבר שאילוי הוא נומה בטבע . ע"כ בשמעו את הדברים האלה יוצאים טפי שהוא מאמין לו יכנסו בו כארס ועכס . ונמצא נופל ברשת הגאווה ונשבר . הרי לנו יואש אשר הטיב לעשות כל ימי הורוה יהודיע הכהן רבו . ואחרי מות יהודיע באו עבדיו והתחילו להחניף לו ולהגדיל הילוליו . עד שריומוהו לאלוה או שמע המלך אליהם . ותראה זה הדבר בבירור . ע"כ מי שענינו בראשו . יותר יוחר ויעין במעשי מי שרוצה לקנותו לו לחבר . או ליועץ . או לפקיד על ביתו . יותר ממה שיוחר ויעין במאכלו ובמשתיו . כי המאכל והמשתה יוכל להזיק לנופו בלבד . והחבירים או הפקידים יוכלו להשתית נפשו ומאודו וכל כבודו . ורוד המלך ע"ה אומר לא ישב בקרב ביתי עושה רמיה הולך בדרך תמים הוא ישרתני . ואין טוב לאדם אלא שיבקש לו חבירים תמימים שיאירו עיניו במה שהוא עור בו . ויזכירוהו באהבתם ונמצאו מצילים אותו מכל רע . כי מה שאין האדם יכול לראות . לפי שאינו רואה חובה לעצמו . הם יראו ויבינו ויוהירוהו ונשמר . וע"ז נאמר (משלי כז) ותשועה ברוב יועץ :

הנה

אין ער נאר פאר קערט וויא מען לויבט אים און וויא איין מענשיגס דעה אין גרינג . און זיין נאמור אין זשלאף און ווערט גרינג אפדער גרעט און פשיטא שוין אין אווי איין ואף וואס דיא נאמור אין נומה דער צו . דערריבער אז דער מענש דער הערט הניפה גייט ארויס פון איין מענשיגן וואס ער גלויבט אים גייט דאס אים אריין וויא איין גיפט און ער פאלט אריין אין געטין פון גאווה . מיר ועדן יואש וואס ער אין גיוועזן גאנץ פרום כל זמן יהודיע הנהג זיין רבי דאט גלעבט נאך דעם שוים פון יהודיע זענען גיקומען זיגע קעעכט און דאבין אן גיהויבן אים צו תנפענען און צו בעריטען אים ביז זיין דאבין אים גיגליכן צו גאט דאט דער מלך צו גיהערט זיין . דערריבער אין דער וואס דאט שכל מער מרויב איין צו קקון זיין אין דיא מעשיגס פון דעם וואס ער וויל זיין קפפען פאר איין חבר אדער איין יעצן איידער צו קקון אויף זיין עסין את מרינקען ווארום עסין און מרינקען קען מער גיט זשאדין נאר צום גוף אללין אפדער חברים זשעקמע קענען פאר דארבין זיין נפש זיין פאר מעגין און זיין גאנצין כבוד . און דוד הנהג זאגט לא ישב בקרב ביתי עושה רמיה הולך בדרך תמים הוא ישרתני . דאס אין שייטש . אין מין זשמוב זיצט גיט דער וואס שום פאלשטייט . דער וואס גייט אין איין ערליכן וועט יענער דינגט מיר און עס אין גיט בעקער דעם מענשיגן וויא ער זאל זיין וזיין חברים ערליכע לייט וואס זאלין אים זייכטמן דיא אויגן אין דעם וואס ער אין בלינד און זאלין אים זשטראפן מיט זייער אהבה . וועלן זיין אים דער מיט מציל זיין פון אלע זשעקמס ווארום דאס וואס דער מענש זאלין קען גיט ועדן וויל קען זעט גיט קיין רוב פאר זיין אללין וועלן זיין דאס בעקערקון און פערדיטן אים און ער וועט זיין אן דויטן און אויף דעם זאגט דער פסוק (משלי כז) ותשועה ברוב יועץ :

בביאור יראת המא

הנה ראותנו המדה הזאת נמנית אחר כל המדות המוכות אשר זכרנו עד הנה. די לנו להעירנו על ענינה שראוי שיהיה ודאי ענין נכבד ועיקרי מאד. וקשה להשיג אותו. שכבר לא יוכל להגיע אליו. אלא מי שכבר השיג כל המדות שקדם זכרם. אמנם צריך שנקדים כי מיני היראה הם ב' שהם ג'. האחד קלה מאד להשיגה אין דבר קל כמוהו. והב' קשה מן הכל. ושלמותה כמו כן שלמות גדול מאד. יש יראת העונש. וזהו המין האחד. ויש יראת הרוממות. וזהו המין הב'. שיראת החטא חלק ב' ממנו. ונכבד עתה ענינם והבדליהם. יראת העונש כפשוטה שאדם ירא מעכור את פי ה' אלהיו מפני העונשים אשר לעבירות. אם לנוף ואם לנפש. והנה זאת קלה ודאי כי כל אדם אוהב את עצמו. ויירא לנפשו. ואין דבר שירחיק אותו מעשות דבר אחד יותר מן היראה שלא תבואהו בו איזה רעה. ואין יראה זו ראויה אלא לעמי הארץ. ולנשים אשר דעתן קלה. אך אינה יראת החכמים ואנשי הדעת. המין הב' הוא יראת

דער פיער אונד צוואנציגסטער פרק

(בביאור יראת החטא) וואס איז מורא האבין פאר איין חטא :

הנה ראותנו המדה הזאת. מיט דעם וואס מיר זעהן אז דיא מדה ווערט גיציילט נאך אלע מדות טובות וואס מיר האבין דער מאנט ביי אהער קענען מיר פאר שטיין אז דאס איז גיוויס איין וויכטיגער ענין און ווער איין עיקר און עס איז ווער שווער צו פאר שאפען ווארום מען קען דער צו ניש צו קומען נאר דער וואס האט בעקומען אלע מדות וואס מיר האבין דא דער מאנט. נאר מיר דארפן מקדים ויין אז דיא ארמין פון יראה איז צווייא. איינע איז ווער גרינג צו בעקומען און דיא אנדערע איז שווערער פאר אלץ און איר גאנצקייט איז אויף ווער גרויס דער ערשטער ארט איז דיא מורא פאר שפראך. און דער אנדערער ארט איז מורא האבין פאר גאטס גרויסקייט און דיא מורא פאר איין חטא איז דער צווייטער טייל פון דעם. און ערשט וועלין מיר ספורש ויין ווער ענין און ווער אונטער שייך. דיא מורא פאר איין עונש. איז וואס איין מענטש האט מורא עובר צו ויין גאטס הייד מחמת דיא שפראך וואס אויף דיא עבירות ציא דעם גוף ציא דעם נפש. און דאס איז גיוויס ווער גרינג ווארום ווער מענטש האט ליב יוף אלץ און האט מורא פאר שפראך אז עס איז נישט דא קיין זאך זאל אזוי דער ווייטערין דעם מענטשין פון פאן עפעס זאך מער וויא דיא מורא עס זאל אים דורך דעם נישט ארויס קומען עט וואס איין רעה. און דיא יראה פאכט מער נישט פאר עמי הארץ און ווייפער וואס יער רעה איז גרינג אבער נישט פאר חכמים און בעלי שכל. דער אנדערער ארט איז דיא יראה פאר גאטס גרויסקייט דאס איז אז איין מענטש זאל יוף מרויך

יראת הרוממות . והוא שהאדם ירחק מן החטאים . ולא יעשה מפני כבודו הגדול ית"ש . כי איך יקל . או איך יערב לבו של ב"ו שפל ונמאס לעשות דבר נגד רצונו של הבורא יתברך ויתעלה שמו . והנה זאת היראה אינה כ"כ קלה להשיג אותה . כי לא תולד אלא מתוך ידיעה והשכלה להתבונן על רוממותו ית' . ועל פהיתותו של האדם . כל אלה דברים מתולדות השכל המבין ומשכיל . והיא היראה אשר שמנה לח"ב מא' מחלקי החסידות אשר זכרנו . בה יבוש האדם ויהרד בעמדו לפני קונו להתפלל או לעבוד כל עבודה . היא היראה המשובחת שנשתכחו בה חסידיו עולם . והוא מה שמשנה מדבר ואומר (דברים כח) ליראה את השם הנכבד והגורא הזה את ה' אלהיך . זאת היראה שאנחנו בביאורה עתה דהיינו יראת החטא היא כמו חלק מיראת הרוממות שזכרנו . וכמו מין בפ"ע . והיינו כי הנה ענינה הוא שיהיה האדם ירא ודואג תמיד על מעשיו . פן נתערב בם איזה שמץ חטא . או פן יהיה בם איזה דבר קטן או גדול שאינו לפי גודל כבודו ית' ורוממות שמו . והנך רואה היחס הגדול שבין יראה זו ויראת הרוממות שזכרנו . פי התכלית בשניהם שלא לעשות דבר נגד רום כבודו ית' . אמנם ההבדל שבניהם שבעבורו תחשב כמין אחר . ובשם אחר תקרא . הוא . כי יראת הרוממות הוא בשעת המעשה או בשעת העבודה

או

זוין פון איין עבירה גיט צו טאן מחמת גאטס פבור ווארום וויא קען אונזער שטיין איין גידיגער פער נדס צו טאן איין נאך גענין גאטס ווילן און דיא יראה איז גיט אזוי גרינג צו בעקומען ווארום ניא קומט מער גיט ארויס וויא דורף ידעה צו בעקערן זיך אויף דיא גידיגעקייט פון גאט און אויף די גידיגקייט פון דעם מענשן דאס איז אלץ נאכין פון עכל און דאס איז דיא יראה וואס גייר דאבין דאס גימאכט פאר אנדערין טהייל פון דעם ערשטין חלק חסידות וואס מיר דאבין דער מאנט מיט איר שעמט זיך דער מענש און שרעקט זיך אז ער שפעלט זיך פאר זיין בעשעפער מתפלל צו זיין אדער צו דינען איין עבודה . דאס איז דיא בעריקמע יראה וואס מיט איר זענען געריקט די חסידים עולם . וויא משה זאגט (דברים כז) ליראה את ה' הנכבד והגורא הזה את ה' אלהיך . דאס איז שטייטש מורא צו דאבין פאר גאט דעם גיערליכטן און דעם שרעקליכן . און דיא יראה פאר איין תפא איז אזו וויא איין טייל פון יראה פאר גאטס גרופקייט און אזוי וויא איין בעוונדער מין ווארום דער ענין פון דער יראה איז . אז איין מענש זאל מרא דאבין און זאגן אויף זיינע מעשים טאכער דאס זיך אריין גימישט איין שטיקל חטא אדער טאמער איז אין דעם איין קליינע נאך אדער איין גרופע נאך וואס גיט נאך גאטס פבור נאך און מען קען זעהן דעם גרויסן אונזער שייך צווישן דיא ביינע יראת דען דער תכלית פון ביינע איז . מען זאל גיט טאן קיין נאך ענטקענין גאטס פבור יתפרד נאר דער אונזער שייך צווישן זייא ביינע וואס איבער דעם ווערט דאס גירעכניט וויא זיין מין איז דאס אז דיא יראה פאר גאטס גרויסקייט איז בשעת מעשה

אדער

או בפרק העבירה . דהיינו או בשעה שהוא עומד ומתפלל . או עובד . שאז יבוש ויכלם ירעש וירעד מפני רום כבודו ית' . או בשעה שמוזמנת עבירה לפניו והוא מכיר בה שהיא עבירה . ישעזוב מלעשותה למען אשר לא יעשה דבר למרות עיני כבודו ח"ו . אך יראת החטא היא בכל עת ובכל שעה שהנה בכל רגע הוא ירא פן יכשל ויעשה דבר או חצי דבר שיהיה נגד כבוד שמו יתב' . וע"כ נקראת יראת חטא כי עיקר היראה מן החטא שלא יכנס ויתערב במעשיו מחמת פשיעה והתרשלות או מחמת העלם יהיה באיזה דרך שיהיה . והנה על זה נאמר (מגילת כה) אשרי אדם מפקח תמיד . ופי' ז"ל ההוא בדברי תורה כתיב . כי אפילו בשעה שאינו רואה הסכשול לנגד עיניו צריך שיהיה לבו חרד בקרבו פן טמון הוא להגיו וחוא לא נשמר . ועל יראה זאת אמר מרע"ה (שמוס כ) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו . כי זה עיקר היראה שיהיה האדם ירא ומדעוץ תמיד עד שלא תסור יראה זו ממנו כי עי"ו ודאי לא יבוא לידי חטא . ואם יבוא כאוננס יחשב . וישעיהו אמר בנבואתו (ישעיה סו) ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי . ודוד המלך השתבח בזה . ואמר (מגילת קים) שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי . וכבר מצאנו שהמלאכים הנדולים

אָדָּעֵר בְּשֵׁעַת עֲבוּדָהּ . אָדָּעֵר אִין דָּעֵר צִיִּיט פֿון דָּעֵר עֲבִידָהּ . דָּאָס הֵיִיסט אָדָּעֵר בְּשֵׁעַת דָּעֵר רֵאוּנִישׁ אָדָּעֵר עַד דִּינִיט גָּאט דָּאָרף עַד זִיךְ שְׁעִמְעֵן אִיב צִימְעֵרין פֿאַר גָּאטס כְּבוֹד אָדָּעֵר בְּשֵׁעַת עֵס טוֹרעפֿט זיך אִים אִיין עֲבִידָהּ אִיב עַד פֿאַר שְׁמִיִּיט אָו דָּאָס אִיין עֲבִידָהּ וְאָל עַד דָּאָס גִּלְשֵׁט מִזְּעֵן כְּדֵי גִיט צו טוֹעֵן אִיין וְאִיב גִּעִיגן גָּאטס וְיִלִּין חֵס וְשָׁלוֹם . נָאָר דִּיא יִרְאָה פֿאַר אִיין עֲבִידָהּ אִיז אָלע צִיִּיט וְוָאָרוֹם אָלע וְוִילע דָּאָס עַד מוֹרָא טָאָמער וְוֵעֵט עַד גִּישְׁטוֹיכְלִיט וְוֵערין אִיין וְאִיב עֲנִימְקֵעֵנִין גָּאטס כְּבוֹד דָּעֵרִיבֵדער רִפְּט מִזְּעֵן דָּאָס יִרְאָת חֵסָא וְוִיל דָּעֵר עִיקָר אִיז יִרְאָה פֿון אִיין חֵסָא וְאָל זיך גִּיט אִיין מִישֵׁן אִין וְיִיגֵע מַעֲשִׂים מַחֲמַת פּוֹלְקִיִּיט אָדָּעֵר מַחֲמַת פֶֿעֶרֶנְעֵסִין . אִיב אִויף דָּעֵס שְׁמִיִּיט (מַשִּׁלִּי כִּיָּה) אִשְׁרֵי אָדָּם מִפְּקֹד תְּמִיד . דָּאָס אִיז מִיִּימֶשׁ וְוָאָל אִיז דָּעֵס מִזְּעֵשֵׁן וְוָאָס שְׁרַעֲקֵט זיך שְׁמִעֵנִיג וְוָאָס דִּיא גְּבֵרָא דָּאָס מִיִּינִט מִזְּעֵן בִּיאַ דָּעֵר הוֹרָה . וְוָאָרוֹם אָפִּילוּ אִין דָּעֵר צִיִּיט וְוָאָס עַד וְעֵט גִּיט דִּיא שְׁטוֹוִיכְלֵנִג דָּאָרף עַד מוֹרָא דָּאָבִין מִטָּמֵער לִיגֵט עֲנִיגֵעֵן אִיב עַד דִּיט זיך גִּיט . אִיב אִויף דִּיא יִרְאָה וְוָאָס מִשְׁנֵה רִבִּינֵו (שְׁמוֹס כ) וְלִבְעֹבֹר תְּהִיָּה יִרְאָתוֹ עַל פְּנִיכֶם לִבְלִי תִחַטְּאוּ . דָּאָס אָז מִיִּימֶשׁ גָּאטס יִרְאָה וְאָל זיין בִּיאַ אִיף אִויפֿן פֿיִּיט אָו אִיר וְאָלֶט גִּיט זִיגִיבִין וְוָאָרוֹם דָּאָס אִיז דָּעֵר עִיקָר יִרְאָה אָו דָּעֵר מַעֲשִׂט וְאָל שְׁמִעֵנִיג צִימְעֵרין בִּיז דִּיא יִרְאָה וְאָל פֿון אִים גִּיט אָרָאפּ וְוָאָרוֹם דִּיא יִרְאָה וְוֵעֵט מַאָבִין אָו עַד וְוֵעֵט גִּיט קִסְעֵן צו אִיין חֵסָא אִיב אִויב עַד וְוֵעֵט קִסְעֵן וְוֵעֵט עַד גִּיעֵנִיט וְוֵערין פֿאַר אִיין אִונֶס . אִיב יִשְׁעֵקָה וְוָאָס (ישעיה ס"ו) וְאָל זֶה אֲכִיפֵ אֶל עֵינֵי וְנִכְהָ רוּחַ וְחָרַד עַל דְּבָרֵי . דָּאָס אִיז מִיִּימֶשׁ אִויף דָּעֵס קִיק אִיף אִויף דָּעֵס אָרעמאַן דָּעֵר אִויף פֿיין קָאָרט צִימְעֵרֶט אִיב דָּוִד הַמֶּלֶךְ דָּאָס זיך בֶּעֲרִימֵט (תהלים קים) שִׁרִים רִדְפוּנֵי חֵסָא

וּמַרְבֵּה

הגדולים, הרמים. הרדים ורועשים תמיד מפני נאות ה' עד שאז"ל במשל הכתם (מזינע יג) נהר דינור מהיכן יוצא מזיעתן של חיות. והוא מפני האימה אשר עליהם תמיד כרוזמותו יתב' פן יעדרו דבר קמן מן הכבוד והקדושה הראוי לפניו. ובכל שעה שנגלית השכינה על איזה מקום שיהיה יהיה רעד ורעש ורגז. הוא משה"כ (שופטים ה) ארץ רעשה אף שמים נמפו מפני אלהים. ואומר (ישעי כג) לו קרעת שמים ירדת מפניך הרים נזולו. כ"ש בני האדם יצראוי שירגזו וירעשו בידעם שלפני ה' הם עומדים תמיד. ונקל להם לעשו, איזה דבר שאינו לפי רוממות כבודו ית"ש. והוא מה שאמר אליפו לאיזה (לזכמו) מה אנוש כי יזכה וכי יצדק ילוד אשה הן בקדושו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו. ואומר הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה. אף שוכני בתי חומר וגו'. כי הנה ע"כ צריך ודאי שיהרד תמיד וירעש כל האדם. ובמאמר אליהוא (עס לו) אף לזאת יהרד לבי ויתר ממקומו שמעו שמוע כרונו קולו וגו'. זאת היא היראה האמתית

וזכרך פחד לבי. דאם איז פיימטש דיא הארץ האבין מור גזאגמט אונ פון ביין ווארט שרעקט זיך מיין הארץ. אונ מיר גפינען אז דיא גרויסקע בלאזכים ציטערין שטענדיג פאר דיא גרויסקייט פון גאט ביו דיא הכמים האבין גזאגמט בירדו כשאל, תגינה יי) דער פיערדיגער טייך גייט ארויס פון דיא ציטערניש פון דיא חיות אונ דאם איז אלץ כחמת דיא מירא וואס אויף וויא איז טאכער וועלן וויא פאר פעלן עפעס פון דיא פבוד אונ קדושה וואס עס איז ראוי פאר אים אונ אין וועלכן ארט דיא שכינה איז זיך גוויין האט דער ארט גצימערט וויא דער פסוק זאגט (שופטים ה) ארץ רעשה אף שמים נמפו מפני אלהים. דאם איז פיימטש דיא ערד צימערט אויף דיא הימל מריפין פון גאט. אויך שטייט (ישעי כ) לו קרעת שמים ירדת מפניך הרים נזולו. דאם איז פיימטש ווען דוא וואלסט אויף געריסן דעם הימל אונ העראב גזאנגען וואלמין פאר דיר דיא פערט צו רונען. אונ פשימא שוין אז מענשין דארפין צימערין אז וויא ווייסן אז וויא שטייען שטענדיג פאר גאט אונ עס איז גאנץ גרינג וויא צו מען איין זאך וואס גיט נאך פבוד פון גאט. אזוי וויא אליפו האט גזאגמט צו איהב (איוב ס"ו) מה אנוש כי יזכה וכי יצדק יר אשה הן בקדושו לא יאמין ושמים לא זכו בעיני. דאם איז פיימטש וואס איז דער מענש אז ער זאל ריין בליפין. אונ איין ילוד אשה זאל גערעכט זיין ווען ער גלויבט גיט זיינע הייליגע בלאזכים. אפילו דיא הימל זענען גיט ריין אין זיינע אויגן אויך זאגט ער הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה אף שוכני בתי חומר. דאם איז פיימטש ווען אין זיינע קנעכט גלויבט ער גיט אונ אין זיינע בלאזכים גפינט ער איין פעלער. פשימא מענשין וואס רנען אונ גופים פון חומר. אין הערפער דארף יעדער מענטש צימערין אונ שטייען וויא אליהוא זאגט (איוב ל"ו) אף לזאת יהרד לבי ויתר ממקומו שמעו שמוע ברונו קולו תג. דאם איז פיימטש אויף דעם צימערט מיין הארץ אונ שפרינגט אף פון ארץ ארט ווארום איה דער מיט שטורעם זיין קול אונ דאם איז איין

האמתית שראוי לאיש החסיד שתהיה על פניו תמיד . ולא תסור ממנו .
 אך חלקי היראה הזאת ב' . הא' הוא בהוה או עתיד . והב' בעבר .
 בהוה . הוא שיהיה האדם ירא ודואג על מה שהוא עושה . או על מה
 שהולך לעשותו פן יהיה בו דבר . או פן יכנס בו איזה דבר אשר לא
 לפי כבודו יתב' . וכמש"ל . בעבר . הוא שיהיה האדם הושב תמיד על
 מה שכבר עשה . וירא ויראג פן יצא מתחת ידיו איזה חטא בלא שידע .
 והוא כענין בכא בן בוטא שהיה מקריב אשם תלוי בכל יום . ואיוב אחר
 משתה בנוי היה משכים והעלה עולות מספר כלם כי אמר איוב אולי
 חטאו בני וגו' . ואז"ל על משה ואהרן כענין שמן המשחה שמשח משה
 לאהרן שהרי נאמר בו (שמות) על בשר אדם לא יוסך . ולאהרן נצטווה
 שימשחהו בו . והיו מתיראים שמא מעלו בו באיזה צד שנהגו שלא
 במצוה . ז"ל (כזכור) ועל דבר זה דאג משה ואמר שמא מעלתי בשמן
 המשחה . יצתה בת קול ואמרה כמל חרמון וגו' . ועדיין היה אהרן דואג
 שמא משה לא מעל ואני מעלתי יצתה בת קול ואמרה וכו' . הרי לך
 מדתם של חסידים שאפילו במצוה שעשו היו דואגים ואומרים שמא
 נתערב בהם שמץ פסול חס ושלום . ואברהם אחרי שיצא לעזור לבן אחיו
 לוט ששבו אותו היה מתפתד ואומר שמא לא זכו מעשיו לגמרי . הוא
 מה

יִרְאָה אֵינִי רִיבְמִינֶעַ וְוֹאִם יַעֲרַר פְּרוֹמְעַר מְעַנְשׁ נְאֻרָף הָאֵבִין אוּיף זַיִן פֿאַר
 נֶאָר דִּיא הֶלְקִים פֿון דֶּער יִרְאָה אֵיז צווייא . אַיִנֶע אֵיז דִּיא אַיִצְמִינֶע צײַט אַדער
 דִּיא קוֹמֶענדיִנֶע צײַט . דִּיא אַנדֶערֶע אֵיז אֵין דִּיא גֶעווענענֶע צײַט . דִּיא אַיִצְמִינֶע
 צײַט אֵיז אַז דֶּער מְעַנְשׁ זָאל מוֹרָא הָאֵבִין אוּיף דָאָס וְוֹאִם עַר מוֹט אַדער עַר
 גַיִט צו מוֹעַן מְאָמַעַר וועט אֵין דֶּעם זַיִן אֵיין זאָך וְוֹאִם גַיִט נֶאָך נֶאָמֶט פֿבוֹד נֶאָך
 וויא אויבִין אֵיז גִישְׁמאַנען אֵין דִּיא גווענענֶע אֵיז אַז דֶּער מְעַנְשׁ זָאל מְרַאָמִין
 שְׁמַענדיִג אוּיף דֶּעם וְוֹאִם עַר הָאָט גִישְׁנען אונ זָאל מוֹרָא הָאֵבִין פֿאַמַעַר אֵיז
 אַרויס פֿון זַיִן הַאָנֵד אֵיין עֲבִירָה וְוֹאִם עַר ווייס גַיִט . אַזוי וויא פֿבֶּא בֶן בוֹטָא
 הָאָט מְקַרִיב גוועזן אָשֶׁם תְּלוֹי אָלֶע טָאָג . אונ אויב פֿלעגט נֶאָך דִּיא מֵאָהֵל
 צײַט פֿון זַיִנֶע קִינדֶער בְּרַעַנְגֶען עולות פֿאַר אַלעמַען מְאָמַעַר הָאֵבִין זײ גוֹינדִיגט
 אונ דִּיא נְכֵרָא זאָגט בײַא מִשֶׁה אונ אַהֲרֹן בײַא דִּיא זאָלֵב אֵייל וְוֹאִם אֵין
 דֶּער תוֹרָה שְׁמַיִט מַעַן מֵאָר קיין מְעַנְשִׁין גַיִט שְׁמִירִין מיט דֶּעם אונ אַהֲרֹן צו
 זאָלֵבִין הָאָט מַעַן גְּהִיִסִין הֶבֶען . וויא מוֹרָא גִיהַאָט מְאָמַעַר הָאֵבִין זײ גַפֿעלֶשֶׁט
 אָן וויא זְמַן הַמְשִׁחָה . וְוֹאִרוֹם זײא הָאֵבִין זײך נֶדָב גוֹזֵז גַיִט וויא דִּיא מְצוּה .
 בײז אֵיין בַּת קוֹל אֵיז אַרויס אונ הָאָט וויא אָן גוֹאָגט אַז וויא זאָלֵבִין זײך גַיִט
 שְׁרַעֲקִין וְעַדן מִיר דִּיא מְרָה פֿון חֲסִידִים אַז אָפִילוֹ אֵין דִּיא מְצוּה וְוֹאִם וויא
 הָאֵבִין גִישְׁנען הָאֵבִין וויא גוֹאָרְגֶט מְאָמַעַר הָאָט זײך אַרײַן גְּמִישְׁט עֲפֶעֶם אֵיין
 פֿסול חס ושלום . אונ אַז אַבְרָהָם אֵיז גִישְׁנען הַעֲלִפִין לוֹט בְּשֶׁלֶט מַעַן הָאָט
 אֵים גִפֿאַנגען הַזֹּט עַר זײך גִישְׁרַאָקִין מְאָמַעַר אֵיז דִּיא מְצוּה גַיִט רײַן . וויא דֶּער

מדרש

מה שפ"י ז"ל (נ"י) על פסוק אל תירא אברם . ר"ל אמר לפי שהיה אברהם מתפחד ואומר בין כל אוכלוסין שהרגתי שמא היה ביניהם צדיק אחד או ירא שמים אחד לפיכך נאמר לו אל תירא אברם . ואמרו בתנא דבי אליהו אל תירא אברם אין אומרים אל תירא אלא למי שהוא ירא שמים לאמיתו . והיא זאת היראה האמתית שאמרו עליו אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד . שרק למשה היה קל להשיגה מפני רוב דביקותו בו ית"ש . כי האחרים ודאי שתחומר מונע גדול הוא להם . אמנם כל חסיד וחסיד ראוי לו להשתדל להשיג ממנה כל מה שיוכל ונאמר (סה"לס לה) יראו את ה' קדושו :

פרק כה בדרך קניית היראה

אך דרך קניית היראה חוזאת הוא ההתבונן על ב' ענינים אמתיים . הא הוא היות שכינתו יתברך נמצאת בכ"מ שבעולם ושהוא ית' משנית על כל דבר קטן וגדול אין נסתר מנגד עיניו . לא מפני גדול הנושא . ולא מפני פחיתותו . אלא הדבר הגדול וחדבר הקטן הנקלה והנכבד הוא רואה והוא

פְּדַלְשׁ וְאָנֹם (כראשית רבה) אויף דעם פֿסוק אל תירא אברם וְאָנֹם ריש לְקִישׁ וְיִיל אַבְרָהָם הָאֵם מִרְאָה אֵם הָאֵם גְּוֹאֵם גְּוִוִּישׁ אַלְע תְּוִלוֹת וְוָם אֵיף הָאב גְּוִוִּישׁ מְאָמְעֵר אִיו גְּוִוִּעוֹן אִיו צְדִיק אֲדַעֵר אִיו וְוָ שְׁמִים דְּעִרִיבְעֵר שְׁמִיט שְׁרַעַק זִיף גִּיט אַבְרָהָם . אונאין פֿנָא דְּבִי אֵלִיהוּ שְׁמִיט מְעַן וְאָנֹם גִּיט הָאב גִּיט מִרְאָה מְעֵר גִּיט צו דְּעַם וְוָם הָאֵם מִרְאָה אֵם דִּיא יִרְאָה אִיו דִּיא רִיכְטִיגֵעַ יִרְאָה וְוָם אויף אִיר שְׁמִיט אִין דְּעֵר נְכֻרָא . גָּאָט הָאֵם גִּיט אִין דְּעֵר וְעֵלְט מְעֵר גִּיט וְוִיא דְּעַם כְּאֵנְאוֹן פֿון יִרְאָת שְׁמִים אֵלִין . וְוָרֹם נָאר צו מִשְׁנָה אִיו גְּוִוִּעוֹן גְּרִינג צו בְּעַקְוִמֵּן מְחַסֵּת זִין גְּרוֹים דְּבִיקוֹת אִין גָּאָט בְּרוּף הוּא וְוָרֹם פֿרָאקְטֵעַ מְעַנְשִׁין אִיו בְּוִדָּאִי . זִיגֵער חוֹמֵר כּוֹנֵעַ צו בְּעַקְוִמֵּן אַווי אִיו יִרְאָה . נָאר אִימְלִיכְעֵר חֲסִיד מוּז זִיף בְּעַמִּיהֵעַן צו בְּעַקְוִמֵּן פֿון דְּעֵר יִרְאָה וְוִיא זִיל עֵר קֵעַן אִין אונ פֿסוק שְׁמִיט יִראו את ה' קדושו הָאֵם מִרְאָה פֿאר גָּאָט אִיר הִיילִיגֵעַ לִיט :

דער פינעף אונד צוואנציגסטער פרק

(בְּבִרָה קְנִיית הִירְאָה) וְוִיא מְעַן קֵעַן זִיף פֿעֲרִשְׁאֵפִין דִּיא יִרְאָה :

אך דרך קניית היראה הוא דער אופן וְוִיא מְעַן פֿעֲרִשְׁאֵפִט זִיף דִּיא יִרְאָה . אִין דְּוִרָה בְּעַקְוִלֵּעֵרִין זִיף אויף צוֹוִיא רִיכְטִיגֵעַ עֲנִינִים . דִּיא עֲרִשְׁמֵעַ וְאָף אִין אִין גָּאָט שְׁכִינָה גְּפִינִט זִיף אוֹמְעֵטוֹם אֵם אִין עֵר אִין מְשִׁנִּים אויף יַעֲרֵעַ וְאָף צִיא קִלְיוֹן צִיא גְּרוֹים אֵם קִיין וְאָף אִין גִּיט פֿאר בְּאֵרְגִין פֿון זִינְעַע אויגִין גִּיט קִיין צו גְּרוֹיסֵעַ גִּיט קִיין צו קְלִיגֵעַ וְאָף נָאר סִיא גְּרוֹים סִיא קְלִיין סִיא גְּרוֹיג

והוא מבין כלי הפרש . הוא מה שאמר הכתוב (שע"ו) מלא כל הארץ כבודו . ואומר (ירמיה כג) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא . ואומר (תהלים קמו) מי כה' אלהינו המנביתו לשבת המשפילי לראות בשמים בארץ . ואומר (שם קלח) כי רם ה' ושפל יראה ונכוה ממרחק ידע . וכיון שיתברר לו שבכל מקום שהוא . הוא עומד לפני שכינתו יתברך . אז מאליה תבוא בו היראה והפחד פן יכשל במעשיו . שלא יהיו כראוי לפי דוממות כבודו . והוא מ"ש (לנוה פ"ד) דע מה למעלה ממך . עין רואה ואין שומעת . וכל מעשיך בספר נכתבים . כי כיון שהשגתה הקב"ה על כל דבר . והוא רואה הכל . ושומע הכל . ודאי שכל המעשים יהיו עושים דושם . וכלם נכתבים בספר אם לזכות או להובה . ואמנם הדבר הזה אינו מצטייר היטב בשכל האדם . אלא ע"י התמדת ההתכוננות וההסתכלות הגדול . כי כיון שהדבר רחוק מהושינו לא יציירהו השכל אלא אחר רוב העיון וההשקפה . וגם אחר שיציירהו יסור הציור ממנו בנקל אם לא יתמיד עליו הרבה . ונמצא שכמו שרוב ההתכונן הוא הדרך לקנות היראה התמידית . כן היסוד הרעת וביטול העיון הוא המפסיד הגדול שלה . יהיה מחבת

נְרִינָה סִימָא גִשְׁעֵצֶמ וְעַמ גָּאמ אונ בעמראכט אן אונמער שיד . וויא דער פסוק
 וְאָנָם (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו . דאס איז מיינטש גאמס פבוד איז פיל דיא
 וועלט . אויף וָאָנָם (ירמיה כג) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא . דיא הימיל
 אונ דיא ערד בין איה פיל . אויף וָאָנָם ער (תהלים קמו) מי כה' אלהינו המנבית
 לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ . ווער איז וויא אונמער גאט וואס זיצט הויף
 אונ ועט אינמיין אויפן הימל אונ אויף דער ערד . אויף וָאָנָם ער (שם קליא)
 כי רם ה' ושפל יראה ונכוה ממרחק ידע . גאט איז הויף אונ ועט גידריג ער איז
 הויף אונ ועט פון ווייטן . אונ וויא עס וועט בייא אים גוים זיין אז וויא ער
 איז שמיים ער פאר זיין שכינה וועט שוין אליין קומען אין אים דאך אונ פחד
 פאמער וועט ער גישטרויכעלט ווערין אין ווינע מעשים וואס וועלן גיט זיין
 נאך זיין גהוענקייט אונ דאס איז וואס עס שמיים (אבות פ"ד) דע מה למעלה
 מסך עין רואה ואין שומעת וכל טעשיך בספר נכתבים ועד וואס איז העקער פאר
 דיר . איין אויב ועט איין אויער הערט אונ אלע גינע מעשים ווענען אין איין
 בוך פארשריבן . ווארום וויא בארד גאט איז מעגליך אויף אלץ . ועט אלץ
 אונ הערט אלץ איז גוים אז אלע מעשים באכין איין צייכן אונ אלע ווערין
 פאר שריבן אין בוך סייא לזכות סייא לחוב נאר דיא וואך ווערט גיט פאר
 גישמעלט אין שכל פון מענשין סידין דרך פיר מראכמונגען אונ קליין זיך
 ווארום וויא בארד דיא וואך איז ווייט פון אונער גיפיל קען דער שכל אים גיט
 פאר שטעלין סידין דורך פיל בעמראכמונגען אונ אפילו אז ער שמעלט זיך
 פאר קען דיא פארשטעלונג גיך אוועק גיין פון אים אז ער ואל מראכמין שפענדיג
 דער פון אונ אזוי וויא דיא בעקלערונג איז איין וועג צו פערשאפן זיך דיא
 דאך . אזוי איי היסוד הרעת אונ גיט קלערין דער גרעסער שארין דער צי

מחמת טרזות או ברצון . כל היסה דעת ביטול הוא ליראה התמידית . הוא מה שצוה הקב"ה אל המלך (דברים יז) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו . הא למדת שאין היראה נלמדת אלא מן הקריאה הבלתית נפסקת . והדקדק שאמר למען ילמד ליראה . ולא אמר למען יירא . אלא לפי שאין היראה הזאת מושגת בטבע . כי אדרבא רחוקה היא ממנו מפני נשמיות החושים . ואינה נקנית אלא ע"י לימוד . ואין לימוד ליראה אלא ברוב ההתמדה בתורה ודרכיה בלי הפסק . והוא שיהיה האדם מתבונן ומעיין בדבר הזה תמיד בשבתו . בלכתו . בשכבו . ובקומו . עד שיקבע בדעתו אמתת הדבר דהיינו אמתת המצא שכינתו יתברך בכל מקום . והיותנו עומדים לפניו ממש בכל עת ובכל שעה . ואז יירא אותו באמת . והוא מה שהיה דוד המלך מתפלל ואומר (סלס) (ט) הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבכי ליראה שמך :

פרק כו בביאור מדת הקדושה ודרך קנייתה

ענין הקדושה כפול הוא דהיינו תחלתו עבודה וסופו גמול . תחלתו השתדלות

ציה מחמת מורה ציה ברצון נאר איין היסח הדעת אין איין שמערתג ציה יראה . דאם אין וואס האט גהייסקן (דברים יז) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה ה' אלהיו . דיא ספר התורה זאל זיין פייא אים אונ ער זאל שמענדיג ליינען אין דעם פדי ער זאל זיך לערנען מורא צו האבין . לערנען מיר אפ אז ירא ווערט נים אויס גלערנט מער נים וויא דורך שמענדיגן לערנען מיר זעהן עם שטייט ער זאל זיך זעהן לערנען מורא צו האבין אונ עם שטייט נים ער זאל מורא האבין . נאר ווייל דיא יראה קען מען נים בעגרייפן מיט דער נאמור ווארום זיא אין נאך אדרבה ווייט פון אים מחמת זיינע גראפע גפילן קען מען איר נים בעקומען נאר דורך לערנען אונ עם אין נים קיין לערננג צו יראה . מער נים וויא שמענדיג ליינן דיא תורה אן דפסק . אונ דער מענש זאל אין דער זאך מראכטן שמענדיג . אין זיין ויצן אונ גיין אונ זיין ליינן זיך . אין זיין אויף שטיין זיך . ביי ער זאל איין זעצן אין הארצין דיא ריכטיגקייט אז נאמט שכינה גפינט זיך אומעמום אונ מיר שטייען פאר אים אלע צייט אונ דענסמאך וועט ער מורא האבין מיט איין אמת . אונ דאם אין וואס נוד המלך האט מתפלל גוועזן (ההלים טו) הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבכי ליראה שמך . וויין מיר האט זיין וועג איה וויל גיין אין זיין אמת איינציג מיין הארץ צו פירכטן פאר זיין נאמען :

דער ועכס אונד צוואנציגסטער פרק

(בביאור מדרת הקדושה) צו ערקלערין דיא מדה פון הייליקייט :

ענין הקדושה . דער ענין פון הייליקייט אין מאפיל . דער אנהויב אין דניסט אונ דער

השתדלות וסופו מתנה. והיינו שתחלתו הוא מה שאדם מקדש עצמו. וסופו מה שמקדשים אותו. והוא משו"ל (יומא לט) אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה. מלמטה מקדשים אותו מלמעלה. ההשתדלות היא שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלהיו. ועד"ו נקראו הנביאים מלאכים. כענין שנאמר באהרן (מלאכי ג) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. ואומר (ד"ס ג' לו) והיו מלעובים במלאכי אלהים וגו'. ואפילו בשעת התעסקו במעשים הנשמיים המוכרחים לו מפאת גופו הנה לא תזוז נפשו מדביקותה העליון. וכענין שנאמר (מסילי סג) דבקה נפשי אהריך בי תמכה ימינך. ואמנם לפי שא"א לאדם שישים הוא את עצמו במצב הזה כי כבוד הוא ממנו. כי סוף סוף הומרו הוא כשר ודם. ע"כ אמרתי שסוף הקדושה מתנה. כי מה שיוכל וזאדם לעשות הוא ההשתדלות ברדיפת הידיעה האמתית והתמדת הישכלה בקדושת המעשה. אך הסוף הוא שהקב"ה ידריכונו בדרך הזה שהוא חפץ ללכת בה. וישרה עליו קדושתו ויקדשהו. ואז יצלח בידו זה הדבר. שיוכל להיות בדביקות הזה עמו ויתברך בתמידות. כי מה שהמבוע מונע ממנו

דער סוף איז געצאלונג. דער אנהויב איז מאטערענעס אונ דער סוף איז געשאנק. דאס הייסט אין אנהויב איז וואס דער מענש הייליגט זיך אונ דער סוף איז וואס מען הייליגט אים וויא דיא גברא זאגט (יומא לט) איין מענש הייליגט זיך אפיסיל הייליגט מען אים אפדע. ער הייליגט זיך פון אונטען הייליגט מען אים פון אפיין. דיא מאטערענעס איז. אז דער מענש זאל זיין אב גישייט אין גאנצין פון אלע גראפע זאכן אונ געדעפט זיין שטענדיג און דיא געמליכע זאכן אונ איבער דעם ווערין אן גירופין דיא גביאים מלאכים. וויא אין פסוק שמיים בייא אהרן (מלאכי ב) דיא ליפין פון כהן היטין וייסענשאפט אונ תורה בעט מען פון זיין טויל. ווארום ער איז איין מלאך פון גאט. און שמיים אין פסוק (דברי הימים ב לו) וויא דאפיין גישענט דיא מלאכים פון גאט. אונ אפילו בשעת ער איז עוסק אין פראסטע מעשים וואס זענען אים גייטיג איבער זיין גוף רירט זיך ניט זיין גפוש פון איירי דביקות דיא ערשטע אונ אזוי וויא עס שמיים (תהלים סג) מיין גפוש איז געדעפט צו דיר זיין ראכטע האנד שפארט מיר אונטער. נאר ווייל עס איז שווער דעם מענשין ער זאל זיך אליין שטענדיג אויף דעם זימאנד. ווארום דער סוף איז דאך פארט זיין וזכר פלויש אונ בלוט. דריבער זאג איך אז דער סוף פון דיא הייליגקייט איז איין געשאנק ווארום דאס וואס דער מענש קען מאן איז געמיהען זיך אז ער זאל זיך שטענדיג זליגן אין דיא הייליגקייט פון בעשעה אבער דער סוף איז אז גאט מאכט אים פארעמין אין דיא וועג וואס ער וויל גיין אונ מאכט אויף אים רהען זיין קדושה אונ הייליגט דענסטמאל גילט אים אז ער קען זיין אין די געדעפטונג צו גאט. ווארום וואס דיא גאטור פאר גייט פון אים העלפט אים גאט דער

מסנו יעזרהו יתכרך ויסייע לו . וכענין שנאמר (ספ"ט טז) לא ימנע טוב להולכים בתמים . וע"כ אמרו במאמר שזכרתי אדם מקדש עצמו מעט . הוא מה שיוכל האדם לקנות בהשתדלותו . מקדשים אותו הרבה . שהוא העזר שעוזר אותו הש"ת וכמ"ש . והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הנשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש . וסימניך אכילת קדשים שהיא עצמה מצות עשה . ואמרו ז"ל כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים . וטראה עתה ההפרש שבין המהור לקדוש . המהור מעשיו החומרים אינם לו אלא הכרחים . והוא עצמו אינו מתכוין בהם אלא על צד ההכרח . ונמצא שעל ידי זה יוצאים מסוג הרע שכחומרות ונשואים טהורים . אך לכלל קדושה לא באו . כי אילו היה אפשר בילתם . כבר היה יותר טוב . אך הקדוש הדבק תמיד לאלהיו . ונפשו מתהלכת בין המושכלת האמתיות באהבת בוראו ויראתו . הנה נחשב לו כאלו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה . והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן . כמקדש . וכמזבח . וכמאמרם זכרונם לברכה ויעל מעליו אלהים . האבות הן הן המרכבה . וכן אמרו הצדיקים הן הן המרכבה . כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש . ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה על נבי האישים . כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים שהיו עולים על נבי

צו . ויא עם שמיים אין פסוק (תהלים טז) גאמ פאר שייט גיט קיין גומס צו דיא וואס גייען מיט גאנגקייט . דרייפער זאגט דיא גברא אז איין מענטש הייליגט זיך אביביל דאס איז וואס דער מענטש קען זיך פערשפאפן מיט זיין מידע . הייליגט מען אים אפגלע דאס הייבט דיא היף וואס גאט העלפט אים און אזוי איין מענטש וואס הייליגט זיך אין דיא קדושה פון גאט איז אפילו וויינע פראסקטע מעשים ווערן נאך דעם עניני קדושה און דער סיפן איז דיא אכילה פון קדושים איז אליין איין מצות עשה . און דיא גברא זאגט כדגים עסין און דיא בעלים ווערן נחבפר און דוא קענקט ווערן דעם אונגער שייד צו ווילשין משהר צו קדוש דער משהר זענען וויינע פראסקטע מעשים מער גיט וויא גייטיג און ער איז אויך מער גיט מברין מיט וויא ווייל וויא זענען אים גייטיג . איז דורך דעם גייען וויא ארום פון סוג שלעכט און בלייבן היין אבער צו הייליגקייט קומען וויא גיט ווארום וואלט מען קענען אים קומען אן וויא וואלט גלייכער גיוועזן נאר דער הייליגער וואס איז שטענדיג געהעפט אן גאט און זיין נפש גייט צווישן דיא ריכטיגע מועקלות אין דיא אהבה פון גאט און זיין ראה . איז עס גרעכטיג וויא ער שמיים פאר גאט אז ער איז נאך אויף דער וועלט און אזוי איין מענטש איז גרעכטיג וויא דער מקדש און מזבח . וויא דיא גברא זאגט דיא אבות און דיא צדיקים זענען גאטם כרפבה ווארום דיא שכינה רודט אויף וויא וויא וויא האט גירודט אין מקדש היינט איז דער עסקען וואס וויא עסקען אזוי וויא דער קרבן וואס גייט אויף אויף דעם פייער . ווארום דאס איז גיוויס

נבי המזכה כיון שהיו נקרכים לפני השכינה. וכ"כ יתרון היה להם בזה. עד שהיה כל מינם מתברך בכל העולם. וכמאמרם ז"ל במדרש בן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל. עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא. וכאילו נקרב על נבי המזכה ממש. והוא הענין שאמרו עליו ז"ל (כמונת קה) כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב בכורים. וכן אמרו ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין במקום נסכים. ואין הדבר הזה שיחיו הת"ח להומים אחרי האכילה והשתיה ח"ו שימלאו גרונם כמלעוט את הנגרן. אלא הענין הוא לפי המונה שזכרתי. כי הת"ח הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם הנה הם ממש כמקדש וכמזבח. מפני שהשכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש. והנה הנקרב להם כנקרב ע"ג המזבח. ומילוי גרונם תחת מילוי הספלים. ועד"ז כל תשמיש שישתמשו מדברי העולם אחרי חיותם כבר דבוקים לקדושתו יתברך. הנה עליו ויתרון הוא לדבר ההוא שזכו להיות תשמיש לצדיק. וכבר הזכירו ז"ל בענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו (מולן 65) אר"י מלמד שנתקבצו כלן והיתה כל אחת אומרת עלי יניח צדיק ראשו. כללו של דבר ענין הקדושה הוא שיהיה האדם דבק כל כך באלהיו. עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפרד ולא יזוז ממנו יתברך. עד שיותר

או פאר דיא זאבין וואס פלעגן אויף גיין אויפן מזבֿח אין דאס גינעווען גירעכניג פאר איין מעלה. ווארום זיין פלעגן דאך אויף גיין צו גאט און זייער גאנצער מין פלעגט דורך דעם גיבענשט ווערן וויא אין מדרש שמיש. אזו אין דער עסקן וואס איין הייליגער מענש עסט ווערט דיא עסקן נאריג און דיא גיטראנק גרויס אזו וויא עס וואלט ארוף אויפן מזבֿח. וויא דיא גמרא זאגט (כתובות קה) דער וואס ברענגט איין ספנה צום פלמיד חכם אין גלייך וויא ער וואלט מקריב גינעווען בפריים און אזו זאגין ויין. ער זאל אן פילין דיא האלו פון ב"ה יוד חכם ויין אן שמאם נסכים. און מען מיינט גיט אז דער פלמיד חכם זאל ויין להוט נאכין עסקן און מרינקין. נאר דער פירוש איז אז דיא פלמדי חכמים וואס זענען הייליג אין זייערע מעשים זענען אזו וויא דער מקדש און סובֿח מחמת דיא שכינה ורהט אויף ויין וויא אין מקדש איז דאס וואס מען גיט זיין אזוי וויא דעם מזבֿח און דיא אן פילונג פון זייער האלו וויא דיא אן פילונג פון דיא ספלים וואס אין מקדש און יעדע זאך וואס דער הייליגער מענש ניצט מיט דעם דאט איין יתרון וייל עס דאט זיך גינעווען צו ויין איין תשמיש צום צדיק און דיא גמרא זאגט וועגן דיא שטייגער וואס יעקב דאט אן אן גינעווען צו קאפין (חילין נא) אלע שטייגער דאבין אויף גינאמילט זיך און אימליקע האט גינאט אויף מיר זאל פייגן דער צדיק ויין קאפ. דער כלל איז דער ענין פון קדושה איז אז דער מענש זאל ויין אזו באהעפט אן גאט אז אין יעדע מעשה וואס ער מוט זאל ער זיך גיט אב שיידין פון גאט יתברך. ביז דיא פראסקע זאכין מיט וואס ער ניצט זאלין גרעסער ווערן וייל ער ניצט מיט

שיותר יתעלו הדברים הנשמיים אשר ישמשו לאחר מתשמישיו במה שהוא משתמש בהם. ממה שיורד הוא מדביקותו ומעלתו בהשתמשו מדברים נשמיים. ואמנם זה כהיות שכלו ודעתו קבועים תמיד בגדולתו יתברך. ורוממותו וקרושתו. עד שימצא כאילו הוא מתחבר למלאכים העליונים ממש עודהו בעוה"ז. וכבר אמרתי שאין האדם יכול לעשות בזה מצדו. אלא להתעורר בדבר ולהשתדל עליו. וזה אחר שכבר ימצאו בו כל המדות הטובות שזכרנו עד הנה מתחלת הזהירות ועד יראת החטא. בזאת יבא אל הקודש ויצליח. שהרי אם הראשונות חסירות ממנו. הרי הוא כוזר ובעל מום שנאמר בו וזר לא יקרב. אך אחרי הכינו את עצמו בכל הכנות אלה. אם ירבה לידבק בתוקף האהבה. ועוצם היראה בהשכלת גדולתו יתברך ועוצם רוממותו. יפריד עצמו מעניני החומר מעט מעט. ובכל פעולותיו ובכל תנועותיו. יכוין לבבו אל מצפוני ההתדבקות האמיתי. עד שיערה עליו רוח מסרום וישכין הבורא יתברך את שמו עליו כמו שעושה לכל קדושי. ואז יהיה כמלאך ה' סמך וכל מעשיו אפילו השפלים והנשמיים כקרבנות ועבודות. והגך רואה שדרך קניית זאת המדה הוא ע"י רוב הפרישה. והעיון העצום בסתרי ההשגחה העליונה ומצפוני הבריאה. וידיעת רוממותו יתברך ותהלותיו עד שיתדבק בו דבקות גדול וידע לבוין מחשכתו

מיט ויאי אידער ער ואל אראפ פון ויין דביקות מיט וואס ער ניצט פון פראכטע ואכין. נאר דאס איז אלץ אז ויין זעכל אונ ויין דעה זאלין ויין געהעפט שטענדיג אן ויין גרוסקייט אונ ויין הייליקייט קומט אויס אז ער איז גלייך ויין געהעפט אן ריא מלאכים בשעת ער איז נאך אויף דער וועלט אונ איך האב עוין גיזאט אז דער מענש קען מער נישט פון ויין צד פאן ויין געמיהען זיך אונ ווען אז ער האט עוין אלע כדות טובות וואס מיר האבן דער טאגט פון אנדער וזירות ביי וראת הרמא. דענסטמאל קען ער קומען צו דיא הייליקייט ווארום אז דיא ערשטע כדות זאלין אים פעלין איז ער אוי ויין איין זך ובעל כום וואס טאר נישט גינעדיגען צום כונת נאר אז ער האט זיך זיין געהיימעט דיא אלע ואכין אז ער וועט זיך מערין געהעפטן מיט אהבה אונ וראת אין דיא געהעלערונג פון נאמס גרוסקייט אונ דער הויפגינקייט וועט ער זיך אב שיערין ביסקליך ווייס פון עניני החומר אונ אין אלע ווינע פעולות זאל ער אלץ מבזין ויין צו דיא ריבטיגע געהעפטונג ביי נאט וועט אויס גיסקן אויף אים ויין גייכט. אונ וועט באבין ריזן ויין נאכען ויין ער שטט מיט אלע ווינע הייליקע לייט. דענסטמאל איז ער שוין ויין איון מלאך אונ אלע ווינע מעשים אפילו דיא פראכטע ווענען ויין קרבנות אונ דיא פערשאפונג פון דער מדה איז דורך פיר פרישות אונ גרויס געטראכטונג אין נאמס השגחה. אונ דיא כדות פון דער גריאה אונ דיא ידעה פון נאמס גיהויגענקייט ביי ער ווערט אן אים גיט באהעפט אונ ער ווייס צו מכניי ויין ויין משהבה בשעת

מחשבתו בהיותו הולך ומשתמש בדרכים הארציים כמו שהיה ראוי לכהן שיתכוון בעודו שוחמ הזבח או מקבל דמו או זורקו עד שימשוך בזה הכרבה ממנו יתברך הדיים והשלום, וזולת זה א"א שישגי מעלה זו וישאר על כל פנים חומי וגשמי ככל שאר בני אדם. והנה מה שעוזר להשגת המדה הזאת הוא ההתבודדות והפרישה הרבה כדי שבהעדר המטרודים תוכל נפשו להתנכר יותר ולהדבק בכורא. מפסידי המדה הם הסרון הידיעות האמתיות ורוב החברה עם בני האדם כי החומריות מוצא את מינו וניעור ומתחזק. ונשארה הנפש לכודה בו ולא תצא ממאסרה. אך בהפרדו מהם ישארו לבד ויכין עצמו אל השראת קדושתו. הנה בדרך שרוצה לילך בה יוליכוהו. ובעזר האלהי אשר יותן לו תתנכר נפשו בו ותנצח את הגופניות. ותדבק בקדושתו יתברך ותשלם בו ומשם יעלה אל מעלה גבוהה יותר. והוא הרוח הקדש שכבר תגיע השכלתו להיות למעלה מחק האנושי. ויכול להגיע דביקותו אל מעלה כ"כ גדולה שכבר ימסר בידו מפתח של תחיית המתים כמו שנמסר לאלהו ולאלישע שהוץ מה שמורה על עוצם ההתדבקות בו יתברך שבהיות

ער גיצמ מיט דיא גראממע זאכין וויא דער פון האט גירארפט מביין זיין
 בשעת ער קלעט דעם קרפן אדער ער איז מקבל די פרום. אדער ער שפרענגט
 ביי ער זאל אראפ ציהען פון גאט דיא ברבה לעבין אונ שלום. אונ הויך דעם
 איז אום מיגלאך צו גרייכן דיוע מעלה. אונ ער וועט דאך בלייבן מיט דיא
 מענטשליכע פאזות אזוי וויא אלע מענטשין. אונ דאס וואס עם העלפט צו
 גרייכן דיוע מדה איז פיל איינזאמקייט. אונ מען זאל זיין אב גישירי פון
 מענטשין. דען אז ער וועט האבן ווייניגער מענטשין וואס זאלן אים פאר
 געגען צייט וועט ער זיין ווייניגער פאר פראגין אין וועלטליכע זאכן. וועט
 זיין ווילע קענען זיך מערין שטארקן אונ באהעפטן זיך אן זיין באשעפער.
 אונ דיא זאכן וואס טוען שארין צו דיא מדה איז. דאס וואס עם פעלן דיא
 וואהרע וויסן שאפטן. אונ וואס מען האט פיל גיזעלשאפט מיט מענטשין
 דען דיא מענטשליכע נאטור דער וועקט זיך דער פון. אונ שטארקט אים
 אין דיא וועלטליכע זאכן. ווארום דורך דעם בלייבט דיא נשמה בעצוויינגען
 אונ קאן ניט ארויס גיין פון איר תפיסה. נאר אז ער שירי זיך אפ פון זיין
 אונ ער בלייבט אליין. קאן ער זיך צו ברייטן צו דעם אז גאט זאל מאכן
 דען אויף אים זיין הייליגקייט. דען אין דיא וועג וואס דער מענטש וויל גיין
 פירט מען אים. אונ דורך דיא הילף פון גאט וואס עם איז צו אים גיגעבן
 ניווארין וועט זיך אים שטארקן זיין ווילע. אונ ער וועט מצצח זיין די מענטשליכע
 נאטור. אונ זיא וועט זיך אין גאנצן באהעפטן אן דיא הייליגקייט פון גאט
 ביה. אונ פון דארטין וועט זיא ארויף גיין נאך צו איין העכערע מעלה. אונ
 דאס איז רוח הקדש. וואס ווער וויסן שאפט גרייכט צו זיין העכער איבער די
 מענטשליכקייט. אונ מיט וועג דביקות קאן ער גרייכן צו אזוי איין גרויסע
 מעלה אז עם וועט אין זיין האנט איבער גיגענמפערט ווערין דיא שליסלען פון
 תחיית המתים אזוי וויא בייא דיא נביאים אליהו אונ אלישע ז"ל. וואס דאס

שבהיות הוא יתברך שמו מקור החיים. הגותן חיים לכל חי. וכמאמרם ז"ל (מענין 3) ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח מפתח תחיית המתים וכו'. הגה הדבק בו יתברך דבוקות נמור יוכל למשוך ממנו יתברך אפילו משך החיים עצמם. שהוא מה שמתויהם לו בפרט יותר מן הכל וכמו שכתבתי. והוא מה שסיים הכרייתא וקדושה מביאה לידי רוח הקודש. ורוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים:

ואתה קורא נעים ירעתי שכמוני תדע אשר לא כליתי בספרי זה את כל חוקי החסידות. ולא אמרתי כל מה שיש לומר בענין זה. כי אין לדבר סוף. ואין להתכונן תכלית. אבל אמרתי קצת מכל פרט שבפרטי הכרייתא. אשר עליה יסדתי חיבורי זה. והוא מה שיכול להיות התחלה והראשית להרחיב העיון בעניינים ההם. כיון שנגלה דרכם ונפתח אורחם לעינינו ללכת בם בדרך מישור. ועל כל כיוצא בזה נאמר (פסלי 6) ישמע חכם ויוסף לקח ונכון תחבולות יקנה. והבא למסור מסייעים אותו (33) כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. להישייר איש איש את דרכו לפני בוראו. וזה פשוט כי כל אדם לפי האומנות

אשר

ויויט אויף דעם שפארקין אונ ריכטיגן באהעפמיין זיך אן גאט. ווייל ער יתברך איז דער קנאל פון לעבין. וואס ער גיט לעבין צו אלע לעבעדיגע אונ אוי וויא דיא חכמים האבין גיאנגט אז דריי שליסלען האט גאט ניש איבער געגעבערט צו קיין שלים. אונ איינע דער פון איז תורת המתים. אונ אז דער מענטש וועט זיך ריכטיג באהעפמיין אן גאט ב"ה. קאן ער דורך דעם צו זיך אויף ציהען פון גאט ב"ה אפילו דעם לעבין ועלפסמט וואס דאס גיהער צו גאט אלליין מער וויא אנדערע זאכן. אזוי וויא אויף האב גלישריבן. אונ דאס איז וואס דיא ברייתא לאנט אויס. וקדושה מביאה לידי רוח הקודש ורוח הקודש מביא לידי תחיית המתים.

אונ הייליגקייט ברענגט אז מען זאל האבין רוח הקודש. אונ רוח הקודש ברענגט אז מען זאל קאנען סתיה מתים ויין:

ראתה קורא נעים. אונ דוא ליבר לענער. אויף ווייס ויער גוט אז דוא ווייסט אזוי וויא אויף אז אויף האב אין ריזין סבר ניש גענדיגט אלע גיעצע פון פרומקייט אונ אויף האב ניש גיאנגט אלץ וואס מען קען זאגן אין דעם ענין דען עס האט גאר קיין סוף ניש. נאר אויף האב מער ניש גיאנגט אפיסיל פון יעדער פריט וואס דיא ברייתא דאט אויס גירעכניגט. וואס אויף האב אויף איר יסוד גיבטאכט מיין חיבור דעם דאוויגן. אונ דאס איז נאר אלץ מער ניש ווי איין אנדויב צו פאר ברייטערין דיעע ענגים. וויא בארד אז עס איז שוין פאר אונ אנפלקט גיווארין ויער וועג. אונ געפינט גיווארין ויער שטעג אז מיר זאלן זען מיט אונזערע אויגן צו גיין אין וויא אין גלייבן וועג. אונ אויף דעם גלייבן שטייט אן משלי ישמע חכם ויוסף לקח. ונכון תחבולות יקנה. דאס איז מיינט דער חכם וועט דיועס הערין. אונ וועט ועלפסמט פון זיך מערין לערנען. אונ דער פאר שפאנדיגער וועט ועלפסמט קויפין עצות. אונ דער וואס וויל זיך רייניגן אין אים גאט צו הילף. כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. דען גאט גיט וויידקייט. פון ויין סוגר איז וויסענשאפט אונ פערשטאנד רעכט צו פארמיגן יעדן מענטש

אשר בידו. והעסק אשר הוא עוסק. כך צריך לו הישרה והדרכה. כי דרך החסידות הראוי למי שתורתו אומנתו אינו דרך החסידות הראוי למי שצריך להשכיר עצמו למלאכת חבירו. ולא זה וזה דרך החסידות הראוי למי שעוסק בסחורתו. וכן כל שאר הפרטים אשר בעסקי האדם בעולם כל אחד ואחד לפי מה שהוא. ראויים לו דרכי החסידות. לא לפי שהחסידות משתנה. כי הנה הוא שוה לכל נפש ודאי. הואיל ואיננו אלא לעשות מה שיש נחת רוח ליוצרו בו. אבל הואיל והנושאים משתנים אי אפשר שלא ישתנו האמצעיים המניעים אותם אל התכלית כל אחד לפי ענינו. וכבר יכול להיות חסיד נמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה כמו מי אשר לא יספיק מפיו הלימוד וכתוב (סס טז) כל פעל ה' למענהו. ואומר (סג ג) בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך. הוא יתכרך שמו ברהמיו יפקת עינינו בתורתו. ויורנו ודרכי ויוליכנו באורחותיו ונזכה לתת כבוד לשמו. ולעשות נחת רוח לפניו :
 יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם :

וַיֵּן וַיַּעַן פֶּאֶר וַיֵּן בְּאַשְׁעָפֶר. אִנּוּ דָאֵם אִיו גִּיּוּיִם אִיו יַעֲדֵר מְעַנְשׁ דְּאַרְףּ דְּאַבְיָן לויט דִּיא מְלֵאכָה וְוֵאֵם עֵר דְּהָאֵם אִין דְּהָאֵם. אִנּוּ לויט דְּעֵם גִּישְׁעָפֶם וְוֵאֵם עֵר מוּם. אִזּוּי אִיוֵן הִיִּירָה מיט אִיוֵן הִדְרָכָה דְּאַרְףּ עֵר דְּאַבְיָן. דְּעֵן דִּיא וַיַּעַן פּוֹן פְּרוּמְקִיט וְוֵאֵם עֵם דְּאַרְףּ דְּאַבְיָן דְּעֵר מְעַנְשׁ וְוֵאֵם זִיגְט אִנּוּ דְּעֵרִינְט הַתְּדָה. אִיו דָּאֵם גִּיט דִּי וַיַּעַן וְוֵאֵם עֵם דְּאַרְףּ דְּאַבְיָן דְּעֵר מְעַנְשׁ וְוֵאֵם פֶּאֶרִינְט וַיָּה צו דִּי מְלֵאכָה פּוֹן וַיֵּן חֶבֶר. אִנּוּ דִּי פְּרוּמְקִיט וְוֵאֵם דִּי פִּידֵעַ דְּאַבְיָן מוּיג גִּיט פֶּר דְּעֵם וְוֵאֵם הַאֲנְדִּילֵם מיט סחורה. אִנּוּ אִזּוּי אִיו פֶּאֶרִינְט דְּנֵאָף פִּיל פְּרִימִים. אִין דִּי פְּרוּמְקִיט וְוֵאֵם מְעַן דְּאַרְףּ זִי מוּעַן לויט נֵאָף דִּיא עֶסְקִים וְוֵאֵם יַעֲדֵר מוּם אִויף דְּעֵר וְתַלְמִי. אִנּוּ גִיט דִּי פְּרוּמְקִיט עֵנְדֵרְטִים וַיָּה. דְּעֵן דָּאֵם אִיו גִּיּוּיִם פֶּאֶר אַלְעָטֶען גִּלְיִיד. וַיִּיל דְּעֵר מְעַנְשׁ דְּאַרְףּ מְעַן גִּיט מוּעַן וַיֵּא נַחַת רוח צו וַיֵּן בְּאַשְׁעָפֶר. נֵאָר וַיִּיל דִּי מְעַנְשִׁין וְוֵאֵם דְּאַרְפִּין דָּאֵם מוּעַן וַיַּעַן פֶּאֶר עֵנְדֵרְטִים. מוּזִין וַיָּה דִּי מִיגְלֵעֵן וְוֵאֵם בְּרַעַנְעֵן דְּעֵם מְעַנְשִׁין צו דְּעֵם תְּכִלִּית וַיָּה אִויף עֵנְדֵרְטִין לויט דְּעֵם עֵנִין. אִנּוּ עֵם קֵעֵן אִויף אִיינֶר וַיֵּן אֶפְרוּמְעֵר מֵאֵן וַיַּעֲלֶכֶר פּוֹן בְּאַשְׁעָפֶעֶט אִיו עֵר אִיוֵן פֶּרֵאָקְמֵר בְּעַל מְלֵאכָה. אִזּוּי וַי דְּעֵר וְוֵאֵם הַעֲרֵם קִיין מֵאל גִּיט אִויף צו לְעֵרְעֵן. וַיֵּא עֵם שְׁמִיט אִין מַשְׁלִי כֵל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ. נֵאָם דְּהָאֵם אֲלֵעֵם בְּאַשְׁמִין פּוֹן וַיִּבְעֵט וַיַּעַן. אִנּוּ אִזּוּי וַי עֵם שְׁמִיט אִויף דְּאַרְמִין. כֵּל דְּרִכִּד דְּעוּהוּ הוּא יִישֵׁר אִורְחוֹתֶיךָ. אִין אֲלֵעַ וַיִּבְעֵן וַיַּעַן וַיִּסְמֹ וַיִּסְמֵן אִזּוּ עֵם אִיו דָּא אִיוֵן נֵאָם. אִנּוּ עֵר וַיַּעַן דִּיר פֶּרְגִּלִיכִין וַיִּבְעֵן שְׁמֵעִין. נֵאָם בִּיהַ מיט וַיֵּן רַחֲמֵנוּ וְאֵל עֲפֵעֵעֵן אִנּוּ וַיַּעַן אִיוֵן אִין וַיֵּן תוֹדָה. אִנּוּ עֵר וְאֵל אִנּוּ לְעֵרְעֵן וַיִּבְעֵן וַיַּעַן. אִנּוּ וְאֵל אִנּוּ פִּירִין אִין וַיִּבְעֵן שְׁמֵעִין. אִנּוּ מִיר וְאֵלִין וּכְהָ וַיֵּן צו גְּעִפִין כְּבוֹד צו וַיֵּן נֵאָקֶען. אִנּוּ צו מוּעַן נַחַת רוח פֶּאֶר, אִים יִהי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו. דְּעֵר כְּבוֹד פּוֹן נֵאָם וְאֵל וַיֵּן אִויף אִייבִיג. נֵאָם וְאֵל וַיָּה פֶּרִיעֵן מיט וַיִּבְעֵן וַיַּעַן. יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׁיו בְּנֵי צִיּוֹן יִגְלוּ בְּמַלְכֵם. דִּיא יִשְׂרָאֵל וְאֵלִין וַיָּה פֶּרִיעֵן מיט וַיַּעַן בְּאַשְׁעָפֶר. דִּיא קִינְדֵר פּוֹן צִיּוֹן וְאֵלִין וַיָּה פֶּרִיעֵן מיט וַיַּעַן קִינְיָ אָבִין :

